

Załącznik nr 1 do uchwały nr
XXXV/343/2022

Rady Gminy Stara Dąbrowa z
dnia 25. lutego 2022 r.

Gmina Stara Dąbrowa

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STARA DĄBROWA TEKST JEDNOLITY

III EDYCJĘ ZMIAN STUDIUM PRZYJĘTĄ
UCHWAŁĄ NR XXXV/343./2022
RADY GMINY STARA DĄBROWA
Z DNIA 25.02.2022 R.
OZNACZONO CZCIONKĄ CZERWONĄ

STARA DĄBROWA
2022 R.

1. CEL I ZADANIA STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY	6
1.1. Cel i zadania Studium	6
1.2. Podmiot i zakres Studium	8
2. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU OPRACOWANIA.....	11
2.1. Położenie.....	11
2.1.1. Województwo zachodniopomorskie – ogólna charakterystyka.....	12
2.1.2. Powiat stargardzki – ogólna charakterystyka.....	17
3. WARUNKI NATURALNE – UWARUNKOWANIA.....	19
3.1. Regionalizacja.....	19
3.1.1. Regionalizacja fizyczno-geograficzna	19
3.1.2. Regionalizacja geobotaniczna.....	19
3.1.3. Regionalizacja przyrodniczo-leśna	19
3.1.4. Regionalizacja zoogeograficzna	19
3.1.5. Regionalizacja agroekologiczna	16
3.2. Budowa geologiczna.....	20
3.3. Ukształtowanie powierzchni.....	20
3.4. Surowce mineralne i wody podziemne.....	22
3.4.1. Surowce mineralne.....	22
3.4.2. Wody podziemne	22
3.5. Wody powierzchniowe	23
3.5.1. Rzeki	23
3.5.2. Jeziora	24
3.6. Gleby.....	25
3.7. Warunki klimatyczne.....	27
3.7.1. Wnioski	28
3.8. Formy krajobrazowe.....	28
3.9. Rzeźba terenu.....	29
4. WALORYZACJA PRZYRODY OŻYWIONEJ	29
4.1. Szata roślinna.....	30
4.1.1. Roślinność potencjalna	30
4.1.2. Roślinność lasów.....	31
4.1.3. Roślinność wodna i szuwarowa	31
4.1.4. Roślinność łąk i torfowisk.....	33
4.1.5. Roślinność zadrzewień przydrożnych, aleje	34
4.1.6. Zieleń cmentarzy, parków podworskich i starodrzew przykościelny	34
4.1.7. Ogólna charakterystyka flory gminy Stara Dąbrowa.....	35
4.1.8. Podsumowanie waloryzacji botanicznej	38
4.2. Świat zwierzęcy	38
4.2.1. Charakterystyka wybranych grup fauny	39
4.2.2. Najcenniejsze faunistycznie obszary gminy	44
4.2.3. Podsumowanie waloryzacji faunistycznej	46
5. PRZYRODA NIEOŻYWIONA	47
5.1. Obiekty geomorfologiczne	47
5.2. Głazy i głazowiska.....	47
5.3. Odkrywki	47
5.4. Obszary zdegradowane.....	48
5.5. Ochrona powierzchni ziemi.....	48
5.6. Zanieczyszczenia powietrza	48
5.7. Zanieczyszczenia gleb	48
5.8. Zanieczyszczenia wód płynących i stojących.....	48
6. ISTNIEJĄCE OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE.....	49
6.1. Ochrona przyrody	49
6.2. Generalne zasady zrównoważonego rozwoju gminy	49
6.3. Ochrona i kształtowanie środowiska w gminie – priorytety	51
6.4. Obiekty objęte i obiekty wskazane do objęcia ochroną.....	52
6.4.1. Pomniki przyrody (PP).....	53
6.4.2. Rezerваты przyrody (RP).....	55
6.4.3. Obszary chronionego krajobrazu (OCHK)	56

6.4.4. Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe (ZPK).....	58
6.4.5. Użytki ekologiczne (UE).....	60
6.4.6. Inne cenne obszary i obiekty	65
6.4.7. Elementy Ekologicznej Sieci Obszarów Chronionych (ESOCh).....	66
6.4.8. Strefy węzłowe	67
6.4.9. Korytarze i bariery ekologiczne	67
6.4.10. Obszary Specjalnej Ochrony Natura 2000	68
7. WARTOŚCI ZASOBÓW ŚRODOWISKA KULTUROWEGO I WYTYCZNE OCHRONY KONSERWATORSKIEJ.....	69
7.1. Historia ziemi stargardzkiej na tle zarysu dziejów Pomorza Zachodniego (okres od pocz. IX do pocz. XX w.)	69
7.2. Charakterystyka i stan zagospodarowania dziedzictwa kulturowego.....	78
7.2.1. Archeologia	78
7.2.2. Układy ruralistyczne i zabudowa wsi.....	85
7.2.3. Architektura sakralna	85
7.2.4. Zamki i rezydencje	86
7.2.5. Obiekty przemysłu i techniki	86
7.2.6. Nazewnictwo	88
7.3. Warunki ochrony konserwatorskiej	89
7.3.1. Podstawy prawne ochrony konserwatorskiej	89
7.3.2. Strefy ochrony konserwatorskiej.....	89
7.3.3. Ochrona zabytków architektury i budownictwa w gminnej ewidencji zabytków nie wpisanych do rejestru	90
7.4. Podsumowanie	90
8. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA.....	98
8.1. Komunikacja	98
8.1.1. Układ drogowy	98
8.1.2. Kolejowe tereny komunikacyjne	100
8.2. Uwarunkowania i kierunki rozwoju układu komunikacyjnego	101
8.2.1. Układ drogowy	101
8.2.2. Układ kolejowy	101
8.2.3. Komunikacja zbiorowa.....	102
8.2.4. Urządzenia obsługi ruchu	102
8.2.5. Dokumentacja planistyczna.....	102
8.3. Gospodarka wodno-ściekowa	103
8.3.1. Zaopatrzenie w wodę.....	103
8.4. Odprowadzanie ścieków	102
8.5. Regulacja stosunków wodnych	109
8.5.1. Melioracje.....	109
8.6.2. Budowle hydrotechniczne	110
8.6.3. Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych – ochrona przeciwpowodziowa	110
8.6. Podstawowe kierunki działań w zakresie gospodarki wodno-ściekowej i regulacji stosunków wodnych.....	111
8.7. Zaopatrzenie w energię elektryczną.....	112
8.7.1. Stan istniejący i kierunki rozwoju	112
8.7.2. Odnawialne źródła energii.....	114
8.8. Zaopatrzenie w ciepło	119
8.8.1. Ocena stanu	119
8.8.2. Kierunki rozwoju.....	119
8.8.3. Prognoza długoterminowa.....	120
8.9. Gospodarka odpadami.....	121
8.9.1. Stan obecny	121
8.9.2. Kierunki działań	121
8.10. Telekomunikacja i informatyka	122
8.10.1. Ocena stanu istniejącego i kierunki rozwoju.....	122
9. SPOŁECZNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU.....	124
9.1. Układ osadniczy	124
9.2. Ludność	126
9.2.1. Rozwój ludności	126
9.2.2. Struktura płci	129
9.2.3. Struktura wiekowa ludności	130

9.2.4. Uwarunkowania demograficzne rozwoju gminy	134
9.3. Rynek pracy	135
9.3.1. Stan istniejący i dotychczasowy rozwój	135
9.4. Uwarunkowania rozwoju	139
9.5. Warunki bytowe ludności	139
9.5.1 Mieszkalnictwo	139
9.5.2. Uwarunkowania i kierunki rozwoju budownictwa mieszkaniowego	142
9.6. Oświata	143
9.6.1. Wychowanie przedszkolne	143
9.6.2. Szkolnictwo podstawowe	143
9.6.3. Szkolnictwo gimnazjalne	143
9.6.4. Kształcenie na wyższych poziomach	144
9.7. Ochrona zdrowia	145
9.8. Handel, naprawy, hotele i restauracje	145
9.9. Kultura, sport, turystyka	145
9.10. Obsługa ogólna	146
9.11. Gospodarka	146
9.11.1. Przemysł	147
9.11.2. Budownictwo	148
9.11.3. Magazyny i składy	148
9.12. Gospodarka gruntami i rolnictwo	151
9.12.1. Uwarunkowania wynikające z dotychczasowego użytkowania i zagospodarowania gruntów	151
9.12.2. Uwarunkowania wynikające z prawa własności gruntów i organizacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej	153
9.12.3. Sektor prywatny	156
9.12.4. Sektor publiczny	158
9.12.5. Zasób Własności Rolnej Skarbu Państwa	160
10. ZAGOSPODAROWANIE TURYSTYCZNE	162
10.1. Ocena stanu istniejącego i możliwości rozwoju	162
10.2. Założenia rozwoju	167
11. DIAGNOZA PROSPEKTYWNA I POTENCJALNE KIERUNKI ROZWOJU GMINY	169
11.1. Uwarunkowania rozwoju wynikające z oceny stanu istniejącego	169
11.1.1. Cechy ogólne	169
11.1.2. Uwarunkowania zakresie układu fizjograficzno-przyrodniczego	169
11.1.3. Uwarunkowania w zakresie stosunków demograficznych i zasobów pracy	169
11.1.4. Uwarunkowania w zakresie bezrobocia	170
11.1.5. Uwarunkowania w zakresie infrastruktury społecznej	170
11.1.6. Uwarunkowania w zakresie infrastruktury mieszkaniowej	170
11.1.7. Uwarunkowania w zakresie infrastruktury technicznej	171
11.1.8. Uwarunkowania w zakresie rolnictwa	171
11.1.9. Uwarunkowania wynikające z postawy społeczności lokalnej	173
11.2. Uwarunkowania i potencjalne możliwości rozwoju gospodarczego gminy	173
11.2.1. Czynniki sprzyjające procesom rozwojowym gminy	174
11.2.2. Podstawowe czynniki utrudniające rozwój społeczno – gospodarczy gminy	175
12. POLITYKA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY	176
12.1. Cele strategiczne – generalne	176
12.2. Cele strategiczne – podstawowe	176
12.2.1. Różnorodność biologiczna i krajobrazowa	176
12.2.2. Europejska Sieć Ekologiczna NATURA 2000	176
12.2.3. Ochrona gleb	178
12.2.4. Gospodarka zasobami leśnymi	179
12.2.5. Gospodarka odpadami	181
12.2.6. Stosunki wodne i jakość wód	181
12.2.7. Jakość powietrza	182
12.3. Kierunki działań strategicznych	182
12.3.1. Środowisko	182
12.3.2. Gospodarka żywnościowa	183
12.3.3. Przemysł i budownictwo	184
12.3.4. Usługi	184
12.3.5. Aktywizacja miejscowego rynku pracy	184

12.3.6. Turystyka.....	185
13. KIERUNKI ROZWOJU ROLNICTWA I OBSZARÓW WIEJSKICH	186
13.1. Programy rolno-środowiskowe	187
13.2. Wielofunkcyjny rozwój wsi.....	189
13.3. Rolnictwo ekologiczne – założenia programowe rozwoju.....	189
14. GŁÓWNE KIERUNKI KSZTAŁTOWANIA STRUKTURY PRZESTRZENNEJ GMINY	190
14.1. Funkcje w zagospodarowaniu przestrzennym gminy	191
14.2. System osadniczy	192
14.2.1. Podstawowe funkcje jednostek osadniczych.....	192
14.3. Zasady lokalizacji i kształtowania struktur przestrzennych wewnątrzosiedlowych	193
14.4. Tereny zabudowane i przeznaczone pod zabudowę	194
14.4.1. Charakterystyka terenów według miejscowości	195
14.5. Gospodarka przestrzenna – wskazania do dalszych prac planistycznych.....	205
15. KARTY MIEJSCOWOŚCI	206
15.1. BIAŁUŃ.....	206
15.2. CHLEBOWO	208
15.3. CHLEBÓWKO	211
15.4. KICKO	215
15.5. KRZYWNICA	218
15.6. ŁĘCZÓWKA	221
15.7. ŁĘCZYCA	222
15.8. ŁĘCZYNA	225
15.9. MOSKORZE.....	227
15.10. NOWA DĄBROWA.....	227
15.11. PARLINO	231
15.12. ROKICIE	234
15.13. ROSOWO	236
15.14. STARA DĄBROWA.....	238
15.15. STORKÓWKO	241
15.16. TOLCZ.....	243
15.17. WIRY	246
15.18. ZAŁĘCZE.....	247
15.19. STARGARDZKA KOLEJ DOJAZDOWA.....	248
16. FINANSOWANIE ZADAŃ ROZWOJOWYCH ZE ŚRODKÓW UNII EUROPEJSKIEJ W LATACH 2004-2006.....	249
17. UWAGI KOŃCOWE	256
18. UZASADNIENIE PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ ORAZ SYNTEZA USTALEŃ ZMIANY STUDIUM.....	257
18.A. UWARUNKOWANIA EKONOMICZNE, SPOŁECZNE, DEMOGRAFICZNE, ŚRODOWISKOWE ORAZ BILANS TERENÓW PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ	258
18.B. UZASADNIENIE PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ ORAZ SYNTEZA USTALEŃ III EDCYJI ZMIANY STUDIUM	275

1. CEL I ZADANIA STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY

1.1. Cel i zadania Studium

Zgodnie z wymogami Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. celem Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest określenie istniejących uwarunkowań oraz problemów związanych z rozwojem gminy z uwzględnieniem w szczególności:

- dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu,
- stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony,
- diagnozy, o której mowa w art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, przygotowanej na potrzeby strategii rozwoju gminy¹
- stanu środowiska, w tym rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego,
- stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia,
- rekomendacji i wniosków zawartych w audycie krajobrazowym lub określenia przez audyt krajobrazowy granic krajobrazów priorytetowych²
- zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia,
- potrzeb i możliwości rozwoju gminy,
- stanu prawnego gruntów,
- występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych,
- występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych,
- występowania udokumentowanych złóż kopalin, zasobów wód podziemnych oraz udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla
- występowania terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych,
- stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami,
- zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych,
- wymagań dotyczących ochrony przeciwpowodziowej
- wyznaczenie obszarów objętych ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz ustalenie dla nich zasad użytkowania,
- sformułowanie kierunków zagospodarowania przestrzennego i zasad polityki przestrzennej.

DOKUMENTY FORMALNO-PRAWNE DOTYCZĄCE III EDYCJI ZMIAN STUDIUM:

- *Uchwała Nr XVI/160/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin Stara Dąbrowa.*
- *Uchwała Nr XVII/167/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 29 maja 2020 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XVI/160/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin Stara Dąbrowa.*
- *Uchwała Nr XXII/197/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 30 października 2020 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XVI/160/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków*

¹ Gmina Stara Dąbrowa do dnia 10.02.2020 nie posiada Strategii Rozwoju Gminy

² Do dnia 10.02.2022 r. nie powstał Audyt Krajobrazowy Województwa Zachodniopomorskiego

zagospodarowania przestrzennego gmin Stara Dąbrowa zmienionej uchwałą Nr XVII/167/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 29 maja 2020 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XVI/160/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin Stara Dąbrowa.

DOKUMENTY FORMALNO-PRAWNE

- Uchwała Nr XXIX/208/09 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 5 listopada 2009 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin Stara Dąbrowa;
- Ustawa o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej oraz ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 25 czerwca 2010 r. (Dz. U. Nr. 130, poz. 871);
- Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2021 r., poz. 247);
- Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminach uzdrowiskowych (Dz. u. z 2021 r., poz.1301.);
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2021 r. poz. 1098);
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r., poz. 710 ze zm.);
- Ustawa z dnia 13 lipca 2002 r. Prawo lotnicze (Dz.U. z 2020 r., poz. 1970 ze zm.);
- Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2021 r., poz. 624 ze zm.);
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. z 2021 r., poz. 779 ze zm.);
- Ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. z 2015 r., poz. 2120);
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o transporcie kolejowym (Dz. U. z 2020 r., poz. 1043 ze zm.);
- Ustawa o wpieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych z dnia 7 maja 2010 r. (Dz. U. z 2021 r., poz. 777 ze zm.);
- Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 Prawo energetyczne (Dz. U. z 2021 r., poz. 716 ze zm.);
- Ustawa z dnia 27 października 1994 r. o autostradach płatnych (Dz. U. z 2020 r., poz. 2268 ze zm.);
- Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2020 r., poz. 1064 ze zm.);
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r., poz. 1372 ze zm.);
- Ustawa z dnia 23 listopada 1990 r. o łączności (tj: Dz. U. z 1995 r. Nr 117, poz. 564 z późniejszymi zmianami);
- Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz. U. z 2020 r., poz. 2052 ze zm.);
- Ustawa z dnia 31 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz. U. z 2020 r., poz. 470 ze zm.);
- Ustawa z dnia 6 maja 1981 r. o pracowniczych ogrodach działkowych (Tj: Dz. U. z 1996 r. Nr 85, poz. 390 z późniejszymi zmianami);
- Ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (tj: Dz. U. z 2020 r., poz. 1947 ze zm.);
- Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r (Dz. U. z 2021 r, poz. 741 ze zm.);

- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. z 2004 roku Nr 118, poz. 1233);
- Uchwała Nr XXXVI/251/06 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 12 września 2006 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stara Dąbrowa;
- Ustawa o samorządzie terytorialnym z dnia 8 marca 1990r.(Tekst jednolity: Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, zmiany: Dz. U. z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271, Nr 214, poz. 1806, z 2003 r. Nr 80, poz. 717, Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055, Nr 116, poz. 1203);
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2020 r., poz. 1219 ze zm.);
- Ustawa o lasach z dnia 28 września 1991r. (Dz. u. z 2021 r. poz. 1275);
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1990 ze zm.);
- Ustawa z dnia 3 lutego 1995r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2021 poz. 1326));
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. z 2003 r. Nr 164, poz. 1587);
- Ustawa z dnia 18 listopada 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2021 r., poz. 485);
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r., poz. 774);
- Inne akty prawne powiązane z planowaniem i gospodarką przestrzenną.

1.2. Podmiot i zakres Studium

Podmiotem opracowania studium jest gmina Stara Dąbrowa w granicach administracyjnych. Zakres analiz i studiów został poszerzony o obszar zewnętrznych powiązań strukturalno-przestrzennych i funkcjonalnych, ze szczególnym uwzględnieniem powiązań przyrodniczo-krajobrazowych, środowiskowych, infrastrukturalnych.

Problematyka Studium uwzględnia i obejmuje zagadnienia strategii rozwoju gminy, w tym m.in. hierarchię celów oraz preferencje kierunków rozwoju, jak również główne aspekty poprawy struktury ekonomicznej przestrzeni prowadzące do aktywizacji procesów społeczno-gospodarczych.

Horyzont czasowy w Studium został określony na 15 lat, z uwzględnieniem zmian demograficznych do roku 2030 (na podstawie nowej prognozy demograficznej GUS); odpowiada to okresowi zapisanemu w „Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2015”³.

Uwzględniono również cele i uwarunkowania oraz kierunki działań zapisane w „Długookresowej Strategii Trwałego i Zrównoważonego Rozwoju – Polska 2025”⁴.

Zgodnie z ustawą z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 1994 r. Nr 89, poz. 415 z późn. zm.) w Studium uwzględniono uwarunkowania, cele i kierunki polityki przestrzennej Państwa na obszarze gminy Stara Dąbrowa zapisane w „Koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju” (MP z 2001 r. Nr 26, poz. 432). W aspekcie tego obszaru obejmują one:

³ Uchwała Nr XIV/147/2000 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 23 października 2000 r. w sprawie uchwalenia Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2015.

⁴ Dokument Rady Ministrów przygotowany przez Rządowe Centrum Studiów Strategicznych przy współpracy Ministerstwa Środowiska, Warszawa, czerwiec 2000.

- uwarunkowania przyrodnicze, ochronę systemu ekologicznego oraz zasobów wodnych;
- ochronę **zabytków i** krajobrazu kulturowego;
- elementy rozwoju regionalnego układu komunikacyjnego oraz infrastruktury technicznej;
- warunki dostosowania wymogów gospodarki przestrzennej do standardów ekologicznych i prawnych.

Przy konstrukcji Studium wykorzystano informacje, dane i ustalenia zawarte w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego⁵, w którym określone są zasady organizacji struktury przestrzennej województwa, a zwłaszcza:

- podstawowe elementy sieci osadniczej;
- rozmieszczenie infrastruktury społecznej;
- rozmieszczenie infrastruktury technicznej i inne;
- wymagania w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego i ochrony dóbr kultury – z uwzględnieniem obszarów podlegających szczególnej ochronie;
- uwzględniono zadania samorządu województwa, służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych, zawarte w programach, o których mowa w art.54d ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym.

Wykorzystano zapisy „Strategii rozwoju sektora transportu województwa zachodniopomorskiego do roku 2015” (Uchwała Nr XXXV/355/02 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 7 października 2002 r.) oraz „Programu ochrony środowiska województwa zachodniopomorskiego” (Uchwała Nr XXXV/356/02 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 7 października 2002 r.).

Posłużono się również materiałami przygotowanymi na potrzeby programów, o których mowa w art.54d ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym, a w szczególności:

- Program ochrony środowiska województwa zachodniopomorskiego;
- Program rozwoju turystyki w województwie zachodniopomorskim (kierunki polityki społeczno-gospodarczej na rok 2002);

oraz w art.55, a w szczególności:

- Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich” (wersja robocza), Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa, wrzesień 2002 r.;
- Sektorowy Program Operacyjny „Rybołówstwo i przetwórstwo ryb” (wersja robocza), Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa, wrzesień 2002 r.;
- Sektorowy Program Operacyjny „Ochrona środowiska i gospodarka wodna” (wstępny tekst), Ministerstwo Środowiska, Warszawa, wrzesień 2002 r.;
- Sektorowy Program Operacyjny „Wzrost konkurencyjności gospodarki” (projekt roboczy), Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, wrzesień 2002 r.;
- Sektorowy Program Operacyjny „Rozwój zasobów ludzkich” (projekt roboczy), Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa, wrzesień 2002 r.;
- Sektorowy Program Operacyjny „Transport i gospodarka morska” (projekt – wersja robocza 2), Ministerstwo Infrastruktury, Warszawa, wrzesień 2002 r.;
- Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego 2004-2006 (wersja robocza 4.11), Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, wrzesień 2002 r.

III edycja zmiany studium uwzględnia zapisy następujących dokumentów strategicznych i planistycznych:

⁵ Uchwała Nr XXXII/334/2002 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 26 czerwca 2002 r. w sprawie uchwalenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego (Dz.Urz.Woj.Zach. Nr 60 poz.1357), **plan ten** została zmieniony i przyjęty uchwałą Uchwałą Nr XVII/214/20 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 24 czerwca 2020 r. (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego z 27 lipca 2020 r. Nr 3564)

- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego przyjęty Uchwałą Nr XVII/214/20 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 24 czerwca 2020 r. (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego z 27 lipca 2020 r. Nr 3564),
- Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030 – uchwała Nr VIII/100/19 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 28 czerwca 2019,
- Program Ochrony Środowiska Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2016-2020 z perspektywą do 2024 roku
- Waloryzacja Przyrodnicza Województwa Zachodniopomorskiego (Biuro Konserwacji Przyrody w Szczecinie, 2010 r.),
- Strategia rozwoju sektora transportu Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020 – uchwała nr 221/10 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 22 lutego 2010 roku
- Polityka turystyczna województwa zachodniopomorskiego – Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin, 2021 r.
- Polityka transportowa województwa zachodniopomorskiego – Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin, 2021 r.
- Plan Odnowy miejscowości Stara Dąbrowa na lata 2021-2022 – przyjęty uchwałą III/29/2019 z 4 lutego 2019,
- Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Stargardzkiego na lata 2017-2020 z perspektywą na lata 2021-2024 – Uchwała nr XXIII/280/17 rady Powiatu Stargardzkiego z dnia 25 stycznia 2017r.

Obowiązujące dokument planistyczne :

- Uchwała nr VII/78/99 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 25 sierpnia 1999 r. (Dz.Urz.Woj.Zach. z 1999 nr 38 poz. 629)
- Uchwała Nr VIII/79/99 Rady Gminy w Starej Dąbrowie z dnia 25 sierpnia 1999 r. (Dz.Urz.Woj.Zach. Nr 38 poz.630);
- Uchwała Nr VIII/80/99 Rady Gminy w Starej Dąbrowie z dnia 25 sierpnia 1999 r. (Dz.Urz.Woj.Zach. Nr 38 poz.631);
- Uchwała Nr XVII/135/2000 Rady Gminy w Starej Dąbrowie z dnia 15 września 2000 r. (Dz.Urz.Woj.Zach. Nr 33 poz.421);
- Uchwała Nr XVII/136/2000 Rady Gminy w Starej Dąbrowie z dnia 15 września 2000 r. (Dz.Urz.Woj.Zach. Nr 33 poz.422);
- Uchwała Nr XVII/137/2000 Rady Gminy w Starej Dąbrowie z dnia 15 września 2000 r. (Dz.Urz.Woj.Zach. Nr 33 poz.423).
- Uchwała nr XIII/78/07 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 28 grudnia .2007 r. (Dz.Urz.Woj.Zach. z 2008 nr 23 poz. 457)
- Uchwała nr XIII/79/07 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 28 grudnia 2007 r. (Dz.Urz.Woj.Zach. z 2008 nr 23 poz. 458)
- Uchwała nr XVI/111/08 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 kwietnia 2008 (Dz.Urz.Woj. Zach. z 2008 r. nr 57 poz. 1300)
- Uchwała nr XXVI/180/2013 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 maja 2013 (Dz.Urz.Woj. Zach. z 2013 r. poz. 2584)

Przedmiotem III edycji zmiany studium jest wprowadzenie nowych form zagospodarowania terenów rolniczych w tym: zmiana funkcji rolniczej na funkcje mieszkaniowe, zagrodowe, komercyjne, rekreacyjno-sportowe, kulturalno-oświatowe, usługi w tym handlu, turystyczno-wypoczynkowe, zieleni urządzonej, ogrody działkowe, komunikację oraz uzupełnienia funkcjonalne w istniejących strukturach poszczególnych wsi. Granice terenów objętych zmianą studium zostały przedstawione na mapach stanowiących załączniki graficzne do uchwały przyjmującej III edycję zmiany studium o numerach 2 oraz 2.1-2.10. Granice oobszarów objęte zmianą są zgodne z załącznikami graficznymi do uchwał:

- Nr XVI/160/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin Stara Dąbrowa.
- Nr XVII/167/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 29 maja 2020 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XVI/160/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin Stara Dąbrowa.
- Nr XXII/197/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 30 października 2020 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XVI/160/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin Stara Dąbrowa zmienionej uchwałą Nr XVII/167/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 29 maja 2020 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XVI/160/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin Stara Dąbrowa.

2. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU OPRACOWANIA

2.1. Położenie

Gmina Stara Dąbrowa leży w zachodniej części województwa zachodniopomorskiego, w powiecie stargardzkim i według podziału kraju na regiony fizjograficzne na Niżu Środkowoeuropejskim (31), na pograniczu Pobrzeża Południowobałtyckiego i Pobrzeża Szczecińskiego (313.2-3) – Równina Nowogardzka (313.32) z Pojezierzem Zachodniopomorskim (314.4) – Pojezierze Ińskie⁶.

Od strony północnej, na odcinku 20,5 km graniczy z gminą Maszewo – powiat Goleniów. Od strony północno-wschodniej (8,5 km) z gminą Chociwel, południowo-wschodniej (18,6 km), od południowego-zachodu i zachodu (14,9 km) z gminą Stargard Szczeciński.

Gmina leży w zlewni Przymorza, podzlewni rzeki Iny, która przepływa w odległości 5 km od zachodniej granicy gminy. Główną rzeką odwadniającą wschodnią i południową część gminy jest rzeka Krąpiel, do której wpada szereg mniejszych cieków wodnych (Kania, Sokoła, Gieldnica); wzdłuż zachodniej granicy płynie rzeka Małka, uchodząca do Iny w okolicach Stargardu Szczecińskiego. Szczegółowe dane charakteryzujące położenie gminy przedstawiono w tabeli nr 1 „Położenie geograficzne gminy Stara Dąbrowa”.

Położenie geograficzne gminy Stara Dąbrowa

Tabela 1

Wyszczególnienie	Obręb	Stopnie, minuty, sekundy
Najbardziej wysunięte punkty granicy gminy:		
• na północ (szerokość geograficzna północna)	Chlebowo	53°29'48"
• na południe (szerokość geograficzna północna)	Kicko	53°22'50"
• na zachód (długość geograficzna wschodnia)	Storkówko	15°16'8"
• na wschód (długość geograficzna wschodnia)	Rosowo	15°0'48"
Rozciągłość:		
• z południa na północ	–	6'58"
• z zachodu na wschód	–	15'20"

Źródło: Narodowy Atlas Polski, Mapa topograficzna Polski, GUGiK Warszawa 2000 r., obliczenia własne (GPS).

⁶ Mapa nr 53.3 Regiony Fizykogeograficzne w Atlasie Rzeczypospolitej Polskiej, Główny Geodeta Kraju, Warszawa 1994 r., PPWK im. E.Romera S.A.

Położenie gminy w województwie należy uznać za korzystne. Od ośrodka wojewódzkiego dzieli ją 45 km, odległość od siedziby władz powiatu – Stargardu Szczecińskiego – wynosi 10 km, a od przejścia granicznego w Kołbaskowie – 55 km. Położenie gminy w rejonie i powiecie ilustrują załączone mapy nr 1 i 2 oraz ryc. 1, 2, 3.

Osiami komunikacyjnymi obszaru i głównych powiązań władz gminy: ze starostwem w Stargardzie jest droga wojewódzka nr 144 o przebiegu północ-południe, z władzami wojewódzkimi w Szczecinie droga wojewódzka nr 142 o przebiegu wschód-zachód.

Uzupełnieniem układu komunikacyjnego jest linia kolejowa relacji Stargard Szczeciński – Koszalin, położona poza obszarem opracowania, w sąsiedniej gminie Marianowo ze stacjami kolejowymi w Gogolewie i Trąbkach.

Pod względem obszarowym gmina Stara Dąbrowa zajmuje 39. miejsce spośród 47 gmin wiejskich województwa zachodniopomorskiego; jej powierzchnia ewidencyjna wynosi 112 km².

Gminę zamieszkuje około 3,6 tys. mieszkańców. Stanowi to 0,2% liczby ludności województwa oraz 2,5% ludności powiatu stargardzkiego.

Gmina należy do grupy gmin wiejskich o średnio niskim zaludnieniu; na 1 km² przypada tu około 33 mieszkańców.

Sieć osadnicza gminy liczy 18 jednostek osadniczych, w tym 13 miejscowości to wsie sołeckie. Przeciętna wielkość wsi wynosi 205 mieszkańców. Jest to znacznie więcej niż w województwie, dla którego wskaźnik ten wynosi 165 mieszkańców.

Ośrodek gminy – Stara Dąbrowa – liczy ponad 600 mieszkańców, tj. przeszło 16% ludności gminy.

Struktura użytkowania gruntów gminy w istotny sposób różni się od struktury wojewódzkiej. Gminę cechuje wybitna dominacja użytków rolnych, które zajmują ponad 80% jej powierzchni, podczas gdy w województwie nie sięgają one nawet połowy jego obszaru. Lesistość gminy jest minimalna, wynosi zaledwie 8%, podczas gdy w regionie przekracza 35%. Znacząco mniejszy jest w gminie odsetek wód powierzchniowych, co wynika z występującej tu niewielkiej liczby małych jezior, bowiem gmina znajduje się poza obszarami pojeziernymi regionu. Pozostałe rodzaje użytkowania gruntów posiadają zbliżoną do średniej wojewódzkiej strukturę udziałów.

Konsekwencją wyżej wymienionych cech jest monofunkcyjność w zagospodarowaniu przestrzennym implikująca rozwój funkcji gospodarczych – głównie rolnictwa. Zagospodarowanie rekreacyjno-turystyczne skoncentrowane jest wokół małych zbiorników wodnych, w rejonie miejscowości Parlino, Łęczycza i Kicko (wchodzące w skład rynny jezior Parlińskich).

Do 1989 r. gmina osiągnęła wysoki poziom rolnictwa uspołecznionego. W okresie transformacji ustrojowej stało się to przyczyną ubożenia społeczeństwa i wysokiego bezrobocia. Gmina znalazła się w obszarze zapaści ekonomicznej. Stała się obszarem problemowym wymagającym wsparcia.

W dziedzinie ochrony środowiska aktualnie na terytorium gminy nie ma obszarów objętych ochroną. Może to nastąpić w okresie perspektywicznym. Wiązać się z to będzie ze zlewnią Krąpieli, która zajmuje wschodnią część gminy i zgodnie z zapisem Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego zakwalifikowano ją do zlewni wód wysokiej jakości. W perspektywie dolina Krąpieli stać się ma obszarem chronionego krajobrazu. Realizacja ww. zamierzeń spowoduje wzrost terenów chronionych na obszarze gminy, a zatem wzrost rangi ochrony środowiska przyrodniczego.

2.1.1. Województwo zachodniopomorskie – ogólna charakterystyka⁷

Województwo zachodniopomorskie położone jest w północno-zachodniej części Polski, nad

⁷ Przy opracowaniu wykorzystano Raport o stanie środowiska w województwie zachodniopomorskim w roku 2000, WIOŚ Szczecin 2002 r., dane Urzędu Statystycznego w Szczecinie, Szczecin 2002 r., obliczenia własne.

Morzem Bałtyckim i nad Zalewem Szczecińskim. Na obszarze województwa o powierzchni 22 902 km² (7,3% powierzchni kraju) funkcjonuje 114 samorządowych gmin, w tym 11 gmin miejskich, 50 miejsko-wiejskich i 53 wiejskie; 21 powiatów (drugi szczebel administracji), z tego: 18 ziemskich i 3 grodzkie: Koszalin, Szczecin, Świnoujście – powstałe na podstawie Rozp. RM z dnia 7 sierpnia 1998 r. w sprawie utworzenia powiatów (Dz.U. z 1998 r. Nr 103 poz.653 z późn.zm.).

Województwo zachodniopomorskie powstało z połączenia w całości byłych województw szczecińskiego i koszalińskiego oraz włączenie w jego skład: 11 gmin byłego woj. gorzowskiego (powiat choszczeński – 6 gmin i myśliborski – 5 gmin), 5 gmin byłego woj. pilskiego (powiat wałecki) oraz 3 gmin byłego woj. słupskiego, które wraz z 3 gminami byłego woj. koszalińskiego tworzą powiat sławieński.

Z ogólnej powierzchni – 48,9% powierzchni województwa zajmują użytki rolne (grunty orne – 38,5%, łąki – 6,7%, pastwiska – 3,3%, sady – 0,2%), wody – 5,7%. Około 35,2% powierzchni obszaru zajmują lasy i grunty leśne (4. miejsce w kraju). Najwyższą lesistość ma powiat drawski – 81,5 tys. ha.

Długość granic w województwie wynosi 873,9 km, z tego: 184,9 km przypada na granicę morską, 186,6 km wynosi granica państwowa z Republiką Federalną Niemiec.

Demografia

Na koniec grudnia 2001 r. ludność województwa zachodniopomorskiego wynosiła 1 734,3 tys. osób (11. miejsce w kraju), z tego: ludność w miastach – 1 205 tys., ludność wsi – 529 tys.. Przeciętna ogólnowojezdowska gęstość zaludnienia wynosi 76 osób/km², podczas gdy średnia krajowa 124 osoby; z tego na terenach wiejskich województwa wskaźnik ten kształtuje się na poziomie 30 osób/km². Wysoką gęstość zaludnienia mają powiaty grodzkie (Koszalin – 1 354 osoby/km²), najniższą powiat drawski – 34 osoby/km². Z kolei gęstość zaludnienia na 1 km² w gminie Kołobrzeg wyniosła 1 846 osób, zaś w gminie Nowe Warpno – 9 osób. Około 1 206,9 tys. mieszkańców województwa mieszka w 61 miastach, pozostali w 3 172 miejscowościach; kobiety stanowią około 52% ogółu ludności. Wysoki jest udział ludności w wieku produkcyjnym – 62,2% i poprodukcyjnym – 12,9%. Na koniec 2002 r. zarejestrowanych było 189,6 tys. bezrobotnych (stopa bezrobocia rejestrowanego – 26,4%), co kwalifikuje województwo na jedno z czołowych miejsc w kraju. Powiaty o najwyższej stopie bezrobocia (grudzień 2002 r.) to: powiat łobeski (40,6%), świdwiński (39,0%), gryficki (37,4%), drawski (37,3%), białogardzki (37,1%), sławieński (36,6%), choszczeński (36,6%) i koszaliński (36,6%).

Liczba ludności województwa zachodniopomorskiego według stanu w dniu 31.12.2019 r. wynosiła 1 696 193 osób, co stanowiło 4,4% ludności Polski i lokowało województwo na 11. miejscu. W strukturze ludności województwa przeważały kobiety - 51,4%. Średnia gęstość zaludnienia w województwie wynosiła 74 osoby/km², przy wartości dla Polski wynoszącej 123 osoby/km², lokując województwo na 13. miejscu.

W strukturze ludności według miejsca zamieszkania przeważała ludność miejska. W miastach mieszkało 1 160 706 osób, a na wsi – 535 487 osób. Udział osób mieszkających na obszarach miejskich do ogółu ludności jest miarą poziomu urbanizacji. Województwo zachodniopomorskie charakteryzuje się wysokim współczynnikiem urbanizacji wynoszącym 68,4% w roku 2019, plasującym je na 2. miejscu w Polsce pod tym względem.

W 2019 r. na terenie województwa znajdowało się 3 081 miejscowości, w tym 66 miast oraz 1 735 wsi i 1 280 osad, kolonii i przysiółków skupionych w 1 737 sołectwach. W porównaniu z 2010 rokiem, liczba mieszkańców na koniec 2019 r. zmniejszyła się o 1,6%, przy czym, pomimo zwiększenia liczby miast (prawa miejskie uzyskały Tychowo, Gościno, Stepnica i Mielno) w miastach liczba ludności zmalała o 2,1%, a na obszarach wiejskich spadła o 0,4%. Przyrosty mieszkańców na terenach wiejskich w 2019 r. w stosunku do 2010 r. odnotowano jedynie w powiatach: polickim (o 31,2%) oraz stargardzkim (o 4,7%), natomiast największy ubytek ludności zanotowały powiaty: świdwiński (o 6,5%) oraz białogardzki (o 6,3%).

Pomimo zauważalnego trendu migracji na tereny wiejskie, większość mieszkańców województwa zamieszkuje miasta: Szczecin - 401 907 mieszkańców, Koszalin – 107 048 mieszkańców. Szczecin i Koszalin to jedyne, liczące ponad 100 tys. mieszkańców, duże miasta w regionie. Średnie miasta (o liczebności mieszkańców od 20 tys. do 100 tys.) to Stargard, Kołobrzeg, Świnoujście, Szczecinek, Police, Wałcz, Białogard, Goleniów, Gryfino. W regionie przeważają miasta małe (od 1 do 5 tys. mieszkańców) - jest ich 33 oraz miasta liczące od 5 do 20 tys. mieszkańców (22).

Charakterystyczne dla województwa zachodniopomorskiego jest utrzymujące się od kilku lat ujemne saldo migracji wewnętrznych (międzywojewódzkich) i zagranicznych. Tylko w latach 2009 do 2012 w przypadku migracji zagranicznych liczba imigrantów przekraczała liczbę emigrantów.

Gospodarka i przemysł

Wartość produkcji sprzedanej w przemyśle w 2001 r. wyniosła 15 606,1 mln zł. W działalności produkcyjnej zatrudnionych jest 89,0% osób, z czego największy odsetek stanowi zatrudnienie w przetwórstwie przemysłowym – 19%.

Z ogółu zatrudnionych, w sektorze publicznym pracuje 174,3 tys., a w sektorze prywatnym 396,8 tys. pracowników.

W województwie zachodniopomorskim zarejestrowanych jest 192,3 tys. podmiotów gospodarczych, z tego w sektorze publicznym działa 7,3 tys. podmiotów, w sektorze prywatnym 185 tys.; wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych na każdy tysiąc mieszkańców wynosi 111, co świadczy o dużych możliwościach gospodarczych województwa, jak również o dużej aktywności jego mieszkańców. Z ogółu zarejestrowanych podmiotów gospodarczych – 1910 podmiotów pracuje na rzecz gospodarki morskiej.

Województwo zachodniopomorskie jest piątym co do wielkości województwem w kraju. Położone w północno-zachodniej Polsce, graniczy bezpośrednio z Niemcami oraz przez Morze Bałtyckie z Danią i Szwecją. Ta wyjątkowa lokalizacja powoduje, że na obszarze województwa krzyżują się ważne szlaki komunikacyjne, zarówno lądowe, morskie, rzeczne oraz powietrzne. Sieć linii kolejowych, dostępność do portów morskich i rzecznych oraz port lotniczy w Goleniowie, tworzą przewagę konkurencyjną na tle innych województw. Ma to wpływ na kierunki rozwoju regionu oraz lokowanie i rozwój gałęzi przemysłu w strefach aktywności gospodarczej województwa zachodniopomorskiego. Towarzyszy temu duży potencjał rozwojowy oraz zróżnicowanie terenów inwestycyjnych, zlokalizowanych często przy ważnych szlakach komunikacyjnych, nowo budowanych drogach szybkiego ruchu, czy w specjalnych obszarach wytyczanych i przygotowywanych dla inwestorów przez samorządy gminne.

Czynnikami wpływającymi na rozwój gospodarki województwa są m.in. przygraniczne i nadmorskie położenie, metropolia szczecińska i koszalińsko – kołobrzegi - białogardzki obszar funkcjonalny z atrakcyjnymi terenami inwestycyjnymi, skoncentrowane w strefach aktywności gospodarczej przetwórstwo przemysłowe, duża liczba gospodarstw produkujących żywność ekologiczną, bogate, intensywnie wykorzystywane zasoby turystyczne, wiele walorów uzdrowiskowych i silnie rozwinięta baza noclegowa w pasie nadmorskim. W wymiarze infrastrukturalnym mocnymi stronami regionu są porty morskie jako elementy multimodalnych sieci transportowych, dobre skomunikowanie z Europą Zachodnią i Północną, duży potencjał dla lokalizacji nowych przedsiębiorstw, w szczególności związanych z rozwojem niebieskiej i zielonej gospodarki oraz dla rozwoju energetyki odnawialnej. Atutami społecznymi regionu są m.in. dobra baza edukacyjna i akademicka, wysoki wskaźnik urbanizacji, wysoki poziom bazy diagnostyczno-leczniczej i uzdrowiskowej o oddziaływaniu krajowym oraz relatywnie młoda struktura wiekowa społeczeństwa.

W strukturze gospodarczej regionu dominują mikro i małe przedsiębiorstwa, w dużej mierze o profilu usługowym. Jest to wyrazem przedsiębiorczości społeczności regionu i tworzy fundament pod dywersyfikację działalności gospodarczej, ale i stanowi barierę w uzyskiwaniu pożądanego

poziomu nakładów na innowacyjność i ogólnie zwiększaniu zdolności inwestycyjnej. Nie sprzyja też formowaniu produktywnych powiązań gospodarczych, usieciowieniu i w konsekwencji podnoszeniu konkurencyjności systemu gospodarczego regionu. Utrzymuje się – a w niektórych sektorach wręcz pogłębia – deficyt firm średnich oraz dużych, w tym przedsiębiorstw państwowych. O ile w skali kraju ich względnie duży udział w strukturze gospodarczej może być traktowany jako zjawisko niekorzystne, bezzasadnie zniekształcające rynkową równowagę, o tyle w perspektywie regionalnej ich pozytywne oddziaływanie (korzystny, stabilizujący wpływ na lokalny i regionalny rynek pracy, wprężenie w resortowy obieg zależności administracyjnej i powiązań kooperacyjnych) równoważy ewentualne negatywne skutki.

Bliskość granicy zachodniej, bardzo dobra dostępność do transportu morskiego oraz wysoki poziom rozwoju sektora transportu i logistyki zaliczyć można niewątpliwie do mocnych stron województwa. Problemem ciągle pozostaje niska gęstość sieci drogowej, duża odległość do Warszawy oraz mała intensywność pasażerskich przewozów lotniczych.

Według analiz IBnGR oraz Fundacji Konrada Adenauera, przedstawionych w raporcie *Atrakcyjności inwestycyjnej województw i podregionów Polski*, zarówno podregion szczeciński, jak i szczecinecko-pyrzycki cechują się wysoką atrakcyjnością inwestycyjną dla działalności przemysłowej. Zasadniczym atutem pierwszego jest bardzo wysoka dostępność transportowa – zarówno do granicy zachodniej, portu morskiego, jak i stolicy województwa. Do jego mocnych stron należy także ponadprzeciętna dostępność wolnych terenów inwestycyjnych w SSE oraz bardzo niski odsetek powierzchni chronionej.

Rolnictwo

Powierzchnia użytków rolnych stanowi 48,9% ogólnej powierzchni województwa (grunty orne zajmują 38,5% powierzchni województwa, łąki – 6,7%, pastwiska – 3,3%, sady – 0,2%).

61,2% użytków rolnych województwa użytkowane jest przez indywidualne gospodarstwa rolne, w których pracuje około 70 tys. osób. Przeciętny areal indywidualnego gospodarstwa rolnego wynosi około 19 ha i jest najwyższy w kraju (średnia krajowa kształtuje się na poziomie około 8 ha). Znaczna część użytków rolnych województwa to ziemia o dobrym i średnim wskaźniku oceny jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Rolnictwo w województwie zachodniopomorskim tradycyjnie stanowi jedną z głównych gałęzi gospodarki i jej pozycja stale się umacnia.

Ogólna powierzchnia gospodarstw rolnych na terenie województwa zachodniopomorskiego w 2018 r. wynosiła 874,4 tys. ha i była o 1,1% większa niż w poprzednim roku, przy czym w posiadaniu gospodarstw indywidualnych znajdowało się 690,7 tys. ha co stanowiło o 3,0% więcej niż przed rokiem, wynosząc jednocześnie 79,0% ogólnej powierzchni gospodarstw rolnych w województwie zachodniopomorskim.

Powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych w województwie zachodniopomorskim wyniosła 824,9 tys. ha, w tym powierzchnia użytków rolnych w dobrej kulturze to obszar zajmujący 815,6 tys. ha, co jest bardzo wysokim wskaźnikiem w skali kraju i stanowi 93,3% ogólnej powierzchni gospodarstw rolnych, a aż 98,9% powierzchni użytków rolnych. Powierzchnia zasiewów stanowiła aż 630,4 tys. ha i była dominująca w ogólnej powierzchni użytków rolnych, dzięki czemu osiągnęła poziom 76,4%. Najwięcej stanowiły łąki trwałe, które zajmowały 15,8% całkowitej powierzchni użytków rolnych (130,7 tys. ha) natomiast pastwiska trwałe zajmowały 2,8% tych powierzchni (22,8 tys. ha). W ogólnej powierzchni użytków rolnych grunty ugorowane stanowiły 2,6% (21,5 tys. ha), udział powierzchni upraw trwałych wyniósł 1,2% (9,7 tys. ha), w tym powierzchnia sadów obejmowała 0,7% (6,1 tys. ha), a powierzchnia ogrodów przydomowych wyniosła 0,1% (0,5 tys. ha).

W posiadaniu gospodarstw indywidualnych w województwie zachodniopomorskim znajdowało się 650,5 tys. ha użytków rolnych, co stanowiło 78,9% ogólnej powierzchni wszystkich użytków rolnych. 99,1% ogólnej powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach indywidualnych stanowiły użytki rolne w dobrej kulturze, które zajmowały powierzchnię 644,5 tys. ha.

Powierzchnia zasiewów osiągnęła poziom 483,9 tys. ha, dzięki czemu jej udział w ogólnej powierzchni użytków rolnych wyniósł 74,4%. Udział powierzchni upraw trwałych i ogrodów przydomowych stanowił niewiele, co przedstawia się odpowiednio 1,4%, i 0,1%. Powierzchnia gruntów ugorowanych pozostających w posiadaniu gospodarstw indywidualnych wyniosła 17,4 tys. ha i stanowiła 2,7% ogólnej powierzchni użytków rolnych, ci jednocześnie wynosi 3,6% powierzchni gruntów pod zasiewami w tych gospodarstwach.

Transport

Przewóz ładunków w 2001 r. wyniósł ogółem 26 839 tys. ton, z tego przewozy transportem lądowym wyniosły 4 612 tys. ton, a transportem wodnym – 22 623 tys. ton.

Przewozy pasażerskie w tym czasie wyniosły ogółem 39 259 tys. osób (z tego transportem lądowym – 37 989 tys. osób).

Przeładunek w portach morskich, według grup ładunków w analizowanym okresie wynosił ogółem 21 395 tys. ton (z tego: węgiel i koks – 8 004 tys. ton, rudy – 2 617 tys. ton, zboże – 1 249 tys. ton, drewno – 37 tys. ton, ropa i przetwory naftowe – 585 tys. ton, inne masowe – 4 340 tys. ton, drobnica – 4 tys. ton).

Województwo zachodniopomorskie pod względem długości dróg publicznych ogółem (19 692,3 km) znajduje się na 13. pozycji wśród województw, a pod względem gęstości sieci drogowej (60,2 km/100 km²) na pozycji 15.

Łączna długość dróg krajowych na terenie województwa (wg stanu na 31 grudnia 2014 r.) wynosi 1 138,5 km (razem z ulicami w ciągach dróg krajowych w granicach administracyjnych miast na prawach powiatu), w tym 135,1 km dróg ekspresowych i 25,3 km autostrad. Klasa i stan nawierzchni jest bardzo niezadowolający. Łączna długość dróg wojewódzkich wynosi 2 109,2 km. Na Pomorzu Zachodnim, drogi wojewódzkie stanowią przede wszystkim uzupełnienie sieci transportowej dla dróg krajowych i zapewniają obsługę społeczno-gospodarczą regionu, w tym również ruchu turystycznego. Do dróg wojewódzkich mających znaczenie dla sprawnego funkcjonowania układu komunikacyjnego należą drogi: 102, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 113, 114, 115, 120, 122, 124, **142**, 152, 162, 163, 165, 172, 178, 203, 206.

Budownictwo i zasoby mieszkaniowe

Zasoby mieszkaniowe na koniec 2001 r. w województwie zachodniopomorskim wyniosły 521 tys. mieszkań, w których znajdowało się ponad 1 867 izb, w tym w miastach 381 tys. mieszkań (1 337 tys. izb), pozostała część mieszkań i izb zlokalizowana jest w wiejskich jednostkach osadniczych.

Powierzchnia użytkowa mieszkań w tym czasie wyniosła 31 223 tys. m², co daje przeciętną wielkość jednego mieszkania 60,0 m².

Stopień wyposażenia mieszkań zamieszkałych w instalacje infrastrukturalne przedstawia się następująco (w % ogółu mieszkań zamieszkałych): wodociąg – 100,0%, ustęp – 91,9%, łazienka – 89,4%, gaz z sieci – 81,5%, centralne ogrzewanie – 82,0%.

Ilość mieszkań oddanych do użytku w województwie w 2000 r. wyniosła, w liczbach bezwzględnych, 3 682. Wartość produkcji budowlano-montażowej w analogicznym okresie wyniosła ogółem 2 826 mln zł, natomiast w 2001 r. – 2 540 mln zł.

Zasoby mieszkaniowe województwa obejmują około 600 tys. Lokali (2020 r.). Liczba izb w mieszkaniach regionu przekracza 2 200 tys. Ich powierzchnia przekracza 40 mln m². Wszystkie instalacje sanitarno-techniczne dostępne są województwie w większej liczbie mieszkań niż przeciętnie w Polsce. Wysoka na tle kraju dostępność tych instalacji występuje w przypadku wyposażenia mieszkań w wodociągi na wsiach (1. miejsce w kraju), w miastach (3. miejsce w kraju) i obecności łazienek na wsiach (3. miejsce w kraju).

Na jedną osobę przypada w regionie przeciętnie prawie 25 m² powierzchni mieszkalnej (2020r.), najwięcej w powiatach: kołobrzeskim, kamieńskim i polickim. Najmniej powierzchni użytkowej mieszkania przypada na mieszkańców powiatów pyrzyckiego, stargardzkiego i choszczeńskiego.

Handel i usługi

Dynamika sprzedaży detalicznej towarów w 2001 r. w stosunku do roku 2000 wyniosła ogółem 96,8%. W województwie funkcjonuje około 22 tys. sklepów; liczba ludności na 1 sklep wynosi około 79 osób (średnia krajowa – 89).

W środku sezonu turystycznego 2000 r. województwo dysponowało 130,4 tys. miejsc noclegowych, w ciągu roku udzielono 9 686,8 tys. noclegów, z tego 882 tys. w hotelach, motelach i pensjonatach.

W 2000 r. granicę województwa zachodniopomorskiego przekroczyło 46 528 tys. osób, w tym wyjazdy obywateli polskich za granicę wyniosły – 6 167,4 tys., przyjazdy cudzoziemców – 17 267,5 tys.

Warunki naturalne

Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych, prawnie chroniona zajmuje obszar 462,1 tys. ha, co stanowi 20,2% powierzchni geograficznej województwa (na 1 mieszkańca przypada 2 665 m²), z tego: na parki narodowe (2) przypada 16,3 tys. ha, rezerваты przyrody (81) – 7,7 tys. ha, parki krajobrazowe (7) – 117,5 tys. ha, obszary chronionego krajobrazu (17) – 314,0 tys. ha, użytki ekologiczne (717) – 4,5 tys. ha, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe (19) – 2,0 tys. ha.

Obszar województwa cechuje się ogromnym bogactwem i różnorodnością przyrodniczą oraz dużym stopniem lesistości. Powierzchnie zalesione w 2018 roku stanowiły 35,7% ogółu powierzchni (przy średniej krajowej 29,6%), w 96,8% stanowiąc własność Skarbu Państwa. Przeważająca część terenów zalesionych znajduje się w części południowej i wschodniej. Zwarte kompleksy leśne tworzą puszcze o szczególnej wartości przyrodniczej i gospodarczej: Goleniowska, Bukowa, Piaskowa, Barlinecka, Wkrzańska i Wałecka (lasы wałecko-drawskie). Większe kompleksy stanowią także lasы koszalińsko-białogardzkie oraz człuchowsko-szczecineckie.

Dla zachowania unikatowego dziedzictwa przyrodniczego na obszarze województwa utworzono Woliński Park Narodowy, Drawieński Park Narodowy (wspólnie z województwem lubuskim i wielkopolskim), 7 parków krajobrazowych, 125 rezerwatów przyrody i 23 obszary chronionego krajobrazu. Łącznie 21,5% całkowitej powierzchni województwa objętych zostało tymi formami ochrony. Po akcesji Polski do Unii Europejskiej na obszarze województwa ustanowiono także obszary ochrony przyrody wchodzące w skład Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000, obejmujące 21 obszarów specjalnej ochrony ptaków oraz 64 obszarów specjalnej ochrony siedlisk. Łącznie obszary Natura 2000 (bez obszarów morskich) zajmują 37,7% powierzchni województwa, co stanowi procentowo najwyższy wskaźnik w kraju.

2.1.2. Powiat stargardzki – ogólna charakterystyka

W wyniku nowego podziału administracyjnego kraju, z dniem 1 stycznia 1999 r. rozpoczęło swe działanie starostwo powiatu stargardzkiego. Jest ono jednostką administracyjną nowej struktury samorządu terytorialnego województwa zachodniopomorskiego.

Obecny zakres przestrzenny powiatu stargardzkiego ukształtowany został z dniem 1 stycznia 2002 r., kiedy to z jego dotychczasowej struktury wyłączono dwie gminy (Łobez i Węgorzyno), które weszły w skład nowotworzonego powiatu łobeskiego.

Od 1 stycznia 2002 r. w skład powiatu stargardzkiego wchodzi następujące jednostki administracyjne: gminy miejskie (1) – Starogard Szczeciński, gminy miejsko-wiejskie (4) – Chociwel, Dobrzany, Ińsko, Suchań, gminy wiejskie (5) – Dolice, Kobylanka, Marianowo, Stara Dąbrowa, Stargard Szczeciński.

Położenie powiatu stargardzkiego w województwie zachodniopomorskim, jak i położenie gmin w powiecie ilustrują załączone mapy.

Powierzchnia ogólna nowoutworzonego powiatu stargardzkiego wynosi 1520 km², zamieszkuje go 121,7 tys. mieszkańców.

Powiat stargardzki ma charakter powiatu rolniczego, a uzupełniającymi działami gospodarki

narodowej są: gospodarka leśna, turystyka i przemysł oraz usługi, które skoncentrowane są w Stargardzie Szczecińskim – trzecim, co do wielkości liczby mieszkańców, miastem w województwie zachodniopomorskim.

Powiat charakteryzuje zróżnicowana, ale w sumie przeciętna aktywność gospodarcza. Na 1000 ludności przypada 70 firm i 200 zatrudnionych (w zestawieniu tym wyróżnia się miasto Stargard Szczeciński, gdzie wskaźniki aktywności gospodarczej, jak i poziomu rozwoju są korzystniejsze). W strukturze pracujących wyraźnie dominuje przemysł (35,1%), usługi rynkowe (29,8%) oraz usługi nierynkowe (26,7%).

Na koniec maja 2002 r. liczba zarejestrowanych bezrobotnych w powiecie osiągnęła około 13 tys. osób, co daje stopę bezrobocia rejestrowanego 29% (przy średniej wojewódzkiej 24,1%).

Użytki rolne stanowią połowę ogólnej powierzchni powiatu, a w ich strukturze dominują grunty orne i sady (82%).

Typowo rolniczymi gminami są gminy: Dolice, Dobrzany, Chociwel, Suchań, Stara Dąbrowa i Stargard Szczeciński. Gminy te posiadają atrakcyjne warunki do inwestowania w ekologiczne rolnictwo i przemysł rolno-spożywczy.

Cechą charakterystyczną gospodarki Stargardu Szczecińskiego – jej mocną stroną jest zróżnicowanie prowadzonych tutaj działalności gospodarczych. Na obszarze miasta wykształciło się kilka wiodących specjalności w zakresie działalności przemysłowych, m.in. przetwórstwo żywności, przemysł metalowy, przemysł odzieżowy.

Tendencją wzrostową charakteryzuje się rozwój usług.

Na terenie Stargardu Szczecińskiego zlokalizowane są ponadpodstawowe ośrodki administracji i obsługi ludności, z których korzystają mieszkańcy i podmioty gospodarcze z terenu powiatu, w tym i z gminy Stara Dąbrowa. Do najważniejszych należy: starostwo powiatowe, sąd pracy, sąd rejonowy, prokuratura rejonowa, straż pożarna – komenda powiatowa, telekomunikacja Polska, Zakład Energetyczny, zarząd dróg powiatowych i filia zarządu dróg wojewódzkich, zarząd melioracji, szpital – Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej, policja – komenda powiatowa, pogotowie ratunkowe, Poczta Polska, zespoły szkół zawodowych i szkół średnich itp. itd. oraz szereg jednostek produkcyjno-usługowych, w których pracują mieszkańcy Starej Dąbrowy.

W krajobrazie gospodarczym powiatu stargardzkiego dominuje nadal rolnictwo. Użytki rolne zajmują stanowią 61% całej powierzchni powiatu (2020r.), korzystna jest struktura gospodarstw rolnych, średnia wielkość gospodarstwa rolnego jest wysoka i wynosi 23,7 ha (2020r.). Jednym z największych gospodarstw w województwie zachodniopomorskim jest Spółdzielnia Agrofirma Witkowo. Stosunkowo niski jest udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni powiatu.

Ze względu na podstawowy rodzaj działalności prowadzonej przez podmioty gospodarcze najliczniej reprezentowana jest branża handel i naprawy, budownictwo, obsługa nieruchomości i przetwórstwo przemysłowe, które zdominowane jest przez przetwórstwo spożywczo-rolne oraz produkcję materiałów budowlanych.

3. WARUNKI NATURALNE – UWARUNKOWANIA

Województwo zachodniopomorskie, na obszarze którego leży gmina Stara Dąbrowa położone jest na północno-zachodnim krańcu Polski i stanowi znaczną część Pomorza Zachodniego.

Współczesna rzeźba terenu województwa, a tym samym i gminy Stara Dąbrowa, powstała w wyniku działalności lodowca skandynawskiego i jego wód roztopowych. Typową cechą obszaru województwa jest obfitość wód powierzchniowych, rzek, jezior i rozległych wód przymorskich Zalewu Szczecińskiego, co jest charakterystyczne dla krain pojeziernych.

3.1. Regionalizacja

3.1.1. Regionalizacja fizyczno-geograficzna

Pod względem fizyczno-geograficznym, gmina Stara Dąbrowa położona jest na obszarze następujących jednostek fizyczno-geograficznych Europy:

- **Region:** Pozaalpejska Europa Środkowa;
- **Prowincja:** Niż Środkowoeuropejski (31);
- **Podprowincja:** Pobrzeże Południowobałtyckie (313) i Pojezierze Południowobałtyckie (314);
- **Makroregion:** Pojezierze Zachodniopomorskie (314.4);
- **Mezoregion:** Równina Nowogardzka (część) i Pojezierze Ińskie (najbardziej wysunięty na wschód kraniec gminy).

3.1.2. Regionalizacja geobotaniczna

a) Według podziału geobotanicznego Polski (Szafer, 1972), gmina Stara Dąbrowa leży w obrębie:

- **Państwo:** Holarktyka;
- **Obszar:** Euro-Syberyjski;
- **Prowincja:** Niżowo-Wyżynna Środkowoeuropejska;
- **Dział:** Bałtycki;
- **Poddział:** Pas Równin Przymorskich i Wysoczyzn Pomorskich;
- **Kraina:** Pojezierze Pomorskie.

b) Według podziału zaproponowanego przez Z. Czubińskiego (1950), pod względem geobotanicznym omawiany obszar należy do **Bałtyckiej Krainy Lasów Bukowych i Mieszanych – okręgu zachodniego**.

c) Według podziału na regiony geobotaniczne gmina Stara Dąbrowa leży na terenie:

- **Prowincja:** Środkowoeuropejska;
- **Podprowincja:** Południowobałtycka;
- **Dział:** Pomorski Pojezierzy Środkowo-pomorskich;
- **Poddział:** Nowogardzko-Choszczeński.

3.1.3. Regionalizacja przyrodniczo-leśna

- **Kraina:** Bałtycka;
- **Dzielnica:** Nizina Szczecińska;
- **Mezoregion:** Równina Szczecińska

(na podstawie Atlasu Rzeczypospolitej Polskiej, GGK 1994, PPWK im. E. Romera, mapa 42.2 Lasy – regiony przyrodnicze).

3.1.4. Regionalizacja zoogeograficzna

Zgodnie z regionalizacją zoogeograficzną (Kondracki, 1988), obszar gminy Stara Dąbrowa stanowi część następujących jednostek zoogeograficznych:

- **Państwo:** Holarktyda;
- **Podpaństwo:** Palearktyka;
- **Prowincja:** Europejsko – Zachodniosyberyjska;

- **Kraina:** Południowobałtycka;
- **Dzielnica:** Bałtycka.

3.1.5. Regionalizacja agroekologiczna

Według regionalizacji agroekologicznej (Borowiec, 1967), województwo zachodniopomorskie nie tworzy osobnego regionu przyrodniczo-rolniczego. Stanowi ono wraz z województwem pomorskim część składową regionu, który można nazwać północno-zachodnim. Region ten dzieli się na dwa podregiony: Nizina Szczecińska i Pojezierze Pomorskie, w obrębie którego leży gmina Stara Dąbrowa

3.2. Budowa geologiczna

Znajomość budowy głębszego podłoża badanego obszaru jest dość skąpa, ponieważ pokrywa ją gruba powłoka osadów młodszych z okresu lodowcowego.

Podłoże gminy Stara Dąbrowa (bardzo mały obszar w badaniach geologicznych) stanowi część rozległego basenu sedymentacji Niecki Szczecińskiej, w którym obsadzone są utwory wielu epok geologicznych (mapa 4).

W głębokim podłożu Niecki Szczecińskiej zalegają piaskowce, iły, zlepieńce oraz margle i wapienie, które osadzały się w głębokim morzu jurajskim.

Z nastaniem okresu trzeciorzędowego na obszarze Pomorza Zachodniego istniała głęboka zatoka morska, która była terenem osadzania się dużej ilości piasków.

W środkowym trzeciorzędzie wystąpiło ostatnie zalanie morskie. Seria osadów z tego okresu wykształcona jest w postaci piasków glaukonitowych i rozpościera się na całym obszarze Niecki Szczecińskiej. Na piaskach zalega warstwa ilów z konkrecjami zwanymi septariami.

Druga połowa trzeciorzędu reprezentowana jest przez formację burowęglową, czyli kompleks piasków z wkładkami ilów i gniazdami węgla brunatnego.

Węgiel brunatny znany jest z licznych okolic powiatu stargardzkiego, zwłaszcza Kluczewa, Stargardu, Dzwonowa. Są to jednak pokłady cienkie i o małym zasięgu.

Pod koniec trzeciorzędu, w wyniku ochłodzenia się klimatu na terenie Polski, zaczęły napływać masy lodu. W wyniku co najmniej trzykrotnego zlodowacenia powstała, przy współdziałaniu podłoża, dzisiejsza rzeźba gminy Stara Dąbrowa, jak i pozostałego terenu powiatu stargardzkiego. Największą rolę w jej powstaniu odegrało zlodowacenie ostatnie, zwane bałtyckim.

3.3. Ukształtowanie powierzchni

Obecna rzeźba powierzchni okolic Starej Dąbrowy jak i powiatu stargardzkiego, powstała w wyniku działania lądolodu skandynawskiego.

W wyniku jego skomplikowanej działalności powstała gruba powłoka utworów polodowcowych, której grubość na badanym terenie wynosi od 2 do 100 m. Stanowi ona materiał co najmniej w 75% przywleczony z północy. Składają się nań gliny, piaski, żwiry i iły oraz różnej wielkości głazy. Głazy w postaci różnokolorowych granitów, gnejsów, porfirów, piaskowców i wapieni tworzą typową dla terenów polodowcowych mozaikę skalną.

Rzeźba analizowanego obszaru związana jest ściśle z ostatnim zlodowaceniem bałtyckim, a zwłaszcza z jednym z jego dłuższych postojów na linii tzw. pomorskich moren czołowych, tj. na linii strefy pagórków morenowych, które ciągną się od Chojny przez okolice Myśliborza, Barlinka, Choszczna, Recza, Ińska i dalej w kierunku wschodnim. Reprezentuje ona rzeźbę młodolodowcową o niezwykle dużej różnorodności form ukształtowania terenu. Na czoło wysuwa się wysoczyzna moreny dennej (powierzchnia powstała na dnie lodowca), na której występuje cały szereg form wypukłych i wklęsłych, oraz niżej położone równiny zastoiskowe.

Wysoczyzna moreny dennej rozciąga się od moren ińskich na wschodzie po rynnę jeziora Miedwie i poziomy zastoiskowe na zachodzie. Na wschodzie wysoczyzna wznosi się na wysokość około 90 m n.p.m. (rejon miejscowości Rosowo) i opada w kierunku południowo-zachodnim.

Powierzchnia wysoczyzny w tej części powiatu stargardzkiego, w tym gminy Stara Dąbrowa, zbudowana jest z moreny dennej płaskiej i falistej. Morena denna płaska z różnicą wysokości do 2 m i o nachyleniu terenu $0^{\circ} - 2^{\circ}$ występuje w niewielkich płatach nad dolinami rzek. Morenę denną falistą cechują wysokości względne od 2 do 5 m i nachylenie $2^{\circ} - 5^{\circ}$.

Obszar wysoczyzny rozcięty jest szeregiem rynien, wśród których wyróżnić można dwa systemy rynien, a mianowicie rynny głębsze o przebiegu zgodnym z ruchem lodowca (wyżłobiły je wody płynące szczelinami pod lodowcem) – na badanym terenie jest to rynna maszewsko-tychowska i rynny płytsze (wyżłobione przez wody przepływające szczelinami między płatami martwego lodu), jak np. rynna jezior parlińskich, rynna dąbrowiecko-łączycka, które mają nierówne dna, z progami i drobnymi jeziorkami w przegłębieniach.

Obok rynien i dolin rzecznych wciętych w wysoczyznę morenową występuje na jej powierzchni szereg form wypukłych, jak ozy i drumliny.

Ozy – wąskie, długie wały przypominające nasyp kolejowy, zbudowane z mułków, piasków i żwirów, ich wysokość dochodzi do 15 m, a szerokość waha się do 50-100 m.

Na terenie gminy można wyróżnić trzy szeregi ozów:

- pierwszy położony jest wzdłuż zachodniej granicy gminy i składa się z trzech wałów ozów,
- drugi ciągnie się na linii miejscowości Darż na północy i Grabowo na południe; na południowy-wschód od tego szeregu, na wschodnim brzegu jeziora grabowskiego znajduje się najlepiej zachowany oz gminy, będący przedłużeniem znajdującym się bardziej na południe ozów kiczarowskich (krajobrazowy rezerwat przyrody),
- trzeci rozciąga się od miejscowości Tolcz na północy, przez miejscowość Łęczycza w kierunku Gogolewa na południe.

Do form wypukłych należą pagórki drumlinowe, zbudowane z gliny morenowej. Na badanym obszarze występują liczne pagórki wchodzące w skład pola drumlinowego. Pole to ciągnie się od Stargardu Szczecińskiego po Nowogard na powierzchni około 5 tys. km².

Pagórki drumlinowe mają kształt owalny lub wydłużony. Są to formy płaskie o długości od 200 do 500 m, szerokości 70-1000 m i wysokości 4-12 m.

Stoki mają łagodne o nachyleniu $3^{\circ} - 7^{\circ}$. Budowa wewnętrzna drumlinów jest jednolita, pod warstwą gliny morenowej o miąższości od 1 do kilku metrów występują utwory piaszczysto-żwirowe.

Przy wschodniej granicy gminy na wschodniej krawędzi doliny Krąpieli znajduje się jedyny w gminie Stara Dąbrowa kem, zbudowany z warstwowych piasków, mułków i żwirów. Obecnie przecina go droga nr 142 (Szczecin – Chociwel).

W północno-wschodniej części gminy występują formy zaliczane do wzgórz bobrownickiej moreny czołowej o budowie zaburzonej.

Moreny bobrownickie należą do niezwykle ciekawych i skomplikowanych form polodowcowych. Tworzą one wyniosłe pasmo wałów i wzgórz morenowych, zataczając łuk nad występującym od południowego-zachodu obniżeniem krzywnickim.

Pasma to rozciąga się na przestrzeni 9 km od doliny Krąpieli w okolicy Rosowa po dolinę rzeki Krąpy (lewy dopływ Krąpieli) w okolicy Dzwonowa (gmina Marianowo), na granicy z gminą Stara Dąbrowa.

W odniesieniu do otaczających je terenów pasmo to wyniesione jest średnio 30-40 m, a nad płaskodenne obniżenie krzywnickie 50-60 m.

Moreny bobrownickie wykształcone są w postaci długich wałów (0,5 – 2,0 km i szerokości 150-500 m). Ich wysokość dochodzi do 40 m, a nachylenie stoków waha się w granicach $10^{\circ} - 30^{\circ}$. Wygląd wałów sprawia wrażenie grzbietów wzniesień oddzielonych podłużnymi obniżeniami. Na stokach pagórków i wałów leżą liczne głązy.

Utworem budującym wały na powierzchni jest glina morenowa, pod którą występują piaski, żwiry polodowcowe, a także pomarańczowe piaski i brunatne ropy wyciśnięte przez lodowiec z podłoża trzeciorzędowego.

3.4. Surowce mineralne i wody podziemne

3.4.1. Surowce mineralne

Obecnie na terenie gminy nie funkcjonują podmioty gospodarcze zajmujące się pozyskiwaniem surowców mineralnych.

Według danych Państwowego Instytutu Geologicznego oraz specjalistycznych opracowań branżowych na obszarze gminy Stara Dąbrowa zarejestrowane jest złożo kruszywa naturalnego pod nazwą „KRZYWNICA”.

Złożo zostało udokumentowane w 1988 r. na zlecenie funkcjonującego w tamtym czasie Szczecińskiego Przedsiębiorstwa Budownictwa Przemysłowego w Szczecinie. Karta rejestracyjna złoża została zatwierdzona decyzją Geologa Wojewódzkiego z dnia 15.04.1998 r.

Obszar udokumentowanego złoża położony jest na północ od wsi Krzywnica w bezpośrednim sąsiedztwie drogi wojewódzkiej nr 142 (Szczecin – Chociwel) i przylega do niej od strony południowej.

Zasoby bilansowe oszacowano na 48 tys. ton kruszywa naturalnego. Występująca kopalina to osady piaszczyste drobnych frakcji z domieszką piasków różnoziarnistych w spągu. Jest to złożo jednopokładowe; średnia miąższość złoża wynosi 3,8 m, przy czym maksymalna miąższość ściany eksploatacyjnej dochodziła do 9 m. Złożo należy do złóż suchych, a jego eksploatacja nie naruszyła warstwy wód podziemnych.

Ze względu na jakość kopaliny, kruszywo to przydatne jest do produkcji zapraw i betonów zwykłych.

Według danych Geologa Wojewódzkiego obszar poeksploatacyjny (wyrobisko) zajmuje powierzchnię 0,78 ha. Obszar do wyeksploatowania 0,72 ha. Teren częściowo zrehabilitowany, po wyeksploatowaniu całego złoża rekultywacja w kierunku zalesienia na powierzchni 1,5 ha.

W oparciu o dokumentację „Waloryzacja przyrodnicza gminy Stara Dąbrowa”⁸ stwierdza się, że przedstawione złożo położone jest w centralnej części projektowanego obszaru chronionego krajobrazu „Dolina Krąpieli”, tworzącego korytarz ekologiczny (ponadregionalny) łączący tereny Pojezierza Ińskiego z Ujściem Odry, na którym ma obowiązywać zakaz zmiany form użytkowania gruntów.

Jednocześnie przedstawione złożo znajduje się na terenie stanowiska archeologicznego⁹ nr 157, zakwalifikowanego do strefy W.III – ochrony stanowisk archeologicznych (szczegółowy zakres ochrony w strefach opisany jest w Studium, część – ochrona dóbr kultury).

Na obszarze gminy zinwentaryzowano tereny byłych wyrobisk, na których obecnie zlokalizowane są wysypisko śmieci (obręb Łęczyca), były zakład produkcji betonów (obręb Stara Dąbrowa). Niewielkie nieużytkowane odkrywki znajdują się: na południe od miejscowości Łęczówka, na zachód od Nowej Dąbrowy (dz. nr 101 o pow. 1,13 ha); na południe od Chlebówka w Białuniu (dz. nr 94 i 84 o pow. 0,26 ha) przeznacza się do rekultywacji.

3.4.2. Wody podziemne

Główne zasoby użytkowe wód podziemnych występują na poziomie 15-50 m p.p.t. Według danych „BANK HYDRO” na obszarze gminy Stara Dąbrowa zaewidencjonowanych jest 37 studni głębinowych.

Zasoby te stanowią na terenie województwa zachodniopomorskiego podstawowe źródło zaopatrzenia w wodę pitną. Wykorzystywane są głównie wody porowe piętra czwartorzędowego, rzadziej trzeciorzędowego. Osady szczelinowe w wapieniach i marglach kredowych i jurajskich są wykorzystywane na obszarze Niecki Szczecińskiej.

W gminie Stara Dąbrowa, w jej zachodniej części na powierzchni około 3,5 km² znajduje się około 1% obszaru wchodzącego w skład Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) nr 123.

⁸ Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin 1998 r. (dokument uzgodniony z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody).

⁹ Zespół archeologiczny – gmina Stara Dąbrowa województwo zachodniopomorskie, Eugeniusz Wysocki, Szczecin 2001, str.14 i 20 oraz arkusz mapy (341.243) topograficznej w skali 1:10 000 – WZGK Szczecin 2001 r.).

Jest to zbiornik międzymorenowy (QM) Stargard – Goleniów o powierzchni 346 km². Szacunkowe zasoby dyspozycyjne wynoszą około 83 tys. m³/d; moduł zasobowy szacowany jest na 2,8 dm³/km²; średnia głębokość ujęć – 45 m p.p.t. W oparciu o wyniki badań z lat 1997-2001 – Państwowego Instytutu Geologicznego, prowadzonych w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska, wody tego zbiornika zostały zaliczone do klasy I-b (ocenę jakości wód przeprowadzono w oparciu o klasyfikację jakości zwykłych wód podziemnych dla potrzeb monitoringu, na podstawie oceny wskaźników fizycznych i chemicznych według PIOŚ, 1995). Jego wschodnia granica na obszarze gminy Stara Dąbrowa przebiega równolegle do drogi krajowej Maszewo – Stargard.

Zasoby wód podziemnych przeznaczone są przede wszystkim na zaopatrzenie ludności w dobrej jakości wodę do picia. Prawo nakazuje racjonalizację ich zużycia i nie zezwala na wykorzystywanie na cele przemysłowe, jeśli nie ma to uzasadnienia w wymogach technologicznych (np. do produkcji żywności).

Główne zagrożenia jakości wód podziemnych to chemizacja rolnictwa i leśnictwa, niewłaściwe stosowanie nawozów naturalnych – w tym gnojowicy, brak systemów kanalizacyjnych i sprawnych oczyszczalni, niedostateczny nadzór nad gospodarką wodno-ściekową i gospodarką odpadami oraz zanieczyszczenia atmosfery.

Na uwagę zasługują zagadnienia występowania złóż wód geotermalnych. W oparciu o informacje zawarte w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa (PZPW) i opracowaniach branżowych, stwierdza się, iż w południowej części gminy wyznaczono obszary potencjalnego zalegania wód geotermalnych, które w przyszłości mogą być gospodarczo wykorzystane.

3.5. Wody powierzchniowe

3.5.1. Rzeki

Grunty pod wodami gminy Stara Dąbrowa wykazują ścisły związek z rzeźbą terenu i budową geologiczną. Są to rzeki, potoki, jeziora, bagna oraz tereny podmokłe zasilane przez wody gruntowe.

Powierzchnia gruntów pod wodami wg danych geodezyjnych (PODKK – Wykaz gruntów wg stanu na 01.01.2002 r.) wynosi ogółem 286 km², z tego: śródlądowe wody płynące – 152 ha, śródlądowe wody stojące – 65 ha i rowy – 69 ha.

Pod względem własnościowym, są to głównie tereny Skarbu Państwa; grunty osób fizycznych to zaledwie 9 ha, z tego 4 ha pod wodami stojącymi i 5 ha zajmują rowy.

Grunty gminy Stara Dąbrowa w całości położone są na obszarze zlewni rzeki Iny .

Ina jest największym dopływem rzeki Odry w granicach województwa zachodniopomorskiego. Jej źródła znajdują się na Pojezierzu Ińskim w rejonie miejscowości Ciemnik. Całkowita długość rzeki wynosi 129,1 km, a zlewnia rzeki zajmuje powierzchnię 2130 km². Przepływ SNQ na stanowisku ujściowym wynosi około 5 m³/s. Do podstawowych dopływów zalicza się rzeki przepływające przez obszar gminy Stara Dąbrowa – Krąpiel (długości 46 km) wraz z dopływami – Kania, Sokoła i Giełdnica.

Wzdłuż zachodniej granicy gminy płynie rzeka Małka, uchodząca w okolicach Stargardu do Iny. Niemal wszystkie ciekły wodne przepływające przez gminę Stara Dąbrowa mają południkowy kierunek przepływu.

Krąpiel bierze swój początek w gminie Chociwel. Płynie początkowo w kierunku zachodnim, a następnie w okolicy Chlebówka zakręca na południe opływając teren gminy wzdłuż wschodniej i południowej granicy. Na terenie gminy tworzy liczne i malownicze meandry. Uchodzi do Iny pod Stargardem. W okolicach Krzywnicy na Krąpieli utworzony został kompleks stawów rybnych. Dopływ wody regulowany jest jazem położonym na północ od wsi. Dolina Krąpieli obok jezior rynnowych należy do najbardziej malowniczych fragmentów gminy Stara Dąbrowa. Dotyczy to zwłaszcza odcinka pomiędzy Krzywnicą a Chlebówkiem, gdzie na wschodnim brzegu doliny występuje szereg malowniczych wyniesień moreny czołowej.

Kania bierze swój początek w okolicach wsi Mokre. Jest to nieduży strumień płynący na przeważającej części swojego biegu terenami lesistymi. W dolnym biegu tworzy odcinek wschodniej granicy gminy. Wpada do Krąpieli na wschód od Chlebowa.

Sokoła jest niewielkim ciekim wodnym wypływającym z terenu gminy Maszewo. Płynie wyraźną doliną przez tereny uprawne. Wpada do Krąpieli koło Rokicia

Gieldnica (Biały Potok) bierze swój początek w gminie Maszewo w okolicach Dębic. Odwadnia środkową część gminy Stara Dąbrowa. Uchodzi do Krąpieli na południe od Nowej Dąbrowy. W okolicy Tolcza tworzy stosunkowo szeroką dolinę wypełnioną trwałymi użytkami zielonymi.

Małka jest niewielkim ciekim wodnym płynącym z północy na południe o długości około 8 km. Jej źródła położone są na zachód od miasta Maszewo, w rejonie wsi Radzanek. Na długości około 3 km, w środkowym biegu, stanowi zachodnią granicę gminy. W rejonie Lubowa (gmina Stargard) wpada do rzeki Iny, jako jej prawy dopływ.

3.5.2. Jeziora

Z ewidencji gruntów wynika, że na obszarze gminy Stara Dąbrowa znajduje się 8 jezior powyżej 1 ha, z tego: jedno jezioro bez nazwy o powierzchni 3,2 ha, 3 jeziora bez nazwy o powierzchni każde 1 ha, oraz 4 większe jeziora; ich charakterystykę przedstawia tabela nr 2 „Charakterystyka większych jezior na terenie gminy Stara Dąbrowa”.

Charakterystyka większych jezior na terenie gminy Stara Dąbrowa

Tabela 2

Lp.	Wyszczególnienie	Nazwa jeziora			
		Parlino Małe (Kolki)	Parlino Wielkie (Parlińskie)	Wielkie (Łęczycza)	Piasno (Grabowskie)
1.	Szerokość geograficzna (Φ)	53 ⁰ 27,9'	53 ⁰ 27,4'	53 ⁰ 26,7'	53 ⁰ 24,4'
2.	Długość geograficzna (λ)	15 ⁰ 03,9'	15 ⁰ 04,1'	15 ⁰ 04,4'	15 ⁰ 05,4'
3.	Wysokość n.p.m. (m)	55,5	55,5	52,0	47,0
4.	Powierzchnia (ha)	12,5	24,8	22,7	61,2
5.	Objętość (tys. m ³)	962,5	992,0	953,4	2080,8
6.	Głębokość maksymalna (m)	18,8	8,9	9,3	7,5
7.	Głębokość średnia (m)	7,8	4,0	4,2	3,4
8.	Długość maksymalna (m)	730	1080	930	2710
9.	Szerokość maksymalna (m)	250	360	450	370
10.	Długość linii brzegowej (m)	1800	2800	2050	8100
11.	Rozwinięcie linii brzegowej (m)	1,44	1,59	1,21	2,92
12.	Wskaźnik odsłonięcia (m/rok)	1,6	6,2	5,4	18,0
13.	Data pomiaru / wykonawca	86/IMGW	86/IMGW	85/IMGW	85/IMGW
14.	Przewodność	80,0	90,0	230,0	290,0
15.	Odczyn pH	8,3	8,2	8,2	7,8
16.	Utlenialność (mgO ₂ /dm ³)	6,0	4,4	7,2	7,6
17.	Typ jeziora	Karasiowe	Linowo-szczupakowe	Sandaczowe	Sandaczowe
18.	Nazwa obrębu, nr działki	Parlino – 254	Parlino – 256	Łęczycza – 143	Kicko – 666
19.	Uwagi	Dla terenów przyległych do jeziora wymagane opracowanie planistyczne	Dla terenów przyległych do jeziora wymagane opracowanie planistyczne	Dla terenów przyległych do jeziora wymagane opracowanie planistyczne	Dla terenów przyległych do jeziora wymagane opracowanie planistyczne

Źródło: Opracowano na podstawie Atlasu jezior Polski.

Użytkownikiem jezior jest Polski Związek Wędkarski.

W południowo-wschodniej części gminy, na pograniczu z gminą Marianowo znajduje się jeden z największych kompleksów stawów rybnych „Dzwonowo” o powierzchni 278 ha, w tym zbiornik retencyjny – 70 ha. Stawy powstały po zalaniu łąk i terenów podmokłych w dolinach rzek Krąpieli i Krępy

Obiekt ten, pod nazwą „Stawy pod Krzywnicą” włączony został w system obszarów chronionych, w kategorii – użytek ekologiczny. Szczegółową charakterystykę zbiorników wodnych zamieszczono w części opisującej zbiorowiska roślinności wodnej.

Krajobraz gminy wzbogacają śródpolne i śródleśne oczka wodne oraz niewielkie zbiorniki wodne pochodzenia polodowcowego, położone głównie na linii północ-południe od Parlina do Kicka. Szczegółowa inwentaryzacja znajduje się w opracowaniu BKZ „Waloryzacja przyrodnicza gminy Stara Dąbrowa”.

3.6. Gleby

Obecna pokrywa glebowa w gminie Stara Dąbrowa, jak i na całym Pomorzu Zachodnim, jest produktem kompleksu czynników (jak charakter podłoża, rzeźba, klimat, stosunki wodne), który powstał na bazie utworów polodowcowych. Kształtowały one przy współdziałaniu procesów glebotwórczych typ gleby, który jest wypadkową wszystkich tych czynników i wyraża stopień zaawansowania rozwoju gleby.

W strukturze jakościowej gleb przeważają gleby średnie – 68% powierzchni użytków rolnych, gleby dobre i bardzo dobre zajmują 20%, a gleby słabe i bardzo słabe 12%. Szczegółowe zestawienie gruntów według klas bonitacyjnych przedstawia tabela nr 3.

Tabela 3

Zestawienie gruntów według klas bonitacyjnych w gminie Stara Dąbrowa (stan w 2002 r.)

Lp.	Klasa bonitacyjna	Grunty orne		Trwale użytki zielone		Użytki rolne razem		Polska %	
		ha	%*	ha	%**	ha	%***	Grunty orne	Użytki zielone
1.	I	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,5	0,1
2.	II	0	0,0	0	0,0	0	0,0	3,2	1,6
3.	III a	264	3,4	-	-	-	-	10,1	-
4.	III b	1435	18,5	170	12,6	1869 ¹⁾	20,5	13,9	12,9
5.	IV a	3884	50,0	-	-	-	-	22,6	-
6.	IV b	1425	18,3	872	64,5	6181 ²⁾	67,7	16,7	41,0
7.	V	701	9,0	273	20,2	974	10,7	20,7	32,1
8.	VI	58	0,7	33	2,4	-	-	11,4	11,3
9.	VI z	6	0,1	4	0,3	101 ³⁾	1,1	0,9	1,0
10.	Razem	7773	100,0	1352	100,0	9125	100,0	100,0	100,0

1) III a + III b + III * – % do ogółu gruntów orných

2) IV a + IV b + IV ** – % do ogółu trwałych użytków zielonych

3) VI + VI z *** – % do ogółu użytków rolných

Źródło: Dane Państwowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjno-Kartograficznej, Stargard Szczeciński, 2000 r.

Jak wynika z powyższych zestawień, w strukturze użytków rolných przeważa polowe użytkowanie gruntów (grunty orne i sady stanowią 85,2%), zaś w trwałych użytkach zielonych przeważają łąki trwałe – 56,4%.

Na obszarze gminy występują głównie gleby brunatne, które wykazują różny stopień rozwoju. Najczęściej są to gleby brunatne wylugowane i kwaśne, rzadziej brunatne właściwe; zajmują stosunkowo duży obszar na terenie gminy (około 80%); występują na wysoczyźnie morenowej. Gleby te, jako uprawne grunty orne mają na ogół dobry rozkład składników odżywczych w całym profilu glebowym. Odczyn tych gleb z reguły jest zbliżony do obojętnego. Przy racjonalnej gospodarce wykazują znaczny stopień akumulacji związków próchnicznych. W glebach brunatnych

zdegradowanych zaznacza się natomiast zmniejszenie próchnicy i stopniowe zakwaszenie poziomu próchnicowego.

Przydatność rolnicza gleb brunatnych utrzymywanych w dobrej kulturze jest znaczna. Te w gminie Stara Dąbrowa kwalifikują się głównie do czwartego i piątego kompleksu przydatności rolniczej gleb (żytni b. Dobry i żytni dobry) zajmując ponad 5,5 tys. ha.

Na północy gminy, w rejonie miejscowości Chlebowo i Chlebówko występują najlepsze gleby brunatne drugiego kompleksu (pszenny dobry) o powierzchni około 280 ha. Obszar zalegania tych gleb objęty jest zakazem przeznaczania ich na inne niż rolnicze cele oraz nie przeznaczają się na cele budowlane.

Zaledwie 20% obszaru gruntów ornych w gminie charakteryzuje się typem gleb bielcowych zaliczonych głównie do kompleksów: szóstego (żytni słaby) i siódmego (żytni b słaby). Są to gleby piaszczyste wytworzone z piasków gliniastych lekkich i charakteryzują się okresowym do stałego niedoborem wilgoci.

Uzupełnieniem oceny jakościowej gleb według klas bonitacyjnych jest rozpoznanie warunków glebowych pod kątem przydatności rolniczej według kompleksów przydatności rolniczej, jak autonomicznych jednostek glebowo-rolniczych. Wyróżnione kompleksy glebowe obejmują zespoły różnych, pod względem typologicznym i bonitacyjnym oraz różnego położenia gleb, które wykazują zbliżone właściwości użytkowo-rolnicze. Procentowy udział powierzchni poszczególnych kompleksów przydatności rolniczej gleb ilustruje tabela nr 4.

Kompleksy przydatności rolniczej gleb w gminie Stara Dąbrowa (stan w 2002 r.) Tabela 4

Lp.	Wyszczególnienie	ha	%
1.	Grunty orne i sady	7773	100,0
1.1	1. Pszenny bardzo dobry	0	0,0
1.2	2. Pszenny dobry	280	3,6
1.3	3. Pszenny wadliwy	16	0,2
1.4	4. Żytni bardzo dobry	2230	28,6
1.5	5. Żytni dobry	3596	46,4
1.6	6. Żytni słaby	1090	14,0
1.7	7. Żytni bardzo słaby	171	2,2
1.8	8. Zbożowo-pastewny mocny	100	1,3
1.9	9. Zbożowo-pastewny słaby	290	3,7
2	Trwałe użytki zielone	1352	100,0
	12. Użytki zielone bardzo dobre i dobre	0	0,0
	22. Użytki zielone średnie	1032	76,3
	32. Użytki zielone słabe i bardzo słabe	320	23,7

Źródło: IUNG Puławy „Waloryzacja ...”, *op.cit.*, obliczenia własne.

Analiza warunków glebowych gminy Stara Dąbrowa, oparta o kryterium rozkładu przestrzennego kompleksów przydatności rolniczej gleb, klasyfikacji genetycznej, uziarnienia, uwilgotnienia, potwierdza średnią do dużej przydatność środowiska glebowego do produkcji rolniczej. Wyliczony wskaźnik bonitacji jakości przydatności rolniczej użytków rolnych wynosi 52,7 pkt.

3.7. Warunki klimatyczne

Województwo zachodniopomorskie charakteryzuje klimat umiarkowany o najwyraźniejszych w kraju cechach morskich. Z uwagi na bliskość i zasobność zbiorników wodnych oraz dużej powierzchni lasów wykazuje dużą wilgotność powietrza.

Szczegółowa analiza danych meteorologicznych, jak i opracowań branżowych wskazuje, że obszar gminy Stara Dąbrowa można zaliczyć do III krainy klimatycznej, wyznaczonej przez Cz. Koźmińskiego.

Kraina ta, na tle regionu, charakteryzuje się już występowaniem mało korzystnych zjawisk atmosferycznych, głównie dla rolnictwa, tj. przymrozków i opóźnienia w niektórych latach rozpoczęcia okresu wegetacyjnego.

Podstawowe wskaźniki klimatyczne dla badanego obszaru zostały przedstawione w tabeli 5.

Temperatury średnio miesięczne poniżej 0°C występują w styczniu i lutym. Wiosny są na ogół spóźnione i chłodne a temperatura zaczyna wzrastać dopiero w maju. Lata nie są gorące, średnia temperatura lipca nie przekracza w roku normalnym 17°C. Jesień jest długa i ciepła o średniej temperaturze do 9°C.

Częstotliwość przymrozków wiosennych jest stosunkowo duża i wynosi w marcu 19 dni, w kwietniu 10 dni, przy czym w obszarze lokalnych zagłębień i obniżen terenowych przymrozki mogą występować do 20 maja.

Dominują wiatry z kierunków zachodnich – północne i południowe.

Podstawowe wskaźniki klimatyczne gminy Stara Dąbrowa.

Tabela 5

Średnia roczna temperatura	7,9 – 8,5°C
Średnia temperatura okresu V-VII	13,0 – 13,3°C
Liczba dni gorących w roku	20 – 22
Data początku zimy	2 – 5 stycznia
Długość okresu gospodarczego	248 – 253 dni
Długość okresu wegetacyjnego	215 – 217 dni
Data początku okresu wegetacyjnego	4 – 5 kwietnia
Suma opadów atmosferycznych w roku	540 – 580 mm/rok
Suma opadów atmosferycznych maj – lipiec	180 – 190 mm/V – VII
Liczba dni z pokrywą śnieżną	40 – 45
Data początku zbioru żyta	24 – 25 lipca
Niedosyt wilgotności powietrza (III-IX)	3,8 – 4,5

Źródło: Narodowy Atlas Polski, GUGiK Warszawa 1997, C. Koźmiński, Agroklimat województwa szczecińskiego, STN Szczecin 1983.

Z uwagi na fakt, że rolnictwo było i jest dominującą funkcją zagospodarowania gminy Stara Dąbrowa, wykonano ocenę agroklimatu wykorzystując w tym celu dane Instytutu Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa (IUNG) w Puławach. Punktowa ocena agroklimatu przedstawia się jak niżej.

Ocena agroklimatu gminy Stara Dąbrowa.

Tabela 6

Wyszczególnienie	Wskaźnik jakości agroklimatu	Ogólna ocena warunków
Gmina Stara Dąbrowa	10,8	średnio-korzystne
Powiat stargardzki	10,7	średnio-korzystne
Polska	9,9	mało-korzystne

Źródło: IUNG Puławy, C. Koźmiński, Agroklimat województwa szczecińskiego, STN Szczecin 1983.

Jak widać, cechy agroklimatu gminy Stara Dąbrowa nie odbiegają w większym stopniu od analogicznych cech mierzonych dla całego powiatu, lecz są już wyraźnie korzystniejsze od tych cech w skali kraju.

3.7.1. Wnioski

- Mogą wystąpić utrudnienia w zbiorze roślin, szczególnie w zbiorze zbóż – co związane jest ze stosunkowo wysoką wilgotnością względną powietrza i opadami w miesiącach sierpień – wrzesień;
- Konieczność stosowania częściej niż gdzie indziej koncentracji sprzętu i środków technicznych przy uprawie i zbiorze zbóż;
- Warunki wilgotnościowe (sprzyjające w II połowie lata) umożliwiają szeroką produkcję ziemniaków, a zwłaszcza sadzeniaków;
- Zachodzi konieczność doboru gatunków i odmian roślin uprawnych wcześniej schodzących z pola (żyto, jęczmień, rzepak);
- Trudne warunki do uprawy wsiewek i poplonów (zwłaszcza jarych i ścierniskowych).

3.8. Formy krajobrazowe

Gmina Stara Dąbrowa jest gminą wybitnie rolniczą. Ponad 80% jej powierzchni zajmują użytki rolne, w związku z czym na przeważającym obszarze gminy występuje krajobraz rolniczy.

Pofałdowany teren Równiny Nowogardzkiej powoduje występowanie charakterystycznego typu krajobrazu rolniczego. Wśród wydłużonych, lekko falistych wzniesień pokrytych polami uprawnymi pasami ciągną się obniżenia terenu zajęte zazwyczaj przez użytki zielone. Niewiele jest, zwłaszcza w środkowej części, gminy zadrzewień śródpolnych. Występują one przede wszystkim wzdłuż cieków wodnych i w zagłębieniach terenu.

Środkowa część gminy, w okolicy Tolcza, oraz Starej i Nowej Dąbrowy, jest stosunkowo najmniej pofałdowana. Ciekawsze pod względem rzeźby terenu i jego pokrycia są wschodnie i zachodnie krańce gminy, a zwłaszcza dolina Krąpieli.

Przy zachodniej granicy gminy występuje więcej zadrzewień i lasów. Także w tej części napotkać można głębokie obniżenia terenu z ukrytymi oczkami wodnymi.

W części wschodniej malowniczy krajobraz tworzą kompleksy wzgórz moreny czołowej i zatorfione obniżenia pokryte mozaiką lasów, łąk, nieużytków i pól położone na wschód od doliny Krąpieli. Jest to jednak najtrudniej dostępny fragment gminy.

Miejscami posiadającymi walory punktów widokowych są, obok krawędzi rynny polodowcowej (widok na jeziora), odcinki drogi Szczecin – Chociwel koło Łęczyny i Krzywnicy, odcinki drogi Kicko – Chlebówko, oraz krawędź doliny Krąpieli pod Krzywnicą z szerokim widokiem w kierunku południowym.

Wobec znacznego stopnia rolniczego zagospodarowania obszaru gminy dużego znaczenia nabierają formy krajobrazowe występujące w małej skali.

Wymienić tu należy:

- zespoły oczek wodnych występujące na zachód od Parlina, Łęczycy, oraz na południe od Storkówka,
- zarastający staw w dawnym parku w Nowej Dąbrowie,
- jeziora rynnowe Łęczyckie, Parlińskie i Kołki, położone wśród wysokich okolicznych wzgórz,
- jezioro Grabowskie wraz z wysokimi brzegami i pobliskim ozem,
- szeroką dolinę Białego Potoku pod Tolczem,
- dolinę Krąpieli, zwłaszcza na odcinko Krzywnica – Chlebowo
- nieckę akumulacji torfowej pod Kickiem.

W otwartym rolniczym krajobrazie na dodatkowej wartości zyskują przydrożne aleje drzew.

Ponadto malowniczego charakteru dodaje krajobrazowi szereg alei wierzbowych i topolowych występujących przy drogach polnych w wielu wypadkach ogławianych.

Rozwijające się gospodarstwa rolne i rozbudowująca się sieć osadnicza nadają wyraz plastyczny i przestrzenny współczesnemu wiejskiemu krajobrazowi kulturowemu, tworząc biocenozy sztuczne, daleko odbiegające od form zrównoważonych.

Dodatkowo, wprowadzenie do produkcji monokultur roślinnych i wielkostadnych zespołów zwierzęcych zakłóca ten stan równowagi.

Jak we wszystkich systemach charakteryzujących się równowagą chwiejną, tak i w krajobrazie gminy Stara Dąbrowa, zarówno błędne działania człowieka, jak i przerwanie działań w kierunku stabilizacji doprowadziło w okresie pegeerowskim do powstania konfliktów w połączeniu z degradacją niektórych czynników biocenotycznych.

Był to efekt nadmiernej koncentracji produkcji, głównie zwierzęcej, prowadzonej w większości w technologii wielkostadnej i gnojowicowej, która wymagała wielkoobszarowej monokulturowej uprawy roli i roślin.

Doprowadziło to w konsekwencji do trudno odwracalnych zmian w krajobrazie rolniczej przestrzeni produkcyjnej gminy Stara Dąbrowa.

Generalnie, stwierdza się, że pod względem krajobrazowym gmina nie przedstawia wysokich wartości, niemniej jednak występują na jej obszarze tereny warte ochrony, które wcześniej zostały opisane, a ich przestrzenny rozkład pokazany jest na planszy podstawowej Studium.

3.9. Rzeźba terenu

Ogólne warunki geomorfologiczne opisano w pkt. 3.2. Geomorfologia gminy. Z uwagi na dominujący w gminie charakter rolniczego użytkowania terenu zaszła konieczność oceny rzeźby terenu w stosunku do warunków agrotechnicznych (uprawa roli i roślin). W tym celu wykorzystano taksometryczną metodę oceny, stosowaną przez IUNG Puławy. Ocena liczbowa tej cechy jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej oparta jest na zasadzie – czym bogatsze urzeźbienie terenu, tym trudniejsze warunki agrotechniczne, a więc tym niższy wskaźnik przydatności urzeźbienia (max – 5 pkt). W oparciu o tak przyjęte założenia, gmina Stara Dąbrowa uzyskała 4,5 pkt. (warunki b. korzystne), przy 4,3 pkt. dla powiatu stargardzkiego (warunki korzystne) i 3,9 pkt. dla układu krajowego (warunki średnio korzystne).

Jak z powyższych danych wynika, najkorzystniejsze układy, rozpatrywane pod kątem agrotechniki, są w gminie Stara Dąbrowa.

Ma to określone implikacje, zwłaszcza w odniesieniu do uzyskania relatywnie niższych nakładów na siłę pociągową, transport rolniczy, w tym głównie polowy oraz na techniczną strukturę jednostek pociągowych.

4. WALORYZACJA PRZYRODY OŻYWIONEJ

Waloryzacja przyrodnicza gminy w zakresie flory i fauny została opracowana i przedstawiona przez Biuro Konserwacji Przyrody (BKP) w Szczecinie w opracowaniu zatytułowanym: „Waloryzacja przyrodnicza gminy Stara Dąbrowa – operat generalny”¹⁰, Szczecin 1998.

Zgodnie z przyjętą przez BKP metodą i metodologią, celem przedmiotowego opracowania jest dostarczenie władzom gminy, wojewodzie i innym służbom syntetycznej informacji o walorach przyrodniczych gminy Stara Dąbrowa, co pozwoli na świadome kształtowanie ładu ekologicznego i przestrzennego gminy, uniknięcie pomyłek i potknięć planistycznych oraz kolizji i konfliktów pomiędzy służbami ochrony przyrody, organizacjami ekologicznymi, a służbami planistycznymi i lokalnym społeczeństwem reprezentowanym przez administrację samorządową.

Opracowanie to zawiera szereg informacji otrzymanych w efekcie przeprowadzonej

¹⁰ Dokumentacja uzgodniona z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody.

inwentaryzacji (1997/98) uzupełnionej badaniami terenowymi zespołu projektowego (2000-2002). Podstawą do jego wykonania były operaty szczegółowe, sporządzone przez zespoły specjalistów, zgodnie z zasadami określonymi przez Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w Szczecinie („Założenia metodyczne inwentaryzacji przyrodniczej gmin”).

Syntezę materiału charakteryzującego wykazane w gminie walory przedstawiono na mapie w skali 1:25 000, którą w całości zaadaptowano dla potrzeb „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stara Dąbrowa”. W części opisowej przeniesiono do „Studium” te fragmenty opracowania, które mają wpływ na politykę i gospodarkę zagospodarowania przestrzennego oraz rozwój gminy Stara Dąbrowa.

W roku 2002, na wniosek Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w opracowanym materiale studialnym dokonano uzupełnień wynikających z potrzeb polityki kształtowania krajowej sieci ekologicznej NATURA 2000, zapisanej w „Koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju” (MP z 2001 r. Nr 26, poz. 432) oraz uwzględniono zapisy zawarte w uchwalonym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego (Dz.Urz. Woj. Zach. Nr 60, poz. 1357), jak również w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego przyjętego uchwałą Nr XVII/214/20 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 24 czerwca 2020 r. (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego z 2020 r. poz. 3564).

4.1. Szata roślinna

Badań szaty roślinnej w gminie Stara Dąbrowa nie prowadzono, jak dotąd, w sposób systematyczny. Opublikowano pracę dotyczącą parków wiejskich (Sienicka, Kownas, 1963). Wykonana w 1997/98 waloryzacja przyrodnicza gminy uzupełniona późniejszymi badaniami z lat 2001/2002 jest najpełniejszym rozpoznaniem walorów botanicznych gminy.

W opracowaniu szaty roślinnej główną uwagę skierowano na fitocenozy w ekosystemach charakterystycznych dla tego obszaru oraz na rejestrowanie gatunków roślin cennych, rzadkich bądź zagrożonych wyginięciem.

4.1.1. Roślinność potencjalna

Według „Mapy roślinności potencjalnej ...” w potencjalnym krajobrazie roślinnym terenu gminy Stara Dąbrowa przeważa żyzna buczyna niżowa (*Melico-Fagetum*) i subatlantycki acidofilny las bukowo-dębowy (*Fago-Quercetum petrae*).

Nad dwoma większymi rzekami tego obszaru oraz w otoczeniu źródlisk występują w miejscach silnie podmokłych siedliska olsu środkowoeuropejskiego (*Carici elongatae-Alnetum*), a w strefie lekkich, okresowych zalewów niżowe łągi olszowe i jesionowo-olszowe (*Circae-Alnetum*) (Matuszkiewicz i in., 1995). Największą część gminy zajmuje las bukowo-dębowy.

Określenie potencjalnych siedlisk różnych formacji roślinnych daje informację o charakterze szaty roślinnej, jaka wystąpiłaby, gdyby przyroda mogła rozwijać się samorzutnie, bez ingerencji człowieka. Szata roślinna rzeczywista różni się jednak dość znacznie od potencjalnej.

Z uwagi na brak danych florystycznych i fitosocjologicznych z terenu gminy Stara Dąbrowa, przekształcenia szaty roślinnej gminy można przeanalizować tylko bardzo ogólnie na podstawie mapy „Potencjalna roślinność naturalna Polski” (Matuszkiewicz i in., 1995) i badań terenowych. Najważniejsze wnioski są następujące:

1. Siedliska lasów bukowo-dębowych i żyznej buczyny zajmują obecnie pola uprawne, rzadziej nieużytki;
2. Zachowane lasy tych siedlisk to niewielkie fragmenty żyznej buczyny i większe kompleksy (w części wschodniej gminy) lasów mieszanych i młodych borów;
3. Najlepiej zachowanymi naturalnymi zbiorowiskami leśnymi są fragmentarycznie występujące wzdłuż rzek olsy i łągi olszowe i jesionowo-olszowe.

4.1.2. Roślinność lasów

Mimo, że skład gatunkowy zbiorowisk leśnych jest w większym lub mniejszym stopniu zakłócony przez gospodarkę człowieka, na terenie gminy Stara Dąbrowa można wyróżnić sześć grup zbiorowisk leśnych:

- **Olsy** (*Carici elongatae-Alnetum*), czyli lasy olszowe występujące na niskich torfach trzcinowo-leśnych lub turzycowo-leśnych rozwijają się w otoczeniu źródlisk, zbiorników wodnych i rzek. Są to cenne zbiorowiska leśne i z uwagi na powszechne sztuczne osuszanie wielu terenów – stosunkowo rzadkie. W gminie Stara Dąbrowa fragmenty olsów występują w dolinie rzeki Krąpieli na odcinku od Chlebowa do Chlebówka oraz w otoczeniu źródlisk na północ od wsi Rokicie. Niewielkie płyty tego zbiorowiska odnotowano również w otoczeniu zbiorników wodnych, przy źródłiskach i strumieniach np. na płn. brzegu jeziora w lesie na zachód od Łęczycy, nad Jeziorem Grabowskim, w kompleksie leśnym między Rokiciem a Chlebówkiem.
- **Łęgi jesionowo-olszowe** (*Circeo-Alnetum*) zajmują siedliska mokre, pozostające pod wpływem wody przesiąkającej, ruchomej, bez tendencji do stagnowania. W gminie Stara Dąbrowa dobrze wykształcone płyty łągów występują w dolinie rzeki Krąpieli między Chlebowem a Chlebówkiem. W warstwie drzew panuje olsza czarna i jesion oraz (rzadziej) jawor, grab, czeremcha i wiąz. W podszyciu dominują: pokrzywa, wiązówka błotna, ostrożeń warzywny, jaskier rozłogowy, śledziennica skrętnolistna, rzeżucha gorzka.
- **Grądy** – niewielkie fragmenty lasów grądowych, tj. zbiorowisk leśnych charakteryzujących się udziałem graba, dębów, lipy, klonów i buka w drzewostanie, a leszczyny i trzmieliny w warstwie krzewów wykształciły się w otoczeniu rzeki Krąpieli, m.in. koło Chlebowa.
- **Buczyny** reprezentują zespoły *Melico-Fagetum* i *Mercunali-Fagetum*, i rozwijają się nad Krąpielą oraz nad jeziorem Parlińskim. W drzewostanie panuje buk, w warstwie zielnej występują perłówka jednokwiatowa, perłówka zwisła, kostrzewa leśna, przytulia wonna, prosownica rozpierzchła, szczyr trwały, żywiec cebulkowy. Dobrze wykształcone płyty buczyny pomorskiej i buczyny źródliskowej występują w dolinie rzeki Krąpieli, na odcinku Chlebowo – Chlebówko.
- **Bory sosnowe** występują nad Jeziorem Grabowskim oraz w kompleksie leśnym na południe od Chlebówka. Charakteryzują się one dominacją sosny zwyczajnej w drzewostanie, w runie występują pospolite gatunki borowe, panuje śmiałek pogięty.
- **W lasach mieszanych sosnowo-dębowych** przeważają sosny i dęby, miejscami buk. Często wprowadzone są również świerki. Podrosty młodych drzew wskazują na siedlisko boru mieszanego bądź siedlisko lasu liściastego ze starymi nasadzeniami sosnowymi. Lasy takie przeważają w krajobrazach leśnych gminy, np. w kompleksie leśnym między Chlebówkiem a Rokiciem oraz nad jeziorem Grabowskim. Z nasadzeń pochodzą także modrzewie stanowiące komponent zbiorowisk leśnych występujących m.in. na północ od byłego PGR Krzywiec.

4.1.3. Roślinność wodna i szuwarowa

Wszelkie zbiorniki wód wraz z otaczającymi je bezpośrednio obszarami są obiektami cennymi i wartymi ochrony. Mają one bardzo duże znaczenie biocenotyczne ze względu na retencję wód oraz stanowią siedlisko niejednokrotnie bogatej, zawierającej w swym składzie gatunki chronione, roślinności wodnej i lądowo-wodnej oraz szeregu gatunków zwierząt.

Jeziro Parlińskie (pow. lustra wody – 24,8 ha) jest dużym zbiornikiem, o stosunkowo czystej wodzie. Od strony południowej, południowo-zachodniej i południowo-wschodniej otoczone jest polami uprawnymi. Na brzegu północno-zachodnim występuje las bukowy, częściowo wykorzystywany na park. Świadczą o tym stare nasadzenia introdukowanych gatunków. Brzegi oddzielone są od pól pasem zadrzewień i wąskim szuwarem trzcinowym zagospodarowane są na działki rekreacyjne. W szuwarze występuje trzcina, tatarak zwyczajny, pałka wąskolistna, manna

mielec, żabieniec babka wodna, psianka słodkogórz, karbieniec pospolity, kosaciec żółty, niezapominajka błotna, wierzbownica drobnokwiatowa, turzyca brzegowa, turzyca nibyciborowata, ponikło błotne, szczaw lancetowaty, sit rozpierzchły, przytulia błotna, przetacznik bobowiczek, kropidło wodne, tojeść pospolita, marek szerokolistny. W toni wodnej występują rogatek sztywny i wywłócznik okółkowy.

Jezioro Łęczyckie (pow. lustra wody – 22,7 ha) to czysty zbiornik położony wśród pól uprawnych koło miejscowości Łęczyca. W szuwarze występuje trzcina, oczeret jeziorny, pałka wąskolistna, karbieniec pospolity, wierzbownica kosmata, sitowie leśne, turzyca nibyciborowata, ponikło błotne, szczaw lancetowaty, jeżogłówka gałęzista. W toni wodnej występują rogatek sztywny, wywłócznik okółkowy, włosienicznik krążkolistny.

Jezioro Kołki (pow. lustra wody – 12,5 ha) jest czystym i cennym florystycznie niewielkim zbiornikiem, otoczonym na brzegu południowo-zachodnim lasem brzoźowym, na zachodnim – młodym lasem sosnowym, a na brzegu wschodnim lasem z dominacją topól, osi i dębów. Dno i otoczenie zbiornika jest bardzo zaśmiecone. W wodach i w bezpośrednim otoczeniu jeziora zinwentaryzowano następujące gatunki: włosienicznik krążkolistny, rdest ziemnowodny, wywłócznik okółkowy, pałka wąskolistna, oczeret jeziorny, żabieniec babka wodna, ponikło błotne, karbieniec pospolity, rdestnica kędzierzawa, turzyca nibyciborowata, ramienice (*Chara aspera*, *Chara vulgaris*, *Nitelopsis obtusa*), jeżogłówka gałęzista, manna mielec, rzęsa drobna. Teren wokół jeziora, a w zasadzie jego zachodnią część przeznaczono w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego na tereny rekreacyjno-turystyczne z dopuszczeniem zabudowy letniskowej. Natomiast po wschodniej stronie jeziora zaobserwowano działania zmierzające do zmiany sposobu wykorzystania terenu niezgodnie z obowiązującymi ustaleniami planistycznymi.

Jezioro Grabowskie (pow. lustra wody – 61,2 ha) jest największym i jednocześnie bardzo cennym florystycznie zbiornikiem gminy. Zbiorowiska szuwarowe części południowej budują głównie trzciny, oczerety, pałka wąskolistna, jeżogłówka gałęzista, żabieniec babka wodna. Występują tutaj również: włosienicznik krążkolistny, wywłócznik okółkowy, rdestnice (pływająca, połyskująca, trawiasta, błyszcząca, ostrolistna, pływająca), ramienice (*Chara aspera*, *Chara vulgaris*). W centralnej części zbiornika znajdują się wysepki, na których występują zadrzewienia z olszą czarną i wierzbami. Wykształciły się płaty zespołów *Thelypteridi Phragmitetum* i *Carici elongatae-Alnetum*. W płatach wystąpiły m.in. zachyłnik błotny, turzyca nibyciborowata, tarczycza pospolita, psianka słodkogórz, niezapominajka błotna, oset kędzierzawy, rzepicha błotna, przytulia błotna, gorysz błotny, szczaw lancetowaty, karbieniec pospolity, mięta nadwodna, rzeżucha gorzka, pływacz zwyczajny, krwawnica pospolita. Od strony północnej zbiornika występuje wąkrota zwyczajna, turzyca prosowa, pływacz zwyczajny, kosaciec żółty, turzyca sztywna, grzybienie białe.

W zagłębieniach na południowy zachód od Parlina odnotowano następujące gatunki roślin wodnych i błotnych: turzyca zastrzona, sit rozpierzchły, gwiazdnica trawiasta, trzcinnik lancetowaty, wierzbownica kosmata, tojeść pospolita, rdest szczawiolistny, kosaciec żółty, rzęsa drobna, spirodela wielokorzeniowa, rzęsa trójrowkowa, *Riccia fluitans*, rdest ziemnowodny, manna jadalna, pałka szerokolistna, trzcina zwyczajna, sit skupiony, psianka słodkogórz, przytulia błotna, gwiazdnicabłotna.

W mokradle na zachód od Parlina stwierdzono następujące gatunki roślin błotnych i wodno-błotnych: turzyca lisia, sit rozpierzchły, mózga trzciniowa, kosaciec żółty, sitowie leśne, manna mielec, karbieniec pospolity, niezapominajka błotna, tojeść pospolita, firletka poszarpana, przytulia błotna, rzęsa garbata, rzęsa drobna, rzęsa trójrowkowa, ostrożeń łąkowy, komonica błotna.

Zagłębienia na południowy-zachód od Storkówka – staw duży, zamulony, silnie eutroficzny. Dominuje szuwar oczeretu, szuwar trzcinowy i ponikłowy. Zanotowano również występowanie takich gatunków, jak: rdest szczawiolistny, rzepicha błotna, jaskier jadowity, wyczyniec kolankowy, mózga trzcinowata, rdest ziemnowodny, sit rozpięchły, kropidło wodne, żabieniec babka wodna, jeżogłówka gałęzista i pałka szerokolistna. Staw otoczony uprawami i drzewami (brzozy, topole, wierzby). Dominuje szuwar z pałką szerokolistną, obok niego występują: rzęsa drobna, spirodela wielokorzeniowa, jaskier jadowity, kropidło wodne, rdest szczawiolistny, turzyca pseudociborowata, żabieniec babka wodna, manna jadalna. Duży płat szuwaru z jeżogłówką gałęzistą. Położony najdalej na południe staw – w wodzie łąnowo rogatki sztywne i spirodela wielokorzeniowa. Na brzegu rosną: turzyca nibyciborowata, pałka szerokolistna, trzcina pospolita, psianka słodkogórz, wierzbowica drobnokwiatowa, gorysz błotny, karbieniec pospolity, wierzbowica kosmata. W otoczeniu drzewa i krzewy: olsze, topole, wierzby, bez czarny i tarnina. Staw środkowy – w wodzie zanotowano moczarkę kanadyjską, rogatka sztywnego, rdest ziemnowodny, rdestnice: kędzierzawą i połyskującą. W skład szuwaru wchodzi: ponikło błotne, sit rozpięchły, pałka wąskolistna, trzcina pospolita, manna fałdowana, jeżogłówka gałęzista, karbieniec pospolity, wierzbowica kosmata. Staw przy drodze Storkówko – Małkocin porasta manna mielec, trzcina, karbieniec pospolity, pałka szerokolistna, sit rozpięchły, żabieniec babka wodna, wierzbowica drobnokwiatowa, niezapominajka błotna, jeżogłówka gałęzista i jaskier jadowity. Przy stawie rośnie dużych rozmiarów dąb szypułkowy.

Staw w lesie na południowy zachód od Łęczycy jest to wyjątkowo malowniczy zbiornik, na jego północnym i wschodnim brzegu rozwinął się las olszowy (ols) i turzycowisko z dominacją turzycy sztywnej. Znanotowano następujące gatunki roślin: rdestnica pływająca, rdest ziemnowodny, spirodela wielokorzeniowa, tatarak zwyczajny, kosaciec żółty, turzyca brzegowa, turzyca zastrzona, sitowie leśne, rzęsa drobna, rdest ziemnowodny, turzyca sztywna.

4.1.4. Roślinność łąk i torfowisk

W krajobrazie gminy Stara Dąbrowa łąki zajmują niewielką powierzchnię. Rzadko spotyka się bardzo ubogie fragmenty muraw ciepłolubnych, np. w otoczeniu mis wytopiskowych, na zachód od zabudowań wsi Storkówko. Dominują tu: świerzbica polna, driakiew gołębia i przytulia właściwa.

Na łąkach w okolicach wsi Krzywnica, występuje tatarak zwyczajny, jaskier sardyński, przetacznik leśny, rzeżucha łąkowa.

Torfowiska nie pełnią większej roli w szacie roślinnej gminy Stara Dąbrowa. Rozwijają się najczęściej w postaci płatów roślinności z dominacją turzyc w otoczeniu zbiorników wodnych, jak np. turzycowisko na wschodnim brzegu małego jeziora w lesie na zachód od wsi Łęczycy. Dominują tu: turzyca zastrzona i turzyca błotna.

W wilgotnych obniżeniach wśród pól uprawnych przeważają zbiorowiska z przewagą trzciny pospolitej.

Cennym przyrodniczo torfowiskiem jest obiekt usytuowany w południowo-zachodniej części kompleksu leśnego występującego we wschodniej części gminy między Chlebówkiem a Rokiciem.

Okrajek torfowiska zajmuje ols, natomiast w centrum występuje pło z dominacją kilku gatunków torfowca oraz bobrek trójlistny, turzyca prosowa, turzyca pospolita, siedmiopalecznik błotny, karbieniec pospolity, brzoza omszona.

4.1.5. Roślinność zadrzewień przydrożnych, aleje

W gminie Stara Dąbrowa stwierdzono występowanie alei śródpolnych i przydrożnych oraz drzew o rozmiarach pomnikowych. Skład gatunkowy alei jest bardzo różny – zawiera zarówno drzewa gatunków obcego pochodzenia (np. kasztanowce) jak i rodzimych (np. wierzby).

Objęcia opieką wymagają wszelkie zadrzewienia przydrożne. Obiekty te są cennym elementem biocenotycznym, stanowią bowiem swoiste korytarze ekologiczne wśród pól, osłonę przed wiatrami, hałasem i spalinami oraz urozmaicają krajobraz.

Wzdłuż dróg ciągną się szpalery drzew, a najciekawsze są zadrzewienia przy dawnych drogach polnych. W silnie „odlesionym” krajobrazie gminy Stara Dąbrowa każde skupisko zieleni wysokiej należy chronić, a najważniejszym byłoby powiększenie powierzchni zadrzewień. Aleje i szpalery o przerwanej ciągłości należy uzupełnić dosadzając odpowiednie gatunki.

Cenne są również stare drzewostany leśne, które powinny być zabezpieczone przed wycięciem. Należy je zachować jako drzewa nasienne i pozostawić w lesie do naturalnej śmierci. Najbardziej wartościowe aleje i drzewa zaproponowano do ochrony w postaci pomników przyrody.

Wykaz alei zinwentaryzowanych w gminie Stara Dąbrowa przedstawia tabela nr 7.

Tabela 7

Aleje drzew na terenie gminy Stara Dąbrowa

Lp.	Opis
	Nowa Dąbrowa – aleja kasztanowców, 53 okazy, w tym 17 o rozmiarach pomnikowych
	Aleja jesionów przy szosie autostrada – Kicko
	Aleja lipy szerokolistnej, ok. 40 drzew od Parlina do granicy północnej gminy
	Szpalet wierzby białej, około 10 okazałych drzew między Parlinem a autostradą
	Aleja starych kasztanowców – droga na południe od Storkówka
	Szpalet platanów, około 30 okazów Tołcz w pobliżu parku
	Aleja wierzby białej, około 90 okazów koło Krzywnicy
	Aleja kasztanowców, 17 drzew, Chlebowo

Zródło: *Waloryzacja przyrodnicza gminy Stara Dąbrowa, BKP Szczecin, 1998 r.*

Drzewa pomnikowe występują w różnych miejscach. Część z nich stanowi składnik drzewostanów parkowych, przykościelnych, cmentarnych; niektóre stwierdzono w lasach i na innych rozproszonych stanowiskach. Podczas inwentaryzacji pomierzono i opisano **78 okazów**, z tego 3 są zatwierdzonymi pomnikami przyrody. Do ochrony pomnikowej proponuje się **22** drzewa rosnące poza parkami zabytkowymi i alejami.

4.1.6. Zieleń cmentarzy, parków podworskich i starodrzew przykościelny

Parki wiejskie, aleje oraz starodrzewy przykościelne i cmentarne stanowią wartościowy element krajobrazu gminy zarówno jako składnik szaty roślinnej jak i część zasobów kulturowych.

W gminie Stara Dąbrowa znajdują się cztery parki zabytkowe, trzy parki w ewidencji konserwatora zabytków oraz parki nie ewidencjonowane, ale znane i opisane (Sienicka, Kownas 1963). Wszystkie są zaniedbane i wymagają konserwacji, a część z nich winna być poddana rekultywacji i renowacji.

Poniżej przedstawia się krótki opis obiektów sporządzony na podstawie wyników inwentaryzacji z 1998 r. (BKP Szczecin) oraz obserwacji terenowej w 2001 r. (P.P. URBIX).

- **Stara Dąbrowa** – park dworski, o powierzchni około 4,0 ha (nr rej. WKZ¹¹ A1183), założony

¹¹ Informacja BKP uzyskana od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

w XIX w. W parku występują stare kasztanowce, jesiony, klony, jawory, lipy i modrzewie. Odnaleziono jedno drzewo pomnikowe.

- **Nowa Dąbrowa** – park pałacowy, o powierzchni 7,2 ha (nr rej. WKZ 1185), założony w XIX w. W parku rośnie wiele ładnych, starych drzew liściastych: dęby, kasztanowce i klony. Na szczególną uwagę zasługują stare modrzewie, świerki, jodły, stary cis (ok. 2 m obwodu), żywotniki zachodnie. Park zaniedbany. W runie dominuje podagrycznik, bez czarny, śnieguliczka i podrost drzew. W centralnej części obiektu znajduje się prawie wyschnięty staw z rogatką krótkoszyjkową. Na brzegu – płyty z konwaliają majową. Odnaleziono 11 drzew o rozmiarach pomnikowych.
- **Storkówko** – park dworski, o powierzchni 2,4 ha (nr rej. WKZ 1094/88), założony w XIX w. W parku dominują stare dęby i buki. Odnaleziono kilkanaście drzew o rozmiarach pomnikowych. W podszyciu dominują młode klony, jawory, bez czarny i podagrycznik. Występuje tu owocujący bluszcz pospolity na świerku.
- **Tolcz** – park dworski, o powierzchni 4,2 ha (nr rej. WKZ A 1371), założony w XIX w. Park jest niewielki, znajdują się w nim stare drzewa rodzime (dęby, klony, buki, kasztanowce, świerki i jodła) oraz cenne gatunki parkowe: świerk syberyjski, limba, czerwolistna odmiana dębu szypułkowego, świerk kłujący odmiana srebrzysta, jodła jednobarwna, odmiana złocista żywotnika zachodniego, jedlica Douglasa, choina kanadyjska, sosna czarna, buk czerwolistny. W warstwie zielnej dominują: podagrycznik, kuklik, kielisznik zaroślowy, przytulia czepna.
- **Chlebowo** – park dworski, nieewidencjonowany w rejestrze WKZ. Park jest zarośnięty krzewami bzu lilaka, bzu czarnego, derenia, jasmínu. W warstwie drzew wyróżniają się topole wielkolistne, sumak, dąb czerwony, jedlica Douglasa, świerk kłujący i żywotnik zachodni.
- **Białuń** – park dworski, nieewidencjonowany w rejestrze WKZ. W parku rosną stare drzewa liściaste: klony polne, graby i dęby oraz: świerk srebrzysty, tulipanowce amerykańskie, lipa amerykańska, jawor odm. Purpurowa, jawor – odmiana Leopolda. Odnaleziono 4 drzewa o rozmiarach pomnikowych.
- **Inne parki** – w ewidencji konserwatora zabytków znajdują się parki w miejscowościach Łęczyna, Parlino i Krzywnica, które nie mają statusu zabytków. Parki w Łęczynie i Krzywnicy są bardzo zaniedbane. Park w Parlinie jest właściwie mocno zubożałym fragmentem lasu bukowego i bukowo-dębowego i proponuje się go do ochrony łącznie z Jeziorem Parlińskim (ZPK-I).

4.1.7. Ogólna charakterystyka flory gminy Stara Dąbrowa

Na obszarze gminy Stara Dąbrowa występują gatunki roślin naczyniowych pospolite w całym kraju i na Pomorzu Zachodnim. Ze względu na rolniczy charakter gminy dominują rośliny synantropijne i ruderalne. Wśród gatunków siedlisk naturalnych i na półnaturalnych na uwagę zasługują rośliny lasów liściastych oraz taksony związane przestrzennie z wodami.

W gminie Stara Dąbrowa zarejestrowano **520 gatunków** roślin naczyniowych.

Warunkiem utrzymania bogactwa florystycznego jest przede wszystkim zachowanie ekosystemów, w których rośliny znajdują właściwe środowisko życia.

W tabeli nr 8 podano: gatunki chronione, częściowo chronione oraz rzadkie i zagrożone stwierdzone w trakcie prac inwentaryzacyjnych. Do gatunków ginących zaliczone zostały taksony wymieniane: w ogólnokrajowych (Zarzycki, Szląg, 1992) i regionalnych (pomorskich) (Żukowski, Jackowiak 1995; Jasnowska, Zyska, 1996) czerwonych listach roślin ginących. Dodatkowo uwzględnione zostały gatunki wymienione w meklemburskiej oraz brandenburskiej liście roślin ginących ze statusem roślin wymierających i silnie zagrożonych.

Szczegółowy wykaz gatunków zamieszczono w ANEKSIE opracowania „Waloryzacja ...” BKP Szczecin.

Gatunki chronione i rzadkie stwierdzone w gminie można podzielić na trzy grupy:

- gatunki chronione prawnie, ale pospolite;
- gatunki zagrożone w skali regionu;
- gatunki nie zagrożone w skali regionu, ale rzadko występujące w gminie ze względu na ubóstwo siedlisk.

Wykaz gatunków roślin pod ochroną ścisłą i częściową występujących na terenie gminy Stara Dąbrowa przedstawiono w tabeli nr 8 „Wykaz gatunków pod ochroną ścisłą i częściową na terenie gminy Stara Dąbrowa”.

Tabela 8

Wykaz gatunków pod ochroną ścisłą i częściową na terenie gminy Stara Dąbrowa

Nazwa łacińska	Nazwa polska	Występowanie	Uwagi
Gatunki pod ochroną			
<i>Epipactis helleborine</i>	kruszczyk szerokolistny	w lesie na południowy-wschód od Chlebówka	R-I, w gminie rzadki
<i>Hedera helix</i>	bluszcz zwyczajny	We wsiach Storkówko, Parlino – parki	okazy kwitnące i owocujące
<i>Nuphar luteum</i>	grąźel żółty	Jeziro Grabowskie	ZPK-II, w gminie rzadki
<i>Nymphaea alba</i>	grzybień białe	Jeziro Grabowskie	ZPK-II, w gminie rzadki

Gatunki pod ochroną częściową			
<i>Convallaria majalis</i>	konwalia majowa	w lasach w małych płatach	pospolity, ale zbiór na cele zielarskie nie jest możliwy
<i>Frangula alnus</i>	kruszyna pospolita	w rozproszeniu w olsach	pospolity
<i>Galium odoratum</i>	marzanka wonna	w rozproszeniu w lasach	OCHK - I
<i>Helichrysum arenarium</i>	kocanka piaskowa	murawa piaskowa	rozproszone stanowiska w okolicach Parlina
<i>Polypodium vulgare</i>	paprotka zwyczajna	w lesie bukowym	OCHK - I
<i>Ribes nigrum</i>	porzeczka czarna	w olszynach bagiennych	OCHK - I
<i>Viburnum opulus</i>	kalina koralowa	w rozproszeniu w lasach	OCHK - I

Źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Stara Dąbrowa, BKP Szczecin 1998, obserwacje własne 2001/2002, P.P. „URBIX”.

W stosunku do gatunków objętych ochroną ścisłą proponuje się utworzenie powierzchniowych obiektów chronionych, w randze użytków ekologicznych, a w niektórych przypadkach ochronę rezerwatową.

Gatunki chronione, ale pospolite w skali regionu tj. konwalia majowa, kruszyna pospolita, marzanka wonna występują w rozproszeniu w lasach gminy, a kocanki piaskowe w murawach w okolicach Parlina. Ze względu na wyjątkowo małą ilość lasów oraz zbiorowisk murawowych na terenie gminy, gatunki te należy uznać za rzadkie w skali lokalnej.

Do rzadkich i zagrożonych zmianami warunków środowiska należy zaliczyć następujące gatunki wymienione w tabeli nr 9 „Gatunki ginące i zagrożone wyginięciem oraz gatunki rzadko spotykane w skali lokalnej na terenie gminy Stara Dąbrowa”.

Tabela 9

Gatunki ginące i zagrożone wyginięciem oraz gatunki rzadko spotykane w skali lokalnej na terenie gminy Stara Dąbrowa

Nazwa łacińska	Nazwa polska	Występowanie	Uwagi
<i>Anemone ranunculoides</i>	zawilec żółty	Lasy liściaste nad Krapielą	W gminie rzadki
<i>Batrachium circinatum</i>	włosiecznik krążkolistny	Jeziora: Kołki, Łęczyckie, Grabowskie	W gminie rzadki
<i>Cardamine amara</i>	rzeżucha gorzka	Lasy liściaste nad Krapielą, na wyspach Jez. Grabowskiego	W gminie rzadki
<i>Chara aspera</i>	ramienica	Jez. Kołki i Jez. Grabowskie	Zagrożone w skali regionu
<i>Chara vulgaris</i>	ramienica	Jez. Kołki i Jez. Grabowskie	Zagrożone w skali regionu

<i>Corydalis cava</i>	kokorycz pusta	Lasy liściaste nad Krapielą	Zagrożone w skali regionu
<i>Dentaria bulbifera</i>	żywiec bulwkowaty	Lasy liściaste nad Krapielą	W gminie rzadki
<i>Hepatica nobilis</i>	przylaszczka pospolita	Lasy liściaste nad Krapielą	Zagrożone w skali regionu
<i>Hydrocotyle vulgaris</i>	wąkrota zwyczajna	Jez. Grabowskie	Zagrożone w skali regionu
<i>Lemna gibba</i>	rzęsa garbata	Mokradło na NW od Parlina	Zagrożone w skali regionu
<i>Lychnis flos-cuculi</i>	firletka poszarpana	Łąki na S od Krzywina	W gminie rzadki
<i>Menyanthes trifoliata</i>	bobrek trolistkowy	Bagno śródleśne na SE od Chlebówka	Zagrożone w skali regionu
<i>Mercurialis perennis</i>	szczyr trwały	Lasy liściaste nad Krapielą	W gminie rzadki
<i>Nitelopsis obtusa</i>	ramienica	Jez. Kołki	Zagrożone w skali regionu
<i>Paris quadrifolia</i>	czworolist pospolity	Lasy liściaste nad Krapielą	W gminie rzadki
<i>Potamogeton acutifolius</i>	rdestnica ostrolistna	Jez. Kołki i Jez. Grabowskie	Zagrożone w skali regionu
<i>Potamogeton gramineus</i>	rdestnica trawiasta	Jez. Kołki i Jez. Grabowskie	Zagrożone w skali regionu
<i>Potamogeton lucens</i>	rdestnica połyskująca	Jez. Kołki i Jez. Grabowskie	W gminie rzadki
<i>Potamogeton nodosus</i>	rdestnica nawodna	Jez. Kołki i Jez. Grabowskie	Zagrożone w skali regionu
<i>Potamogeton rutilus</i>	rdestnica błyszcząca	Jez. Kołki i Jez. Grabowskie	Zagrożone w skali regionu
<i>Pulmonaria obscura</i>	miodunka ćma	Lasy liściaste nad	W gminie rzadki

		Krąpielą	
<i>Sanicula europaea</i>	żankiel zwyczajny	Lasy liściaste nad Krąpielą	Zagrożone w skali regionu
<i>Stachys silvatica</i>	czyściec leśny	Lasy liściaste nad Krąpielą	W gminie rzadki
<i>Utricularia vulgaris</i>	pływacz zwyczajny	Jez. Grabowskie	Zagrożone w skali regionu
<i>Valeriana officinalis</i>	kozłek lekarski	Lasy liściaste nad Krąpielą	W gminie rzadki
<i>Ceratophyllum submersum</i>	rogatek krótkoszyjkowy	Staw parkowy – Nowa Dąbrowa	Staw w parku

Źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Stara Dąbrowa, BKP Szczecin 198, obserwacje własne 2001/2002, P.P. „URBIX”.

4.1.8. Podsumowanie waloryzacji botanicznej

Środowisko przyrodnicze gminy Stara Dąbrowa jest silnie przekształcone i podporządkowanie głównej funkcji gminy – produkcji rolnej. Powierzchnię gminy zajmują w ogromnej większości użytki rolne.

Z tego powodu wszystkie fragmenty naturalnych ekosystemów, które pozostały na terenie gminy powinny podlegać ochronie. Dotyczy to roślinności brzegów i wód rzek, w szczególności Krępy i Krąpiel, jezior, lasów, zadrzewień, torfowisk oraz łąk. Najcenniejszymi z florystycznego punktu widzenia obiektami są:

- dolina Krąpiel na odcinku Chlebowo-Chlebówko;
- Jezioro Grabowskie;
- Jezioro Kołki.

Ponadto obiektami o wartościowej szacie roślinnej na terenie gminy są:

- kompleks leśny we wschodniej części gminy wraz z torfowiskiem;
- parki podworskie i wiejskie, cmentarze przykościelne i polowe;
- łąki nad rzekami Krąpielą i Krępą w okolicy Krzywicy;
- zabagnienia i małe zbiorniki wodne położone na południowy zachód od Storkówka.

W otoczeniu tych obiektów nie należy planować inwestycji, a jeżeli już do tego doszło (jak w przypadku jezior Kołki, Parlińskie, Grabowskie), należy według wskazań organu ochrony przyrody zminimalizować wpływ tych inwestycji na środowisko przyrodnicze.

Na podkreślenie zasługuje duża liczba drzew pomnikowych i cennych parków wiejskich występujących na obszarze gminy, które należy otoczyć opieką i udostępnić ludności jako obiekty rekreacyjne.

4.2. Świat zwierzęcy

Obszar gminy należy do najsłabiej poznanych pod względem zoologicznym w zachodniej części województwa. W zasadzie poza opracowaniami o charakterze ogólnym (ssaki – Pucek i Raczyński, 1983; ptaki – Tomiałojć, 1990; sowy – Ruprecht i Szwaagrak, 1988; sowa błotna – Domaszewicz 1995; płazy i gady – Juszczak, 1987; Zemanek i Rafiński, 1989; Zemanek, 1995; rzebiuszka ziemna – Ruprecht 1977; ryby – Kotusz 1996; Witkowski, 1996; bezszczętkowce – Witkowski, 1996) brak jest dokładniejszych danych na temat występowania kręgowców na terenie gminy.

Charakterystyka faunistyczna gminy. Zgodnie z regionalizacją zoogeograficzną (Kondracki, 1988) gmina Stara Dąbrowa należy do prowincji europejsko-zachodniosyberyjskiej Palearktyki, krainy południowobałtyckiej, dzielnicy bałtyckiej.

Na skład fauny tej gminy ma niewątpliwie wpływ wiele czynników, m.in. dość łagodny klimat, ukształtowanie terenu, mały udział gruntów przeznaczonych na infrastrukturę techniczno-

przemysłową, duży udział gruntów użytkowanych rolniczo.

Powyższe czynniki umożliwiły osiedlenie się wielu gatunków bezkręgowców i kręgowców. Wiele z nich to gatunki objęte ochroną prawną na podstawie ustaw szczególnych, np. o ochronie przyrody, prawo łowieckie i o rybactwie śródlądowym, oraz międzynarodowymi aktami prawnymi dotyczącymi ochrony zwierząt i ich siedlisk.

Obszarami cennymi pod względem faunistycznym są wszelkie tereny o naturalnym charakterze i słabej antropopresji. Opisano je w poniżej jako obszary występowania poszczególnych grup taksonów zwierzęcych rzadkich, zagrożonych wyginięciem i ginących.

Wykaz stwierdzonych w trakcie inwentaryzacji gatunków zwierząt zamieszczony jest ANEKSIE do opracowania pt. „Waloryzacja przyrodnicza gminy Stara Dąbrowa”, BKP Szczecin 1998 r.

4.2.1. Charakterystyka wybranych grup fauny

a) Bezkręgowce

Spośród chronionych zwierząt bezkręgowych na terenie gminy stwierdzono tylko biegaczowate, trzmiele i ślimaka winniczka.

Na uwagę zasługuje niewielka ilość trzmieli, co w związku z utrzymującą się tendencją spadkową w naszym kraju może budzić pewne obawy co do przyszłości tej grupy zwierząt w Polsce. Podstawowymi działaniami, jakie należy podjąć w celu zachowania trzmieli są: sadzenie wierzb, lip i klonów na miedzach i w zadrzewieniach śródpolnych oraz zachowanie wypasanych łąk kwiatnych.

Mięczaki

Jedynym gatunkiem z mięczaków chronionych prawem i stwierdzonym w gminie Stara Dąbrowa jest **ślimak winniczek** - *Helix pomatia*. Występuje na całym obszarze gminy.

Owady

Spośród chronionych owadów na terenie gminy Stara Dąbrowa stwierdzono występowanie trzmieli i biegaczy.

b) Kręgowce

Ryby i bezszczękowce

W trakcie analizy dokumentacji przyrodniczej potwierdzono obecność w wodach gminy Stara Dąbrowa ryb podawanych dla terenu Pojezierza Pomorskiego jako gatunki pospolite. Najliczniejszymi są leszcz, lin, szczupak, płoć, krąp, okoń. Pozostałe występują mniej licznie lub bardzo rzadko. Na tak częste występowanie tych gatunków wpływa zeutrofizowanie jezior. Na uwagę zasługuje jednak obecność jezior sandaczowych, istnieje potrzeba ich szczególnej ochrony. Na terenie gminy znajdują się cztery większe jeziora: Grabowskie, Kołki, Parlińskie i Łęczyckie. W typie sandaczowym sklasyfikowano jeziora charakteryzujące się składem gatunkowym ichtiofauny, w którym przeważają: leszcz, lin, sandacz, węgorz, szczupak. Domieszkę stanowią: krąp, płoć, ukleja, okoń, niekiedy stynka, jazgarz. Do jezior sandaczowych na terenie gminy zaliczane są jeziora Grabowskie i Łęczyckie.

W typie linowo-szczupakowym sklasyfikowano jeziora o wysokiej produktywności biologicznej, charakteryzujące się składem gatunkowym ichtiofauny, w którym przeważają: lin, szczupak. Istotną domieszkę stanowiły: karaś, węgorz, krąp, płoć, okoń, wzdręga, sum. Ten typ jezior reprezentuje w gminie jezioro Parlińskie.

W typie karasiowym sklasyfikowano jeziora o niskiej produktywności rybackiej, charakteryzujące się składem gatunkowym ichtiofauny, w którym przeważały: karaś, lin, węgorz, szczupak. Domieszkę stanowią: krąp, płoć, sum, okoń. Do tego rodzaju zaliczane jest jezioro Kołki.

Ichtyofauna rzek

W skład ichtiofauny rzeki Krapieli wchodzi: płoć, miętus, szczupak, kleń, pstrąg, okoń, troć, ukleja, piskorz i ciernik. W jej dopływach skład gatunkowy może być uboższy i występują tam: płocie, cierniki, kiełbie, leszcze, węgorze i okonie.

Nie można wykluczyć łowionego w dorzeczu Iny w końcu XIX w. minoga rzeczno, ale jego występowanie jest mało prawdopodobne. Z minogiem strumieniowym jest podobnie.

Na terenie stawów rybnych w okolicy Krzywicy i Dzwonowa, na powierzchni ca 280 ha lustra wody, prowadzona jest hodowla ryb słodkowodnych – głównie karpia. Znajdują się tam również łowiska specjalne (na wydzielonych stawach) o zróżnicowanym składzie gatunkowym.

Herpetofauna

Na terenie gminy Stara Dąbrowa stwierdzono występowanie większości z podawanych w literaturze dla terenu Pojezierza Pomorskiego gatunków płazów i gadów. Najliczniejszymi gatunkami płazów są: żaba moczarowa, żaba jeziorkowa, i ropucha szara. Pozostałe występują mniej licznie lub bardzo rzadko.

Gmina charakteryzuje się występowaniem licznych terenów podmokłych towarzyszących większości rzek, z których każdy jest godnym ochrony miejscem lęgowym płazów. Ich znaczenie, w większości przypadków, jest jednak ograniczane ilością wody w danym roku. Wskazane jest utworzenie zastawek w najcenniejszych dla płazów miejscach i uzupełnianie wody w suchych latach.

Najcenniejszym i jednocześnie najbardziej zagrożonym miejscem rozrodu płazów są podmokłe łąki pod Kickiem (w planie zagospodarowania przestrzennego łąki te miały być zmeliorowane). Na obszarze tym planowane jest utworzenie użytku ekologicznego (**UE-VII**). Spośród gadów nielicznie występuje na terenie całej gminy zaskroniec, jaszczurka żyworodna i jaszczurka zwinka. Występowania żmii zygzakowatej, gniewosza i padalca nie można wykluczyć, ale jest ono mało prawdopodobne ze względu na duże odlesienie gminy.

Płazy

Na obszarze gminy Stara Dąbrowa stwierdzono występowanie **8 gatunków płazów** oraz **1 mieszańca międzygatunkowego**. Przeprowadzone badania terenowe pozwoliły na wykrycie większości bytujących gatunków płazów:

- **Traszka grzebieniasta** – nie stwierdzona na terenie gminy, ale jej występowanie jest bardzo prawdopodobne.
- **Traszka zwyczajna** – stwierdzona w kilku miejscach na terenie gminy. Dla jej ochrony konieczne jest zachowanie licznych płytkich zbiorników wodnych, będących głównymi miejscami rozrodu tego gatunku.
- **Kumak nizinny** – stosunkowo liczny gatunek lęgowy na terenie całej gminy. Dla jego ochrony konieczne jest zachowanie licznych płytkich zbiorników wodnych, będących głównymi miejscami rozrodu tego gatunku.
- **Grzebiuszka ziemna** – stwierdzona tylko pod Kickiem, ze względu na słabą aktywność głosową i nocny tryb życia tego gatunku nie można wykluczyć występowania w innych fragmentach gminy.
- **Ropucha szara** – rozpowszechniona na terenie całej gminy. Lęgnię się w większości małych i średnich zbiorników wodnych.
- **Ropucha zielona** – nie stwierdzona na terenie gminy, ale nie można wykluczyć jej występowania.
- **Rzekotka drzewna** – stwierdzona tylko na stawach pod Krzywnicą, jej występowania na rozproszonych stanowiskach na terenie gminy nie można wykluczyć.
- **Żaba jeziorkowa** – występuje stosunkowo licznie na terenie całej gminy. Lęgowiskami są wszystkie niewielkie zbiorniki wodne .
- **Żaba śmieszka** – nie stwierdzona; jej występowania nie można wykluczyć nad większymi

jeziorami gminy.

- **Żaba wodna** – występuje stosunkowo licznie na terenie całej gminy. Lęgowiskami są wszystkie niewielkie zbiorniki wodne .
- **Żaba trawna** – występuje na terenie całej gminy. Lęgowiskami są wszystkie niewielkie zbiorniki wodne położone w pobliżu większych kompleksów leśnych .
- **Żaba moczarowa** – występuje stosunkowo licznie na terenie całej gminy. Lęgowiskami są wszystkie niewielkie śródpolne zbiorniki wodne.

Gady

Na obszarze gminy Stara Dąbrowa stwierdzono występowanie 3 gatunków gadów. Nielicznie występuje na terenie całej gminy zaskroniec, jaszczurka żyworodna i jaszczurka zwinka.

Ptaki

W obrębie granic gminy Stara Dąbrowa zarejestrowano co najmniej **165 gatunków** ptaków, z tego **117 to gatunki obecnie lęgowe** lub prawdopodobnie lęgowe albo te, które niegdyś gniazdowały na obszarze gminy. Na terenie gminy występują:

- **Perkoz** – stosunkowo liczny gatunek lęgowy (stwierdzono 10-15 par), występuje na stawach pod Krzywnicą, w okresie przelotów na wyżej wspomnianym terenie bardzo liczny (do 60 osobników);
- **Zausznik** – prawdopodobnie lęgowy (1 para) na jeziorze Grabowskim;
- **Perkoz rdzawoszyi** – gatunek lęgowy (2-4 pary), na stawach pod Krzywnicą. Zagrożony wymarciem w dłuższym okresie czasu. Wpisany do czerwonej księgi zwierząt województwa zachodniopomorskiego;
- **Bocian biały** – na terenie gminy Stara Dąbrowa znajduje się 15 zajętych gniazd bociana; cztery znajdują się w Starej Dąbrowie, dwa w Nowej Dąbrowie, po jednym w Łęczynie, Chlebowie, Kicku, Parlinie, Białuniu, Storkówku, Krzywnicy, Tolczu i Rokiciu. Gatunek znajdujący się w czerwonej księdze zwierząt województwa zachodniopomorskiego;
- **Bocian czarny** – prawdopodobnie lęgowy w olsie nad Krąpielą w okolicy stawów pod Krzywnicą. Często obserwowane, żerujące osobniki na stawach i łąkach nad Krąpielą. Położenie gniazda nieznane;
- **Gęgawa** – gatunek nieliczny lęgowy na terenie całej gminy. Stwierdzono 2 pary lęgowe na stawach pod Krzywnicą oraz pojedyncze pary w innych częściach gminy. Gatunek znajdujący się w czerwonej księdze zwierząt województwa zachodniopomorskiego;
- **Ohar** – gatunek zagrożony wymarciem, wpisany do polskiej czerwonej księgi zwierząt i znajdujący się w czerwonej księdze zwierząt województwa zachodniopomorskiego. Zaobserwowano jedną parę na stawach pod Krzywnicą;
- **Krakwa** – na stawach pod Krzywnicą 5-10 par lęgowych;
- **Cyranka** – w całej gminie stwierdzono tylko 3 pary lęgowe na łąkach pod Kickiem. Gatunek zagrożony znajdujący się w czerwonej księdze zwierząt województwa zachodniopomorskiego;
- **Płaskonos** – stwierdzono prawdopodobnie 1 parę lęgową na stawach pod Krzywnicą. Gatunek zagrożony znajdujący się w czerwonej księdze zwierząt województwa zachodniopomorskiego;
- **Gągoł** – gatunek znajdujący się w polskiej czerwonej księdze zwierząt i w czerwonej księdze zwierząt województwa zachodniopomorskiego. Na terenie gminy, ze względu na znaczne odlesienie stwierdzono zaledwie kilka par lęgowych na stawach pod Krzywnicą (2-4 pary), nad jez. Grabowskim (1 para) i na łąkach nad Krąpielą (1 para), nad rozlewiskiem w pobliżu Rokicia (1 para);
- **Kania ruda** – prawdopodobnie lęgowa 1 para w lasach nad Krąpielą w okolicy miejscowości Chlebowko. W chwili obecnej bardzo nieliczny gatunek lęgowy kraju, zagrożony wymarciem,

znajdujący się w polskiej czerwonej księdze zwierząt i w czerwonej księdze zwierząt województwa zachodniopomorskiego. Położenie gniazda nieznanne;

- **Bielik** – regularnie spotykane są osobniki żerujące na stawach pod Krzywnicą (nawet do 8 osobników). Co najmniej jedna para lęgowa w lasach należących do Nadleśnictwa w Dobrzanach (dwa gniazda). W chwili obecnej bardzo nieliczny gatunek lęgowy, zagrożony wymarciem na świecie, znajdujący się w polskiej czerwonej księdze zwierząt i w czerwonej księdze zwierząt województwa zachodniopomorskiego;
- **Błotniak stawowy** – nieliczny gatunek lęgowy gminy. Stwierdzony na stawach pod Krzywnicą (3-4 pary) oraz w dolinie Krąpieli (2 pary);
- **Kuropatwa** – w całym kraju trwa spadek liczebności spowodowany prawdopodobnie chemizacją rolnictwa. Obecnie dość licznie gnieździ się na terenie całej gminy;
- **Derkacz** – nieliczny gatunek lęgowy gminy. Stwierdzony tylko na stawach pod Krzywnicą (2 ptaki). Obserwowano osobniki na łąkach nad Krąpielą. Gatunek zagrożony wyginięciem na całym świecie, znajdujący się w światowej czerwonej księdze zwierząt i w czerwonej księdze zwierząt województwa zachodniopomorskiego;
- **Żuraw** – nieliczny gatunek lęgowy (2-3 pary) mokradeł położonych na północ od stawów koło Dzwonowa i Krzywnicy (3 pary) oraz na łąkach pod Tolczem (2 pary);
- **Sieweczka rzeczna** – ze względu na brak odpowiednich biotopów gatunek skrajnie nieliczny na terenie gminy. Stwierdzono 1 parę prawdopodobnie lęgową na łąkach w okolicy Tolcza;
- **Czajka** – prawdopodobnie na skutek utraty odpowiednich do gniazdowania miejsc liczebność czajki spada. W gminie stwierdzono 5 par lęgowych na stawach pod Krzywnicą i tylko 1 parę lęgową na podmokłych łąkach pod Kickiem;
- **Kszyk** – stwierdzono tylko 1 tokującego samca na podmokłych łąkach pod Kickiem;
- **Krwawodziób** – mimo istnienia niewielkich fragmentów odpowiednich biotopów np. łąki pod Kickiem, nie stwierdzono ptaków lęgowych na terenie gminy;
- **Płomykówka** – prawdopodobnie bardzo nieliczny ptak lęgowy na terenie całej gminy, w kraju liczebność płomykówki spada wskazane jest rozpoznanie wszystkich miejsc gniazdowania oraz ochrona ich poprzez zakładanie budek lęgowych uniemożliwiających niszczenie lęgów przez kuny domowe;
- **Pójdźka** – prawdopodobnie skrajnie nieliczny ptak lęgowy na terenie całej gminy. Wskazane jest rozpoznanie wszystkich miejsc gniazdowania oraz ochrona ich poprzez zakładanie budek lęgowych oraz pozostawianie starych dziuplastych drzew również owocowych w pobliżu osiedli ludzkich;
- **Zimorodek** – nieliczny gatunek lęgowy nad Krąpielą, w rejonie wsi Rosowo i Rokicie;
- **Dzięcioł czarny** – ze względu na poważne odlesienie gminy, bardzo nieliczny ptak lęgowy. Stwierdzony tylko w lasach nad Krąpielą, choć nie można wykluczyć jego występowania w pozostałych dwóch większych kompleksach leśnych gminy położonych nad rzeką Małą;
- **Dzięcioł średni** – ze względu na poważne odlesienie gminy, bardzo nieliczny ptak lęgowy. Stwierdzony tylko w lasach nad Krąpielą, choć nie można wykluczyć jego występowania w pozostałych dwóch większych kompleksach leśnych gminy;
- **Pliszka górską** – stosunkowo licznie występuje nad Krąpielą (stwierdzono 10-15 par lęgowych), ale nie można wykluczyć występowania nad innymi rzekami gminy. Gatunek znajdujący się w czerwonej księdze zwierząt województwa zachodniopomorskiego;
- **Srokosz** – skrajnie nieliczny ptak lęgowy na terenie całej gminy, stwierdzono 1 parę lęgową na łąkach pod Tolczem i 1 parę na łąkach nad Małą;
- **Łabędź niemy** – gatunek lęgowy (5-8 par); osobniki zaobserwowano na wodach jeziora Parlińskiego, stawach parkowych w Nowej Dąbrowie oraz na rozlewisku Rokicie; obserwacje wskazują na czasowy przyrost liczby osobników na terenie gminy;
- **Czapla siwa** – gatunek lęgowy, na terenie gminy Stara Dąbrowa zaobserwowano w rejonie

stawów nad Krzywnicą i na północ od jeziora Grabowskiego.

Tabela 10

Liczebność stwierdzonych najcenniejszych gatunków ptaków w gminie Stara Dąbrowa

Gatunek	Liczebność (par)	Kategoria lęgowa A – gniazdowanie pewne, B – gniazdowanie możliwe, C – gniazdowanie niewykluczone
Zausznik	1	B
Perkoz rdzawoszyi	2-4	A
Bocian czarny	1	A
Bocian biały	11	A
Gęgawa	5	A
Ohar	1	A
Krakwa	15-20	A
Cyranka	3	B
Płaskonos	1	B
Gągoł	4-6	A
Kania ruda	1	B
Bielik	1	A
Błotniak stawowy	3-5	A
Derkacz	2	B
Sieweczka rzeczna	1	B
Pliszka górską	10-15	A
Czapla siwa	3	B
Łabędź niemy	5-8	A

Źródło: Waloryzacja przyrodnicza gminy Stara Dąbrowa, BKP Szczecin 198, obserwacje własne 2001, P.P. „URBIX”.

Ssaki

Na obszarze gminy Stara Dąbrowa stwierdzono co najmniej **38 gatunków** ssaków. Liczba ta jest niewątpliwie zaniżona w stosunku do stanu faktycznego. Część z nich to gatunki pojawiające się tu sporadycznie lub wyjątkowo. Najważniejsze jest stwierdzenie obecności wydry, gatunku zagrożonego wyginięciem w skali europejskiej znajdującego się w polskiej czerwonej księdze oraz w czerwonej księdze województwa zachodniopomorskiego.

Gatunki łowne w obwodach łowieckich na obszarze gminy

Na terenie gminy Stara Dąbrowa działają cztery obwody łowieckie (nr 46, 48, 64 i 66), które należą do kół łowieckich:

- „Jeleń” z Maszewa (obwód nr 66 o powierzchni 16506 ha, w tym 2132 ha gruntów leśnych),
- „Daniel” ze Stargardu (obwód nr 48 o pow. 7819 ha, w tym 790 ha gruntów leśnych),
- „Bór” ze Szczecina (obwód nr 64 o pow. 8070 ha, w tym 1319 ha gruntów leśnych),
- „Głuszczyca” ze Szczecina (obwód nr 46 o pow. obwodu 4603 ha, w tym 329 ha gruntów leśnych).

Ponieważ granice obwodów łowieckich nie pokrywają się z granicami gminy, wyniki inwentaryzacji skorygowano o wskaźnik procentowy powierzchni obwodu znajdującej się na terenie gminy Stara Dąbrowa. Wyniki inwentaryzacji prowadzonej w latach 1997-98 przedstawiono w tabeli 11.

Liczebność zwierząt łownych na terenie gminy Stara Dąbrowa

Tabela 11

Gatunek	Obwód nr (46) 157	Obwód nr 48 (181)	Obwód nr 64 (190)	Obwód nr 66 (92)	Razem
% pow. w gminie Stara Dąbrowa	32,9	13,9	69,3	14,2	Średni % obwodów w gminie 32,6
Jeleń	13/17	13/18	14/18	4/6	44/59*
Sarna	168/194	47/61	146/187	18/23	379/465
Dzik	32/64	8/17	28/56	3/6	71/143
Lis	70	3	28	3	104
Borsuk	-	-	7	-	7
Kuny	-	-	14	-	14
Zając	17	10	35	-	61

Oznaczenia: *44/59: 44 stan na 31.03.2002/59 stan przed sezonem polowań 2002/2003.

(46) – nr obwodu łowieckiego wg rozporządzenia Nr 10/97 Wojewody Szczecińskiego z dnia 29 sierpnia 1997 r.

157 – aktualny nr obwodu wg rozporządzenia Nr 1/2003 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 30 stycznia 2003 r. (Dz.Urz. Woj.Zach. z 2003 r. Nr 6 poz. 95). Źródło: *Sprawozdania kół Polskiego Związku Łowieckiego O/Szczecin kwiecień 2002 r.*

Inne gatunki ssaków

Poza wymienionymi wyżej gatunkami łownymi na terenie gminy stwierdzono występowanie takich gatunków, jak:

- **Jeż** – obserwowany na terenie całej gminy,
- **Kret** – obserwowany na terenie całej gminy,
- **Ryjówka aksamitna** – obserwowana na terenie całej gminy,
- **Karczownik** - obserwowany na stawach w pod Krzywnicą,
- **Kuna domowa** – wg relacji myśliwych nielicznie występuje na terenie całej gminy,
- **Tchórz zwyczajny** – wg relacji myśliwych nielicznie występuje na terenie całej gminy,
- **Łasica łaska** – wg relacji myśliwych nielicznie występuje na terenie całej gminy,
- **Wydra** – stwierdzono tropy na stawach pod Krzywnicą,
- **Jenot** – zwłoki znalezione na stawach pod Krzywnicą w 1997.

4.2.2. Najcenniejsze faunistycznie obszary gminy

Na terenie gminy brak jest obszarów chronionych, powołanych w celu zachowania siedlisk wybranych gatunków zwierząt, za wyjątkiem jednej strefy ochronnej gniazda bielika. Waloryzacja przyrodnicza gminy pozwoliła na wytypowanie najcenniejszych pod względem faunistycznym jej obszarów. W miejscach tych proponuje się utworzenie obiektów chronionych lub też uznanie niektórych z nich za „miejsca rozrodu i stałego przebywania zwierząt gatunków chronionych”, które zgodnie z rozporządzeniem o ochronie gatunkowej zwierząt (ANEKS pkt.3) może powołać wojewoda.

Najbardziej wartościowe pod względem występującej fauny terenami są:

- łągi nad Krąpielą,
- stawy pod Krzywnicą,
- łąki nad Krąpielą,
- łąki pod Kickiem,
- łąki pod Tolczem,
- Jezioro Grabowskie.

Łągi nad Krąpielą

Ocalałe fragmenty łągów i grądów nad Krąpielą są jednym z najcenniejszych elementów przyrodniczych gminy Stara Dąbrowa, ponadto wg ESOCh dolina Krąpeli jest jednym z

kilkunastu najważniejszych w województwie korytarzy ekologicznych

Ze względu na poważne odlesienie gminy najlepiej zachowane fragmenty lasów o charakterze zbliżonym do naturalnego należy bezwzględnie objąć ochroną. Z trzech większych kompleksów leśnych gminy tylko nad Krąpielą zachowany jest do tej pory starszy drzewostan. Stwierdzono tu występowanie skrajnie nielicznych na terenie gminy dzieciółów czarnego i średniego oraz kanię rudą – gatunek zagrożony wymarciem w skali kraju (polska czerwona księga zwierząt). Równie cennym elementem faunistycznym jest stosunkowo licznie występująca na tym terenie pliszka górska (czerwona księga zwierząt województwa zachodniopomorskiego).

Optymalnym, z punktu widzenia ochrony przyrody, jest stworzenie rezerwatu na terenie całego kompleksu leśnego, jednakże w przypadku braku takich możliwości minimalnym obszarem proponowanego rezerwatu jest pięć oddziałów leśnych Nadleśnictwa Dobrzany (oddziały 230, 231, 232, 233, 233 A) przez które przepływa rzeka.

Stawy pod Krzywnicą

Stawy w pod Krzywnicą są najcenniejszym, z punktu widzenia faunistyki, obszarem na terenie gminy Stara Dąbrowa. Stwierdzono tam łągi ohara (gatunek z polskiej czerwonej księgi zwierząt), gągoła (gatunek z polskiej czerwonej księgi zwierząt) oraz derkacza (światowa lista gatunków zagrożonych wyginięciem, czerwona księga zwierząt województwa zachodniopomorskiego).

W bezpośrednim sąsiedztwie regularnie odbywa łągi i regularnie żeruje na stawach bielik (gatunek z polskiej czerwonej księgi zwierząt).

Poza gatunkami zagrożonymi w Polsce lub na świecie na stawach gnieźdzą się, coraz rzadsze na Pomorzu Zachodnim, gatunki chronione: perkoz rdzawoszyi, gęgawa, krakwa, płaskonos i błotniak stawowy. Ze względu na odpowiedni biotop niewykluczone są w przyszłości łągi kropiatki, krwawodzioba oraz niektórych gatunków mew i rybitw.

Stawy te pełnią również doniosłą rolę w okresie pierzenia się łabędzi niemych (do 200 osobników) oraz w czasie przelotów wielu gatunków ptaków (np. łysek, krzyżówek, płaskonosów, krakw, cyraneczek, rożeńców, gągołów, czapli białej, bocianów czarnych), ptaków siewkowych (czajek, batalionów, bekasów, siewnic, biegusów i broźców),

Na stawach tych obserwowane były kilkutyśne stada siewek złotych oraz stada siewnic dochodzące do 1000 osobników (tak wielkich koncentracji tych ptaków nie obserwowano w żadnym innym miejscu na Pomorzu Zachodnim). Również wiosną teren ten jest bardzo ważny dla wędrujących ptaków – obserwowano jedno z największych stad łabędzia małego na Pomorzu – 74 osobniki, oraz liczne łabędzie krzykliwe (125 osobników) i nieme (106 osobników).

Poza ptakami na stawach tych stwierdzono łągi kumaka nizinnego, ropuchy szarej, żaby moczarowej, jeziorkowej i wodnej, a przy ujściu Krępej, jedyne w całej gminie godowisko rzekotki. Mogą się łągnąć tutaj również nie stwierdzone w okresie prowadzonych prac terenowych ropuchy zielone i traszki. Na obrzeżach stawów stosunkowo często spotykano jaszczurkę zwinkę, nieco mniej liczna jest na tym obszarze jaszczurka żyworodna. Zarejestrowano występowanie na tym obszarze wydry.

Łąki nad Krąpielą

Tereny podmokłe towarzyszące dużej części dolin rzecznych gminy są jednym z najważniejszych miejsc dla rozrodu większości płazów. Są one jednocześnie regionalnymi korytarzami ekologicznymi.

Najważniejszą z punktu widzenia ochrony przyrody w chwili obecnej jest dolina Krąpeli będąca wg ESOCh jednym z kilkunastu najważniejszych w województwie korytarzy ekologicznych.

Na obszarze łąk stwierdzono łągi gągoła (polska czerwona księga zwierząt) oraz stosunkowo licznie występujące żaby moczarowe i wodne, traszki zwyczajne i ropuchy szare.

Ponadto regularnie żerują tu bieliki, bociany czarne oraz błotniaki stawowe.

Podmokłe fragmenty łąk i turzycowiska są idealnym biotopem dla nie wykrytego na tym obszarze w 1998 r. derkacza (gatunek łągowy w poprzednich latach wg relacji myśliwych) i kropiatki.

Łąki pod Kickiem

Łąki pod Kickiem są najbardziej zagrożonym spośród wszystkich cennych elementów przyrodniczych gminy. W planach zagospodarowania przestrzennego gminy planowane było zmeliorowanie tego obszaru. W przypadku realizacji tego planu zniszczeniu ulegnie prawdopodobnie największe łągowisko kumaka nizinnego w gminie, oraz jedyne stwierdzone na terenie gminy miejsce łągów cyrunki – gatunek wpisany do czerwonej księgi zwierząt województwa zachodniopomorskiego, czajki, kszyka i grzebiuszki ziemnej.

Podstawowym zaleceniem ochronnym jest utrzymanie przynajmniej obecnego poziomu wód oraz prowadzenie ekstensywnej gospodarki łąkarskiej.

Łąki pod Tolczem

Łąki pod Tolczem ze względu na małą intensywność gospodarki łąkarskiej wymagają podjęcia działań mających na celu przywrócenie częściowo utraconej bioróżnorodności. Stwierdzono tu gnieźdzenie się sieweczki rzecznej, żurawia oraz srokosza.

Ponadto stosunkowo licznie łągną się tutaj żaby moczarowe, jeziorkowe i ropuchy szare.

Podmokłe fragmenty łąk stanowią idealny biotop dla nie wykrytego w okresie prowadzonych badań derkacza.

Jeziro Grabowskie

Jeziro Grabowskie stanowi najcenniejszy naturalny zbiornik wodny w gminie Stara Dąbrowa. Jego podstawowym walorem, poza urozmaiconą linią brzegową i stosunkowo niewielką penetracją przez człowieka w przeważającej części sezonu łągowego, jest obecność stosunkowo starego drzewostanu nad południowo-wschodnimi brzegami.

Wszystkie pozostałe większe jeziora gminy są zabudowywane, a ich wartość faunistyczna ogranicza się do funkcji ważnego łągowiska płazów. Nad jeziorem Grabowskim stwierdzono łągi gągoła oraz zausznika, gęgawy, krakwy i błotniaka stawowego.

Poza tym jest to bardzo bogate łągowisko żab zielonych (jeziorkowa i wodna) i brunatnych (trawna i moczarowa).

W sąsiedztwie jeziora stwierdzono traszkę zwyczajną, kumaka nizinnego, ropuchę szarą i jaszczurkę zwinkę.

4.2.3. Podsumowanie waloryzacji faunistycznej

Gmina Stara Dąbrowa, jak większość gmin o charakterze rolniczym, nie należy do zasobnych w rzadkie gatunki łągowe zwierząt.

Jedynym wyjątkiem są stawy pod Krzywnicą będące jednym z najważniejszych miejsc dla awifauny przelotnej w skali województwa (największe koncentracje siewki złotej i łąbądzia czarnodziobego w części zachodniej województwa), jak również kraju.

Na stawach i w ich pobliżu łągną się gatunki zagrożone wymarciem w skali kraju (gągoł, ohar, bocian czarny) i świata (bielik, derkacz).

Najważniejszym składnikiem fauny, poza ptakami, z punktu widzenia ochrony przyrody, są płazy. Większość stwierdzonych gatunków (poza rzekotką drzewną i grzebiuszką) występuje stosunkowo licznie. Decydujące znaczenie w utrzymaniu bogactwa gatunkowego płazów mają małe zbiorniki wodne, które do występują licznie na terenie gminy.

Przeprowadzona inwentaryzacja faunistyczna w gminie Stara Dąbrowa pozwoliła na stwierdzenie bytowania tu co najmniej 4 kręgowców z europejskiej czerwonej listy zwierząt oraz 6 kręgowców z polskiej czerwonej księgi zwierząt.

Ogółem stwierdzono występowanie:

- Płazy – 9 gatunków,
- Gady – 3 gatunki,
- Ptaki – 163 gatunki (115 łągowych),
- Ssaki – 38 gatunków.

5. PRZYRODA NIEOŻYWIONA

5.1. Obiekty geomorfologiczne

Spśród interesujących obiektów geomorfologicznych na terenie gminy występują:

- **Równina moreny dennej** występuje na przeważającej powierzchni gminy. Jest ona charakterystyczna dla całego obszaru Równiny Nowogardzkiej. Pofalowana powierzchnia równiny pokryta jest drumlinami i pocięta szeregiem wydłużonych obniżzeń i dolin rzecznych o przebiegu północ-południe. W przeważającej części zbudowana jest z glin zwałowych;
- **Rynna polodowcowa** występująca na terenie gminy Stara Dąbrowa jest jedną z form lokalnych charakterystycznych dla równiny Nowogardzkiej. Ciągnie się od okolic Kiczarowa do północnych granic gminy Maszewo. Rozwinęło się w niej szereg jezior rynnowych. Na terenie gminy wysokość krawędzi rynny sięga kilkunastu metrów (brzegi jeziora Grabowskiego). Szerokość waha się od kilkudziesięciu do kilkuset metrów;
- **Ozy** są formami typowymi dla Równiny Nowogardzkiej. Na obszarze gminy Stara Dąbrowa zgrupowane są w trzech wyraźnych ciągach, biegnących w kierunku północ południe. Ciąg zachodni tworzy krawędź doliny Małki. Ciąg środkowy znajduje się na wschód od drogi Stargard – Nowogard. Ciąg wschodni biegnie od miejscowości Tolcz w kierunku Gogolewa. Wszystkie ozy znajdują się obecnie pod uprawą. W związku z zagospodarowaniem część z nich jest wręcz mało czytelna w terenie. Najlepiej zachowanym ozem na terenie gminy jest oz położony pomiędzy jeziorem Grabowskim a niecką torfowiskową na południe od Kicka. Wysokość bezwzględna ozu sięga niemal 70 m. n.p.m. W stosunku do okolicy jego wyniesienie wynosi 10-12 m., ponad taflę jeziora Grabowskiego wznosi się na wysokość ponad 20 m. Praktycznie cały oz pokryty jest lasem.
- **Morena czołowa** na terenie gminy Stara Dąbrowa występuje w postaci wzgórz morenowych ciągnących się od miejscowości Krzywiec przez Chlebówko w kierunku Nastazina, oraz w postaci fragmentu dużego bloku morenowego znajdującego się w większej części na terenie gminy Marianowo. Wzgórza morenowe znajdujące się na południe od Chlebówka stanowią wraz z doliną Krąpielii jeden z bardziej malowniczych fragmentów gminy. Osiągają one wysokość w granicach 55-65 m. n.p.m. Wyniesienie morenowe znajdujące się na południe od Rosowa stanowi najwyższy położony fragment gminy. Na granicy gminy wysokość bezwzględna osiąga 107 m. n.p.m. Teren ten wykorzystywany jest jako użytki rolne.
- Przy wschodniej granicy gminy, przy drodze Szczecin – Chociwel znajduje się jedyny na terenie gminy **kem**. Jego wysokość bezwzględna wynosi 62 m. Wyraźnie wznosi się ponad okoliczny teren na wysokość 10-12 m. Pokryty jest lasem, przez jego środek przebiega wspomniana wyżej droga wojewódzka nr 142.

5.2. Głazy i głazowiska

Na terenie gminy nie stwierdzono występowania dużych wartościowych głazów narzutowych. Największy stwierdzony kamień miał obwód 3,7 m. Wzdłuż dróg polnych i miedz, zwłaszcza na obszarze glin zwałowych występują stosunkowo często mniejsze kamienie. Niewielkie grupy kamieni usuniętych z pól stwierdzono w okolicach Parłówka, Łęczycy, czy Nowej Dąbrowy Nie posiadają one jednak większej wartości.

5.3. Odkrywki

Na terenie gminy Stara Dąbrowa nie funkcjonują żadne czynne kopalnie kruszyw. Na południe od Łęczycy oraz na północ od Starej Dąbrowy znajdują się dwa obecnie nieużytkowane wyrobiska. W pierwszym z nich obejmującym pow. niecałych 15 ha, znajduje się komunalne składowisko odpadów stałych. W drugim funkcjonuje betoniarnia sprowadzająca kruszywo spoza terenu. Niewielkie nieużytkowane odkrywki znajdujące się na południe od Łęczówki i Chlebówka są przygotowywane do rekultywacji.

5.4. Obszary zdegradowane

Do obszarów podlegających procesom degradacji na terenie gminy Stara Dąbrowa można zaliczyć składowisko odpadów stałych należące do Miejskiego Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej w Stargardzie Szczecińskim, oraz dawną zwirownię z betoniarnią na północ od Starej Dąbrowy. Na obszarze gminy stwierdzono małe i nieliczne występowanie miejsc niekontrolowanego wysypu śmieci (rejon cmentarza komunalnego w Nowej Dąbrowie, tereny niedokończonych inwestycji w pobliżu miejscowości Storkówko i Łęczyna).

5.5. Ochrona powierzchni ziemi

Odpady komunalne są składowane na wysypisku położonym koło Łęczycy. Składowisko to przyjmuje również odpady z gminy Stargard Szczeciński. Lokalizacja obiektu jest prawidłowa. Posiada ono strefę ochronną (szer. 500 m.). Założono również system monitorowania wód podziemnych, otwory piezometryczne. Składowisko posiada zabezpieczenia przeciw skażeniu wód podziemnych i gruntowych.

Mogilnik w Starej Dąbrowie został zamknięty w 1982 r. z uwagi na lokalizację – zbyt blisko ujęcia wody (ok. 150 metrów).

Obszar gminy z zachodu na wschód przecina droga, zbudowana w latach 30-tych XX w. jako autostrada Berlin – Królewiec. Droga ta omija wszystkie miejscowości w gminie. Skrzyżowania z innymi szlakami komunikacyjnymi są bezkolizyjne, zapewniają to liczne mosty. Trasa ta stanowi znaczną ingerencję w krajobraz gminy. Nawierzchnia asfaltowa ułożona jest na wysokim i szerokim nasypie. Szerokość nasypu była podyktowana planem budowy tej arterii, która miała być dwupasmowa. Dotychczas wykonano tylko jedno pasmo. Droga ta łączy obecnie Chociwel z drogą Szczecin – Goleniów. Jest mało uczęszczana, aczkolwiek są tu odcinki bardzo piękne pod względem widokowym. Zwiększenie ruchu samochodowego na tej trasie może być lokalnym źródłem hałasu.

5.6. Zanieczyszczenia powietrza

Gmina nie jest uprzemysłowiona. Poziom wielkości emisji całkowitej (suma zanieczyszczeń gazowych i pyłowych) kształtuje się na poziomie – poniżej 250 ton/ rok.

5.7. Zanieczyszczenia gleb

Badania gleb przeprowadzono w gminach całego województwa, nie stwierdzono skażeń metalami ciężkimi stopnia IV i V.

W Starej Dąbrowie próbki gleb z warstwy powierzchniowej 0-20 cm pobrano z 10 wsi. Określono stan zanieczyszczenia metalami ciężkimi: cynku, niklu, miedzi, ołowiu, i kadmu. W 9 próbach stwierdzono zawartość naturalną, (O^0) wszystkich badanych pierwiastków. W Parlinie w stosunku do tła naturalnego zawartość podwyższoną cynku (1^0), co mieści się w granicach normy.

5.8. Zanieczyszczenia wód płynących i stojących

Jakość wód Krąpieli kontrolowana jest w ramach monitoringu regionalnego. Ostatnie badania monitoringowe wykonano w roku 1993. Jakość wód Krąpieli w granicach gminy odpowiada III klasie czystości.

W górnym biegu wody rzeki przejmują zanieczyszczenia z zeutrofizowanych jezior – Kamienny Most i Chociwel (położone poza granicami administracyjnymi gminy).

Wody Krąpieli charakteryzują się wysokimi stężeniami fosforu ogólnego oraz znacznymi koncentracjami barwników chlorofilowych. Po przyjęciu ścieków z oczyszczalni komunalnej w Chociwlu, oprócz ww. zanieczyszczeń w wodach Krąpieli stwierdzono występowanie niewielkiej ilości azotynów, okresowy deficyt tlenowy oraz skażenie bakteriologiczne wód (głównie w okresie letnim).

Na trasie przepływu przez obszar gminy jakość wód tej rzeki ulega znacznej poprawie. Nadal

jednak skażenie bakteriologiczne i zawartość chlorofilu nie są zadowalające, zważywszy, że wody rzeki Krąpieli proponuje się wykorzystać dla celów turystyczno-rekreacyjnych.

Jeziora położone w rynnach polodowcowej dotychczas nie były poddane badaniom monitoringowym. Z uwagi na wzmagający się ruch turystyczny stan jezior powinien zostać określony. Jeziora są bezodpływowe a ponadto położone w rynnach. Wypiętrzenie brzegów źle wpływa na częstość mieszania się wód tych zbiorników.

6. ISTNIEJĄCE OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE

6.1. Ochrona przyrody

Uwarunkowania ochrony przyrody tworzy splot elementów, na który składają się, m.in. sytuacja społeczno-gospodarcza oraz stwierdzony stan środowiska przyrodniczego w gminie. Przedstawione w niniejszym opracowaniu wyniki inwentaryzacji przyrodniczej pozwalają wskazać na uwarunkowania związane ze środowiskiem przyrodniczym.

Szata roślinna gminy Stara Dąbrowa nosi szczególnie duże piętno gospodarki rolniczej. Grunty rolne, w przeszłości PGR-owskie nie są obecnie w pełni wykorzystywane, a użytki zielone prawie nie pełnią zadań produkcyjnych. Są to najczęściej obszary torfowisk niskich, pocięte gęstą siecią rowów melioracyjnych i kanałów odprowadzających wodę, które stopniowo zarastają i przestają spełniać swoją rolę.

Na terenach nieużytkowanych można uznać za słuszne zaniechanie konserwacji urządzeń melioracyjnych, gdyż ogranicza to straty wody, tak potrzebnej w krajobrazie. Jednakże ograniczenie użytkowania łąkarskiego powoduje zanikanie półkulturowych zespołów roślinnych, które były miejscem występowania cennych gatunków roślin. W rozległych zatorfionych dolinach rozprzestrzeniają się ziołorośla i łozowiska, co prowadzi do unifikacji roślinności, kosztem jej różnorodności.

W ciągu dalszej sukcesji rozwiną się tu lasy olszowe – bagiennie i łąkowe, bowiem na siedliska powróci samorzutnie roślinność dostosowana do cech biotopu. Taka jest prognoza na przyszłość, korzystna dla ekosystemów bagiennych z ich światem zwierzęcym, ale jednocześnie zubożająca różnorodność biologiczną. Dlatego w stosunku do wskazanych obiektów należy wprowadzić czynne formy ochrony przyrody.

Lasy z reguły mają bliższy związek z naturalną roślinnością, ale jako lasy produkcyjne są zarządzane według potrzeb gospodarki leśnej. Często odbiegają od roślinności potencjalnej, ze względu na dobór drzew o określonej wartości użytkowej, co dotyczy w szczególności grabowych lasów grądowych zastępowanych innymi drzewostanami. Trafiają się jednak partie leśne, zwłaszcza w powiązaniu z dolinami rzecznyymi, gdzie występują cenne starodrzewy o cechach naturalności. Ważne jest zachowanie takich enklaw przez wprowadzenie różnych form ochrony przyrody.

6.2. Generalne zasady zrównoważonego rozwoju gminy

Przyjęta w 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej stwierdza, że Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju (art.5), stanowi także, że ochrona środowiska jest obowiązkiem władz publicznych, w tym i samorządowych, które poprzez swe polityki powinny zapewnić bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłym pokoleniom.

Nadrzędną wartością w polityce jest człowiek, oznacza to, że zdrowie społeczeństwa, komfort środowiska, w którym żyją i pracują społeczności lokalne oraz życie i zdrowie każdego obywatela są głównym i niepodważalnym kryterium w realizacji polityki ekologicznej na każdym szczeblu zarządzania, zarówno krajowym, wojewódzkim, czy też gminnym.

Przyjmuje się, że wiodącą zasadą w rozwoju gminy Stara Dąbrowa jest zasada zrównoważonego rozwoju.

Podstawowym założeniem zrównoważonego rozwoju jest takie prowadzenie polityki i działań w poszczególnych sektorach gospodarki i życia społecznego, aby zachować zasoby i walory środowiska w stanie zapewniającym trwałe, nie doznające uszczerbku, możliwości korzystania z nich zarówno obecne, jak i przyszłe pokolenia, przy jednoczesnym zachowaniu trwałości funkcjonowania procesów przyrodniczych oraz naturalnej różnorodności biologicznej na poziomie krajobrazowym, ekosystemowym, gatunkowym i genowym.

Istotą zrównoważonego rozwoju jest równorzędne traktowanie racji społecznych, ekonomicznych i ekologicznych, co oznacza konieczność integrowania zadań ochrony środowiska z polityką w poszczególnych dziedzinach gospodarki. Oznacza to, że przyjęte zasady skutkować powinny stymulowaniem następujących procesów:

- rozszerzania i umacniania możliwości odtwarzania się zasobów odnawialnych oraz rewitalizacji i renaturalizacji zdegradowanych procesów;
- racjonalnego korzystania z zasobów nieodnawialnych i dążenia do ich zastępowania dostępnymi substytutami;
- stopniowego eliminowania z użytkowania substancji niebezpiecznych i toksycznych;
- ograniczania skali uciążliwości działalności gospodarczej dla środowiska i nieprzekraczanie granic jego odporności;
- stałej ochrony i odtwarzania, w możliwym zakresie, różnorodności biologicznej na poziomie krajobrazowym, ekosystemowym, gatunkowym oraz genowym;
- tworzenia podmiotom gospodarczym warunków do uczciwej konkurencji w sferze dostępu do ograniczonych zasobów środowiska i możliwości odprowadzania zanieczyszczeń;
- dążenia do zapewnienia poczucia bezpieczeństwa ekologicznego poszczególnym jednostkom i grupom społecznym (tworzenia warunków sprzyjających zdrowiu fizycznemu, psychicznemu i społecznemu, w tym poprzez kultywowanie więzi lokalnych);
- stosowania w realizacji polityk tzw. dobrych praktyk gospodarowania i systemów zarządzania środowiskowego, które pozwalają kojarzyć efekty gospodarcze z efektami ekologicznymi, a w szczególności:
 - w przemyśle i energetyce – wdrażania metod czystej energii, poprawa efektywności energetycznej, a także stosowanie alternatywnych surowców oraz alternatywnych i odnawialnych źródeł energii;
 - w transporcie – sterowanie zapotrzebowaniem na transport poprzez zagospodarowanie przestrzenne, szerokie wprowadzanie „czystych paliw w tym biopaliw” i nieuciążliwych pojazdów;
 - w rolnictwie – stosowanie tzw. dobrych praktyk rolniczych, zapewniających lepsze wykorzystanie potencjału biologicznego gleb przy jednoczesnym zmniejszeniu negatywnego oddziaływania na środowisko nawozów i chemicznych środków ochrony roślin; wspieranie takich form i sposobów zagospodarowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej, które sprzyjają zachowaniu i wzrostowi różnorodności biologicznej, w tym wprowadzenie rolnictwa ekologicznego, zwłaszcza na objętych ochroną obszarach o szczególnych walorach przyrodniczych oraz w bezpośrednim sąsiedztwie tych obszarów;
 - w leśnictwie – wzrost lesistości i rozszerzenie renaturalizacji obszarów leśnych, w tym renaturalizacji znajdujących się na terenach leśnych obszarów wodno-błotnych i obiektów cennych przyrodniczo; doskonalenie metod prowadzenia zrównoważonej gospodarki leśnej; poprawa stanu zdrowotnego lasów; ochrona przed pożarami;
 - w budownictwie i gospodarce komunalnej – unowocześnienie systemów grzewczych z wykorzystaniem lokalnych zasobów energii odnawialnej, termomodernizację zasobów budowlanych, modernizację sieci ciepłowniczych i wodociągowych, racjonalizację zużycia wody, segregację śmieci i odzysk surowców oraz zastosowanie szeregu innych nowoczesnych rozwiązań w infrastrukturze technicznej, które nie tylko zmniejszają presję tej infrastruktury

na środowisko, ale także ograniczą koszty jej eksploatacji;

- w zagospodarowaniu przestrzennym – korzystne dla środowiska przyrodniczego kształtowanie przestrzenne w osadnictwie i poszczególnych dziedzinach działalności, a także zabezpieczenie ochrony wartości przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych oraz funkcji ekologicznych poszczególnych obszarów poprzez uwzględnianie warunków ich zachowania w planach zagospodarowania przestrzennego, decyzjach, programach, ocenach i ekspertyzach.

6.3. Ochrona i kształtowanie środowiska w gminie – priorytety

Do priorytetów w zakresie ochrony przyrody, które należy bezwzględnie zastosować w gminie należy zaliczyć:

- 1) konsekwentną ochronę wód przed zanieczyszczeniami (zadrzewienie terenów na drodze spływu wód powierzchniowych i podziemnych do zbiorników i cieków wodnych) i dalszą poprawę czystości wód powierzchniowych poprzez budowę systemu oczyszczania ścieków;
- 2) podjęcie intensywnych działań na rzecz ochrony najcenniejszych obszarów przyrodniczych zlokalizowanych w granicach gminy, a w szczególności podniesienia retencji wód na kompleksach torfowisk i łąk w obrębie wyznaczonych stref faunistycznych oraz utrzymanie małych cieków w strefach faunistycznych oraz korytarzach ekologicznych, łączących te strefy;
- 3) wprowadzenie bezwzględnego zakazu lokowania w strefach cennych inwestycji kubaturowych i liniowych (bez stosownych analiz przyrodniczych) oraz realizacji melioracji, które spowodowałyby pogorszenie warunków wodnych w tych strefach i korytarzach ekologicznych oraz prowadziłyby do dalszego osuszania istniejących jeszcze terenów podmokłych;
- 4) dostosowanie przebiegu dróg i szlaków komunikacyjnych do stref faunistycznych, a w szczególności miejsc rozrodu i stałego przebywania chronionych na podstawie §2 ust. 4 rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z 6 stycznia 1995 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz.U. z 1995 r. Nr 13, poz. 61);
- 5) wszelkie nowe inwestycje drogowe lub też modernizacje dróg muszą uwzględniać, w miejscach kolizji z trasami migracji zwierząt, bezwzględną potrzebę budowy przepustów. Ponadto istniejące obecnie przepusty muszą być regularnie czyszczone lub też przebudowywane i powiększane w celu zachowania ich drożności. Szlaki wędrówek płazów powinny być objęte takimi rodzajami działań ochronnych, które umożliwią zwierzętom swobodne odbycie sezonowych migracji;
- 6) potrzebę utrzymania istniejących i wprowadzania nowych szerokopasmowych zadrzewień wzdłuż dróg, linii kolejowych i cieków wodnych oraz uzupełnienie istniejących, o nowe nasadzenia (jeżeli zostały uszkodzone);
- 7) ochronę niektórych elementów krajobrazu naturalnego (formy polodowcowe, ukształtowanie terenu, torfowiska, jeziora itp.) i kulturowego (parki, aleje, starodrzewy cmentarne i przykościelne);
- 8) wyznaczenie szlaków turystycznych i ścieżek przyrodniczo-dydaktycznych w oparciu o sieć obszarów cennych; działania te powinny być prowadzone we współpracy z przyrodnikami;
- 9) pilne wyeliminowanie istniejących zagrożeń środowiska naturalnego:
 - kotłowni nie posiadających odpowiednich urządzeń zabezpieczających przed zanieczyszczeniem powietrza,
 - likwidacja dzikich wysypisk i wylewisk nieczystości,
 - likwidacja innych nieprawidłowości w gospodarce wodno-kanalizacyjnej, przyczyniających się w pierwszej kolejności do zanieczyszczenia wód powierzchniowych i gruntowych, a w szczególności dziurawych szamb, otwartych gnojowników, miejsc składowania przeterminowanych środków ochrony roślin i różnych preparatów chemicznych.
- 10) wykorzystanie istniejącej sieci osadniczej i komunikacyjnej jako zaplecza turystycznego bez

- zbędnej zabudowy brzegów jezior i innych cennych przyrodniczo miejsc;
- 11) zaplanowanie przyrodniczo-turystycznego zagospodarowania terenów cennych przyrodniczo z nastawieniem na mało agresywne dla przyrody formy turystyki, np. pieszą, rowerową, konną. Na terenach chronionych dopuszczalne są formy zagospodarowania turystycznego, które nie wpływają ujemnie na chroniony obszar;
 - 12) opracowanie, na bazie krajowej sieci ECONET (której fragment – „Puszcza Goleniowska” znajduje się w gminie Stara Dąbrowa) założeń do utworzenia spójnego systemu sieci ekologicznych obszarów chronionych NATURA 2000, co jest zgodne z polityką kształtowania struktur przestrzennego zagospodarowania kraju, zapisaną w „Koncepcji Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju” (MP z 2001 r. Nr 26, poz. 432). Jest to wymóg, jaki musimy spełnić w związku z przystąpieniem do Unii Europejskiej, w ramach której projektuje się przygotowanie listy obszarów chronionych i gatunków, które powinny zostać objęte ochroną w ramach nowego systemu. Proces tworzenia sieci NATURA 2000 w gminie Stara Dąbrowa powinien być poprzedzony przeglądem istniejących projektowanych obszarów chronionych pod kątem kryteriów Dyrektywy 79/409/EWG i 92/43/EWG. Należy także zidentyfikować obszary, które kwalifikują się do ochrony w ramach tej sieci, a nie są objęte żadną formą ochrony przyrody;
 - 13) przyjmuje się zapisany w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego system obszarów chronionych, jako wiodący do tworzenia lokalnych podsystemów.

6.4. Obiekty objęte i obiekty wskazane do objęcia ochroną

W oparciu o przeprowadzone szczegółowe wielobranżowe badania przestrzeni gminy Stara Dąbrowa z uwzględnieniem powiązań funkcjonalno-przestrzennych z terenami sąsiednimi oraz zapisy dokumentów: uchwalonej „Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2015”, uchwalonego „Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego”, „Koncepcja Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju” (MP z 2001 r. Nr 26, poz. 432), „Polska 2025 – Długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju” (Rada Ministrów, Warszawa 2000), „Długofalowa strategia rozwoju regionalnego Polski” (RCSS Warszawa 2001 r.), w kontekście obowiązujących aktów normatywnych, szczególnie ustaw: ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2001 r. Nr 99, poz. 1079¹²), ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2001 r. Nr 62, poz. 627), ustawa z dnia 24 października 1974 r. Prawo wodne (Dz.U. z 1974 r. Nr 38, poz. 230¹³), ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz.U. z 1991 r. Nr 101, poz. 444¹⁴) ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska (Dz.U. z 1994 r. Nr 101, poz. 444¹⁵), ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 1994 r. Nr 89, poz. 415¹⁶) i opracowań o charakterze studialnym, strategicznym, analitycznym, w tym i dokumentów negocjacyjnych związanych z przystąpieniem Polski do struktur Unii Europejskiej, określa się następujące tereny i obiekty objęte i wskazane do objęcia ochroną na podstawie przepisów szczególnych:

- pomniki przyrody (PP) – 33 (w tym istniejące – 3);
- rezerваты przyrody (RP) – 1;
- obszary chronionego krajobrazu (OCHK) – 1;
- zespoły przyrodniczo-krajobrazowe (ZPK) – 2;
- użytki ekologiczne – 8;
- cenne obszary (OC) – 7;

¹² Jednolity tekst ustawy.

¹³ Jednolity tekst ustawy.

¹⁴ Jednolity tekst ustawy.

¹⁵ Jednolity tekst ustawy.

¹⁶ Jednolity tekst ustawy.

- elementy ekologicznej sieci obszarów chronionych (ESOCh);
- korytarze ekologiczne – 2;
- zespoły komponowanej zieleni parkowej, cmentarnej i przykościelnej;
- miejsca występowania gatunków chronionych (flory i fauny).
- Lokalizację wyżej wymienionych obiektów pokazano na planszy podstawowej „Studium ...” w skali 1:25 000, zaś ogólną charakterystykę z wytycznymi konserwatorskimi zawierają poniższe zestawienia.
- Plansza podstawowa III edycji zmiany studium stanowiąca jednolitą planszę została uzupełniona o informacje wynikające z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego przyjętego uchwałą Nr XVII/214/20 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 24 czerwca 2020 r. (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego z 27 lipca 2020 r. poz. 3564).

Szczegółową charakterystykę obiektów objętych i wskazanych do objęcia ochroną zawiera branżowe opracowanie „Waloryzacja przyrodnicza gminy Stara Dąbrowa” wykonane przez Biuro Konserwacji Przyrody w Szczecinie w 1998 r., które jest jednym z wielu dokumentów uwzględnionych przy konstrukcji „Studium ...”.

6.4.1. Pomniki przyrody (PP)

Pomniki przyrody to wyeksponowane okazy przyrody żywej i nieożywionej prezentujące wysokie wartości lub wyróżniające się indywidualnymi cechami. Szczegółową definicję zawiera art. 28 ustawy z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2001 r. Nr 99, poz. 1079), który stanowi: „Pomnikiem przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno-pamiątkowej i krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniające się wśród innych tworów, w szczególności sędziwe i okazałe rozmiarów drzewa i krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe, jaskinie”. W gminie Stara Dąbrowa pomnikowe drzewa rosnące w parkach uznanych za zabytki nie są przeznaczone do indywidualnej ochrony, gdyż jako integralna część założenia parkowego podlegają opiece Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W parkach wiejskich i innych niezabytkowych, wobec ich nieuregulowanego statusu prawnego, najokazalsze drzewa zaproponowano do ochrony pomnikowej.

W odniesieniu do drzew będących pomnikami przyrody zalecany jest ich podział na dwie kategorie ochronne (ściśłą i częściową), wynikające z celu ochrony i roli obiektu chronionego:

- Dla pomnikowych drzew i alei, które spełniają rolę kulturową lub krajobrazową proponowana jest ochrona częściowa. Wobec obiektów tego rodzaju nie tylko dopuszczalne, ale wręcz wskazane jest dokonywanie zabiegów poprawiających i zabezpieczających ich stan zdrowotny oraz estetykę.
- Te obiekty pomnikowe, które pełnią dużą rolę biocenotyczną (np. okazałe drzewa na terenach leśnych i rosnące na obrzeżach lasów) powinny być objęte ochroną ściśłą wykluczającą stosowanie zabiegów ochronnych. Drzewa te powinny być chronione także po swojej śmierci, aż do całkowitego rozpadu.

W gminie Stara Dąbrowa do ochrony pomnikowej przeznaczono **30 obiektów**.

Wskazania:

- Dla zaproponowanych obiektów należy sporządzić metryki wg wzoru stosowanego w dokumentacji pomników przyrody dla województwa zachodniopomorskiego (w zasobach Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody);
- Obiekty oznakować, otoczyć opieką konserwatorską, chronić przed wycięciem i uszkodzeniem.

Tabela 12

Pomniki przyrody w gminie Stara Dąbrowa (stan istniejący i projektowany)

Lp.	Symbol na mapie 1: 25 000	Miejscowość	Opis pomnika przyrody	Forma ochrony
STAN ISTNIEJĄCY				
1.	PP-1	Łęczyna; park dworski	Dąb szypułkowy, obw.415 cm, wys.37 m	–
2.	PP-2	Łęczyna; park dworski	Buk pospolity, obw.390 cm, wys.36 m	–
3.	PP-3	Łęczyna; park dworski	Kasztanowiec biały, obw.320 cm, wys. 30 m	–
STAN PROJEKTOWANY				
4.	PP-4	Stara Dąbrowa – przy kościele	Kasztanowiec zwyczajny, obw.320 cm	Częściowa
5.	PP-5	Stara Dąbrowa – przy kościele	Kasztanowiec zwyczajny, obw.300 cm	Częściowa
6.	PP-6	Białuń – park	Dąb szypułkowy, obw.457 cm	Częściowa lub ścisła
7.	PP-7	Białuń – park	Buk pospolity, obw.350 cm	Częściowa lub ścisła
8.	PP-8	Białuń – park	Buk pospolity, obw.365 cm	Częściowa lub ścisła
9.	PP-9	Chlebowo – park	Dąb szypułkowy, obw.355 cm	Częściowa lub ścisła
10.	PP-10	Chlebowo – park	Dąb szypułkowy, obw.450 cm	Częściowa lub ścisła
11.	PP-11	Chlebowo – park	Dąb szypułkowy, obw.348 cm	Częściowa lub ścisła
12.	PP-12	Chlebowo – park	Buk pospolity, obw.314 cm	Częściowa lub ścisła
13.	PP-13	Chlebowo – park	Buk pospolity, obw.300 cm	Częściowa lub ścisła
14.	PP-14	Chlebowo – park	Buk pospolity, obw.321 cm	Częściowa lub ścisła
15.	PP-15	Chlebowo – przy drodze dostawu	Dąb szypułkowy, obw.407 cm	Ścisła
16.	PP-15	Chlebowo – przy drodze dostawu	Dąb szypułkowy, obw.316 cm	Ścisła
17.	PP-17	Chlebowo – przy drodze dostawu	Dąb szypułkowy, obw.390 cm	Ścisła
18.	PP-18	Chlebowo – w lesie nad Krąpielą	Dąb szypułkowy, obw.315 cm	Ścisła
19.	PP-19	Parlino – posesja nr 10	Dąb szypułkowy, obw.450 cm	Częściowa
20.	PP-20	Parlino	Dąb szypułkowy, obw.367 cm	Częściowa
21.	PP-21	Parlino	Wierzba biała, obw.405 cm	Częściowa lub ścisła

22.	PP-22	Krzywnica – park wiejski	Dąb szypułkowy, obw.300 cm	Częściowa lub ściśła
23.	PP-23	Krzywnica – park wiejski	Dąb szypułkowy, obw.400 cm	Częściowa lub ściśła
24.	PP-24	Krzywnica – park wiejski	Dąb szypułkowy, obw.345 cm	Częściowa lub ściśła
25.	PP-25	Krzywnica – park wiejski	Dąb szypułkowy, obw.345 cm	Częściowa lub ściśła
26.	PP-26	Stara Dąbrowa – wieś	Aleja kasztanowców, 53 okazy, w tym 17 okazałych, dł.0,3 km	Częściowa
27.	PP-27	Kicko – na południe od autostrady, przy szosie	Aleja jesionów, dł.2,5 km	Częściowa
28.	PP-28	Od Parlina do północnej granicy gminy	Aleja 40 lip szerokolistnych, dł.1,4 km	Częściowa
29.	PP-29	Między Parlinem a autostradą	Szpaler wierzby białej, ok.10 okazów drzew, dł.0,7 km	Ściśła lub częściowa
30.	PP-30	Droga na południe od Storkówka	Aleja kasztanowców, dł.0,7 km	Częściowa
31.	PP-31	Tolcz w pobliżu parku	Szpaler platanów, ok.30 drzew, dł.0,5 km	Częściowa
32.	PP-32	Koło Krzywnicy	Aleja wierzby białej, ok.90 drzew, dł.1,1 km	Ściśła lub częściowa
33.	PP-33	Chlebowo – wieś	Aleja kasztanowców, 17 drzew, dł.0,4 km	Częściowa

6.4.2. Rezerваты przyrody (RP)

Najcenniejsze pod względem przyrodniczym miejsca w gminie Stara Dąbrowa proponuje się chronić w formie **rezerwatów przyrody**. Rezerwat przyrody, zgodnie z art. 23 wcześniej cytowanej ustawy, jest obszarem obejmującym zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym ekosystemy, określone gatunki roślin i zwierząt, elementy przyrody nieożywionej, mające istotną wartość ze względów naukowych, przyrodniczych, kulturowych bądź krajobrazowych; Na terenie gminy proponuje się utworzenie jednego rezerwatu przyrody pod nazwą „Dolina Krąpieli przy Chlebowie” – obiekt o walorach regionalnych.

Rezerваты przyrody na terenie gminy Stara Dąbrowa:

a) Nazwa: Rezerwat przyrody „Dolina Krąpieli przy Chlebowie”

- **Forma ochrony:** rezerwat przyrody leśno-faunistyczny
- **Symbol na mapie:** R-1
- **Lokalizacja:** rzeka Krąpiel z pasem lasów zboczowych od Chlebowka do Chlebowa w obrębie proponowanego Zespołu Przyrodniczo-Krajobrazowego ZPK-I
- **Przedmiot ochrony:** Jest to obiekt cenny ze względu na bardzo dobrze wykształcone płyty zbiorowisk leśnych (przede wszystkim: buczyny *Melico-Fagetum* i *Mercunali-Fagetum*, olsy *Carici elongate-Alnetum*, łągi *Circeo-Alnetum*), obecność wielu cennych gatunków roślin, zwierząt oraz niezwykle piękny krajobraz.
- **Charakterystyka przyrodnicza:** Przelomowa dolina Krąpieli z odcinkami o zmiennym nurcie. W wodzie występują zbiorowiska wodne. Na brzegach oraz nad niewielkimi strumieniami i na źródłiskach, występuje łąg jesionowo-lszowy z bujnie rozwiniętą warstwą krzewiastą, m. in. porzeczką czarną i kaliną koralową. W runie dominuje turzyca

śluzka, na źródłiskach rzeźucha gorzka i śledziennica skrętolistna. Na skarpach doliny występują grądy z takimi gatunkami jak m.in. konwalia majowa, czerniec gronkowy, przyłuszczka pospolita, miódunka plamista, czyściec leśny, czworolist pospolity. Dobrze wykształcone płaty buczyny pomorskiej i buczyny źródłiskowej. Koło Chlebowa rosną dwa drzewa o rozmiarach pomnikowych (**PP-18**). Unikatowe w skali gminy ugrupowanie ptaków lasu łęgowego. Celem ochrony jest zachowanie biotopu lasu łęgowego w stanie możliwie pierwotnym dla bardzo rzadkich gatunków (m.in. kania rdzawa, dzięcioł czarny i dzięcioł średni). Ponadto nad Krąpielą gnieździ się prawdopodobnie najliczniejsza populacja pliszki górskiej w województwie zachodniopomorskim. Odcinek ważnego w systemie **ESPOCH** korytarza ekologicznego – doliny Krąpieli.

- **Zagrożenia:** Niewłaściwa gospodarka leśna – stosowanie zębów zupełnych, wycinanie drzew na zboczach, inwestycje degradujące system ekologiczny i krajobraz.
- **Wskazania:**
 - Zakaz zmiany stosunków wodnych.
 - Zakaz wykonywania zrębów zupełnych i gniazdowych oraz prowadzenia odnowień gatunkami niezgodnymi z siedliskiem.
 - Zachowanie naturalnego układu i składu roślinności oraz bogatej flory i fauny.
 - Zakaz zabudowy i lokalizacji inwestycji w obrębie rezerwatu.
 - Zakaz zmiany form użytkowania gruntów oraz prywatyzacji gruntów państwowych lub innych jak dotąd nieprywatnych.
 - Sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, w którym zostaną omówione szczegółowo uwarunkowania przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe w celu wypracowania dalekosiężnego planu ochrony i zagospodarowania przyrodniczo-turystycznego.
 - Powołanie proponowanego obiektu i opracowanie dla niego dokumentacji.

6.4.3. Obszary chronionego krajobrazu (OCHK)

Zgodnie z art.26 ustawy o ochronie przyrody **obszar chronionego krajobrazu** jest terenem chronionym ze względu na wyróżniające się krajobrazowo tereny o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe w szczególności ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z masową turystyką i wypoczynkiem, lub istniejące albo odtwarzane korytarze ekologiczne; w gminie Stara Dąbrowa proponuje się stworzenie jednego obszarów chronionego krajobrazu przebiegającego Doliną Krąpieli.

Obszary chronionego krajobrazu na terenie gminy Stara Dąbrowa:

a) Nazwa: Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Krąpieli”

- **Symbol na mapie:** OCHK-1
- **Forma ochrony:** obszar chronionego krajobrazu
- **Lokalizacja:** rzeka Krąpiel na całej długości w granicach gminy oraz jej dolina łącznie ze zboczami. Obszar ten sięga na tereny sąsiednich gmin (Chociwel, Marianowo) tworząc wspólny dla nich teren chroniony.
- **Przedmiot ochrony:** Cenny krajobrazowo i przyrodniczo teren obejmujący zespół powiązanych ekosystemów we wspólnym układzie hydrologicznym rzeki Krąpieli, z szeregiem fitocenoz: leśnych, wodnych i łąkowych. Korytarz ekologiczny o znaczeniu ponadregionalnym (łączy teren Pojezierza Ińskiego z Ujściem Odry).
- **Charakterystyka przyrodnicza:** Obniżenie dolinne Krąpieli obejmujące rzekę, przyległe łąki i wysokie zbocza porośnięte lasami. Ważny korytarz ekologiczny będący elementem ESPOCH z licznymi stanowiskami cennych, i chronionych gatunków flory i fauny. Występują tu partie lasów bukowych, grądowych oraz olszowych. Na tym rozległym

terenie wydzielono pomniejsze charakterystyczne obiekty. Teren istotny dla fauny. Występują tu m.in. ptaki: bocian czarny, krakwa, bielik, kania ruda, błotniak stawowy, derkacz, sowa uszata, krętogłów, żuraw, czajka, zimorodek, srokosz. Walory botaniczne reprezentują zespoły o naturalnych cechach: bagienne olszyny, łąg jesionowo-wiązowy, fragmenty cennych buczyn, olszyna źródłiskowa. Występują tu gatunki rzadkich i chronionych roślin: kruszczyk szerokolistny, paprotka zwyczajna, marzanka wonna, kalina koralowa, porzeczka czarna, konwalia majowa i rzadkie żankiel zwyczajny, szczyr trwały, bobrek trójlistkowy, przylaszcza pospolita. Na terenie OCHK-I w granicach gminy Stara Dąbrowa znajduje się: R-I, PP 9-14, PP-18, PP 22-25, UE-VII, OC-5, strefa ochronna bielika.

- **Wskazania:**

- Sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w którym zostaną omówione szczegółowo uwarunkowania przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe w celu wypracowania dalekosiężnego planu ochrony i zagospodarowania przyrodniczo-turystycznego.
- Powołanie proponowanych obiektów powierzchniowych w obrębie OCHK-I i opracowanie dla nich dokumentacji.
- Kontrolowanie gospodarki ściekowej i właściwe składowanie odpadów, a przede wszystkim skanalizowanie miejscowości w zlewni rzeki i uruchomienie oczyszczalni ścieków.
- Zakaz zabudowy terenów przylegających bezpośrednio do rzeki i na zboczach doliny.
- Ograniczenie wyrębu lasów zboczowych.
- Uznanie lasów leżących w dolinie Krąpieli za lasy ochronne.
- Zakaz zmiany stosunków wodnych zmierzających do osuszenia terenu.
- Utrzymanie na łąkach i pastwiskach gospodarki ekstensywnej.
- Wskazane jest udostępnienie dla celów turystycznych, rekreacyjnych i dydaktycznych pod warunkiem zabezpieczenia odpowiedniej infrastruktury ograniczającej antropopresję (wyznaczenie ścieżek spacerowych, miejsc postojowych i widokowych, urządzenie szlaku kajakowego, itp.).
- Unikanie budowy dalszych linii komunikacyjnych przecinających dolinę rzeki, a rozwój istniejących powinien w maksymalnym stopniu uwzględniać uwarunkowania przyrodnicze, budowę przepustów dla zwierząt itp.
- Należy dążyć do zalesień zboczy doliny i stworzenia mechanizmów promujących rozwój użytków zielonych w miejsce gruntów ornych w sąsiedztwie rzeki i stawów. Zachować należy kompleksy roślinności szuwarowo-łozowiskowej na rozlewiskach rzeki.
- Racjonalne rozbudowanie bazy turystycznej, a rozwój funkcji turystycznych powinien uwzględniać istniejącą sieć osiedleńczą i pojemność rekreacyjną terenu.
- Zakaz budowy obiektów inżynierskich na Krąpieli.
- Zakaz zmiany form użytkowania gruntów rolnych na nierolnicze przemysłowo-składowe i uciążliwe dla środowiska oraz prywatyzacji gruntów państwowych lub innych jak dotąd nieprywatnych;
- Rozbudowa zbiorników retencyjnych poprawiających gospodarkę wodną.

6.4.4. Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe (ZPK)

Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe wyznacza się w celu ochrony wyjątkowo cennych fragmentów krajobrazu naturalnego i kulturowego, dla zachowania jego wartości estetycznych. Na terenie gminy Stara Dąbrowa proponuje się stworzenie dwóch zespołów przyrodniczo-krajobrazowych o zróżnicowanym charakterze i siedliskach, posiadających duże walory przyrodnicze i krajobrazowe: ZPK „Parlino – Łęczycza” oraz ZPK „Jezioro Grabowskie”, obejmujących rynny jeziorne z kompleksem przyległych lasów i łąk, kompleksy oczek wodnych,

w tym położone na terenach leśnych oraz blok pagórów moreny czołowej.

Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe na terenie gminy Stara Dąbrowa:

a) Nazwa: Zespół Przyrodniczo-krajobrazowy „Parlino – Łęczyca”

- **Symbol na mapie:** ZPK-I
- **Forma ochrony:** zespół przyrodniczo-krajobrazowy
- **Lokalizacja:** Wzdłuż drogi Stargard – Nowogard, po jej wschodniej stronie od Łęczycy do północnej granicy gminy oraz rynnowym ciągiem jezior Kołki, Parlińskie i Łęczyckie.
- **Przedmiot ochrony:** Obszar o dużych walorach krajobrazowych i biocenotycznych obejmujący zróżnicowane przyrodniczo środowiska od wodnych do bagiennych i łądowych.
- **Charakterystyka przyrodnicza:** Odcinek lokalnej rynny polodowcowej z trzema malowniczymi jeziorami i położonymi nad nimi wsiami. Jeziora o wysokich brzegach, z zadrzewieniami przybrzeżnymi – ważny korytarz ekologiczny. Istotny element krajobrazowy terenu gminy. Cenne florystycznie jezioro Kotki z podwodnymi łąkami ramienic oraz Jezioro Łęczyckie z m.in. rogatkiem krótkoszyjkowym. Obszar ważny dla awifauny lęgowej i przelotnej: krakwa, perkozek, głowienka, czernica. Na terenie ZPK-I znajduje się UE-I, park w Parlinie, cenna aleja PP-28.
- **Wskazania obowiązują zgodnie z uchwałą nr XXXIII/226/06 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 15.02.2006 r. w sprawie utworzenia Zespołu Przyrodniczo- Krajobrazowego „Parlino-Łęczyca” położonego na terenie gminy w Starej Dąbrowie zmieniona uchwałą nr XXXIII/236/2014 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 27.02.2014r. w tym :**
 - Zabezpieczenie wód jeziora przed zanieczyszczeniami (uporządkowanie gospodarki ściekowej i zakaz niszczenia roślinności pełniącej rolę filtra – nadbrzeżnych szuwarów),
 - Zabezpieczenie przed zbyt silną antropopresją, m.in. przez wyznaczenie i urządzenie ścieżki spacerowej wokół jeziora i ustanowienie strefy ciszy na jeziorze,
 - Ustanowienie funkcji ochronnej lasów na skarpach i brzegach,
 - Ochrona roślinności nadbrzeżnej i szuwarowej,
 - Zachowanie obecnych stosunków wodnych, miejscami dążyć do podniesienia poziomu wód,
 - Ograniczenie penetracji terenu przez określenie chłonności turystycznej i dostosowanie do niej bazy rekreacyjnej (kąpielisko, racjonalna liczba pomostów wędkarskich itp.),
 - Dopuszczalne jest zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne (wędkarstwo, kajakarstwo, itp.) w sposób nie naruszający równowagi ekologicznej ekosystemu,
 - Zakaz zmiany form użytkowania gruntów oraz prywatyzacji gruntów państwowych lub innych jak dotąd nieprywatnych,
 - Sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w którym zostaną omówione szczegółowo uwarunkowania przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe w celu wypracowania dalekosiężnego planu ochrony i zagospodarowania przyrodniczo-turystycznego,
 - Powołanie proponowanych obiektów powierzchniowych w obrębie ZPK-I i opracowanie dla nich dokumentacji,
 - Należy w pracach planistycznych uwzględnić wskazania ochronne zawarte w „Analiza stanu ..” (ANEKS, pkt.4 „Waloryzacji Przyrodniczej Gminy Stara Dąbrowa),
 - **uszkodzania i zanieczyszczania gleby,**
 - **dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody albo racjonalnej gospodarce rolnej , leśnej , wodnej lub rybackiej ,**
 - **likwidowania, zasypywania i przekształcania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno- błotnych,**

- umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia nor, legowisk zwierzęcych oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką,
- wykonywanie prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym albo budową, odbudową, utrzymywaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych,
- wylewania gnojowicy z wyjątkiem nawożenia użytkowanych gruntów rolnych.

b) Nazwa: Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Jezioro Grabowskie”

- **Symbol na mapie: ZPK-II**
- **Forma ochrony:** zespół przyrodniczo-krajobrazowy
- **Lokalizacja:** Po zachodniej i wschodniej stronie drogi Stargard – Nowogard, pomiędzy miejscowościami Grabowo i Kicko.
- **Przedmiot ochrony:** Obszar o dużych walorach krajobrazowych i biocenotycznych obejmujący zróżnicowane przyrodniczo środowiska od wodnych do bagiennych i lądowych. Fragment rynny polodowcowej z jeziorem Grabowskim, jego brzegami, oraz położonym na południowo-wschodnim brzegu ozem.
- **Charakterystyka przyrodnicza:** Najbardziej malowniczy na terenie gminy odcinek lokalnej, stargardzko-maszewskiej rynny polodowcowej, z jeziorem, oraz najlepiej zachowanym ozem gminy, będącym przedłużeniem ozów kiczarowskich. Jezioro atrakcyjne pod względem krajobrazowym i rekreacyjnym jest również miejscem występowania i rozrodu zwierząt, oraz roślin chronionych i rzadkich. Cenne florystycznie jezioro Grabowskie z podwodnymi łąkami ramienic oraz z m.in. rogiem krotkoszyjkowym. Obszar ważny dla awifauny lęgowej i przelotnej: krakwa, zausznik, gagol, błotniak stawowy oraz herpetofauny (żaby zielone i brunatne, kumak nizinny, grzebiuszka ziemna, jaszczurka zwinka). Na terenie ZPK-II znajduje się UE-VI.
- **Wskazania:**
 - Zabezpieczenie wód jeziora przed zanieczyszczeniami (uporządkowanie gospodarki ściekowej i zakaz niszczenia roślinności pełniącej rolę filtra – nadbrzeżnych szuwarów).
 - Zabezpieczenie przed zbyt silną antropopresją, m.in. przez wyznaczenie i urządzenie ścieżki spacerowej wokół jeziora i ustanowienie strefy ciszy na jeziorze.
 - Ustanowienie funkcji ochronnej lasów na skarpach i brzegach.
 - Ochrona roślinności nadbrzeżnej i szuwarowej.
 - Wydzielenie ostoi ptactwa wodnego w północnej części jeziora.
 - Należy zachować obecne stosunki wodne, a nawet miejscami dążyć do podniesienia poziomu wód.
 - Ograniczenie penetracji terenu przez określenie chłonności turystycznej i dostosowanie do niej bazy rekreacyjnej (kąpielisko, racjonalna liczba pomostów wędkarskich itp.).
 - Dopuszczalne jest zagospodarowanie turystyczno- rekreacyjne (wędkarstwo, kajakarstwo, itp.) w sposób nie naruszający równowagi ekologicznej ekosystemu.
 - Zakaz zmiany form użytkowania gruntów oraz prywatyzacji gruntów państwowych lub innych, jak dotąd nieprywatnych.
 - Sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w którym zostaną omówione szczegółowo uwarunkowania przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe w celu wypracowania dalekosiężnego planu ochrony i zagospodarowania przyrodniczo - turystycznego. W miarę możliwości obszar chroniony rozciągnąć na ozy kiczarowskie i pozostałe jeziora leżące w rynnach na terenie gminy Stargard Szczeciński.
 - Powołanie proponowanych obiektów powierzchniowych w obrębie ZPK i opracowanie

dla nich dokumentacji.

- Należy w pracach planistycznych uwzględnić wskazania ochronne zawarte w „Analiza stanu ...” (ANEKS, pkt.4 „Waloryzacji Przyrodniczej Gminy Stara Dąbrowa).

6.4.5. Użytki ekologiczne (UE)

Zgodnie z art. 30 cytowanej ustawy o ochronie przyrody użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania unikatowych zasobów genowych i typów środowisk, jak naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne „oczka wodne”, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin i zwierząt, w tym miejsca ich sezonowego przebywania lub rozrodu. Proponuje się utworzenie 8 użytków ekologicznych na terenie gminy Stara Dąbrowa.

Użytki ekologiczne na terenie gminy Stara Dąbrowa:

a) Nazwa: Użytek Ekologiczny „Jezioro Kołki”

- **Forma ochrony:** użytek ekologiczny
- **Symbol na mapie:** UE-I
- **Lokalizacja:** Jezioro Kołki
- **Przedmiot ochrony:** Jezioro z cenną roślinnością wodną wraz z dookolnymi skarpami porośniętymi lasem i pasem zadrzewień.
- **Charakterystyka przyrodnicza:** Czysty i cenny florystycznie niewielki zbiornik otoczony na brzegu południowo-zachodnim lasem brzoźowym, zachodnim – młodym lasem sosnowym, a na brzegu wschodnim lasem z dominacją topól, osik i dębów. W wodzie cenne gatunki, zwłaszcza podwodne łąki ramienicowe – zbiorowiska te należą do rzadkich i cennych w skali Europy.
- **Zagrożenia:** Zmiana stosunków wodnych, zmiana sposobu zagospodarowania, eutrofizacja wód przez spływ ścieków bytowych, nawozów sztucznych i środków ochrony roślin z okolicznych pól, wycinanie zadrzewień, niszczenie skarp i erozja, zaśmiecanie toni wodnej.
- **Wskazania:**
 - Zakaz zmiany stosunków wodnych.
 - Bezwzględny nakaz i kontrola prawidłowej gospodarki wodno-ściekowej w powstających okolicznych ośrodkach rekreacji
 - Zachowanie naturalnego układu i składu roślinności oraz bogatej flory i fauny; zakaz niszczenia nadbrzeżnej roślinności.
 - Zakaz zabudowy i lokalizacji inwestycji w obrębie użytku.
 - Chronić lasy zboczowe jako lasy glebochronne.
 - Uporządkowanie ruchu turystycznego i ograniczenie ilości zejść do wody.
 - Zakaz zmiany form użytkowania gruntów oraz prywatyzacji gruntów państwowych lub innych, jak dotąd nieprywatnych.
 - Sporządzenie miejscowego planu przestrzennego, w którym zostaną omówione szczegółowo uwarunkowania przyrodnicze i krajobrazowe .
 - Powołanie proponowanego obiektu przez radę gminy lub wojewodę.
 - Należy w pracach planistycznych uwzględnić wskazania ochronne zawarte w „Analiza stanu ...” (ANEKS, pkt.4 „Waloryzacji Przyrodniczej Gminy Stara Dąbrowa).

b) Nazwa: Użytek Ekologiczny

- **Forma ochrony:** użytek ekologiczny
- **Symbol na mapie:** UE-II
- **Lokalizacja:** Na północ od drogi Szczecin – Chociwel, 1,5 km na zachód od Łęczycy.
- **Przedmiot ochrony:** Mozaika siedlisk podmokłych ze zbiornikami wodnymi położonych

w śródpolnym obniżeniu terenu.

- **Charakterystyka przyrodnicza:** Stosunkowo duże, wydłużone jeziorko śródpolne, wraz z zarastającym oczkiem wodnym, olsem i siedliskami bagiennymi. Duża populacja kosańca żółtego.
- **Zagrożenia:** Zmiana stosunków wodnych, zmiana sposobu zagospodarowania, spływ nawozów sztucznych i środków ochrony roślin z okolicznych pól.
- **Wskazania:**
 - Zachowanie istniejących stosunków wodnych.
 - Zabezpieczenie przed eutrofizacją.
 - Zakaz wycinki drzew i niszczenia roślinności.
 - Zakaz zmiany form użytkowania gruntów oraz prywatyzacji gruntów państwowych lub innych, jak dotąd nieprywatnych.
 - Sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, w którym zostaną omówione szczegółowo uwarunkowania przyrodnicze i krajobrazowe.
 - Powołanie proponowanego obiektu przez radę gminy lub wojewodę.

c) Nazwa: Użytek Ekologiczny „Łąki pod Tolczem”

- **Forma ochrony:** użytek ekologiczny
- **Symbol na mapie:** UE-III
- **Lokalizacja:** Na południe od Tolcza wzdłuż Białego Potoku, do drogi Stara Dąbrowa – Białuń.
- **Przedmiot ochrony:** Cenne faunistycznie łąki, lokalny korytarz ekologiczny. Ważny element wzbogacenia bioróżnorodności środowiska przyrodniczego gminy.
- **Charakterystyka przyrodnicza:** System pięciu oczek wodnych położonych wśród wyniesień okolicznych pól, częściowo połączonych rowami. Na okrajkach okazałe wierzby i dęby. W zagłębieniach roślinność szuwarowa i wodna. W 1998 r. na proponowanym do ochrony obszarze gnieździły się sieweczka rzeczna para, żuraw oraz srokosz. Ponadto stosunkowo licznie lęgły się tutaj żaby moczarowe, jeziorkowe i ropuchy szare. Podmokłe fragmenty łąk stanowią idealny biotop dla derkacza.
- **Zagrożenia:** Zmiana stosunków wodnych, zmiana sposobu użytkowania, zaniechania gospodarki łąkarskiej.
- **Wskazania:**
 - Zakaz zmiany stosunków wodnych, a zwłaszcza obniżenia poziomu wody.
 - Zakaz wycinki zadrzewień i zakrzaczeń nadbrzeżnych, ograniczenie spływu substancji chemicznej i biogennej z okolicznych pól.
 - Utrzymanie zagospodarowania łąkarskiego w tradycyjnej formie.
 - Zakaz zmiany form użytkowania gruntów oraz prywatyzacji gruntów państwowych lub innych, jak dotąd nieprywatnych.
 - Sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, w którym zostaną omówione szczegółowo uwarunkowania przyrodnicze i krajobrazowe.
 - Powołanie proponowanego obiektu przez radę gminy lub wojewodę

d) Nazwa: Użytek Ekologiczny „Stawy pod Krzywnicą”

- **Forma ochrony:** użytek ekologiczny
- **Symbol na mapie:** UE-IV
- **Lokalizacja:** kompleks stawów rybnych u ujścia Krępy do Krąpieci.
- **Przedmiot ochrony:** Jedno z najważniejszych w województwie zachodniopomorskim miejsc odpoczynku ptaków siewkowatych i blaszkodziobych oraz najcenniejsze lęgowisko ptaków i płazów w gminie.

- **Charakterystyka przyrodnicza:** Stawy te stanowią jedno z najważniejszych miejsc odpoczynku w okresie wędrówek dla ptaków siewkowatych oraz łabędzi. Obserwowane tu koncentracje siewki złotej, siewnicy i łabędzia czarnodziobego stanowią ewenement w skali województwa, a nawet kraju. Ponadto lęgnie się tutaj wiele cennych gatunków ptaków (ohar, gągol, derkacz, gęgawa, płaskonos, perkoz rdzawoszyi i btotniak stawowy), płazów (żaba moczarowa, jeziorkowa i wodna, ropucha szara, kumak i rzekotka) i gadów (jaszczurka zwinka, żyworódka i zaskroniec).
- **Zagrożenia:** zmiana sposobu prowadzenia gospodarki rybackiej na tym obszarze. W okresie jesiennym czynnikiem warunkującym możliwość odpoczynku ptakom siewkowym są opróżniane zbiorniki hodowlane, natomiast w okresie wiosennym duże stada łabędzi przyciągane są przez obszerne, płytkie zbiorniki wodne. Zachowanie dotychczasowego cyklu produkcyjnego (spuszczanie wody jesienią i napełnianie zbiorników zimą) gwarantuje ptakom możliwość odpoczynku i uzupełnienia zapasów przed dalszymi etapami wędrówki. W przypadku ptaków lęgowych, poważnym zagrożeniem jest intensyfikacja produkcji na tym obszarze i związane z tym oczyszczanie wszystkich zbiorników wodnych z roślinności przybrzeżnej.
- **Wskazania:**
 - Zakaz zmiany stosunków wodnych, a zwłaszcza obniżenia poziomu wody.
 - Zakaz wycinki zadrzewień i zakrzaczeń nadbrzeżnych, pozostawienie przynajmniej części stawów w ekstensywnym użytkowaniu i zachowanie roślinności szuwarowej.
 - Utrzymanie dotychczasowego sposobu zagospodarowania tego obszaru.
 - Uwzględnienie powstałych uwarunkowań przyrodniczych w planowaniu i realizowaniu gospodarki rybackiej na tym terenie.
 - Powołanie proponowanego obiektu przez radę gminy lub wojewodę

W waloryzacji przyrodniczej wykonanej przez Biuro Konserwacji Przyrody w Szczecinie dla gminy Marianowo opisywany obszar został zaproponowany do ochrony jako UE-11. Gdyby niemożliwe było ustanowienie tu użytku ekologicznego, wskazane byłoby określenie tego obszaru jako "miejsce rozrodu i stałego przebywania zwierząt gatunków chronionych".

e) Nazwa: Użytek Ekologiczny

- **Forma ochrony:** użytek ekologiczny
- **Symbol na mapie:** UE-V
- **Lokalizacja:** Po obu stronach drogi Storkówko – Małkocin, 250 m od Storkówka.
- **Przedmiot ochrony:** Kompleks oczek śródpolnych położonych w obniżeniu terenu, wraz z dookólnym zadrzewieniem. Lokalny korytarz ekologiczny.
- **Charakterystyka przyrodnicza:** System pięciu oczek wodnych położonych wśród wyniesień okolicznych pól, częściowo połączonych rowami. Na okrajkach okazałe wierzby i dęby. W zagłębieniach roślinność szuwarowa i wodna. Miejsce występowania licznych gatunków zwierząt, głównie płazów (ropucha szara, żaba moczarowa). Postulowany do ochrony obiekt ma swoje przedłużenie na terenie gminy Stargard.
- **Zagrożenia:**
 - Zanieczyszczenie ściekami z oczyszczalni Storkówko.
 - Zmiana stosunków wodnych.
- **Wskazania:**
 - Zakaz spustu nieoczyszczonych ścieków z oczyszczalni do wód otwartych, zakaz zmiany stosunków wodnych,
 - Zakaz wycinki zadrzewień i zakrzaczeń nadbrzeżnych, ograniczenie spływu substancji chemicznych i biogenych z okolicznych pól.
 - Zakaz zmiany form użytkowania gruntów oraz prywatyzacji gruntów państwowych lub

- innych, jak dotąd nieprywatnych.
- Sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, w którym zostaną omówione szczegółowo uwarunkowania przyrodnicze i krajobrazowe.
- Powołanie proponowanego obiektu przez radę gminy lub wojewodę.
- Należy w pracach planistycznych uwzględnić wskazania ochronne zawarte w „Analiza stanu ...” (ANEKS, pkt.4) dotyczące projektowanego rozbudowania wysypiska śmieci pod Łęczycą.

f) Nazwa: Użytek Ekologiczny „Jezioro Grabowskie”

- **Forma ochrony:** użytek ekologiczny
- **Symbol na mapie:** UE-VI
- **Lokalizacja:** Jezioro Grabowskie wraz z wypami i przyległymi lasami olszowymi.
- **Przedmiot ochrony:** Jezioro atrakcyjne pod względem krajobrazowym i rekreacyjnym; miejsce występowania i rozrodu zwierząt, oraz roślin chronionych i rzadkich, w tym podwodnych łąk ramienicowych.
- **Charakterystyka przyrodnicza:** Jezioro Grabowskie stanowi najcenniejszy faunistycznie naturalny zbiornik wodny w gminie Stara Dąbrowa. Jego podstawowym walorem, poza urozmaiconą linią brzegową i stosunkowo niewielką penetracją przez człowieka w przeważającej części sezonu lęgowego, jest obecność stosunkowo starego drzewostanu nad południowo-wschodnimi brzegami. Nad jeziorem Grabowskim stwierdzono łągi gągoła oraz zausznika, gęgawy, krakwy, błotniaka stawowego. Poza tym jest to bardzo bogate łągowisko żab zielonych (jeziorkowa i wodna) i brunatnych (trawna i moczarowa). W sąsiedztwie jeziora stwierdzono traszkę zwyczajną, kumaka nizinnego, ropuchę szarą i jaszczurkę zwinę. Obszar bardzo cenny florystycznie. Występują tu rzadkie gatunki roślin wodnych, w tym rdestnice (pływająca, polyskująca, trawiasta, błyszcząca, ostrolistną, pływająca); ramienice (*Chara aspera*, *Chara vulgaris*) oraz włosienicznik krążkolistny. W centralnej części zbiornika znajdują się wysepki na których występują zadrzewienia z olszą czarną, wierzbami. W płatach wystąpiły m.in. rzeżucha gorzka, pływacz zwyczajny. Od strony północnej zbiornika: wąkrota zwyczajna, turryca prosowa, pływacz zwyczajny, kosaciec żółty, turzyca sztywna, oraz chronione grzybienie białe.
- **Zagrożenia:** Zmiana stosunków wodnych, wycinanie drzew, eutrofizacja wód, niszczenie brzegów i roślinności nadbrzeżnej, zmiana sposobu użytkowania, nadmierna antropopresja.
- **Wskazania:**
 - Zakaz zmiany stosunków wodnych.
 - Bezwzględny nakaz i kontrola prawidłowej gospodarki wodno-ściekowej w powstających okolicznych ośrodkach rekreacji
 - Zachowanie naturalnego układu i składu roślinności oraz bogatej flory i fauny; zakaz niszczenia nadbrzeżnej roślinności.
 - Zakaz zabudowy i lokalizacji inwestycji w obrębie użytku.
 - Chronić lasy olszowe na południowo-wschodnim brzegu (przyznać status lasów ochronnych).
 - Uporządkowanie ruchu turystycznego i ograniczenie ilości zejść do wody.
 - Zakaz zmiany form użytkowania gruntów oraz prywatyzacji gruntów państwowych lub innych, jak dotąd nieprywatnych.
 - Sporządzenie miejscowego planu przestrzennego, w którym zostaną omówione szczegółowo uwarunkowania przyrodnicze i krajobrazowe.
 - Powołanie proponowanego obiektu przez radę gminy lub wojewodę.
 - Należy w pracach planistycznych uwzględnić wskazania ochronne zawarte w „Analiza

stanu...” (ANEKS, pkt.4) dotyczące projektowanego zagospodarowania rekreacyjnego.

g) Nazwa: Użytek Ekologiczny „Łąki pod Kickiem”

- **Forma ochrony:** użytek ekologiczny
- **Symbol na mapie:** UE-VII
- **Lokalizacja:** na południowy-zachód od Kicka.
- **Przedmiot ochrony:** Przedmiotem ochrony są podmokłe łąki i turzycowiska w okolicy Kicka. Celem ochrony jest zachowanie w stanie niezmiennym najbogatszego w gminie łęgowiska kumaka nizinnego, oraz jedyne miejsce w którym stwierdzano łęgi grzebiuszki i cyranki.
- **Charakterystyka przyrodnicza:** Na obszarze łąk pod Kickiem stwierdzono największe łęgowisko kumaka nizinnego w gminie, oraz jedyne stwierdzone na terenie gminy miejsce łęgów cyranki, czajki, kszyka i grzebiuszki ziemnej.
- **Zagrożenia:** Łąki pod Kickiem są najbardziej zagrożonym spośród wszystkich cennych elementów przyrodniczych gminy. W planach zagospodarowania przestrzennego gminy planowane jest zmeliorowanie tego obszaru. Innym niebezpieczeństwem jest zmiana sposobu użytkowania tego obszaru np. zalesienie go.
- **Wskazania:**
 - Podstawowym wskazaniem ochronnym jest utrzymanie gospodarki łąkarskiej na tym terenie (optymalnym rozwiązaniem z punktu widzenia ochrony przyrody jest ekstensywny wypas zwierząt gospodarczych).
 - Zakaz zmiany stosunków wodnych, osuszania i melioracji.
 - Zakaz zmiany form użytkowania gruntów.
 - Sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, w którym zostaną omówione szczegółowo uwarunkowania przyrodnicze i krajobrazowe.
 - Powołanie proponowanego obiektu przez radę gminy lub wojewodę.

h) Nazwa: Użytek Ekologiczny „Łąka nad Krąpielą”

- **Forma ochrony:** użytek ekologiczny
- **Symbol na mapie:** UE-VIII
- **Lokalizacja:** około 2 km na północ od Dalewa, nad Krąpielą, częściowo na terenie gminy Marianowo.
- **Przedmiot ochrony:** Cenne nadrzeczne łąki ze stanowiskami chronionych gatunków fauny i wartościowymi biocenotyczne zbiorowiskami roślinnymi. Ważny korytarz ekologiczny.
- **Charakterystyka przyrodnicza:** Proponowane do ochrony podmokłe łąki i turzycowiska należą do najcenniejszych na obszarze gminy. Stanowią zaplecze pokarmowe dla lęgających się w bezpośrednim sąsiedztwie gągołów, bocianów czarnych i bielików. W latach poprzednich obserwowano tutaj także derkacze. Na obszarze łąk występują licznie płazy.
- **Zagrożenia:** Najpoważniejszym zagrożeniem dla łąk nad Krąpielą jest zmiana formy użytkowania. Niedopuszczalne jest zarówno przekształcanie łąk w grunty orne jak i zalesianie ich.
- **Wskazania:**
 - Podstawowym wskazaniem ochronnym jest utrzymanie gospodarki łąkarskiej na tym terenie (optymalnym rozwiązaniem z punktu widzenia ochrony przyrody jest ekstensywny wypas zwierząt gospodarskich).
 - Zakaz zmiany stosunków wodnych.
 - Zakaz wycinki zadrzewień i zakrzaczeń nadbrzeżnych, ograniczenie spływu substancji

- chemicznych i biogennych z okolicznych pól.
- Zakaz zmiany form użytkowania gruntów oraz prywatyzacji gruntów państwowych lub innych, jak dotąd nieprywatnych.
- Sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, w którym zostaną omówione szczegółowo uwarunkowania przyrodnicze i krajobrazowe.
- Powołanie proponowanego obiektu przez radę gminy lub wojewodę.

Obiekt usytuowany jest na terenie proponowanego **OCHK-I**.

W waloryzacji przyrodniczej wykonanej przez Biuro Konserwacji Przyrody w Szczecinie dla gminy Marianowo opisywany obszar został zaproponowany do ochrony jako UE-111.

6.4.6. Inne cenne obszary i obiekty

Do pozostałych cennych obszarów i obiektów przyrodniczych zalicza się m.in. stanowiska gatunków chronionych roślin i ciekawych zbiorowisk roślinnych, miejsca bytowania i rozrodu rozmaitych przedstawicieli fauny, skupiska starodrzewu i in.

W gminie Stara Dąbrowa, ze względu na jej polodowcową rzeźbę, obszarów takich jest bardzo dużo i są one rozmieszczone na terenie całej gminy. Niektóre z nich znajdują się w obrębie proponowanych wyżej do ochrony obiektów powierzchniowych, inne stanowią wyodrębnione spośród mniej cennych przyrodniczo terenów miejsca. Część z nich opisano wspólnie łącząc je w jeden większy obszar cenny. Rozmieszczenie stanowisk fauny obrazuje mapa 1:10 000 (w zasobach Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody).

Nie proponuje się dla nich konkretnej formy ochrony, ale należy mieć świadomość, że obiekty te są ważne dla zachowania różnorodności biologicznej flory i fauny i wartościowymi krajobrazowo miejscami na omawianym terenie.

Bytujące tu zwierzęta i rosnące rośliny należą do taksonów objętych ochroną gatunkową i z tego powodu degradacja tych miejsc jest zabroniona.

Określenie lokalizacji powyższych obszarów oraz opis ich walorów umożliwi zagospodarowanie obszaru gminy z uwzględnieniem potrzeb ochrony przyrody.

Podejmowanie decyzji o działaniach na tych terenach powinno odbywać się w porozumieniu ze specjalistami przyrodnikami, którzy mogą wskazać kolizje planowanych posunięć ze środowiskiem i, jeśli to będzie możliwe, określać wskazania dla konkretnych miejsc.

Projektowane obszary i obiekty cenne przyrodniczo na terenie gminy Stara Dąbrowa zestawiono w tabeli nr 13 „Obszary i obiekty cenne przyrodniczo w gminie Stara Dąbrowa”.

Obszary i obiekty cenne przyrodniczo w gminie Stara Dąbrowa.

Tabela 13

Symbol na mapie 1: 25 000	Opis obiektu
OC-1	Mokradło na zachód od Parlina; cenny obiekt biocenotyczny; wartościowa szata roślinna; siedliska zagrożonych wyginięciem gatunków herpetofauny
OC-2	Śródpolne łąki i zarośla nad ciekami wodnymi; siedliska zagrożonych wyginięciem gatunków herpetofauny; lokalny korytarz ekologiczny
OC-3	Śródpolne łąki i zarośla nad Sokolą; siedliska zagrożonych wyginięciem gatunków herpetofauny; lokalny korytarz ekologiczny
OC-4	Mozaika śródpolnych łąk i mokradel oraz zarośli wzdłuż cieku wodnego; siedliska płożonych wyginięciem gatunków herpetofauny; lokalny korytarz ekologiczny
OC-5	Przylegający do proponowanego R-I obszar leśny z enklawami łąk i mokradłami; olsy; śródleśne torfowisko z rzadkimi gatunkami roślin; siedliska zagrożonych ginięciem gatunków herpetofauny i ornitofauny (m.in. płazy – kumak nizinny, grzebiuszka ziemna, rzekotka drzewna); w obrębie proponowanego OCHK-I
OC-6	Śródpolne łąki i zarośla nad ciekami wodnymi przy wschodniej granicy gminy; siedliska zagrożonych wyginięciem gatunków herpetofauny; lokalny korytarz ekologiczny

OC-7	Mozaika śródpolnych łąk i mokradeł oraz zarośli wzdłuż bezimiennego ciekę wodnego pomiędzy drogą Szczecin – Chociwel a ujściem do Krąpieli; siedliska zagrożonych wyginięciem gatunków herpetofauny; lokalny korytarz ekologiczny
-------------	---

Zródło: Waloryzacja Przyrodnicza Gminy Stara Dąbrowa, BKP, Szczecin 1998 r.

Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (art.3) i ustawy o lasach (art.13) ochronie polegającej na zachowaniu w stanie naturalnym podlegają:

- śródpolne i śródleśne oczka wodne o powierzchni do 1 ha,
- torfowiska na gruntach rolnych i śródleśne,
- pozostałe naturalne bagna i łąki na terenach śródleśnych.

Wobec powyższych obiektów zakazana jest ingerencja zakłócająca naturalne procesy i mogąca doprowadzić do zachwiania równowagi przyrodniczej lub ograniczenia różnorodności biologicznej. W szczególności nie należy:

- wykonywać w odniesieniu do tych obiektów (także w ich sąsiedztwie) prac melioracyjnych wpływających negatywnie na ich stosunki wodne (w szczególności obniżających poziom wód),
- oddawać w dzierżawę oczek wodnych w celu ich wykorzystania rybackiego wiążącego się z niszczeniem roślinności wodnej i przybrzeżnej oraz zmianą właściwości fizyko-chemicznych wód,
- niszczyć roślinności przybrzeżnej oraz zarośli i zadrzewień przywodnych,
- wykonywać w sąsiedztwie zrębów zupełnych,
- zalesiać,
- zezwalać na eksploatację torfu.

6.4.7. Elementy Ekologicznej Sieci Obszarów Chronionych (ESOCh)

Zgodnie z nowoczesną ideą ochrony przyrody obszary chronione powiązane powinny być w sposób umożliwiający w miarę swobodny przepływ energii i materii, a także przepływ informacji genetycznej. Doświadczenia dowodzą, że nawet niezbyt naruszone przez człowieka i chronione, ale wyizolowane z otoczenia obszary, powoli ulegają nasilającej się degeneracji wynikającej z izolacji geograficznej; spada, początkowo niezauważalnie, odporność takich ekosystemów na czynniki destrukcyjne (np. patogeny), by w końcu objawić się zmniejszeniem bioróżnorodności, a także odporności lokalnych gatunków wynikającej z braku przepływu informacji genetycznej. Zgodnie z systemem ESOCh lub z podobnym mu metodycznie systemem Krajowej Sieci Ekologicznej ECONET-PL, która oprócz uwarunkowań krajowych uwzględnia połączenia ogólnoeuropejskie; obszary cenne przyrodniczo dzieli się na węzły i korytarze ekologiczne; węzłami są najczęściej tereny podmokłe, torfowiska, jeziora, oczka wodne będące miejscami rozrodu i stałego przebywania zwierząt gatunków chronionych oraz centrami rozprzestrzeniania się gatunków roślin; korytarzami najczęściej są doliny cieków wodnych, a także łączące węzły pasy roślinności drzewiastej, lasy ekstensywnie wykorzystywane, łąki czy aleje drzew przydrożnych.

Sieć ESOCh nie uzyskała dotychczas statusu ochrony przyrody, ale w nowoczesnym podejściu do idei ochrony przyrody jest bardzo istotnym elementem. Umożliwia zaplanowanie i realizację zadań o doniosłym znaczeniu dla zachowania zasobów przyrody i jej różnorodności.

Elementy ESOCh to obiekty, których powierzchnia wynosi od kilku arów do kilkuset hektarów. Pełnią one rolę miejsc rozrodu i stałego przebywania zwierząt. Zarówno strefy faunistyczne, jak i korytarze ekologiczne powinny przede wszystkim dawać możliwość odbywania rozrodu oraz odbywania wędrówek na zimowiska.

Tereny te są w większości obszarami podmokłymi, torfowiskami, jeziorami lub oczkami wody albo trzcinowiskami. Stanowią pozostałość obszarów podmokłych i zabagnionych dolin

rzecznych które poprzez melioracje i osuszanie w większości przekształcono w użytki zielone. Inne obszary cennym dla fauny to leżące poza dolinami rzecznyymi śródpolne i śródleśne oczka wodne często zarastające lub zarośnięte. Większość oczek dawniej została obsadzona drzewami, które obecnie w wielu przypadkach są częściowo uschnięte lub całkowicie obumarłe. Powinny być jednak zachowane w krajobrazie i chronione nawet po obumarciu, gdyż stanowią one doskonałe ukrycie dla wielu gatunków zwierząt.

Zgodnie z danymi Liro (1995) w „Koncepcji krajowej sieci ekologicznej ECONET – POLSKA” gmina Stara Dąbrowa leży w korytarzu ekologicznym łączącym Iński Park Krajobrazowy, stanowiący biocentrum i strefę buforową, z rejonem ujścia Odry stanowiących obszar węzłowy o znaczeniu międzynarodowym.

Zebrane w toku inwentaryzacji dane pozwoliły ustalić, że na terenie gminy Stara Dąbrowa znajdują się obszary dla fauny o znaczeniu lokalnym, ponadlokalnym i regionalnym. Tworzą one sieć obszarów godnych ochrony jako rezerwat, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe i użytki ekologiczne oraz miejsca rozrodu i stałego przebywania zwierząt gatunków chronionych. Ponadto ustalono lokalizację najistotniejszych korytarzy i barier ekologicznych oraz innych zagrożeń dla bytowania fauny.

6.4.8. Strefy węzłowe

Na terenie gminy Stara Dąbrowa nie są zlokalizowane obszary węzłowe o randze międzynarodowej i krajowej (Liro, 1997). Poza doliną Krąpieeli (posiadającą rangę regionalnego korytarza ekologicznego) obszary, które można uznać za lokalne obszary węzłowe, cechujące się dużym zróżnicowaniem roślinności oraz występowaniem naturalnych i seminaturalnych ekosystemów oraz różnorodnością gatunkową, występują głównie na terenach leśnych.

Do lokalnych obszarów węzłowych zalicza się:

- kompleks buczyn, łągów i śródleśnych mokradeł nad Krąpielą w Nadleśnictwie Dobrzany
- Jezioro Kołki i Łęczyckie wraz z otaczającymi je lasami.
- Jezioro Grabowskie i otaczające je lasy
- Łąki pod Tolczem nad Giełdnicą
- Łąki pod Kickiem

Szczególne znaczenie ma kompleks stawów rybnych na granicy gmin Stara Dąbrowa i Marianowo. Pomimo antropogenicznego pochodzenia obszar ten pełni ważną rolę jako miejsce występowania szeregu gatunków fauny, zwłaszcza ptaków, dla których jest miejscem rozrodu, odpoczynku w czasie przelotów, zimowania i żerowania.

Zgodnie z §2 ust. 5 rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z 6 stycznia 1995 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz.U. Nr 13, poza. 61) wojewoda wyznacza ich granice i uznaje za miejsca rozrodu i stałego przebywania zwierząt gatunków chronionych. Na ich obszarze dopuszczona jest racjonalna gospodarka rolna, rybacka, leśna i łowiecka.

6.4.9. Korytarze i bariery ekologiczne

Położenie i ukształtowanie oraz uwarunkowania gospodarcze gminy Stara Dąbrowa decydują o składzie gatunkowym fauny, głównie płazów i gadów oraz szaty roślinnej na terenie gminy.

a. Korytarze ekologiczne

Na terenie gminy Stara Dąbrowa nie ma korytarzy ekologicznych o randze międzynarodowej (Liro, 1997). Część gminy leży w obszarze doliny Krąpieeli, ważnej części Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych, która łączy się z doliną Iny (korytarzem o znaczeniu międzynarodowym). Najważniejszymi korytarzami ekologicznymi w gminie Stara Dąbrowa są:

- dolina Krąpieeli – łączy ona dolinę Iny z Ińskim Parkiem Krajobrazowym i stanowi wg ESOCh jeden z najważniejszych korytarzy ekologicznych w województwie. Ze względu na poważne odlesienie doliny korytarz ten nie jest ciągły;

- rymna ciągnąca się poprzez jeziora: Kolki, Parlińskie, Łęczyckie i Grabowskie, stanowi ważny korytarz ekologiczny, jednakże jego ciągłość jest zachwiana poprzez odlesienie brzegów tych jezior oraz podejmowaną w ostatnich latach zabudowę terenów przybrzeżnych;

Pozostałe korytarze ekologiczne mają znaczenie lokalne. Wśród korytarzy o znaczeniu lokalnym istotne znaczenie mają wszelkie lokalne zabagnienia oraz ciągi oczek śródpolnych i kanałów melioracyjnych.

b. Bariery ekologiczne

Do barier ekologicznych istotnie wpływających na los bytującej fauny na obszarze gminy Stara Dąbrowa należy zaliczyć drogi łączące poszczególne miejscowości. W miejscach tych dochodzi do kolizji samochodów z płazami, a także z ssakami.

Z ważniejszych barier przecinających korytarze ekologiczne wymienić należy drogi:

- Szczecin – Chociwel;
- Stargard Szczeciński – Maszewo.

Głównym problemem jest stałe niebezpieczeństwo kolizji samochodów z płazami oraz ssakami. W pobliżu zbiorników wodnych w trakcie modernizacji dróg należy zbudować przepusty dla zwierząt.

Dla ryb barierami są wadliwie zbudowane albo nieprawidłowo funkcjonujące śluzy i zapory. Pewnym rodzajem barier mogą być także zbyt wysokie stężenia substancji zawartych w wodzie, które przekraczają granice tolerancji w stosunku do określonych gatunków.

Do barier naturalnych należy zaliczyć ukształtowanie terenu, a w szczególności duże różnice w wysokości terenu. Stanowią one często barierę nie do przebycia dla niektórych płazów.

6.4.10. Obszary Specjalnej Ochrony Natura 2000

Ostoja Ińska PLB320008 (Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 – Dz.U. z 2004r. nr 229 poz.2313 zmienione Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków – Dz.U. z 2011 r. nr 25 poz. 133) obejmuje wschodnią część gminy Stara Dąbrowa. Ostoja Ińska na terenie gminy Stara Dąbrowa swoimi granicami obejmuje dolinę rzeki Krąpiel. Cechami charakterystycznymi ostoi są duże różnice wysokości względnych, grunty porolne i leśne, bagna i małe zbiorniki wodne. W ostoi gniazduje wiele gatunków ptaków.

Obszar typowy dla krajobrazu postglacjalnego Pojezierza Ińskiego. Rzeźba terenu została ukształtowana podczas stadiału pomorskiego ostatniego zlodowacenia i charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem form i wysokości względnych - można tu wyróżnić trzy zasadnicze jednostki geomorfologiczne i związane z nimi typy krajobrazu: wyniesienia moreny czołowej, sandry i wysoczyznę moreny dennej.

Bogatej morfologii odpowiada mozaikowe użytkowanie terenu. Są to przeważnie świeże lasy liściaste z bukiem i dębem oraz bory mieszane. Znaczący udział mają również lasy siedlisk wilgotnych i bagiennych z olchą i jesionem oraz sosną i brzozą. Stosunkowo niewielką część ostoi pokrywają zbiorowiska łąkowe oraz siedliska wilgotne: trzcinowiska, turzycowiska, roślinność szuwarowa, roślinność torfowisk niskich i przejściowych

Zagrożenia to przede wszystkim zanieczyszczenia i eutrofizacja wód, spływ nawozów z pól, rekreacja pobytowa i wzrost niekontrolowanej penetracji terenu.

Dla tego Obszaru Natura 2000 ustanowiono plan zadań ochrony przyjęty Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 30 kwietnia 2014 r. (Dz.Urz.Woj.Zach. z 7 maja 2014 poz. 1931) zmienione Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 27 października 2017 r. (Dz.Urz.Woj.Zach. z 30 października 2017 poz. 4303).

7. WARTOŚCI ZASOBÓW ŚRODOWISKA KULTUROWEGO I WYTYCZNE OCHRONY KONSERWATORSKIEJ

Dla potrzeb niniejszego „Studium uwarunkowań ...” wykonane zostały specjalistyczne opracowania branżowe: „Zasób archeologiczny”¹⁷ i „Studium ruralistyczne”¹⁸, które zostały przedłożone Zachodniopomorskiemu Konserwatorowi Zabytków i stanowią integralną część „Studium ...”.

W związku z powyższym, w tej części opracowania zamieszczono tylko wybrane informacje, których treść wynika z postanowień art.6 ust.4 i 5 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym.

Dla potrzeb „Studium ...” dodatkowo przeprowadzono kwerendę archiwalną, zebrano materiały historyczne oraz zaadoptowano wyniki inwentaryzacji programowo-przestrzennej, które zweryfikowano w terenie, oraz sporządzono dokumentację fotograficzną i elektroniczną bazę o obiektach zabytkowych.

W oparciu o wyniki analiz zebranego materiału, uzupełnionych wizją w terenie, zewidencjonowano:

- zabytkowe obiekty i zespoły architektury,
- zabytkowe parki i cmentarze,
- stanowiska archeologiczne.

Prace te pozwoliły:

- wyznaczyć strefy ochrony konserwatorskiej,
- zweryfikować ewidencję obiektów chronionych,
- określić program dalszych prac badawczych, studialnych i projektowych dla miejsc i terenów objętych ochroną.

Opracowanie obejmuje problematykę ochrony zabytków w granicach administracyjnych gminy Stara Dąbrowa. W metodyce przedmiotowej problematyki celowo wprowadzono zagadnienia z dziedziny ochrony przyrody, zakładając, że dopiero analiza zintegrowanych wartości przyrodniczych i kulturowych pozwala na właściwą ocenę posiadanych zasobów.

Opisane zostały wszystkie miejscowości położone w granicach administracyjnych gminy.

Opis zawiera:

- inwentaryzację zasobów dziedzictwa kulturowego,
- waloryzację zasobów (wskazanie terenów i obiektów posiadających wartości zabytkowe, które powinny podlegać ochronie i rewaloryzacji),
- zasady ochrony zabytkowych elementów krajobrazu kulturowego,
- historię regionu,
- dokumentację kartograficzną,
- dokumentację fotograficzną.

7.1. Historia ziemi stargardzkiej na tle zarysu dziejów Pomorza Zachodniego (okres od pocz. IX do pocz. XX w.)

Stargard, wraz z obszarami położonymi w jego bliższym i dalszym sąsiedztwie, tak jak inne historyczne ziemie pomorskie, wpisuje się swymi losami we wspólnotę dziejową całego Pomorza Zachodniego.

Historyczne źródła datują istnienie osiadłego trybu życia na Pomorzu na połowę IV

¹⁷ Wilgocki E. „Zasób archeologiczny – gmina Stara Dąbrowa woj. Zachodniopomorskie”, Szczecin 2001([mapa nr 6](#))

¹⁸ Nowakowski C. „Studium ruralistyczne gmina Stara Dąbrowa woj. Zachodniopomorskie”, Biuro Studiów i Dokumentacji Konserwatorskiej – BSIDK, Szczecin 2000. ([mapa nr 7](#))

tysiąclecia, tj. na epokę środkowego neolitu. Archeolodzy nazywają kulturę tych ludów kulturą pucharów lejkowatych.

2500 lat przed Chr. pojawiają się na Pomorzu Zachodnim ludy pasterskie, przybyłe prawdopodobnie z czarnomorskich obszarów stepowych, charakteryzujących się tzw. kulturą ceramiki sznurowej.

1200 lat przed Chr., w epoce środkowego brązu, w dorzeczach dolnej Wisły, Odry i Łaby pojawiają się ludy tworzące wieloetniczny, germańsko-słowiański krąg kulturowy zwany kulturą łużycką; cechami kulturowymi tych ludów są: kult słońca, kremacja zmarłych, urny i pola popielnicowe oraz kurhany kamienno-ziemne. Kulturowe echa tej formacji etnicznej przetrwają jeszcze do przełomu tysiącleci.

W epoce późnego brązu i wczesnego żelaza, tj. 800-600 lat przez Chr. dociera na Pomorze nadodrzańskie duża fala migracyjna ludności słowiańskiej, pochodzącej z obszarów dzisiejszej południowej i południowo-zachodniej Polski oraz z Czech.

W okresie od VII w. przed Chr. do około XI w. po Chr. wykształcają się, między środkową i dolną Wisłą, Odrą i Łabą odmienne, autonomiczne kulturowo i politycznie grupy słowiańskie (w grupie plemion Słowian Połabskich wyróżniają się pod względami kulturowymi i politycznym plemiona Serbów Łużyckich i Wioletów, oraz, zamieszkujące obszary położone na zachód od dolnej Odry, plemiona Redarów i Obodrzyców).

W VIII-X w. na wschód od ujścia Odry, wzdłuż południowych obszarów nadbałtyckich, aż do Ziemi Gdańskiej zaznacza swój byt pod względem kulturowym, słowiańska grupa językowa Pomorzan.

W panującym systemie rodowo-plemiennym w wiekach VIII-X ziemia stargardzka jest już rejonem, w którym mieszą się cechy kulturowe potężnego plemienia Wolinian sięgającego po rzekę Krępę z wpływami plemienia Pyrzyczan i ich plemiennej podgrupy z ośrodkiem okołostargardzkim. Świadczą o tym pisemne przekazy o kulturze i organizacji tych grup, jakie pozostawiają po sobie: Geograf Bawarski w IX w., zaś w połowie X w. – kupiec żydowski Ibrahim Ibu Jakub, a także w wieku XI – kroniki Adama z Bremy.

Od końca VIII w. do końca X w. następuje na Pomorzu Zachodnim rozwój osadnictwa grodowego. Na przełomie X/XI w. Stargard jest już grodziskiem obronnym, usytuowanym na wyspie otoczonej ramionami rzeki Iny. Grodzisko otoczone jest wałem obronnym, poza którym rozwija się słowiańskie podgrodzie.

W końcu X w. wykształca się na Pomorzu Zachodnim, w systemie rodowo-plemiennym, władza książęca i powstają zaczątki organizacji feudalnej. W X/XI w. gród stargardzki stanowi siedzibę kasztelańską. Słowiańska ludność podgrodzia zajmuje się rolnictwem, rzemiosłem oraz handlem. Warunki dla tego ostatniego stwarzają okoliczne, stopniowo zasiedlane i stosunkowo żyzne, ziemie. Badania archeologiczne wskazują, iż wśród ludności podstargardzkich terenów istnieje już w X w. wysoko rozwinięta kultura materialna.

W I poł. XII w. mają miejsce podboje Pomorza przez Polskę, czemu towarzyszy chrystianizacja plemion pomorskich. Stopniowo zanikają struktury rodowo-plemienne oraz (z oporami) kultury pogańskie. Władza książęca umacnia się i krystalizują się stosunki feudalne.

W roku 1122, po zdobyciu przez Bolesława III Krzywoustego Szczecina identyfikuje się w źródłach historycznych pierwszy znany przedstawiciel dynastii Gryfitów – książę Warcisław I uznawany przez biografów żywotów Św. Ottona za twórcę zorganizowanego państwa zachodniopomorskiego; również według tych samych źródeł, Stargard jest już w XII w. znaczącym grodem.

W roku 1124 (pierwsza wzmianka) do grodu stargardzkiego i okolicznych osad słowiańskich przybywa z misją chrystianizacyjną biskup Otton z Bambergu. Niebawem nazwa grodu stargardzkiego nabiera ponadlokalnego kontekstu, kiedy w 1140 r., w związku z założeniem biskupstwa w Wolinie, nazwa Stargardu wymieniana jest w bulli papieża Innocentego II. Istnienie kasztelanii książęcej w grodzie stargardzkim potwierdza dokument z 1185 r. pn. „provincia

stargardensis”.

Po osiągnięciu pełnoletniości przez synów zamordowanego wcześniej Wacława I – Bogusława i Kazimierza, około 1155 r. następuje pierwszy podział państwa Gryfitów na dwie dzielnice książęce – szczecińską i dyمیńską. Ziemia stargardzka znalazła się w księstwie szczecińskim, które przypadło Bogusławowi I. Podział ten będzie trwał do roku 1264, kiedy Barnim I obejmie władzę nad całym Pomorzem Zachodnim, a ziemia stargardzka zostanie częścią zjednoczonego księstwa zachodniopomorskiego. Wkrótce jednak, po śmierci Barnima I, w 1278 r., jego synowie dzielą między siebie państwo Gryfitów na dwie części w nowej konfiguracji polityczno-geograficznej – na dzielnicę wołogojską (Bogusława IV) i szczecińską (Ottona I). Większa część ziemi stargardzkiej pozostanie na długie lata we władaniu książąt linii wołogojskiej; będzie to miało znaczące implikacje polityczne w stosunkach zarówno z władcami Polski, jak i z zagrożeniem płynącym od margrabiów brandenburskich. Od lat 70-tych XII w. narastają na Pomorzu wpływy duńskie, a w roku 1173 zostaje osadzony w Kołbaczu pod Stargardem skandynawski konwent cystersów. Ćwierć wieku później, w 1199 r., Kazimierz II osadzi w Stargardzie (wraz z nadaniem 10 łanów pola) zakon augustianów.

Wiek XIII przynosi ziemi stargardzkiej (podobnie zresztą jak całemu Pomorzu) znaczące zmiany; przypadają one zwłaszcza pod rządami Barnima I. W roku 1240 książę oddaje w lenno obszar zwany w przekazie lennym „terra stargadensis” biskupowi kamińskiemu Konradowi I, jednak już osiem lat później ziemia stargardzka wraca pod bezpośrednie rządy księcia.

W 1253 r. Barnim I nadaje Stargardowi magdeburskie prawo lokacyjne. Wraz z tym miasto otrzymuje przywilej żeglugi na Inie i Zalewie Szczecińskim. Pozwala to uruchomić kupcom stargardzkim spław zboża z zaplecza rolniczego na eksport do krajów bałtyckich. Prawo lokacyjne nadane grodowi stargardzkiemu określa nowe stosunki prawne między miastem a władzą książęcą. Miasto uzyskuje znaczną od księcia niezależność, tworzy się społeczeństwo stanowe.

Rządy Barnima I charakteryzują się licznymi nadaniami lennymi na rzecz niemieckich hierarchów kościoła i niemieckich rodów rycerskich (rzadziej słowiańskich). Jako przykład w tym zakresie może służyć nadanie w lenno na ziemi stargardzkiej biskupowi Schwerina – Rudolfowi wsi Białuń w roku 1250, a biskupowi kamińskiemu – Hermanowi von Gleichen – wsi Chlebowo w 1266 r. i wsi Kicko w 1269 r. Lenna te zostają niebawem odstąpione feudalnemu rodowi rycerskiemu von Wedel. Te i inne liczne nadania lenne w XIII w., wraz z równoległym, związanym z lokacją miasta na prawie magdeburskim, napływem ludności pochodzenia niemieckiego, powodują, że osadnictwo niemieckie przybrało zorganizowaną formę (jak zresztą na całym Pomorzu Zachodnim).

W roku 1279, krótko przed swą śmiercią, Barnim I zobowiązuje się pomocą zbrojnie Brandenburczykom w ich konflikcie z arcybiskupem magdeburskim. Niedotrzymanie tego zobowiązania przez syna Barnima – Bogusława IV prowokuje zbrojny atak Brandenburgii przeciwko księciu. Od roku 1280-1283 Stargard i ziemia stargardzka znajduje się pod władzą margrabiów brandenburskich.

Po podziale dynastycznym Gryfitów z 1295 r. na linię szczecińską i linię wołogojską otwiera się dla Stargardu dodatkowa szansa rozwoju gospodarczego. W ramach nowych przywilejów nadawanych przez władców wołogojskich znalazł się przywilej zwalniający miasto Stargard z ceł w handlu z pozostałymi miastami księstwa wołogojskiego. W miarę wykształcania się w XIV/XV w. samorządu miejskiego, bogacenie się mieszczaństwa oraz właścicieli dóbr rycerskich, następuje stopniowe osłabienie władzy książęcej. Na początku XIV w. zniesiony zostaje w Stargardzie gród książęcy (siedziba wójta). Likwidacja stałych obwałowań grodowych prowadzi do włączenia grodu w obręb miasta. Niebawem miejska zabudowa zostaje opasana murem kamienno-ceglanym, otoczona basztami i czatowniami oraz wieńcem bram miejskich. Ograniczenie władzy książęcej nabiera cech formalnych z chwilą delegowania w roku 1383 do „stanów pomorskich” przedstawicieli miejscowego duchowieństwa, szlachty ziemskiej i mieszczaństwa. W roku 1409 Bogusław VIII przekazuje Stargardowi (w poczet zaciągniętych u

mieszczan długów) przynależne dotychczas wójtom książęcym uprawnienia sądownicze.

Wzrost znaczenia kupiectwa związany jest z włączeniem się Stargardu do konfederacji miast hanzeatyckich z Królestwami Szwecji i Norwegii w wojnie z królem Danii – Waldemarem IV, blokującym Cieśninę Sundzką dla towarów Hanzy. Zwycięstwo, w tym konflikcie, nad Danią (zakończone pokojem strzałowskim) otwiera kupcom stargardzkim szeroką drogę dla eksportu zbóż, a zarazem ożywia produkcję zbóż w dobrach ziemskich ziemi stargardzkiej i pyrzyckiej. Transport zbóż odbywa się Iną barkami do ujścia, skąd następuje przeładunek na statki przybywające z Lubeki i innych miast hanzeatyckich.

W poł. XIV w. narasta konflikt żeglugowy na Inie między Stargardem, a stawiającym trudności celne u ujścia Iny, Goleniowem. W 1374 r. kupcy stargardzcy, za cenę 7000 grzywien wykupują od księcia szczecińskiego Bogusława VII cła oraz uzyskują przywilej „przejazdu przez kłodę” założoną w poprzek ujścia Iny.

Wzrastająca zamożność stargardzkiego patrycjatu w XIV/XV w. przyczynia się do przepływu kapitału mieszczańskiego na wieś. Następuje nabywanie dóbr ziemskich lub ich części od starych rodów rycerskich. Towarzyszy temu uruchamianie licznych młynów, karczm, kuźni itp. Powoduje to często roszadanie pierwotnych układów przestrzennych wsi (lokowanych na prawie niemieckim), co prowadzi do rozproszenia szeregu pierwotnych struktur wiejskiej zabudowy. Do końca XV w. w ziemi stargardzkiej leżało już 12 wsi należących do patrycjatu stargardzkiego.

W latach 1443-1460 trwa nowa wojna żeglugowa, tym razem między Stargardem a Szczecinem. Patrycjat szczeciński, poprzez wprowadzenie prawa składu, dąży do monopolizacji gospodarczej całego ujścia Odry. Wysokie cła narzucone przez Szczecin paraliżują wymianę towarowo-zbożową między zapleczem rolnym, a krajami bałtyckimi. Szczecińskiemu prawu składu nie podporządkowuje się także Stargard. Szczecin blokuje ujście Iny za pomocą dębowych pali. W retorsji na powyższe, solidaryzujące ze Stargardem miasta Księstwa Wołogojskiego okładają statki kupców szczecińskich aresztem. W 1454 r. szczecinianie niszczą u ujścia Iny załadowane statki kupców stargardzkich. W 1460 r. oddziały zbrojne stargardczan napadają na most cłowy na Regalicy, co wywołuje zbrojny odwet szczecinian na Stargard. Dramatyczny spór obu miast wygasa dopiero po roku 1460.

Wraz ze śmiercią, w roku 1464, ostatniego księcia szczecińskiej linii książąt zachodniopomorskich – Ottona III, wybucha wojna o sukcesję szczecińską, którą prowadzi Wacław X i Eryk II z margrabią brandenburskim. Poparcia księciom udzielają stany pomorskie, co pozwala Pomorzu Zachodniemu na zachowanie politycznej samodzielności, a ziemia stargardzka przynależy znów do zjednoczonego księstwa zachodniopomorskiego.

W roku 1478 książę Bogusław X jednoczy w swym ręku całe Pomorze Zachodnie. Władca zachodniopomorski centralizuje instytucje władzy książęcej, rozszerzając książęce domeny i ustanawiając centrum władzy na zamku w Szczecinie, gdzie funkcjonuje książęca kancelaria i administracja skarbu. Miasta i szlachta ziemska obarczone zostają ciężarami na rzecz państwa (m.in. poza świadczeniami fiskalnymi – obowiązkiem świadczenia służby wojskowej). Zaprowadzony zostaje ład i porządek, zanikają anarchia i rozboje, często dokonywane przez ziemską szlachtę rycerską (m.in. Wedłów, von Ostenów i innych). Tłumione są zatargi zbrojne między feudalnymi rodami. Zwiększeniu roli państwa towarzyszy ograniczenie roli stanów.

Od poł. XVI w. umacnia się system folwarczno-pańszczyźniany. Jak na całym Pomorzu Zachodnim, również na ziemi stargardzkiej następuje pauperyzacja i pogorszenie się sytuacji społeczno-prawnej chłopów. Poprzez wprowadzanie coraz większych obciążeń pańszczyźnianych szlachta miejscowa zmienia chłopów w poddanych osobistych. Eliminując chłopów z rynku rolnego wpływa też negatywnie na rozwój miast, naruszając przywileje mieszczan stargardzkich w zakresie handlu i rzemiosła.

W 1491 r. Stargard jest świadkiem zdarzenia o charakterze nieco romantycznym, a jednocześnie politycznym. W połowie stycznia 1491 r. w Stargardzie ma miejsce powitanie przybywającej z Polski Anny Jagiellonki przez narzeczonego – księcia Bogusława X i towarzyszący mu orszak

dworski. Książęca para już wspólnie podąża do Szczecina, gdzie 2 lutego, na zamku książęcym odbył się jej ślub.

W I poł. XVI w. wprowadzona zostaje na Pomorzu Reformacja. Uznaje się, że grunt pod reformację luterańską na Pomorzu przygotował, ze znanym powszechnie, krytycznym stosunkiem do szeregu dogmatów kościoła, książę Bogusław X. Luteranizm znajduje w tym czasie wielu zwolenników wśród mieszczaństwa i szlachty. Już po śmierci Bogusława X (1523 r.) odbywa się w 1534 r. w Trzebiatowie sejm zachodniopomorski, który uznaje luteranizm za religię panującą na całym Pomorzu Zachodnim. Wiąże się to z głębokimi przeobrażeniami życia religijnego i społecznego. W 1535 r. ukazuje się nowa ordynacja kościelna (tzw. ordynacja Bugenhagena) i powstają synody biskupie. Następuje inwentaryzacja majątków kościelnych oraz stopniowe konfiskowane są dobra klasztorne i kościelne skarby liturgiczne.

Po śmierci Bogusława X, zjednoczone pod rządami jego synów – Jerzego I i Barnima XI księstwo zachodniopomorskie ulega w 1532 r. nowemu podziałowi. Dzielnicę wołogojską obejmuje syn Jerzego – Filip I, zaś szczecińską – jego stryj Barnim XI. W nowej, terytorialnej konfiguracji politycznej ziemia stargardzka znalazła się w księstwie szczecińskim (do roku 1637).

Warto tu odnotować wybuch w 1584 r. w Stargardzie olbrzymiego pożaru wywołanego uderzeniem pioruna. Płonę wtedy 487 budynków (połowa zabudowy), co prowadzi do wielkiej nędzy wśród mieszczan. Prymitywne warunki życia wywołują wybuch zarazy w tym samym, 1584 r. Prowadzi to do śmierci ponad 500 osób.

W roku 1618 wybucha wojna trzydziestoletnia, która całkowicie i nieodwracalnie zmienia stosunki gospodarcze i społeczno-polityczne na Pomorzu. W 1627 r. wojna dociera do księstwa zachodniopomorskiego, nad którym rządy sprawuje książę Bogusław XIV. Wysiłki księcia zachodniopomorskiego, zmierzające do zachowania neutralności w konflikcie cesarstwa i Szwecji kończą się niepowodzeniem. Na księciu wymuszona zostaje pisemna zgoda na zakwaterowanie na Pomorzu wojsk cesarskich pod dowództwem księcia Frydlandu i Meklemburgii – Albrechta Wallensteina. W 1627 r. do Stargardu wkracza jego wojsko. Pobyt oddziałów Wallensteina zaznacza się masowymi rabunkami i gwałtami. Na miasto nałożona zostaje niszcząca gospodarce ogromna kontrybucja – 10 tys. talarów. Wywołuje to masową ucieczkę mieszczan z miasta na inne tereny Pomorza. Liczba mieszkańców Stargardu zmniejsza się wtedy o przeszło połowę. W wyniku ciągłych manewrów zbrojnych i starć Stargard i ziemię stargardzką na jakiś czas opanowują Szwedzi.

Ponowne pojawienie się na ziemi stargardzkiej w roku 1635 wojsk cesarskich prowokuje szwedzkiego komendanta Stargardu do podpalania stodół na obrzeżach miasta, co rozprzestrzenia ogień na liczne, pozostałe budowle miejskie. Zniszczenia dotyczą także osady i wsie podstargardzkie. Wojna trzydziestoletnia niosąca zniszczenie, akty bezprawia, gwałtów i wandalizm doprowadza całe Pomorze Zachodnie do ruiny.

W 1637 r. umiera książę Bogusław XIV – ostatni męski przedstawiciel pomorskiej dynastii Gryfitów. W 1648 r. zawarty zostaje pokojowy Traktat Westfalski, ustalający warunki zakończenia wojny trzydziestoletniej. Według jego postanowień księstwo zachodniopomorskie zostaje podzielone między Szwecję i Brandenburgię (artykuł X traktatu pokojowego z Osnabrück). Stargard i ziemia stargardzka włączone zostają do Brandenburgii. Potwierdza to układ brandenbursko-szwedzki, tzw. „reces szczeciński” z czerwca 1653 r., ustalający linię demarkacyjną między Szwecją a Brandenburgią. W lipcu tego samego roku Wielki Elektor Fryderyk Wilhelm ustanawia Stargard siedzibą obradującego cały rok sejmu Brandenburgii, którego uchwały, ogłoszone w lipcu 1654 r. nadały kształt prawno-ustrojowy i społeczno-ekonomiczny obszarom brandenburskiego Pomorza (oraz Księstwa Stargardzkiego). Wraz z Traktatem Westfalskim znika z politycznej mapy Europy zachodniopomorskie państwo Gryfitów, a Stargard i ziemia stargardzka, do końca II wojny światowej pozostaną we władaniu niemieckim. W latach 1655-1660 trwa wojna północna między Szwecją a Polską, do której dołącza Wielki Elektor Fryderyk Wilhelm. Karol X Gustaw napada na Danię. Na Pomorzu Zachodnim pojawia

się wojsko polskie pod wodzą hetmana polnego koronnego Stefana Czarneckiego zmierzające na pomoc Danii. W lipcu 1657 r. wojska szwedzkie, pod dowództwem generała Wittenberga, okupują ziemię stargardzką, a w Stargardzie rezyduje na kwaterze Karol X Gustaw. Jesienią 1657 r. przechodzą przez ziemię stargardzką pułki Stefana Czarneckiego. Czarnecki, stojąc pod murami Stargardu, rozpuszcza zbrojne grupy swojego wojska do okolicznych wiosek, gdzie plądrowane są domostwa chłopskie, siłą rekwirowane konie, bydło i inny inwentarz. Na kilka dni Czarnecki rozbija obóz w Klempinie. W pogoni za cofającymi się Szwedami Polacy palą Łobez, Węgorzyno i Ińsko.

W 1701 r. Fryderyk III Hohenzollern – elektor brandenburski i książę Pomorza (Prus Książęcych) koronuje się w Królewcu na króla Prus jako Fryderyk I. Na mapie Europy pojawia się Królestwo Prus. Od tego czasu dzieje Pomorza Zachodniego (również ziemi stargardzkiej) będą się wiązały z dziejami Królestwa Prus (do 1871 r.).

W 1700 r. wybucha nowa wojna między Szwecją (Karola XII) a Rosją w koalicji z Polską, Danią i Saksonią (a od 1701 r. z Królestwem Prus). Na Pomorzu Zachodnim, w wyniku działań wojennych w latach 1711-1718, prowadzonych przez walczące strony – Szwecję, Prusy, Rosję i Danię, następują liczne zmiany we władaniu i okupowaniu jego poszczególnych obszarów przez poszczególne państwa.

W 1709 r. uchodzi z Polski, wraz z cofającymi się po klęsce pod Połtawą Szwedami, król Stanisław Leszczyński. Wraz z Karolem XII przejeżdża przez ziemię stargardzką, sam zaś nocuje w Dobrzanach, a następnej nocy – na zamku w Pęzinie. W czasie trwania tej wojny, zatrzymuje się też na kwaterze w Stargardzie (w 1712 r.) car Rosji Piotr I Wielki, podróżujący z Petersburga na Pomorze, aby obserwować w Gryfii i Strzałowie manewry floty duńskiej.

Wewnętrzna polityka Fryderyka Wilhelma I prowadzi we wszystkich częściach i powiatach Pomorza Zachodniego do wzmocnienia władzy absolutnej króla. Szlachtę ziemską poddaje się ścisłej kontroli majątkowej, na dotychczas zwalniane z ciężarów fiskalnych dobra lenne nakłada się stałe wysokie podatki. Król pruski powołuje jednolity organ władzy – kamerę wojenno-skarbową; kieruje do szkół kadetów synów szlacheckich; kościołowi luterańskiemu nadaje charakter państwowy. Sprawną administrację, efektywną politykę skarbową, silną armię, cały absolutyczny system przekazuje synowi – Fryderykowi II (zwanemu Wielkim).

W okresie 1756-1762 toczy się wojna siedmioletnia prowadzona przez Rosję i Szwecję przeciwko Prusom. W latach 1760-1761 w strefę nadodrzańską wdzierają się od wschodu i południa Rosjanie (którzy zdobywają Kołobrzeg). Po śmierci imperatorowej Rosji, Elżbiety Pietrowny, a zaraz po niej jej następcy, cara Piotra II, na carski tron wstępuje Niemka – Zofia Augusta Fryderyka ks. Anhalt-Zerbst, jako Katarzyna II. Odwracają się sojusze i Rosja staje po stronie Fryderyka II i wycofuje się z zajętych terenów Pomorza. Na Pomorzu Zachodnim wzmacnia swe rządy Królestwo Prus.

Wojna siedmioletnia (1756-1762) powoduje na Pomorzu Zachodnim ogromne straty wśród ludności i dóbr materialnych. Nie omija również Stargardu i ziemi stargardzkiej. Upadają majątki szlacheckie i gospodarstwa chłopskie, drastyczne zubożenie dotyka mieszczaństwo, upada handel i kupiectwo. Król Prus Fryderyk II zarządza pomoc na rzecz odbudowy Pomorza. Wprowadza liczne reformy dla zniwelowania, m.in. strat w majątkach junkierskich i gospodarstwach chłopskich. Przeciwdziała rugom chłopskim oraz inicjuje szeroką akcję kolonizacyjną i ogranicza nakładane na chłopstwo ciężary pańszczyźniane. Około roku 1763 powstają, m.in. w Stargardzie pierwsze manufaktury przemysłu włókienniczego. Stargard staje się, obok Kołobrzegu, największym ośrodkiem tkactwa w pruskiej części Pomorza Zachodniego. W oparciu o wysokie podatki na rzecz rozbudowy silnej armii król tworzy kastę junkierską i w większych zachodniopomorskich miastach zakłada stałe, silne garnizony i urządzenia forteczne. Silnym garnizonem fortecznym staje się Stargard.

W latach 1806-1809 Pomorze Zachodnie zajmują wojska Napoleona I. W 1807 r. Napoleon ogłasza edykt znoszący podziały stanowe na wsi oraz pańszczyznę w dobrach szlacheckich. W

1811 r. ukazuje się drugi edykt w sprawie regulacji stosunków między miastem a wsią. W Stargardzie powstaje tzw. Komisja Generalna, której zadaniem jest, m.in. opracowanie dla Pomorza Zachodniego wiejskich planów regulacyjnych i zasad uwłaszczeniowych. Komisja stargardzka, zgodnie z edyktem z 1811 r., działa w kierunku uwłaszczenia wszystkich gruntów chłopskich (pełnorolnych i zagrodników). Chłopi uzyskują prawo do wolności od pańszczyzny, pod warunkiem oddania dworowi około 1/3 gruntów.

Wraz z upadkiem rządów absolutnych i osłabienia centralistycznej biurokracji pruskiej odradzają się, również w Stargardzie, sejmiki lokalne. Szlachta ziemi stargardzkiej, tak jak na całym Pomorzu Zachodnim, uwalnia się częściowo z ciężarów wprowadzonych przez reformy fryderycjańskie. Następuje jednak stopniowy wzrost niezadowolenia, oporu, a potem wrogości wobec francuskich okupantów. Niechęć i wrogość tę wywołują rosnące obciążenia społeczeństwa zachodniopomorskiego ciężarami kontrybucyjnymi.

W latach 1812-1813 przeciągają przez Pomorze Zachodnie ogromne masy wojsk Wielkiej Armii, ciągnące przeciw Rosji, by na wiosnę 1813 r. ewakuować się po klęsce w Rosji na zachód, także przez Pomorze Zachodnie. W tej sytuacji szlachta i ludność wiejska organizują przeciw okupantom opór; powstają, również na Ziemi Stargardzkiej, paramilitarne jednostki, tzw. Landsturmu i Landwehry. Okupacja francuska na Pomorzu kończy się z chwilą klęski Napoleona I w Bitwie Narodów pod Lipskiem (16.10.1813 r.).

Na mocy postanowień Kongresu Wiedeńskiego (1815 r.) następuje ostateczne zjednoczenie całości Pomorza Zachodniego w jednolity organizm regionalny w państwie pruskim. Znika też ostatnia domena rządów szwedzkich na Pomorzu Przednim (tereny położone na północ od Piany). W 1823 r. ukazuje się ustawa o organizacji i podziale Pomorza Zachodniego na jednostki administracji państwowej. Kraj podzielono na prowincje, rejencje i powiaty. Pomorze Zachodnie tworzące prowincję pomorską (ze stolicą w Szczecinie) dzieli się na trzy rejencje – szczecińską i koszalińską (Pomorze Tylne) i strzałowską (Pomorze Przednie). W ramach układu samorządu terytorialnego powstają sejmiki komunalne jako samorządy miejskie oraz sejmiki powiatowe jako samorządy ziemskie. Mocą ustawy 1823 r. powstaje Sejm Pomorski z trzema izbami stanowymi – szlachecką, mieszczańską oraz izbą trzecią – chłopską. Władzę wykonawczą w prowincji wykonuje nadprezydent prowincji, na szczeblu rejencji – prezydent rejencji (landrat), zaś w miastach- burmistrzowie. W II poł. XIX w. (lata 70-te) następują dalsze strukturalne zmiany w administracji terenowej prowincji pomorskiej. Stargard, wraz z szeregiem innych większych miast, otrzymuje status miasta na prawach powiatu. Do kompetencji samorządu powiatowego włączono, m.in. opiekę społeczną, szkolnictwo rolnicze, gospodarkę wodną i melioracje, ochronę zabytków i środowiska przyrodniczego.

Druga połowa XIX w. stanowi okres szczególnie szybkiego rozwoju prowincji pomorskiej. Wtedy, w roku 1861, tron pruski obejmuje król Wilhelm I Hohenzollern, a premierem rządu zostaje w 1862 r. książę Otto von Bismarck. W okresie rządów bismarckowskich (1862-1890) następuje apogeum dynamiki rozwoju gospodarki pruskiej oraz szczyt potęgi politycznej Prus i zjednoczonych Niemiec. Sytuacja ta odbija się w sposób bezpośredni na trendach rozwojowych rejencji szczecińskiej.

W ciągu 28 lat rządów Bismarcka i Wilhelma I Prusy pokonują Danię w walce o Szlezwig-Holsztyn (1864 r.), zwyciężają Austrię pod Sadową (1866 r.), eliminując ją ze współdecydowania o polityce europejskiej, w tym samym roku Bismarck organizuje Związek Północnoniemiecki i obejmuje, m.in. funkcję kanclerza. Prowokując Francję do wojny w 1870 r., zadaje jej klęskę pod Sedanem. Wilhelm I – król Prus ogłasza się w roku 1870, w Wersalu cesarzem Rzeszy Niemieckiej (II Rzesza), co prowadzi do całkowitego zjednoczenia Niemiec w 1871 r.

W dążeniu do stabilizacji i politycznej równowagi europejskiej kanclerz Rzeszy zawiera układy z Rosją, Austro-Węgrami i Włochami. W sferze polityki wewnętrznej Bismarck tłumi opozycję katolicką i ogłasza tzw. „Kulturkampf” uderzając, szczególnie w rejencji koszalińskiej (oraz na Pomorzu Gdańskim), w katolicką społeczność pochodzenia polskiego. Promując gospodarkę

liberalną, w dziedzinie ideowej staje się potężnym rzecznikiem konserwatywnych kół pomorskiej szlachty ziemskiej. W 1878 r. przeprowadza tzw. ustawy antysocjalistyczne, uderzające w legalną działalność organizacji lewicowych; ale już trzy lata później – w 1881 r., w celu zneutralizowania nastrojów rewolucyjnych klasy robotniczej, wprowadza szerokie reformy społeczne i socjalne (m.in. skrócenie ustawowego dnia pracy).

Falująca koniunktura w rolnictwie pomorskim, w latach 1850-1900 (m.in. pojawienie się na rynkach rolnych taniego zboża amerykańskiego i rosyjskiego), nie przeszkodziła, w dłuższym okresie, wzrostowi produkcji rolnej oraz w umacnianiu się gospodarki folwarcznej i chłopskiej. Na bazie rozwoju rolnictwa, w oparciu o miejscowy kapitał ziemski, rozwija się w obu rejencjach prowincji pomorskiej przemysł rolny i przetwórstwo. W większych centrach majątków ziemskich powstają, na bazie surowca ziemniaczanego, gorzelnie rolnicze, a w wielu – rolnicze krochmalnie. Wśród powstających w tym czasie w prowincji pomorskiej licznych cukrowni – uruchomione zostają cukrownia w podstargardzkim Kluczewie oraz zakład mleczarski w Stargardzie. Od końca XIX w. działa w mieście duży młyn parowy.

Charakterystyczną cechą rozwoju Pomorza Zachodniego jest w tym czasie silne zróżnicowanie strefowe. Poza szczególnie wysoką dynamiką rozwoju Szczecina, stosunkowo wysokie tempo rozwojowe występuje w niektórych miastach o funkcjach obsługi wyższego rzędu, stanowiących jednocześnie węzłowe centra komunikacyjne; do takich ośrodków należy w tym czasie Stargard.

W 1846 r. uruchomiono linię kolejową Szczecin – Stargard (otwierającą połączenie z Poznaniem, Wrocławiem i Śląskiem). W latach 1850-1853 następuje przedłużenie linii kolejowej ze Stargardu do Koszalina i połączenie Szczecina (przez Stargard) ze Słupskiem i Gdańskiem. W dalszych latach XIX w. powstają połączenia kolejowe Stargardu z Pyrzycami, Lipianami i Dębem Lubuskim oraz Gryfinem. Powoduje to bardzo szybki i szeroki rozwój usług związanych z rozbudowującym się stargardzkim węzłem kolejowym. Tworzy się bogata infrastruktura energetyczna, wodna, wodno-ściekowa i łącznościowa, baza składowo-przeładunkowa i obsługi trakcyjnej oraz baza techniczno-remontowa. Ta ostatnia, już współcześnie, należy do jednych z największych w zachodniej Polsce zakładów naprawczych taboru kolejowego. Otwarty dla obsługi tej bazy komunikacyjnej rynek pracy powoduje, że już w latach tuż przed I wojną światową, Stargard staje się nie tylko ludnym ośrodkiem obsługi rolnictwa i handlu, lecz znaczącym centrum przemysłowym i kulturalnym.

Wraz z powstaniem Cesarstwa Rzeszy dynamizuje się rozbudowa przemysłu zachodniopomorskiego. Powoduje to przyspieszenie nurtu fali migracyjnej ze wschodnich, mniej rozwiniętych gospodarczo prowincji, ku zachodnim centróm przemysłowym Rzeszy, jako tzw. „Ostflucht”. Migracja ludności z prowincji pomorskiej obejmuje przede wszystkim ludność małych, karłowatych miasteczek zaplecza rolniczego oraz ludność wsi. Samą rejencję szczecińską opuszcza, w latach 1840-1870, ponad 76 tys. osób, zaś w latach prosperity 1871-1900 „Ostflucht” obejmuje niemal 200 tys. osób.

Na falę ucieczki ludności na zachód nakłada się w ostatnich dwóch dziesięcioleciach XIX w. wzmożona ucieczka ludności wiejskiej do miast i miasteczek – tzw. „Landflucht”. Dotyczy to zwłaszcza najmniej siły roboczej z majątków junkierskich, chociaż nie tylko. W jednym tylko dziesięcioleciu 1885-1895 ubywa ze wsi prowincji pomorskiej prawie 60 tys. osób, z czego, według lokalnych szacunków, ze wsi ówczesnego powiatu stargardzkiego wyemigrowało ponad 5,5 tys. osób. Główną tego przyczyną jest bliska Stargardowi „pompa ssąca” siły roboczej w postaci dynamicznie rozwijającego się Szczecina. Większość karłowatych miasteczek Pomorza Zachodniego o przewadze funkcji rolniczej ulega stopniowej stagnacji, nawet regresowi. Procesom tym towarzyszy zjawisko tzw. „agraryzacji”, tj. wzrost udziału ludności w małych ośrodkach miejskich utrzymującej się z rolnictwa. W rejonie stargardzkim zjawisko to dotknęło takie miasteczka, jak: Suchań, Dobrzany, Chociwel i Ińsko.

Głęboki deficyt siły roboczej w rolnictwie Pomorza powoduje otwarcie przez rząd Rzeszy w 1890 r. granic dla robotników sezonowych z Królestwa Polskiego i Galicji. W jednej tylko prowincji

pomorskiej liczba robotników sezonowych wzrosła z 1500 w 1890 r. do przeszło 40 tys. w 1913 r. W dobrach majątków ziemskich powiatu stargardzkiego średnio co trzeci robotnik rolny pochodził w tych latach z Królestwa Polskiego lub Ukrainy (Galicji).

W sierpniu 1914 r. Cesarstwo Niemieckie wchodzi w stan wojny. Wybucho I wojna światowa. Tak jak w całej Rzeszy, życie społeczno-gospodarcze w rejencji szczecińskiej i w Ziemi Stargardzkiej uzależnione jest od zadań na potrzeby wojny. We wszystkich majątkach junkierskich mobilizowani są do oficerskiej służby czynnej członkowie rodów szlacheckich oraz wiele roczników niemieckich mieszczan, chłopów i robotników. Powoduje to gwałtowny deficyt rąk do pracy. Władze wojskowe zarządzają internowanie robotników sezonowych pochodzących, m.in. z Królestwa Polskiego i zaboru rosyjskiego.

Rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze oraz inne przemysły nastawiono na zabezpieczenie wojennych potrzeb wojska. Wprowadza się reglamentację podstawowych artykułów żywnościowych – chleba, mąki, tłuszczów, cukru, a nawet ziemniaków. W miarę upływu lat wojny, pogłębiają się dotkliwe braki w zaopatrzeniu ludności w żywność, natomiast rośnie koniunktura w gałęziach przemysłu związanych z zamówieniami zbrojeniowymi.

W końcu 1918 r. docierają do Niemiec reperkusje rewolucji bolszewickiej w Rosji. Antywojenne fermenty społeczne nie mijają rejencji szczecińskiej. W listopadzie powstają pod egidą SPD (Sozialdemokratische Partei Deutschlands) rady robotnicze i żołnierskie inicjujące licznie wystąpienia rewolucyjne. Zaburzenia społeczne i wrzenie rewolucyjne na Pomorzu nie wygasają z chwilą podpisania w dniu 11 listopada 1918 r., w Compiègne pod Paryżem rozejmu i abdykacji cesarza Wilhelma II. Wiosną 1919 r. do żywiołowych zaburzeń dochodzi także w Stargardzie.

Wraz z końcem I wojny światowej kończy się też definitywnie monarchiczny ustrój Rzeszy oraz monarchiczna władza dynastii Hohenzollernów.

Historyczna charakterystyka sieci osadniczej gminy Stara Dąbrowa

Tabela 14

	Pierwsza wzmianka	Kościół data	Folwark data	Pałac – dwór	Właściciel wsi
Białuń	1250 r.	XV/XVI w.			Biskupia Klasztorna Lenno Wedłów
Chlebowo	1266 r.		XVII w.	Pałac XVIII w.	Książęca (bp. von Gleichen, von Wedel)
Chlebówko	poł. XIII w.	Stary, wzmianka XVIII w.	XVII w.	Dwór z 1925 r.	Rycerska (lenno von Wedel)
Kicko	1269 r.	XV w.			Książęca Kościelna (bp. von. Gleichen)
Krzywnica	1243 r.	XV/XVI w.	XVII w.		Rycerska (von Wedel) XIII/XIV w. z zamkiem obronnym
Łęczówka	pocz. XVIII w.		XIX w.		Rycerska
Łęczycza	1523 r. (lecz o 100 lat starsza)	XV w.	pocz. XVII w.		Rycerska II poł. XVII w. von Borck
Łęczyna	1801 r. (założenie majątku)		XIX w.		Rycerska, Johann von Borck
Nowa Dąbrowa	XV w.	XV/XVI w.	XIX w.	XIX w.	Rycerska von Wedel
Parlino	XV w.	XV w.	XIX w. pocz. XVIII w.		Rycerska von Wedel
Rosowo	XV w.	XV/XVI w.	XIX w.		Rycerska

					Lenno von Wedel
Stara Dąbrowa	XV w.	XV w.	XVII w.		Rycerska von Wedel
Storkówko	1491 r.	XV w.			Rycerska list lenny Barnima XIII Müldemitz
Tolcz	XV w.	XV w.	pocz. XVIII w.	1835 r.	Rycerska von Wedel

7.2. Charakterystyka i stan zagospodarowania dziedzictwa kulturowego

7.2.1. Archeologia

Stanowiska archeologiczne

Dość dobre warunki glebowe i niezłe hydrograficzne w gminie Stara Dąbrowa wpłynęły, że jest to rejon o względnie dużym osadnictwie w całym okresie historycznym.

Najstarsze ślady osadnictwa pochodzą z epoki kamienia, z okresu neolitu i datowane są na IV tysiąclecie p.n.e.

Przeprowadzona kwerenda oraz analizy zebranych materiałów ujawniają, że na badanym terenie zaewidencjonowane są 223 stanowiska archeologiczne z 310 śladami osadnictwa. Rozkład przestrzenny oraz charakterystykę według miejscowości i okresu datowania osadnictwa przedstawia poniższa tabela nr 15 oraz mapa „Wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego – archeologia”.

Tabela 15

Stanowiska archeologiczne w gminie Stara Dąbrowa

Lp.	Obręb	Liczba zarejestrowanych stanowisk archeol.	Okres datowania pozostałości osadniczych						Razem	%
			EK	EB	L/R	STAR	WŚ	ŚR		
1.	Białuń	11	-	-	-	6	3	5	14	4,5
2.	Chlebowo	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.	Chlebówko	17	2	1	2	8	2	7	22	7,1
4.	Kicko	3	1	1	-	-	-	2	4	1,3
5.	Krzywnica	32	4	7	3	17	5	17	53	17,1
6.	Łęczyca	36	2	6	-	15	13	9	45	15,2
7.	Nowa Dąbrowa	15	7	-	1	6	3	10	27	8,7
8.	Parlino	50	2	5	3	28	19	5	62	20,0
9.	Rokicie	3	2	1	-	-	-	-	3	1,0
10.	Rosowo	21	2	2	3	8	9	8	32	10,3
11.	Stara Dąbrowa	21	5	-	5	4	2	10	26	8,4
12.	Nowy Młyn	3	-	-	-	-	-	-	3	1,0
13.	Storkówko	7	2	1	2	-	3	1	9	3,2
14.	Tolcz	9	2	1	-	3	1	4	11	3,2
15.	Razem %	228	31	25	19	95	60	78	308	100,0
			9,7	8,4	5,8	30,6	19,7	15,8	100,0	100,0

EK – epoka kamienia, EB – epoka brązu, L/R – okres rzymski, STAR – okres starożytny, WŚ – okres wczesnośredniowieczny, ŚR – okres średniowieczny Źródło: E. Wilgocki, *Zasób archeologiczny gminy Stara Dąbrowa, Szczecin 2001, AZP, dane WKZ w Szczecinie, uzupełnienia własne.*

Najstarsze ślady osadnictwa związane są z epoką kamienia (okres neolitu). Na tę epokę przydają znaleziska zarejestrowane na 30 stanowiskach (9,7%). Epoką brązu reprezentuje 26 stanowisk (8,4%) w większości związanych z kulturą łużycką (2/3 to osady). Okres przedrzymski to 18

zarejestrowanych pozostałości osadniczych (5,8%).

Uzupełnieniem intensywności osadniczej jest 95 przypadków (30,6%), których chronologię materiału określono generalnie na okres starożytny (pradziejowy). Najliczniej reprezentowane są ślady osadnictwa pochodzące z okresu średniowiecza – 141 znalezisk (45,5%), z tego na okres wczesnośredniowieczny przypada 80 znalezisk, a na średniowiecze 61 stanowisk.

Chronologiczno-funkcjonalny rejestr stanowisk spisany jest szczegółowo w obrębie miejscowości gminy. Na 310 przypadków archeologicznych w 233 stanowiskach archeologicznych odnotowano:

• śladów osadniczych	– 163	54,2%
• punktów osadniczych	– 65	18,7%
• osad	– 73	24,5%
• cmentarzysk	– 4	1,0%
• grodów	– 2	0,6%
• skarbów	– 2	0,6%
• zamków	– 1	0,3%
RAZEM	– 310	100,0%

Wszystkie 233 zaewidencjonowane stanowiska archeologiczne szczegółowo scharakteryzowano we wcześniej wymienionym opracowaniu, a ich syntezę zawiera tabela „Zbiorcze zestawienie zespołu stanowisk archeologicznych gminy Stara Dąbrowa w woj. zachodniopomorskim”.

W zestawieniu tym widoczne jest też zróżnicowanie funkcjonalne stanowisk w obrębie wyróżnionych okresów chronologicznych, co przedstawia poniższe zestawienie.

	LX	X	O	C	G	A	Razem
• epoka kamienia – neolit	25	1	2	1	-	-	21
• epoka kamienia – brąz	1	-	-	-	-	-	1
• epoka brązu – kultura łużycka	4	6	16	2	-	-	28
• okres przedrzymski	4	2	10	1	-	1	18
• okres starożytny	55	26	16	-	-	-	97
• okres wczesnośredniowieczny	25	14	19	-	2	1	61
• okres średniowieczny	49	16	10	-	1	-	76
Ogółem	163	65	73	4	3	2	302

Rozkład przestrzenny i obszary podlegające ochronie konserwatorskiej znajdują się na planszy zasadniczej „Studium...”.

Ochrona wartości archeologicznych

Obszar gminy Stara Dąbrowa to rejon względnie dużego osadnictwa, które pojawia się w okresie mezolitu (epoka kamienia). Na przestrzeni wielu okresów następuje w coraz większym nasileniu ilościowym, a także przy dużym znaczeniu funkcjonalnym osad oraz cmentarzysk. We wczesnym średniowieczu dużego znaczenia nabierają osady, zarówno pod względem ilości, jak i wielkości. Pojawiają się grody będące obiektami obronnymi, a które obecnie, jako grodziska, mają własne formy krajobrazowe.

Rozwój osadnictwa obrazują znaleziska luźne, pochodzące ze wszystkich okresów chronologicznych, a ich opis znajduje się w opracowaniu branżowym.

Za najcenniejsze obszary uznaje się grodziska w rejonie wsi Chlebówko i w okolicach wsi Krzywnica.

Dobra kultury są bogactwem narodowym i winny być chronione przez wszystkich obywateli. Organy rządowe, jak i samorządowe są zobowiązane do zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych dla ochrony dóbr kultury. Natomiast obowiązkiem właścicieli oraz użytkowników jest utrzymanie należących do nich dóbr kultury w należyłym stanie.

Ochrona dziedzictwa archeologicznego na terenie gminy polega na utrzymaniu i wyeksponowaniu zachowanych zasobów, przede wszystkim układu, bądź pojedynczych reliktyw osadnictwa prehistorycznego, jak i średniowiecznego przez zachowanie ich w stanie niezmiennym, ograniczenie do minimum prowadzenia archeologicznych badań ratowniczych oraz prawne uregulowanie sposobu zgłaszania i wykonywania prac ziemnych na terenach, na których stwierdzono, w ramach badań AZP (Archeologiczne Zdjęcie Polski), ślady dawnego osadnictwa.

Dla tak przyjętej ochrony, zgodnie z obowiązującymi przepisami, wprowadza się następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

- **Strefa W.I** – pełna ochrona archeologiczno-konserwatorska stanowiska;
- **Strefa W.II** – częściowa ochrona archeologiczno-konserwatorska stanowiska;
- **Strefa W.III** – ograniczona ochrona archeologiczno-konserwatorska stanowiska.

W strefach tych obowiązuje zróżnicowany zakres ochrony konserwatorskiej stanowiska, jak niżej:

w Strefie W. I pełnej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej wykluczającej wszelką działalność inwestycyjną i inną. Strefa „W I” obejmuje stanowiska wpisane do rejestru zabytków i ujęte w ewidencji urzędu ochrony zabytków.

Obowiązuje:

- zakaz wszelkiej działalności inżynierskiej i budowlanej i innej związanej z pracami ziemnymi (np. kopanie studni, melioracji, karczunku i nasadzenia drzew itd.), poza badaniami archeologicznymi oraz pracami zabezpieczającymi zabytek przed zniszczeniem, prowadzonymi na zasadach określonych przepisami szczególnymi dot. Ochrony zabytków,
- zachowanie istniejącego układu topograficznego terenu.

w Strefie W. II częściowej ochrony stanowisk archeologicznych, dopuszczającej inwestowanie pod określonymi warunkami.

Obowiązuje:

- uzgadnianie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi przez odpowiedni organ ds. ochrony zabytków,
- przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych na terenie w granicach strefy, wyprzedzających rozpoczęcie prac ziemnych związanych z realizacją zamierzenia, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dot. ochrony zabytków.

w Strefie W. III – ograniczonej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, polegającej na prowadzeniu interwencyjnych badań archeologicznych w przypadku podejmowania prac ziemnych. Strefa „W III” obejmuje stanowiska ujęte w ewidencji służby konserwatorskiej.

Obowiązuje:

- uzgadnianie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi przez odpowiedni organ ds. ochrony zabytków,
- przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych na terenie objętym realizacją prac ziemnych, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dot. ochrony zabytków.
- W.I – 2 stanowiska (tabela nr 16),
- W.II – 10 stanowisk (tabela nr 17),
- W.III – 225 stanowisk (tabela nr 18).

Rozkład przestrzenny terenów objętych ochroną konserwatorską ilustrują załączone mapy.

Z uwagi na prawdopodobieństwo odkrycia nowych stanowisk archeologicznych (nie ujętych w dotychczasowych wykazach), władze gminy Stara Dąbrowa podejmą akcję

informacyjną dla inwestorów i wykonawców robót ziemnych i hydrotechnicznych, w celu uczulenia ich na ewentualne znaleziska mające cechy przedmiotów zabytkowych.

Tabela 16

Stanowiska zaklasyfikowane do strefy W.I ochrony stanowisk archeologicznych gmina Stara Dąbrowa

Nr stan. w wykazie*	Miejscowość	Nr stan. w miejscowości	Nr stanowiska na arkuszu	Chronologia	Funkcja
152	Krzywnica	1	67/30-11	WŚ, ŚR	G, Z
190	Chlebówko	1	46/30-11	WŚ	G

* wykaz stanowisk archeologicznych wg numeracji zawarty jest w opracowaniu Wilgockiego E. „Zasób archeologiczny gminy Stara Dąbrowa”, str.12-15.

Tabela 17

Stanowiska zaklasyfikowane do strefy W.II ochrony stanowisk archeologicznych gmina Stara Dąbrowa

Nr stan. w wykazie*	Miejscowość	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na arkuszu	Chronologia	Funkcja
26	Parlino	23	65/30-10	STAR, WŚ	O, O
27	-”-	19	61/30-10	STAR, WŚ	O, O
35	-”-	14	56/30-10	WŚ	O
36	-”-	15	57/30-10	KŁŻ	O
	Stara Dąbrowa	3	30-10/24		
96	Kicko	1	1/31-11	BH	O
99	Nowa Dąbrowa	1	15/30-10	N, R, STAR	O, C, O
134	Tolcz	1	1/30-11	KPL?	C
183	Krzywnica	8	72/30-11	KŁŻ	C
212	Rosowo	1	145/30-12	EB, WŚ, ŚR	O, O, LX
221	-”-	10	145/30-12	WŚ (VII/VIII)	O

* wykaz stanowisk archeologicznych wg numeracji zawarty jest w opracowaniu Wilgockiego E. „Zasób archeologiczny gminy Stara Dąbrowa”, str.12-15.

Tabela 18

Stanowiska zaklasyfikowane do strefy W.III ochrony stanowisk archeologicznych gmina Stara Dąbrowa

Nr stan. w wykazie*	Miejscowość	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na arkuszu	Chronologia	Funkcja
1	Parlino	47	89/30-10	STAR, WŚ (X-XI)	O, O
2	-”-	48	90/30-10	STAR (EB-Ha)	O
3	-”-	49	91/30-10	STAR	X
4	-”-	51	93/30-10	WŚ (IX-X)	LX
5	-”-	50	92/30-10	WŚ (IX-X)	O
6	-”-	46	88/30-10	STAR, WŚ (VIII-IX)	LX, X
7	-”-	45	87/30-10	STAR	LX
8	-”-	43	85/30-10	WŚ? ŚR (XIV-XV)	LX, LX
9	-”-	42	84/30-10	STAR (EB)	X
10	-”-	41	83/30-10	STAR, WŚ (IX-X)	X, LX
11	-”-	40	82/30-10	WŚ?	LX
12	-”-	39	81/30-10	STAR	LX
13	-”-	38	80/30-10	STAR (R?)	O
14	-”-	36	78/30-10	STAR (EB-Ha)	O
15	-”-	37	79/30-10	STAR	X

16	-?-	35	77/30-10	STAR	X
17	-?-	34	76/30-10	STAR	LX
18	-?-	31	73/30-10	STAR, WŚ (VIII-IX)	LX, O
19	-?-	30	72/30-10	STAR	O
20	-?-	29	71/30-10	STAR (L/R?), WŚ (IX-X)	LX, O
21	-?-	33	75/30-10	WŚ (IX)	O
22	-?-	32	74/30-10	STAR	O
23	-?-	26	68/30-10	WŚ (X)	LX
24	-?-	28	70/30-10	STAR (EB)	O
25	-?-	27	69/30-10	WŚ (IX-X)	X
26	-?-	23	65/30-10***		
27	-?-	22	64/30-10***		
28	-?-	19	61/30-10	STAR? WŚ (VIII-IX)	O, O
29	-?-	20	62/30-10	STAR	X
30	-?-	24	66/30-10	STAR	LX
31	-?-	21	63/30-10	STAR	LX
32	-?-	18	60/30-10	STAR	LX
33	-?-	11	53/30-10	STAR, ŚR (XIII-XIV)	LX, LX
34	-?-	12	54/30-10	STAR	O
35	-?-	14	56/30-10***		
36	-?-	15	57/30-10***		
37	-?-	17	59/30-10	STAR	X
38	-?-	16	58/30-10	WŚ (IX-X), ŚR (IVX)	X, LX
39	-?-	13	55/30-10	STAR, ŚR (XIII-XIV)	LX, LX
40	-?-	10	52/30-10	STAR	LX
41	-?-	6	48/30-10	STAR	LX
42	-?-	7	49/30-10	STAR	X
43	-?-	5	47/30-10	STAR	LX
44	-?-	8	50/30-10	STAR	LX
45	-?-	9	51/30-10	STAR	LX
46	-?-	4	46/30-10	STAR (EK)	LX
47	-?-	3	45/30-10	STAR (EK), STAR	LX, LX
48	-?-	2	44/30-10	WŚ (IX-X)	X
49	-?-	25	67/30-10	ŚR (XIII-XIV)	LX
50	-?-	1	43/30-10	WŚ (IX-X)	O
51	Strokówko	5	98/30-10	WŚ (VIII-IX)	O
52	-?-	4	97/30-10	WŚ (VIII-X)	O
53	-?-	3	96/30-10	STAR (N)	LX
54	-?-	2	95/30-10	STAR (N), STAR	LX, X
55	-?-	1	94/30-10	STAR (EB?)	O
56	-?-	7	50/30-10	STAR, ŚR (XV-XVI)	LX, LX
57	-?-	6	51/30-10	WŚ (IX-XII)	X
58	Łęczycza	15	15/30-10	ŚR (XIII-XIV)	LX
59	-?-	14	14/30-10	ŚR (XIV-XV)	LX
60	-?-	13	13/30-10	ŚR (XV)	X
61	-?-	12	12/30-10	STAR	LX
62	-?-	2	2/30-10	WŚ	A
63	-?-	3	3/30-10	STAR	LX
64	-?-	4	4/30-10	STAR	LX
65	-?-	8	8/30-10	STAR (EK) VEB/HaC	X, O
66	-?-	5	5/30-10	STAR	O
67	-?-	6	6/30-10	EB?	X
68	-?-	7	7/30-10	EB-Ha?	O
69	-?-	9	9/30-10	EB	X
70	-?-	10	10/30-10	STAR	X
71	-?-	17	17/30-10	WŚ (VIII-IX)	O
72	-?-	18	18/30-10	EB, WŚ?	O, X
73	-?-	21	21/30-10	WŚ (IX-X)	LX
74	-?-	11	11/30-10	STAR	LX
75	-?-	16	16/30-10	STAR, ŚR (XIII-XIV)	LX, X
76	-?-	20	20/30-10	WŚ	LX
77	-?-	22	22/30-10	STAR, ŚR (XIII-XIV)	X, LX
78	-?-	19	19/30-10	STAR	LX
79	-?-	23	23/30-10	STAR	LX

80	-"-	1	1/30-10	WŚ (IX-X), ŚR (XIV-XV)	X, LX
81	-"-	27	27/30-10	WŚ? ŚR (XIII-XIV)	LX, LX
82	-"-	26	26/30-10	ŚR (XIV-XV)	O
83	-"-	32	32/30-10	WŚ? ŚR (XIII-XIV)	LX, LX
84	-"-	33	33/30-10	WŚ (IX-X)	LX
85	-"-	31	31/30-10	WŚ (IX-X)	X
86	-"-	34	34/12-24	STAR, WŚ (IX-X)	LX, LX
87	-"-	30	30/30-10	STAR	X
88	-"-	29	29/30-10	EB? WŚ (IX-X)	LX, X
89	-"-	35	35/30-10	STAR	LX
90	-"-	36	36/30-10	STAR, EK	LX, LX
91	-"-	28	28/30-10	WŚ?	LX
92	-"-	25	25/30-10	STAR	LX
93	-"-	24	24/30-10	ŚR (XIV-XV)	LX
94	Kicko	3	3/31-11	ŚR (XV)	LX
95	-"-	2	2/31-11	ŚR (XIII-XIV)	X
96	-"-	1	1/31/11***		
97	-"-	6	8/31-11	STAR (N)	LX
98	Nowa Dąbrowa	2	16/31-11	STAR, WŚ (VII-VIII)	LX, O
100	-"-	16	14/31-11	ŚR (XIV-XV)	X
101	-"-	15	13/31-11	STAR (N), ŚR (XIV)	LX, X
102	-"-	9	7/31-11	STAR, WŚ (IX-XII), ŚR (XIV)	X, X, LX
103	-"-	14	12/31-11	ŚR (XIV-XVI)	O
104	-"-	13	11/31-11	STAR (N), WŚ (VIII-XII), ŚR (XV)	LX, O, X
105	-"-	12	10/31-11	STAR (N), ŚR (XV)	LX, X, LX
106	-"-	6	106/30-11	STAR	LX
107	-"-	4	104/30-11	M/N, ŚR	LX, LX
108	-"-	5	105/30-11	STAR	LX
109	-"-	3	103/30-11	STAR, ŚR	LX, LX
110	-"-	10	8/31-11	ŚR (XV-XVI)	X
111	-"-	11	9/31-11	STAR, ŚR (XIV-XV)	X, X
112	Stara Dąbrowa	23	44/30-11	ŚR	X
113	-"-	22	43/30-11	ŚR	LX
114	-"-	24	45/30-11	STAR (N), STAR (R?)	LX, X
115	-"-	20	41/30-11	ŚR	O
116	-"-	13	34/30-11	ŚR	X
117	-"-	11	32/30-11	ŚR	X
118	-"-	9	30/30-11	ŚR	O
119	-"-	2	23/30-11	WŚ (IX-XI)	O
120	-"-	8	29/30-11	M/N	LX
121	-"-	5	26/30-11	STAR, WŚ?	O, LX
122	-"-	7	28/30-11	STAR (N), STAR (R?)	LX, O
123	-"-	6	27/30-11	STAR, ŚR	X, LX
124	-"-	4	25/30-11	STAR	X
125	-"-	3	24/30-11	STAR (R)	O
126	-"-	10	31/30-11	ŚR	LX
127	-"-	12	33/30-11	STAR, ŚR	X, LX
128	-"-	18	39/30-11	M, ŚR	LX, LX
129	-"-	17	38/30-11	M/N	LX
130	-"-	15	36/30-11	STAR (R)	O
131	-"-	16	37/30-11	STAR (R?)	O
132	-"-	21	30-11/42		
133	Tolcz	11	8/30-11	STAR	LX
134	-"-	4	3/30-11	EB? ŚR	LX, LX
135	-"-	8	5/30-11	STAR (N)	LX
136	-"-	2	2/30-11	WŚ	LX
137	-"-	7	28/30-11	ŚR	LX
138	-"-	12	105/30-11	STAR	LX
139	-"-	13	16/29-11	ŚR	LX
140	-"-	14	17/29-11	ŚR	X
141	Białuń	13	34/29-11	STAR	LX
142	-"-	14	39/29-11	ŚR	LX

143	-?-	5	14/30-11	ŚR	LX
144	-?-	4	13/30-11	ŚR	LX
145	-?-	3	12/30-11	STAR, WŚ	LX, LX
146	-?-	2	11/30-11	STAR, WŚ	LX, LX
147	-?-	1	10/30-11	STAR	LX
148	-?-	7	16/30-11	ŚR	LX
149	-?-	8	17/30-11	ŚR	LX
150	-?-	10	19/30-11	STAR, WŚ (X-XIII)	X, O
151**	-?-	11	20/30-11	STAR	O
152	Krzywnica	1	67/30-11***		
153	Krzywnica	38	102/30-11	KŁŻ, ŚR	O, O
154	-?-	37	101/30-11	STAR, ŚR	X, LX
155	-?-	35	99/30-11	STAR, ŚR	LX, LX
156	-?-	36	100/30-11	STAR, ŚR	LX, O
157	-?-	3	69/30-11	KŁŻ	O
158	-?-	6	70/30-11	R	A
159	-?-	23	87/30-11	STAR	LX
160	-?-	7	71/30-11	N	LX
161	-?-	19	83/30-11	M/N, KWL	LX, X
162	-?-	30	94/30-11	KPM, ŚR	O, LX
163	-?-	34	98/30-11	STAR, ŚR	LX, LX
164	-?-	29	93/30-11	STAR, ŚR	LX, LX
165	-?-	2	68/30-11	KŁŻ	O
166	-?-	22	86/30-11	STAR	LX
167	-?-	28	92/30-11	STAR, ŚR	LX, O
168	-?-	27	91/30-11	M/N, STAR	LX, LX
169	-?-	32	96/30-11	STAR	LX
170	-?-	31	95/30-11	STAR, ŚR	X, LX
171	-?-	25	89/30-11	STAR, WŚ, ŚR	O, X, LX
172	-?-	26	90/30-11	STAR, ŚR	LX, X
173	-?-	24	88/30-11	ŚR	O
174	-?-	15	79/30-11	WŚ	O
175	-?-	18	82/30-11	ŚR	LX
176	-?-	17	81/30-11	KŁŻ	O
177	-?-	14	78/30-11	KŁŻ, ŚR	O, X
178	-?-	13	77/30-11	KŁŻ, STAR	X, O
179	-?-	11	75/30-11	STAR	X
180	-?-	12	76/30-11	STAR (R?), WŚ, ŚR	O, X, LX
181	-?-	10	74/30-11	STAR, WŚ	X, LX
182	-?-	9	73/30-11	ŚR	LX
184	Nowy Młyn	1	64/30-11	N	LX
185	-?-	2	65/30-11	N	LX
186	-?-	3	66/30-11	KŁŻ	X
187	Chlebówko	18	63/30-11	STAR (N), STAR	LX, X
188	-?-	17	62/30-11	STAR (N), STAR	LX, X
189	-?-	3	48/30-11	ŚR	LX
190	-?-	1	46/30-11***		
191	-?-	5	50/30-11	ŚR	X
192	-?-	6	51/30-11	ŚR	LX
193	-?-	7	52/30-11	STAR	LX
194	-?-	9	54/30-11	STAR, ŚR	LX, LX
195	-?-	10	55/30-11	STAR, WŚ	O, LX
196	-?-	11	56/30-11	KŁŻ	O
197	-?-	13	57/30-11	STAR (R)	O
198	-?-	20	40/29-11	ŚR	X
199	-?-	19	38/29-11	STAR, ŚR	LX, LX
200	-?-	24	57/29-11	ŚR	LX
201	-?-	23	56/29-11	STAR	X
202	-?-	21	54/29-11	STAR	O
203	-?-	22	55/29-11	STAR (R?)	LX
204	Rosowo	26	170/3-12	STAR, EB (KŁŻ)	X, O
205	-?-	25	169/13-23	STAR	LX
206	-?-	24	168/13-23	STAR, ŚR (XIV)	LX, LX
207	-?-	23	167/13-23	ŚR (XV/XVI)	LX

208	-"-	22	166/13-23	STAR (R?), ŚR (XIII-XIV)	O, O
209	-"-	21	165/13-23	STAR	X
210	-"-	14	158/13-23	STAR, ŚR (XIII-XV)	O, LX
211	-"-	13	157/13-23	WŚ (VIII-IX)	LX
212		1	145/30-12		
213	-"-	2	146/13-25	STAR (EK), WŚ (IX-X), ŚR (XIII)	LX, X, LX
214	-"-	3	147/13-25	WŚ (VIII)	LX
215	-"-	4	148/13-23	STAR (N/B), STAR (R), ŚR (XIII-XV)	LX, O, LX
216	-"-	5	149/13-23	STAR (R?), ŚR (XIII-XIV)	LX, LX
217	-"-	7	151/13-23	WŚ (VIII-IX), ŚR (XIII-XIV)	LX, LX
218	-"-	8	152/13-23	STAR	O
219	-"-	9	153/13-23	WŚ (IX-X)	O
220	-"-	12	156/13-23	WŚ (VIII)	LX
221	-"-	10	145/30-12***		
222	-"-	11	155/13-23	STAR	X
223	-"-	15	30-12/159		
224	-"-	6	150/13-24	STAR	O
225	Stara Dąbrowa	21	42/30-11****		

* wykaz stanowisk archeologicznych wg numeracji zawarty jest w opracowaniu Wilgockiego E. „Zasób archeologiczny gminy Stara Dąbrowa”, str.12-15.

** zaktualizowano, Pracownia Projektowa „URBIX”, Szczecin 2001 r.

*** Zaktualizowane na podstawie „Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Stara Dąbrowa na lata 2019-2022

7.2.2. Układy ruralistyczne i zabudowa wsi

Wsie gminy Stara Dąbrowa w większości posiadają rodowód średniowieczny. Najstarsze wzmiankowane były już w I poł. XIII w. (Krzywnica, Białuń) i II poł. tegoż stulecia (Stara Dąbrowa, Chlebowo, Kicko). Prawdopodobnie o metryce XIII-wiecznej jest także Chlebowko. Kolejne wsie powstały w XIV (Tolcz i Parlino) i XV w. (Rosowo, Łęczycza, Storkówko i Nowa Dąbrowa). Z uwagi na znaczne przekształcenia wsi związane z rozwojem folwarków w okresie nowożytnym ich średniowieczne układy osiedleńcze są nieczytelne.

W XVIII w. powstały folwarki w Łęczówce i Załęczu. Na początku XIX w. powstała Łęczyna. Zabudowa historyczna wsi pochodzi z okresu XIX i I poł. XX w. Dominuje konstrukcja murowana. Nieliczne są obiekty ryglowe. Do wyjątków należy kilka budynków o metryce sięgającej końca XVIII w.

Biorąc pod uwagę znaczne przekształcenie układów przestrzennych wsi i stosunkowo nieliczną zachowaną, pierwotną zabudowę nie wnosi się ustalenia stref ochrony konserwatorskiej w tym zakresie.

Zabytkowe obiekty ujęto w gminnej ewidencji zabytków wskazanej w tabeli na str 91.

7.2.3. Architektura sakralna

Na terenie gminy zachowały się wszystkie historyczne kościoły. Wyróżnia się zdecydowanie grupa gotyckich, salowych kościołów o metryce XV/XVI-wiecznej: Białuń, Kicko, Krzywnica, Nowa Dąbrowa, Parlino, Rosowo, Stara Dąbrowa, Tolcz i najokazalszy w Łęczycy.

Wszystkie te kościoły uległy przebudowie w XIX w., lecz prace nie wpłynęły na zatarcie średniowiecznej proveniencji budowli.

W XIX w. powstały dwa murowane, neostylowe kościoły w Storkówku i Chlebowku oraz kaplica cmentarna w Starej Dąbrowie. Wszystkie ww. budowle są o konstrukcji murowanej kamiennej bądź ceglanej.

Na uwagę zasługują cmentarze przykościelne stanowiące otoczenie świątyń oraz cmentarze polowe na obrzeżu wsi. Ochronie podlegać powinny także upamiętnienia mieszkańców wsi poległych w czasie I wojny światowej (Chlebowko, Kicko, Nowa Dąbrowa, Rosowo).

7.2.4. Zamki i rezydencje

Najstarsze obiekty architektury militarnej położone są w Chlebówku (dwuczłonowe grodzisko wyżynne z poł. VIII – końca IX w., funkcjonujące od II poł. XIII do poł. XIV w. jako gród rycerski) oraz w Krzywnicy (gród pierścieniowaty z poł. VIII – końca IX w., na przełomie XIII/XIV w. umocnienia grodu wykorzystano do budowy zamku rodu von Wedel, którego relikty czytelne są do dzisiaj). Oba te obiekty położone są nad rzeką Krąpiel. Pierwszy z nich zalesiony, pozostaje w gestii administracji Lasów Państwowych, drugi – AWRSP. Biorąc pod uwagę, iż relikty zamku w Krzywnicy mogą, po uporządkowaniu i uczytelnieniu, stanowić dużą atrakcję turystyczną – sugeruje się nieodpłatne przejęcie tej nieruchomości przez gminę. Warto też wziąć pod uwagę, położenie tego obiektu tuż przy trasie kolejki wąskotorowej.

Z obiektów rezydencjonalnych zachowały się tylko dwory i pałace w: Chlebówku, Krzywnicy, Łęczynie, Nowej Dąbrowie, Starej Dąbrowie, Storkówku, Tolczu i Załęczu.

Najstarsze dwory o metryce z końca XVIII w. powstały w Starej Dąbrowie i Storkówku. Pozostałe zbudowano w XIX stuleciu, w tym najokazalsze w: Nowej Dąbrowie i Tolczu. Ten ostatni w bardzo złym stanie technicznym, podjęty remont nie jest kontynuowany, co zagraża utratą tego cennego, romantycznego obiektu.

We wszystkich ww. miejscowościach zachowały się założenia parkowe.

Pozostałością nie zachowanych rezydencji są parki podworskie w: Białuniu, Chlebowie, Chlebówku, Krzywnicy, Łęczówce, Parlinie.

7.2.5. Obiekty przemysłu i techniki

W gminie Stara Dąbrowa zachowały się obiekty związane z przemysłem rolno-spożywczym zgrupowane w folwarkach w miejscowościach: Chlebowo, Chlebówko, Stara Dąbrowa, Storkówko, Tolcz. Najlepiej zachowane obiekty ujęto w ewidencji konserwatorskiej.

Najcenniejszy zespół zabudowy folwarcznej powiązanej z zespołem dworsko-parkowym, wpisany do rejestru zabytków położony jest w Łęczynie.

Na uwagę zasługują też pozostałości młyna wodnego wraz ze stawami młyńskimi w Chlebówku. Do interesujących zabytków techniki związanych z komunikacją i transportem, wartych zachowania i ochrony należą: linia kolei wąskotorowej i autostrada.

Linie kolei wąskotorowej relacji: Stargard – Stara Dąbrowa – Trąbki – Ińsko oraz Stara Dąbrowa – Kania, zbudowano w 1895 r.

Kolej o rozstawie 1000 mm stanowi najstarszy tego typu obiekt na Pomorzu Zachodnim. Zachowały się liczne obiekty inżynierskie. Ruch kolejowy został wstrzymany kilka lat temu. Obecnie istnieje realna szansa jej uruchomienia. Stanowić może jedną z największych atrakcji turystycznych gminy, pod warunkiem udostępnienia odpowiedniej oferty turystycznej (zabytki, obiekty przyrodnicze, infrastruktura turystyczna) zlokalizowanej w jej zasięgu. Interesującym z uwagi na historię drogownictwa jest odcinek autostrady Berlin-Królewiec, przecinającej w układzie równoleżnikowym całą gminę. Inwestycja ta z końca lat 30-tych XX w. nie została w całości zrealizowana (jeden pas ruchu). Zachowały się liczne obiekty inżynierskie (przepusty, wiadukty, mosty), które proponuje się objąć ochroną.

UWAGA: Szczegółowy opis wymienionych obiektów, budynków i budowli zamieszczono w opisie sporządzonym dla miejscowości, w tzw. „karcie miejscowości”.

Stargardzka kolej dojazdowa

1) Historia

W 1893 r. powstała inicjatywa budowy kolei wąskotorowej Stargard – Ińsko, w listopadzie zarejestrowano Akcyjne Towarzystwo Stargardzkiej Kolejki Wąskotorowej (*Aktien Gesellschaft saatziger Kleinbahn*).

Prace projektowe i wykonawstwo prowadziła firma Lenz i Spółka.

W 1894 r. gotowe były projekty linii relacji:

- Stargard – Kania i dalej do granicy powiatu z możliwością przedłużenia do Dobrej;
- Stara Dąbrowa – Ińsko – Studnica, Ziemsko i dalej do Drawska.

Wiosną 1984 r. przeprowadzono pierwsze prace ziemne związane z budową torowiska.

Koleje wąskotorowe były środkiem lokalnej komunikacji i transportu związanego z obsługą zaplecza rolniczego przemysłu. Posiadały stacje styczne z kolejami normalnotorowymi (szerokość toru 1435 mm). Linie wąskotorowe relacji Stargard – Stara Dąbrowa – Trąbki – Ińsko i Stara Dąbrowa – Dobra stanowią pierwsze koleje tego typu uruchomione na Pomorzu Zachodnim.

2) Uruchomienie linii, szerokość toru, długość odcinka

- 14 stycznia 1895 r. Stargard – Stara Dąbrowa – Trąbki – Ińsko (1000 mm), 55 km;
- 12 maja 1985 r. Stara Dąbrowa – Kania (1000 mm), 14 km;
- 1 listopada 1985 r. Kania – Dobra Nowogardzka (1000 mm), 10 km;

3) Wytyczne konserwatorskie – zachowanie linii kolejowej i zachowanie infrastruktury z docelowym przywróceniem przejazdów

- Linia kolei wąskotorowej na odcinkach: Stargard Szczeciński – Stara Dąbrowa – Trąbki – Kozy Pomorskie – Ińsko – Dobrzany oraz Stara Dąbrowa – Dobra Nowogardzka wraz z zespołami budynków stacyjnych i obiektami inżynierskimi (mosty, przepusty);
- granica wpisu do rejestru zabytków, a tym samym strefy ochrony konserwatorskiej obejmuje wszystkie grunty PKP związane z przebiegiem przedmiotowych linii kolejowych;
- w granicach gminy Stara Dąbrowa ochroną objęte będą odcinki linii kolejowych wraz ze wszystkimi budowlami inżynierskimi (mosty, przepusty).

Autostrada Berlin – Królewiec¹⁹

1) Historia

Autostrada ze Szczecina do miejscowości Cieszyn (na północ od Złocienca), stanowi 90-kilometrowy odcinek nieukończonej autostrady Berlin – Szczecin – Pomorze – Królewiec, na podstawie projektu z lat 1926-1933. Autostrada budowana była odcinkami zgodnie z zasadą etapowania budowy. Już w 1933 roku rozpoczęto prace na odcinkach Berlin – Szczecin i Elbląg – Królewiec. Do 1939 r. brak było uregulowań dotyczących przekroczenia autostradą tzw. Korytarza Polskiego i terenów Wolnego Miasta Gdańsk. Budowę odcinka z Berlina do Szczecina zakończono w lipcu 1937 r., a z Elbląga do Królewca w grudniu 1937 r. (z jednym pasem ruchu). Do prac na odcinku od skrzyżowania autostrady z drogą krajową nr 2 w Puszczy Goleniowskiej do Lisowa (gm. Chociwel) przystąpiono w 1938 r.

Od skrzyżowania do miejscowości Stara Dąbrowa całkowicie zakończona jest jedna, południowa jezdnia, a na jezdni północnej wykonane są betonowe opaski. Są tu wykonane wszystkie obiekty mostowe (wiadukty, mosty, przepusty).

Od Starej Dąbrowy do Lisowa zakończone były prace ziemne i budowa obiektów inżynierskich. W linii jezdni południowej w 1956 r. poprowadzono jezdnię o nawierzchni asfaltowej do połączenia z drogą Stargard Szczeciński – Łobez.

Usytuowane na odcinku do Chociwla wiadukty zaprojektowano i wykonano tak, aby utrzymać jednolity wyraz architektoniczny autostrady i zachować odpowiedni, gwarantujący wysoką niezawodność kształt i wyposażenie obiektu.

¹⁹ Opracowano na podstawie: „Rozpoznanie wartości zabytkowych obiektów leżących w ciągu autostrady Berlin-Królewiec na odcinku Szczecin – Cieszyn”, Budych L., Biuro Studiów i Dokumentacji Zabytków Techniki, Januszewski S., Wrocław 2002 (mszp archiwum Wojewódzkiego Oddziału Służby Ochrony Zabytków w Szczecinie).

Wyraz architektoniczny wiaduktów uzyskiwano przez stosowanie licowania ścian przyczółków i wiaduktów kamieniem granitowym i wysokiej jakości cegłą.

2) Obiekty o wartościach kulturowych, ujęte w ewidencji konserwatorskiej

Wykaz obiektów inżynierskich:

- ~~Przepust w ciągu autostrady (rów bez nazwy—Miałka); sklepiony, jednootworowy, betonowy;~~
- Wiadukt w ciągu autostrady nad lokalną drogą gospodarczą; sklepiony, jednootworowy;
- Wiadukt w ciągu autostrady; nad drogą Stargard Szczeciński – Nowogard; jednoprzęsłowy, żelbetowy, belkowy o oddzielnej konstrukcji pod każdy pas autostrady;
- Wiadukt w ciągu autostrady nad lokalną drogą; żelbetowy, płytowy;
- Wiadukt nad autostradą z drogą Stara Dąbrowa – Łęczyna; wiadukt 2-przęsłowy, żelbetowy, płytowy;
- Wiadukt w ciągu autostrady nad drogą Stara Dąbrowa – Białuń, i koleją wąskotorową Stargard Szczeciński – Łobez; żelbetowy, 3-przęsłowy, płyta ciągła na słupowych podporach pośrednich (filarach); tory kolei wąskotorowej przeprowadzone pod przęsłem zachodnim; przęsło środkowe zajmuje jezdnia drogowa a przęsło wschodnie służy odwodnieniu obiektu;
- ~~Przepust w ciągu autostrady (Biały Potok); jednootworowy, sklepiony; konstrukcja żelbetowa;~~
- Wiadukt nad autostradą z drogą Stara Dąbrowa – Chlebówko; dwuprzęsłowy, żelbetowy, płytowy; nieużytkowany;
- Wiadukt nad autostradą z drogą Krzywnica – Chlebówko; czteroprzęsłowy, płytowy, ciągły; ten typ wiaduktu zaprojektowano dla obwodnicy autostradowej Berlina i potocznie był nazywany *Ringbrücke*;
- Most nad rzeką Krąpiel; żelbetowy, jednoprzęsłowy, belkowy;
- Wiadukt w ciągu autostrady nad drogą lokalną; jednoprzęsłowy, żelbetowy, płytowy.

7.2.6. Nazewnictwo

Tabela 19

Nazwy miejscowości w gminie Stara Dąbrowa obecne i do 1945 r.

Nazwa miejscowości	Nazwy dawne
BIAŁUŃ	MÜGGENHALL
CHLEBOWO	SASENBURG
ROSOWO	ROSSOW
CHLEBÓWKO	SASSENHAGEN
WIRY	VIEREN
KICKO	KIETZIG
KRZYWNICA	UCHTENHAGEN
ŁĘCZYCA	LENZ
ŁĘCZÓWKA	LENZ B
ŁĘCZYNA	LENZ BORKENSTEIN
ZAŁĘCZE	LENZ GUT D
MOSKORZE	LENZ – ILSENHOF
NOWA DĄBROWA	NEU DAMEROW
PARLINO	PARLIN
ROKICIE (NOWY MŁYN)	UCHTENNAGEN GUTE, NEUMÜHL
STARA DĄBROWA	ALT – DAMEROW
STORKÓWKO	STORKOW
TOLCZ	TOLZ

Zródło: Nowakowski C., „Studium ruralistyczne gminy Stara Dąbrowa”, BsiDK Szczecin 2000 r.

7.3. Warunki ochrony konserwatorskiej

7.3.1. Podstawy prawne ochrony konserwatorskiej

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. z 2021 r. poz. 81).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. z 2019 r. poz. 1886).
- ustawa z dnia 6 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2021 r. poz. 1098);
- ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz.U. z 2020 r. poz. 1333);
- ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2021 r, poz. 741 ze zm.);
- ustawa z dn. 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2020 r. poz. 1990).

7.3.2. Strefy ochrony konserwatorskiej

Opracowano w oparciu o art. 19 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Zasady ochrony:

- zachowanie i konserwacja historycznego układu przestrzennego oraz zabudowy o walorach zabytkowych (wpisanych do rejestru lub ujętych w ewidencji,
- wszelka działalność wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.
- zachowanie i rewaloryzacja zasadniczych elementów kompozycji układu przestrzennego, w tym: rozplanowania i przekrojów ulic i placów (m. In. Zachowanych historycznych nawierzchni), linii zabudowy jej rozplanowania, gabarytów i charakterystycznych cech zabudowy, małej architektury (ogrodzenia, latarnie i in.), zieleni komponowanej (alejowych lub szpalerowych obsadzeń ulic i in.)
- usunięcie lub przebudowa obiektów kolidujących z historycznym układem i lokalną architekturą,
- dostosowanie nowych obiektów do historycznej kompozycji przestrzennej i architektury dominującej w miejscowości,
- uzgadnianie z wojewódzkim konserwatorem zabytków działań mających wpływ na utrzymanie historycznej kompozycji przestrzennej i zabudowy w strefie.
- **ochrona krajobrazu związanego z historycznym układem przestrzennym lub występująca autonomicznie, jako wartościowy krajobraz ukształtowany w wyniku działalności człowieka, w tym:**
 - zachowanie, konserwacja i rewaloryzacja kompozycji założeń zieleni, w tym: historycznych granic założeń, układów komunikacyjnych, kompozycji i składu gatunkowego zieleni, małej architektury (ogrodzenia, bramy i in.), zabytków sepulkralnych (nagrobki, ogrodzenia grobów),
 - wyłączenie spod zabudowy terenów parków i cmentarzy, z dopuszczeniem zabudowy w miejscu zniszczonych obiektów lub w miejscu gwarantującym zachowanie kompozycji zabytkowego terenu,
 - oznakowanie cmentarzy, jako historycznego miejsca pochówków,
 - ewentualne przeniesienie zagrożonych zabytków sepulkralnych do lapidarium
 - uzgadnianie dokumentacji projektowych i wszelkich prac (porządkowych, rewaloryzacyjnych) z wojewódzkim konserwatorem zabytków. W odniesieniu do

obszarów wpisanych do rejestru zabytków na wszelkie prace wymagane jest zezwolenie wkz.

- ochrony ekspozycji historycznego zespołu lub jego dominant/dominanty, obejmująca tereny umożliwiające widok na panoramy i dominanty z ustalonych kierunków widokowych w tym:
 - wyłączenie terenu spod zabudowy zakłócającej wgląd na zabytkowy obiekt,
 - w przypadku planowanej lokalizacji obiektów kubaturowych lub liniowych wymagane opracowanie studium ekspozycji,
 - uzgadnianie z wojewódzkim konserwatorem zabytków wszelkich działań inwestorskich związanych z zabudową kubaturową lub liniową napowietrzną w strefie.

7.3.3. Ochrona zabytków architektury i budownictwa w gminnej ewidencji zabytków nie wpisanych do rejestru.

- Obowiązuje ochrona ukształtowania pierwotnego bryły (w tym gabarytów, formy dachów), układu kompozycyjnego i detalu architektonicznego elewacji, elementów pierwotnego wyposażenia wnętrza);
- Dla budynków ujętych w ewidencji, dopuszcza się wymianę zabudowy w wypadku gdy jest to uzasadnione **udokumentowanym złym stanem technicznym** i uzyska akceptację WKZ. Inwestor powinien przedłożyć opinię o stanie technicznym oraz dokumentację fotograficzną obiektu (1 egzemplarz do przekazania do archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie).

7.4. Podsumowanie

- **Archeologia** – ogółem na terenie gminy Stara Dąbrowa zarejestrowano 233 stanowiska archeologiczne, z tego w strefach W.I – 2, W.II – 10, W.III – 211.
- **Zabytkowe struktury funkcjonalno-przestrzenne** – występują na całym obszarze gminy, z tego w strefach ochronnych:
 - Strefa „A” – ścisłej ochrony konserwatorskiej – 18;
 - Strefa „E” – ochrony ekspozycji historycznego zespołu – 2;
 - Strefa „ZZK” – ochrony zabytkowych układów zieleni komponowanej – 13;
- **Obiekty zabytkowe** – ogółem 113, w tym:
 - Kościoły – 10;
 - Dzwonnice – 1;
 - Kaplice – 1;
 - Dwory, pałace – 8;
 - Obiekty gospodarcze i przemysłowe – 20;
 - Obiekty użyteczności publicznej – 2;
 - Budynki mieszkalne – 59;
 - Zamki – 1;
 - Budowle inżynierskie – 11;oraz
 - Fragment autostrady Berlin – Królewiec;
 - Kolej wąskotorowa Stargard – Stara Dąbrowa – Dobrzany / Dobra Nowogardzka.

Rejestr zabytków nieruchomych województwa z wyłączeniem zabytków archeologicznych w gminie Stara Dąbrowa

MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	NUMER	DATA	NR DECYZJI
Białuń	kościół św. Michała Archanioła	1439	21.12.1963	Kl.20/101/63
Białuń	park podworski	1810	04.03.2019	DZ.5130.03.2019.AR
Kicko	kościół MB Częstochowskiej	1438	21.12.1963	Kl.20/104/63
Krzywnica	kościół św. Stanisława BM	1437	22.12.1965	Kl.20/9/65
Łęczycza	<u>kościół Ofiarowania NMP</u>	1461	14.05.1956	Kl.V.-0/81/56
Łęczyna	park dworski	54	12.10.2000	DZ-4200/35/O/2000
Łęczyna	dwór	54	12.10.2000	DZ-4200/35/O/2000
Łęczyna	folwark (teren i zabudowa)	54	12.10.2000	DZ-4200/35/O/2000
Nowa Dąbrowa	kościół <u>MB Pocieszenia</u>	1436	21.12.1963	Kl.20/108/63
Nowa Dąbrowa	park dworski	1502	31.05.1991	PSOZ/ Sz -n/5340/84/91
Nowa Dąbrowa	pałac	1502	08.06.1988	Kl.3-5340/15/88
Parlino	kościół Miłosierdzia Bożego	1441	06.06.1959	Kl.V.-0/4/59
Parlino	cmentarz przykościelny	1441	10.01.1990	Kl.3-5340/04/90
Rosowo	<u>kościół św. Katarzyny</u>	1440	21.12.1963	Kl.20/11/63
Stara Dąbrowa	dwór	1494	24.05.1991	PSOZ/ Sz -n/5340/79/91
Stara Dąbrowa	park dworski	1494	24.05.1991	PSOZ/ Sz -n/5340/78/91
Tolcz	park dworski	1495	05.05.1998	DZ-4200/47/O/97/98
Tolcz	dwór (ruina)	1495	25.09.1984	Kl.III.5340/26/84
Tolcz	kościół p.w. MB Nieustającej Pomocy	1722	09.02.2018	DZ.5130.02.2018.AR
Tolcz	dawny cmentarz przykościelny	1722	12.06.2018	DZ.5130.10.2018.AR
	linia kolejki wąskotorowej	111	21.12.2002	DZ-4200/25/O/2001/2002

Gminna ewidencja zabytków.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Nr ewidencyjny działki	Uwagi
1	Białyń	Kościół		7/2	rejestr
2	Białyń	Chałupa	2	62	
3	Białyń	Chałupa	7	6	
4	Białyń	Most drogowy na rz. Sokola		150	
5	Białyń	Stacja transformatorowa		153/1	
6	Białyń	zespół folwarczny			ewidencja
7	Białyń	stajna koni roboczych w zespole folwarcznym			ewidencja
8	Białyń	Obora w zespole folwarcznym			ewidencja
9	Białyń	stodoła w zespole folwarcznym	11		ewidencja
10	Białyń	Cmentarz ewangelicki		63	ewidencja
11	Białyń	most drogowy przy linii kolejowej nad rzeką Biały Potok			ewidencja
12	Białyń	Cmentarz przykościelny		7/2	ewidencja
13	Białyń	Stajna koni roboczych w zespole folwarcznym			ewidencja
14	Białyń	Cmentarz rodowy		166/7	ewidencja
15	Białyń	Obsadzenia drogi/aleja		142	ewidencja
16	Białyń	Park dworski		166/7	rejestr
17	Białyń	Chałupa	11		ewidencja
18	Białyń (ob.. Stara Dąbrowa)	Most drogowy nad rzeką Biały Potok		42	ewidencja
19	Chlebowo	Cmentarz ewangelicki		5/2	ewidencja
20	Chlebowo	Cmentarz rodowy		17/5	ewidencja
21	Chlebowo	Folwark-kuznia		17/5	ewidencja
22	Chlebowo	Folwark-obora 1		17/5	ewidencja
23	Chlebowo	Budynek mieszkalny	9		ewidencja
24	Chlebowo	Budynek mieszkalny	13		ewidencja
25	Chlebowo	Budynek mieszkalny	14		ewidencja
26	Chlebowo	zespół folwarczny		17/7; 17/8	ewidencja
27	Chlebowo	Obsadzenia przydrożne/aleja		19	ewidencja
28	Chlebowo	Most drogowy		19	
29	Chlebowo	Folwark-obora 2		17/7	
30	Chlebowo	Folwark-owczarnia		17/7	ewidencja
31	Chlebowo	Folwark-stajnia klaczy/koni roboczych		17/8	ewidencja
32	Chlebowo	Park pałacowy		17/5	rejestr
33	Chlebowo	Most drogowy nad rzeką Krąpiel			

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Nr ewidencyjny działki	Uwagi
34	Chlebówko	Pałac (ob.. Szkoła podstawowa)	9		ewidencja
35	Chlebówko	Cmentarz przykościelny			ewidencja
36	Chlebówko	Cmentarz rodowy			ewidencja
37	Chlebówko	Cmentarz komunalny			ewidencja
38	Chlebówko	Folwark I-gorzelnia			ewidencja
39	Chlebówko	Folwark I-obora			ewidencja
40	Chlebówko	Założenie folwarczne I (wschodnie)		30/20; 30/9; 30/21	ewidencja
41	Chlebówko	Folwark II dom	1		ewidencja
42	Chlebówko	Folwark II-kolonia mieszkalna		318; 321; 322	ewidencja
43	Chlebówko	Stajnia koni roboczych			ewidencja
44	Chlebówko	Folwark II-magazyn zbożowy		374/5	ewidencja
45	Chlebówko	Folwark II-młyn wodny		398/2	ewidencja
46	Chlebówko	Folwark II-most drogowy		303	
47	Chlebówko	Folwark II-most ze służą		303	ewidencja
48	Chlebówko	Folwark II-obora		374/5	ewidencja
49	Chlebówko	Folwark II-park		325	ewidencja
50	Chlebówko	Folwark II-pięcioraki	5		ewidencja
51	Chlebówko	Folwark II-trojak	3		ewidencja
52	Chlebówko	Założenie folwarczne II (zachodnie)		374/5	ewidencja
53	Chlebówko	Kościół		283	ewidencja
54	Chlebówko	Pomnik poległych		283	
55	Chlebówko	Stacja transformatorowa I		259	ewidencja
56	Chlebówko	Stacja transformatorowa II		374/1	
57	Chlebówko	Dom	20		
58	Chlebówko	Dom	22		
59	Chlebówko	Dom	29		
60	Chlebówko	Dom	31		
61	Chlebówko	Szkoła (obecnie dom mieszkalny)	33		ewidencja
62	Chlebówko	Dom	36		
63	Chlebówko	Dom	43		
64	Chlebówko	Dom	48		
65	Chlebówko	Dom	49		
66	Chlebówko	Dom	51		
67	Chlebówko	Dom	52		
68	Chlebówko	Dom	44		
69	Chlebówko	Park pałacowy		32	ewidencja
70	Gmina	Linia kolei wąskotorowej			rejestr
71	Kicko	Chałupa	8		ewidencja
72	Kicko	Chałupa	25		ewidencja
73	Kicko	Stodoła	24		ewidencja

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Nr ewidencyjny działki	Uwagi
74	Kicko	Cmentarz ewangelicki		65	ewidencja
75	Kicko	Cmentarz przykościelny		120	ewidencja
76	Kicko	Dzwonnica		120	ewidencja
77	Kicko	Chałupa	14		
78	Kicko	Chałupa	16		
79	Kicko	Chałupa	18		
80	Kicko	Chałupa	21		
81	Kicko	Chałupa	40		
82	Kicko	Kościół		120	rejestr
83	Kicko	Stacja transformatorowa		86/1	
84	Kicko	Upamiętnienie ofiar I wojny światowej		120	
85	Krzywnica	Park dworski			ewidencja
86	Krzywnica	Cmentarz przykościelny			ewidencja
87	Krzywnica	Cmentarz ewangelicki			ewidencja
88	Krzywnica	zespół folwarczny			ewidencja
89	Krzywnica	Kościół			rejestr
90	Krzywnica	Chałupa	33		ewidencja
91	Krzywnica	Chałupa	14		ewidencja
92	Krzywnica	Chałupa	23		
93	Łęczówka	zespół folwarczny			ewidencja
94	Łęczówka	Budynek mieszkalny	4		ewidencja
95	Łęczówka	Budynek mieszkalny	1		ewidencja
96	Łęczówka	Park podworski		48/2	ewidencja
97	Łęczycza	Cmentarz przykościelny		134/2	ewidencja
98	Łęczycza	Cmentarz			ewidencja
99	Łęczycza	Kościół		134/1	rejestr
100	Łęczycza	Owczarnia	31		ewidencja
101	Łęczycza	Remiza		114/1	ewidencja
102	Łęczycza	Dom	9		
103	Łęczycza	Dom	12		
104	Łęczycza	Dom	14		
105	Łęczycza	Dom	15		
106	Łęczycza	Dom	19		
107	Łęczycza	Dom	24		
108	Łęczycza	Dom	31		
109	Łęczycza	Dom	32		
110	Łęczycza	Ogrodzenie działki kościelnej		134/1	
111	Łęczycza	Starodrzew		134/1	
112	Łęczycza	Wiadukt drogowy autostrady (Berlinka)		152	
113	Łęczycza	Dom (czworak)	2		ewidencja

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Nr ewidencyjny działki	Uwagi
114	Łęczyna	Magazyn paszowy		309/8	ewidencja
115	Łęczyna	Dom	4		ewidencja
116	Łęczyna	Obora		309/8	ewidencja
117	Łęczyna	Stajnia koni roboczych		309/8	ewidencja
118	Łęczyna	stodoła w zespole folwarcznym			ewidencja
119	Łęczyna	Dwór		309/8	rejestr
120	Łęczyna	Założenie folwarczne		309/8	rejestr
121	Łęczyna	Kuźnia		309/8	
122	Łęczyna	Park		309/8	rejestr
123	Łęczyna	Dom (trojak)	3		
124	Nowa Dąbrowa	Cmentarz przykościelny		145	ewidencja
125	Nowa Dąbrowa	Cmentarz komunalny			ewidencja
126	Nowa Dąbrowa	Cmentarz rodowy		195/7	ewidencja
127	Nowa Dąbrowa	Chałupa	20		ewidencja
128	Nowa Dąbrowa	Chałupa	33		ewidencja
129	Nowa Dąbrowa	Chałupa	34		ewidencja
130	Nowa Dąbrowa	Chałupa	38		ewidencja
131	Nowa Dąbrowa	Dom	9		ewidencja
132	Nowa Dąbrowa	zespół folwarczny			ewidencja
133	Nowa Dąbrowa	Kuznia			ewidencja
134	Nowa Dąbrowa	Obora folwarku		195/9	ewidencja
135	Nowa Dąbrowa	Park dworski		195/7	rejestr
136	Nowa Dąbrowa	Kościół		145	rejestr
137	Nowa Dąbrowa	Pałac		195/7	rejestr
138	Nowa Dąbrowa	Cmentarz ewangelicki		102	
139	Nowa Dąbrowa	Chałupa	14		
140	Nowa Dąbrowa	Chałupa	16		
141	Nowa Dąbrowa	Chałupa	19		
142	Nowa Dąbrowa	Chałupa	21		
143	Nowa Dąbrowa	Chałupa	28		
144	Nowa Dąbrowa	Chałupa	29		
145	Nowa Dąbrowa	Chałupa	30		
146	Nowa Dąbrowa	Dom	7		
147	Nowa Dąbrowa	Dom	12		
148	Nowa Dąbrowa	Dom	18		
149	Nowa Dąbrowa	Dom	35		
150	Nowa Dąbrowa	Dzwonnica		145	
151	Nowa Dąbrowa	Most drogowy na rzece		164/1	
152	Nowa Dąbrowa	Oficyna pałacu		195/7	
153	Nowa Dąbrowa	Tablica I wojny światowej		195/7	
154	Parlino	Aleja	216		ewidencja
155	Parlino	Stodoła			ewidencja

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Nr ewidencyjny działki	Uwagi
156	Parlino	Chałupa	19		ewidencja
157	Parlino	Chałupa	20		ewidencja
158	Parlino	zespół folwarczny			ewidencja
159	Parlino	zespół folwarczny			ewidencja
160	Parlino	Cmentarz przykościelny	118		rejestr
161	Parlino	Kościół	118		rejestr
162	Parlino	Chałupa (czworak)	3		
163	Parlino	Chałupa	9		
164	Parlino	Chałupa	12		
165	Parlino	kuźnia folwark	116		
166	Parlino	Park południowy			ewidencja
167	Parlino	Park północny		243	
168	Parlino	Stacja transformatorowa			
169	Rokicie	Aleja		11	ewidencja
170	Rokicie	Dom (czworak) (budynek mieszkalny 1)	2	12/7	ewidencja
171	Rokicie	Dom (czworak) (budynek mieszkalny 2)			ewidencja
172	Rokicie	zespół folwarczny			ewidencja
173	Rokicie	Dwór		17/5	
174	Rokicie	Most drogowy		22/2	
175	Rokicie	Stacja transformatorowa		12/17	
176	Rosowo	Cmentarz ewangelicki			ewidencja
177	Rosowo	zespół folwarczny			ewidencja
178	Rosowo	Cmentarz przykościelny		5/2	ewidencja
179	Rosowo	Chałupa	7		
180	Rosowo	Kościół		5/2	rejestr
181	Rosowo	Upamiętnienie I wojny światowej			
182	Stara Dąbrowa	Cmentarz przykościelny		153/1; 146/3	ewidencja
183	Stara Dąbrowa	Kaplica grzebalna		153/1; 146/3	ewidencja
184	Stara Dąbrowa	Obora w zespole folwarcznym			ewidencja
185	Stara Dąbrowa	zespół folwarczny			ewidencja
186	Stara Dąbrowa	Chlewnia folwarku		357/19	ewidencja
187	Stara Dąbrowa	Dom (poczta)	11		ewidencja
188	Stara Dąbrowa	Gorzelnia folwarku		357/20	ewidencja
189	Stara Dąbrowa	Kościół		146/3	ewidencja
190	Stara Dąbrowa	Kuźnia folwarku		357/20	ewidencja
191	Stara Dąbrowa	Park dworski		357/13	rejestr
192	Stara Dąbrowa	Upamiętnienie		146/3	
193	Stara Dąbrowa	Budynek gospodarczy 1	11		
194	Stara Dąbrowa	Budynek gospodarczy 2	11	Do sprawdzenia	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Nr ewidencyjny działki	Uwagi
195	Stara Dąbrowa	Budynek kolejowy			
196	Stara Dąbrowa	Chałupa	27		
197	Stara Dąbrowa	Chałupa	29		
198	Stara Dąbrowa	Chałupa	30		
199	Stara Dąbrowa	Chałupa	32		
200	Stara Dąbrowa	Plebania	21		
201	Stara Dąbrowa	Chałupa	24		
202	Stara Dąbrowa	Magazyn zbożowy			
203	Stara Dąbrowa	Pałac (dwór)		357/14	rejestr
204	Stara Dąbrowa	Stacja transformatorowa		143/1	
205	Stara Dąbrowa	Wiadukt drogowy autostrady (Berlinka)		130/2	
206	Stara Dąbrowa	Wiadukt drogowy autostrady (Berlinka)		73	
207	Storkówko	Cmentarz przykościelny		20/2	ewidencja
208	Storkówko	Gołębnik		15/19	ewidencja
209	Storkówko	Kościół		20/2	ewidencja
210	Storkówko	Budynek mieszkalny	6		ewidencja
211	Storkówko	Magazyn		15/19	ewidencja
212	Storkówko	stodoła w zespole folwarcznym			ewidencja
213	Storkówko	Obora w zespole folwarcznym			ewidencja
214	Storkówko	Stacja transformatorowa		13/2	ewidencja
215	Storkówko	Park podworski		15/13	rejestr
216	Storkówko	Szkoła (obecnie dom mieszkalny)	4		
217	Storkówko	Dwór		15/12	
218	Storkówko	Obsadzenia 1		22	
219	Storkówko	Obsadzenia 2		22/2	
220	Storkówko	zespół folwarczny			ewidencja
221	Tolcz	Park dworski		88/9	rejestr
222	Tolcz	cmentarz przykościelny		17	rejestr
223	Tolcz	Dwór			rejestr
224	Tolcz	kościół			rejestr
225	Tolcz	Budynek inwentarsko-mieszkalny	4		
226	Tolcz	Budynek mieszkalny	11		
227	Tolcz	Budynek mieszkalny	13		
228	Tolcz	zespół folwarczny			ewidencja
229	Tolcz	Budynek mieszkalny	17		
230	Tolcz	Budynek mieszkalny	20		
231	Tolcz	Budynek mieszkalny	21		
232	Tolcz	Budynek mieszkalny	22		
233	Tolcz	Budynek mieszkalny	23		

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Nr ewidencyjny działki	Uwagi
234	Tolcz	Obora		94	ewidencja
235	Tolcz	Owczarnia-obora		94	ewidencja
236	Tolcz	Stajnia koni roboczych/wyjazdowych		94	ewidencja
237	Tolcz	Starodrzew		95	
238	Wiry	Chałupa	21		
239	Załęcze	Dwór		305/15	
240	Załęcze	zespół folwarczny			ewidencja

8. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Gmina Stara Dąbrowa charakteryzuje się dość dobrym uzbrojeniem terenu w elementy infrastruktury technicznej. Na jej obszarze znajdują się zarówno obiekty, jak i urządzenia o znaczeniu lokalnym oraz ponadlokalnym, głównie o charakterze tranzytowym. Na obecny stopień wyposażenia gminy w infrastrukturę techniczną miały wpływ inwestycje realizowane w latach 1991-2002, co w znacznym stopniu wpływa na poziom społecznego zaspokojenia potrzeb.

8.1. Komunikacja

Tereny komunikacyjne w gminie Stara Dąbrowa zajmują obszar 395 ha, z tego pod drogami jest 362 ha, pozostałe – 33 ha, to tereny kolejowe (kolej wąskotorowa). W strukturze własnościowej terenów komunikacyjnych dominuje Skarb Państwa – 343 ha, z tego w jego zarządzie pozostaje 216 ha; 11 ha należy do państwowych gospodarstw leśnych; 4 ha to grunty komunalne, pozostałe 5 ha to drogi należące do osób fizycznych.

8.1.1. Układ drogowy

a) Drogi wojewódzkie

Na obszarze gminy znajdują się odcinki dwóch dróg wojewódzkich oznakowanych nr 142 i 144.

Droga wojewódzka nr 142 (długość w granicach gminy – 13,1 ha, zalecana szerokość w liniach rozgraniczających, według ustaleń mpzp – 60 m), o przebiegu równoleżnikowym, łączy drogę krajową nr 3 (Swinoujście – Szczecin) z drogą krajową nr 20 (Stargard Szczeciński – Chociwel – Drawsko). Jest to fragment niedokończonej autostrady (Berlin – Królewiec).

Droga ta nie przecina terenów zurbanizowanych; jej usytuowanie i obudowanie obiektami inżynierskimi zaprojektowano i wykonano tak, aby utrzymać jednolity wyraz architektoniczny autostrady i zachować odpowiedni, gwarantujący niezawodność kształt i wyposażenie obiektu.

Szczegółowy opis drogi znajduje się w rozdziale „Ochrona dziedzictwa kulturowego”, z uwagi na jej wpis do ewidencji konserwatorskiej.

Droga ta przenosi głównie ruch tranzytowy relacji wschód – zachód i stanowi najszybsze połączenie gminy ze szczecińskim zespołem miejskim.

Badania ruchu drogowego wskazuje, że obecne obciążenie dobowe kształtuje się na poziomie około 9 tys. pojazdów rzeczywistych na dobę, z tego w relacji wschód – zachód 60%; udział pojazdów ciężarowych w strukturze rodzajowej wynosi 23%. W oparciu o dane opracowania „Prognoza ruchu na zamiejskiej sieci dróg krajowych do roku 2015” wynika, że w perspektywie do 2015 r. średnioroczny ruch wzrośnie o 60%.

Droga wojewódzka nr 144 (długość w granicach gminy – 9,1 km, szerokość w liniach rozgraniczenia według mpzp – 20 m), o przebiegu południkowym, łączy Stargard Szczeciński z

Maszewm i Nowogardem, gdzie krzyżuje się z drogą krajową nr 6 (Szczecin – Koszalin – Gdańsk). W granicach administracyjnych gminy Stara Dąbrowa droga ta przechodzi przez tereny zurbanizowane wsi Łęczyca i Parlino oraz w pobliżu zabudowań wsi Kicko.

Obecny średniodobowy ruch pojazdów na kierunku Stargard – Maszewo wynosi 4,5 tys. pojazdów, zaś w przeciwną stronę 5,4 tys. pojazdów. W strukturze rodzajowej pojazdy ciężarowe stanowią odpowiednio 12% i 16%. W oparciu o dane „Prognozy ...” przyjmuje się na perspektywę wzrost ruchu pojazdów o 50%, z uwzględnieniem sezonowości wzrostu w okresie letnim.

b) Drogi powiatowe

Na terenie gminy Stara Dąbrowa znajduje się 8 dróg zaliczanych do kategorii dróg powiatowych, o łącznej długości 53,9 km. Ich charakterystykę przedstawia tabela nr 20.

Tabela 20

Wykaz dróg powiatowych na terenie gminy Stara Dąbrowa (stan w 2002 r.)

Lp.	Nr drogi	Nazwa drogi	od km	do km	Długość (km)	Szerokość (m)	Liczba obiektów inżynierskich
1.	252	Maszewo – Chociwel	12,652	13,818	1,166	6,0	-
2.	256	Sokolniki – Kicko	1,394	11,933	10,539	5,5	5
3.	510	Małkocin – Białuń	1,355	14,242	12,709	5,2	2
4.	511	Tolcz – Chlebówko	0,000	14,895	14,895	5,0	6
5.	512	Chlebowo – Chlebówko	0,000	3,409	3,409	5,0	1
6.	514	Od dr 41252 – Bobrowniki	0,000	5,457	5,457	5,0	2
7.	577	Warchlino – Parlino	1,950	5,162	3,212	3,5	1
8.	578	Krzyż – Kicko – Krzyż	0,000	2,530	2,530	3,5	-
9.	-	Razem drogi powiatowe	-	-	53,917	-	17

Źródło: Opracowano na podstawie danych Zarządu Dróg Powiatowych w Stargardzie Szczecińskim, 2002 r.

Sieć dróg powiatowych łączy wszystkie miejscowości w gminie (patrz mapa nr 9 „Układ drogowy w gminie Stara Dąbrowa”). Za drogi wymagające modernizacji uznaje się te, które nie spełniają kryteriów technicznych w rozporządzeniu ministra transportu i gospodarki morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz.U. Nr 43 poz.430). za najpilniejsze uważa się przeprowadzenie prac modernizacyjnych na drodze nr 577 (Parlino – Warchlino) i drodze nr 11, na odcinku od Chlebowa do Krzywicy, oraz utrzymanie w dobrym stanie technicznym budowli inżynierskich (5 mostów i 11 przepustów), których charakterystykę przedstawia załączona tabela nr 21.

c) Drogi pozostałe (gminne i wewnętrzne)

Do dróg tych zaliczono drogi gminne o znaczeniu lokalnym, stanowiące uzupełnienie sieci dróg służących miejscowym potrzebom oraz drogi nie zaliczone do żadnej kategorii dróg publicznych – wewnętrzne, a szczególnie drogi w osiedlach mieszkaniowych, dojazdowe do gruntów rolnych i leśnych, dojazdowe do obiektów użytkowanych przez podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

W oparciu o dane geodezyjne²⁰ stwierdza się, że powierzchnia gruntów pod drogami pozostająca w zarządzie gminy wynosi 13 ha, o łącznej długości 81 km²¹, z tego drogi o nawierzchni twardej – 9 km, w tym o nawierzchni ulepszonej – 4 km.

Pozostałą część gruntów pod drogami zajmują drogi wewnętrzne, związane głównie z działalnością gospodarstw rolnych i jednostek lasów państwowych.

²⁰ Wykaz gruntów dla jednostki ewidencyjnej Stara Dąbrowa gmina nr 81685 – PODGK – Starostwo Powiatowe w Stargardzie Szczecińskim, 2002 r.

²¹ Rocznik statystyczny województwa zachodniopomorskiego, US Szczecin 2001 (tab.32/35).

d) Drogi specjalne

Przez teren gminy Stara Dąbrowa przebiega odcinek dopoligonowej drogi dla wojskowych pojazdów gaśnicowych nr 19.5.1. Po drodze tej mogą się poruszać pojazdy na podwoziu gaśnicowym o masie całkowitej do 45 ton.

Położona jest ona w południowej części gminy; w zasadzie jest to droga, po której przechodzi granica administracyjna rozdzielająca gminę Stara Dąbrowa od gminy Marianowo (odcinek między wsiami Kiczarowo a Gogolewo). Odcinek drogi dopoligonowej zachowuje się w aktualnym stanie formalno-prawnym, jak i technicznym.

Tabela 21

Charakterystyka obiektów inżynierskich w ciągu dróg powiatowych na terenie gminy Stara Dąbrowa

Lp.	Nr drogi	Nazwa drogi	Kilometrarz	Nr obiektu	Rodzaj obiektu	Charakterystyka			Uwagi
						Długość [m]	Szerokość [m]	Wysokość [m]	
1.	577	Warchlino – Parlino	2+340	02-067	Przepust	8,0	0,80	0,80	
2.	510	Małkocin – Białuń	11+534	02-068	Przepust	6,0	2,84	2,10	c.b.n.* rz. Sokoła
3.			13+577	02-069	Most	4,3	-	-	
4.	256	Sokolniki – Kicko	3+830	02-070	Przepust	10,0	0,60	0,60	c.b.n.
5.			4+180	02-071	Przepust	10,0	0,60	0,60	c.b.n.
6.			5+088	02-072	Most	6,5	-	-	Kanał
7.			6+542	02-073	Most	14,0	-	-	rz. Sokoła
8.			10+550	02-074	Przepust	18,0	0,60	0,60	c.b.n.
9.	511	Tolcz – Chlebówko	7+776	02-075	Przepust	8,0	1,60	1,60	c.b.n.
10.			9+245	02-076	Przepust	10,0	0,60	0,60	c.b.n.
11.			9+501	02-077	Przepust	8,0	0,60	0,60	c.b.n.
12.			10+809	02-078	Przepust	15,0	4,00	2,00	c.b.n.
13.			14+114	02-079	Most	6,5	-	-	rz. Krąpiel
14.			14+179	02-080	Most	6,7	-	-	kanał młyński
15.	512	Chlebowo – Chlebówko	0+950	02-081	Przepust	9,0	0,60	0,60	c.b.n.
16.	514	Od drogi 41252 – Bobrowniki	1+700	02-082	Przepust	8,0	0,80	0,80	c.b.n. rz. Krąpiel
17.			3+359	02-083	Most	12,5	-	-	

* ciek bez nazwy Źródło: Dane Zarządu Dróg Powiatowych w Stargardzie Szczecińskim, 2002 r.

8.1.2. Kolejowe tereny komunikacyjne

Kolejowe tereny komunikacyjne na terenie gminy Stara Dąbrowa zajmują obszar 33 ha, z tego w obrębach: Białuń (3 ha), Chlebowo (5 ha), Chlebówko (4 ha), Krzywnica (2 ha), Łęczycza (2 ha), Nowa Dąbrowa (3 ha), Stara Dąbrowa (8 ha) i Storkówko (4 ha).

Z ogółu terenów kolejowych – 28 ha to grunty Skarbu Państwa, w tym 2 ha to grunty PGL – Lasy Państwowe, pozostałe 5 ha to grunty będące w użytkowaniu wieczystym, położone na terenie wsi: Krzywnica (2 ha) i Nowa Dąbrowa (3 ha).

Grunty te przeznaczone były pod wąskotorową (1000 mm) kolej dojazdową, którą uruchomiono w 1885 r., a zamknięto w latach dziewięćdziesiątych XX w. (1995 r.).

Koleje wąskotorowe były środkiem lokalnej komunikacji i transportu związanego z obsługą produkcyjną zaplecza rolniczego i leśnego. Posiadały stacje styczne z kolejami normalnotorowymi (szerokość toru 1435 mm). Linie wąskotorowe relacji Stargard Szczeciński – Stara Dąbrowa – Dobra Nowogardzka stanowiły pierwsze koleje tego typu uruchomione na Pomorzu Zachodnim.

Obecnie tereny kolei wąskotorowej, wraz z zespołami budynków stacyjnych i obiektami inżynierskimi, wpisane zostały do rejestru zabytków.

Szczegółową charakterystykę terenów kolei wąskotorowej umieszczono w rozdziale „Ochrona środowiska kulturowego”.

8.2. Uwarunkowania i kierunki rozwoju układu komunikacyjnego

8.2.1. Układ drogowy

Istniejący układ drogowy zapewnia prawidłową obsługę głównych kierunków przemieszczeń wiążących gminę Stara Dąbrowa z sąsiednimi gminami i siedzibami powiatu, województwa.

Podstawowy układ drogowy gminy oparty jest o sieć dróg wojewódzkich i powiatowych, uzupełniony drogami gminnymi. Główną osią komunikacyjną na kierunku wschód – zachód pozostaje droga wojewódzka nr 142. Zakłada się, że nie ulegnie zmianie funkcja tej drogi. Droga ta przebiega przez niezabudowany obszar gminy. Jej rola w obsłudze wewnętrznej gminy jest i pozostanie niewielka, natomiast główną jej rolą będzie powiązanie gminy z gminami sąsiednimi i zachodnią częścią województwa, oraz przenoszenie ruchu tranzytowego. Nawierzchnia tej drogi jest na ogół w dobrym stanie, a z prognozy ruchu, w stosunku do jej parametrów technicznych i obudowy obiektami inżynierskimi, nie wynika potrzeba jej przebudowy. Droga zakwalifikowana jest do klasy G.

Osią komunikacyjną na kierunku północ – południe pozostaje droga wojewódzka 144. Ze względu na obecne parametry drogi, przebieg przez miejscowości (Łęczycza, Parlino) o zabudowie zwartej i rozwiniętej wzdłuż tej drogi, brak możliwości ograniczenia zjazdów do posesji, odległość pomiędzy skrzyżowaniami, a także istotne ograniczenia w budowie ewentualnych obwodnic miejscowości – proponuje się sklasyfikowanie tej drogi, jak i poprzedniej do klasy G (pismo Zachodniopomorskiego Zarządu Dróg Wojewódzkich z dnia 16 maja 2002 r., nr ZZDW-1-SU/12/2002).

Ze względu na zróżnicowaną rolę, jaką będą spełniać poszczególne drogi powiatowe, wynikającą zarówno z ich usytuowania na terenie gminy, jak i powiązań zewnętrznych, zakłada się ich zróżnicowaną klasyfikację, zgodnie z zapisem Powiatowego Zarządu Dróg Publicznych w Stargardzie Szczecińskim.

W stosunku do dróg powiatowych zakłada się ich stopniową modernizację na wybranych odcinkach, tak aby uzyskać zalecane parametry.

Zaleca się również wyposażenie wszystkich miejscowości w chodniki wzdłuż ciągów dróg powiatowych.

W stosunku do dróg gminnych zaleca się ich stopniową modernizację, w miarę posiadanych środków finansowych. Za najpilniejsze zadania uważa się modernizację odcinka drogi gminnej w miejscowości Rokicie, prowadzącej od terenów zabudowanych do pól w kierunku wschodnim, w związku z projektowaną budową zbiornika retencyjnego (dla zabezpieczenia przeciwpowodziowego) na rzece Krąpieli.

Droga gminna przebiegała będzie po koronie nasypu stanowiącego groblę piętrzącą lustro wody, do rzędnej 50,3 m n.p.m.

Wszystkie drogi gminne stanowiąc będą uzupełniającą sieć dróg i proponuje się je sklasyfikować jako drogi dojazdowe (D).

8.2.2. Układ kolejowy

Zakłada się zachowanie terenów kolei wąskotorowej wraz z obiektami towarzyszącymi i obiektami inżynierskimi z jednoczesnym ustanowieniem dla nich strefy „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej. Granica wpisu do rejestru zabytków, a tym samym ochrony konserwatorskiej obejmuje wszystkie grunty PKP związane z przebiegiem przedmiotowych linii kolejowych ze stacjami (Storkówko Pom., Łęczycza Pom., Białuń, Chlebówko, Chlebowo, Stara Dąbrowa, Nowa Dąbrowa, Krzywnica) w granicach gminy Stara Dąbrowa.

Wskazaniem jest uaktywnienie przewozów na wskazanych liniach i wykorzystanie układu dla celów rejsowych, towarowych i turystyczno-rekreacyjnych (uruchamianych na zamówienie). Uznaje się, że może stanowić to bardzo atrakcyjny produkt turystyczny gmin, przez które przechodzą wspomniane linie kolejki wąskotorowej.

8.2.3. Komunikacja zbiorowa

Przyjmuje się, że podstawowym środkiem komunikacji publicznej w gminie Stara Dąbrowa jest autobus, rolę uzupełniającą pełnić mogą połączenie minibusowe.

8.2.4. Urządzenia obsługi ruchu

Zakłada się utrzymanie istniejącej stacji paliw w Łęczycy. Stacja ta powinna być zmodernizowana. Przy drodze wojewódzkiej nr 144, w obrębie miejscowości Stara Dąbrowa, zgodnie z zapisami zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy (Uchwała Nr VIII/78/99 Rady Gminy w Starej Dąbrowie z dnia 25 sierpnia 1999 r., Dz.Urz. Woj. Zachodniopomorskiego), przeznaczają się teren o powierzchni 1,35 ha pod lokalizację stacji paliw wraz z obiektami przeznaczonymi pod usługi, turystykę, handel i gastronomię. Przedmiotowy teren może pełnić funkcję MOP-u (miejsca obsługi podróży).

Na perspektywę należy rozważyć możliwość lokalizacji lokalnych miejsc obsługi podróży w ciągu drogi nr 144 w miejscowościach Kicko i Parlino, w pobliżu obszarów wskazanych do zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego.

8.2.5. Dokumentacja planistyczna

Dokumentacja planistyczna – określenie obszarów, dla których sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe:

- modernizacja dróg w granicach administracyjnych gminy Stara Dąbrowa; dla terenu, gdzie przewiduje się wejście z inwestycją drogową poza geodezyjne granice terenów komunikacyjnych;
- dla terenów przyległych do pasa drogowego, jeżeli sposób zagospodarowania gruntów lub zmiana tego sposobu może mieć wpływ na ruch drogowy lub samą drogę wojewódzką bądź powiatową;
- na pozostałych drogach w przypadku wejścia z inwestycją poza geodezyjne granice działek.

8.3. Gospodarka wodno-ściekowa

8.3.1. Zaopatrzenie w wodę

Źródłem wody pitnej na obszarze gminy Stara Dąbrowa są głębinowe ujęcia wód podziemnych (charakterystykę wód podziemnych przedstawiono w rozdziale „Warunki naturalne – uwarunkowania”).

Obecny system zaopatrzenia w wodę pitną uznaje się za poprawny; wszystkie miejscowości w gminie są zwodociągowane; długość rozdzielnej sieci wodociągowej wynosi 27,1 km²² z 571 podłączeniami wodociągowymi²³ (Źródło: Rocznik statystyczny województwa zachodniopomorskiego, US Szczecin 2001).

W oparciu o dane „BANKU HYDRO” w gminie zlokalizowanych jest 37 studni na 16 ujęciach, które tworzą gminny system zaopatrzenia mieszkańców w wodę. Charakterystykę studni z przynależnością do ujęcia przedstawia tabela nr 23 „Charakterystyka studni na ujęciach wody w gminie Stara Dąbrowa”. Obecnie tylko część studni jest eksploatowana. Do gminy należą ujęcia wody w miejscowościach Białuń (0,42 ha), Chlebowo (0,13 ha), Chlebówko (0,41 ha), Łęczycza (0,53 ha), Nowa Dąbrowa (0,16 ha), Stara Dąbrowa (0,09 ha), Rokicie (0,02 ha), Storkówko (0,76 ha), miejscowość Kicko zaopatrywana jest z ujęcia wody Grabowo (gmina Stargard), zaś miejscowość Krzywnica z ujęcia Kępy, gmina Marianowo.

Eksploatacją ujęć zajmują się: Przedsiębiorstwo Usług Wodnych i Sanitarnych (PUWiS)

²² Bez połączeń prowadzących do budynków i innych obiektów.

²³ Prowadzące do budynków mieszkalnych, łącznie z podłączeniami do budynków zbiorowego zamieszkania.

Sp. z o.o. w Nowogardzie oraz Zakład Konserwacji Urządzeń Wodnych i Melioracyjnych Województwa Zachodniopomorskiego (ZKUWiM) w Goleniowie (od 6 sierpnia 2002 r. Zakład w Goleniowie zmienił nazwę na Wodociągi Zachodniopomorskie Sp. z o.o.).

Szczegółową charakterystykę eksploatowanych wodociągów przedstawia tabela nr 22 „Gmina Stara Dąbrowa – charakterystyka wodociągów”.

Tabela 22

Gmina Stara Dąbrowa – charakterystyka wodociągów (stan w 2002 r.)

Nr ujęcia	Gmina	Lokalizacja	Właściciel/Exploatator	Miejscowości objęte wodociągiem	Data ważności pozwolenia wodnoprawnego	Decyzja ustanowieniu strefy ochronnej	Data ważności decyzji ustanawiającej strefę	Zasoby (wydajność) eksploatacyjne ujęcia [m ³ /h]	Pobór wody [m ³ /r]
840	Stara Dąbrowa	Białuń	Wodociągi Zachodniopom.	Białuń Tolcz Łęczyna	30.11.2006			46,0	29333
841	Stara Dąbrowa	Chlebowo	PUWiS Nowogard	Chlebowo	30.09.2012			13,0	17000
842	Stara Dąbrowa	Chlebówko	PUWiS Nowogard	Chlebówko	17.12.2003	Bezpośredniej i pośredniej	31.12.2008	58,0	33000
843	Stara Dąbrowa	Załęcze	Wodociągi Zachodniopom.	Załęcze Parlino Łęczycza Łęczówka	31.10.2006			62,0	56061
844	Stara Dąbrowa	Rosowo	PUWiS Nowogard	Rosowo	Brak			Brak danych	4000
845	Stara Dąbrowa	Stara Dąbrowa	PUWiS Nowogard	Stara Dąbrowa Nowa Dąbrowa	30.10.2006			34,0	38775 (za 2 i 3 kw. 2002 r.)
846	Stara Dąbrowa	Storkówko	PUWiS Nowogard	Storkówko Moskorze	31.01.2012	Bezpośredniej	31.12.2012	63,0	18000

Źródło: Dane PUWiS Nowogard, Wodociągi Zachodniopomorskie Sp. z o.o. Goleniów, P.P. „URBIX”, Szczecin 2002 r.

Charakterystyka studni znajdujących się na terenie ujęć wody:

1. ujęcie w **Chlebowie** składa się z dwóch studni: studnia nr 1 z 1966 r., Q=13,0 m³/h; studnia nr 2 z 1976 r., Q=12,0 m³/h w ramach zasobów ujęcia (Q=13,0 m³/h); stacja uzdatniania wody zaopatruje w wodę miejscowość Chlebowo;
2. ujęcie w **Chlebówku** składa się z dwóch studni: studnia nr 1 z 1967 r., Q=58,0 m³/h; studnia nr 2 z 1971 r., Q=87,0 m³/h w ramach zasobów ujęcia (Q=58,0 m³/h); stacja uzdatniania wody zaopatruje w wodę miejscowość Chlebówko;
3. ujęcie w **Rosowie** – brak danych; stacja uzdatniania wody zaopatruje w wodę miejscowość Rosowo;
4. ujęcie w **Starej Dąbrowie** składa się z dwóch studni: studnia nr 1a z 1977 r., Q=34,0 m³/h; studnia nr 3 z 1996 r., Q=34,0 m³/h w ramach zasobów ujęcia (Q=63,0 m³/h); ujęcie posiadało wcześniej jeszcze jedną studnię o numerze 1 z 1965 r., która została zlikwidowana; stacja uzdatniania wody zaopatruje w wodę miejscowość Starą i Nową Dąbrowę;
5. ujęcie w **Storkówku** obecnie składa się z dwóch studni: studnia nr 2 z 1977 r., Q=63,0 m³/h; studnia nr 3 z 1980 r., Q=62,0 m³/h w ramach zasobów ujęcia (Q=63,0 m³/h); ujęcie posiadało wcześniej jeszcze jedną studnię o numerze 1 z 1957 r. o Q=15,0 m³/h, która obecnie nie jest użytkowana, nie jest ujęta w ramach zasobów ujęcia i znajduje się około 300 m od studni nr 2

na terenie Zakładu Rolnego; stacja uzdatniania wody zaopatruje w wodę miejscowości: Storkówko i Moskorze;

6. ujęcie w miejscowości **Załęcze** składa się z trzech studni, Q=62,0 m³/h; stacja uzdatniania wody zaopatruje w wodę miejscowości Załęcze, Łęczycę, Parlino;
7. ujęcie w miejscowości **Białuń** składa się z trzech studni, Q=46,0 m³/h; stacja uzdatniania wody zaopatruje w wodę miejscowości: Białuń, Tolcz i Łęczynę.

Szczegółową charakterystykę studni zamieszczono w tabeli nr 23 „Charakterystyka studni na ujęciach wody w gminie Stara Dąbrowa”.

Poniżej przedłożono stan realizacji sieci i urządzeń wodociągowych na terenie gminy Stara Dąbrowa w kresie 1997 – 2020 r.

Tabela 22A.

Inwestycja	Miejscowość	Długość (m)	wartość wg cen wytworzenia/nabycia w roku przyjęcia do użytkowania	rok przyjęcia do użytkowania
sieć	Kicko (dz. rekreac)		47 000,00	1999
sieć	Rokicie		86 613,47	1998
hydrofornia	Storkówko		48 945,00	1997
sieć	Wiry		311 194,33	2009
sieć	Wiry-Nastazin	753	62 411,91	2010
sieć	Stara Dąbrowa	325	61 494,93	2011
sieć	Kicko (dz. rekreac)		104 083,82	2010
sieć	Krzywnica		26 500,00	2006
sieć	Stara Dąbrowa		20 243,64	2014
sieć	Chlebowo-Rosowo	3204	343 151,24	2013
hydrofornia (rozbudowa)	Załęcze		204 414,46	2012
sieć	Parlino	343	73 205,43	2009
sieć	Parlino	1172	78 128,46	2014
sieć	Krzywnica-Nowa Dąbrowa-Stara Dąbrowa	176	30 000,00	2020

Charakterystyka studni na ujęciach wody w gminie Stara Dąbrowa.

Tabela 23

Lp.	Numer	Powiat	Gmina	Miejscowość	Nazwa	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]	Numer ujęcia
1.	164	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Białuń	PGR-WIEŚ	46,00	92
2.	165	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Białuń	PGR-WIEŚ	46,00	92
3.	495	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Białuń	PGR-WIEŚ-2	46,00	225
4.	174	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Chlebowo	PGR-1	13,00	97
5.	175	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Chlebowo	PGR-2	13,00	97
6.	171	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Chlebówko	PGR-WIEŚ	58,00	96
7.	171	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Chlebówko	PGR-WIEŚ	87,00	96
8.	172	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Chlebówko	PGR-WIEŚ-1	58,00	96
9.	172	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Chlebówko	PGR-WIEŚ-1	87,00	96
10.	173	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Chlebówko	PGR-WIEŚ-2	58,00	96
11.	173	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Chlebówko	PGR-WIEŚ-2	87,00	96
12.	188	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Łęczycza	PGR-WIEŚ-1	62,00	105
13.	189	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Łęczycza	PGR-WIEŚ-2	62,00	105
14.	190	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Łęczycza	PGR-WIEŚ-1A	62,00	105
15.	191	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Łęczyna	PGR-1	54,00	106
16.	192	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Łęczyna	PGR-2	54,00	106
17.	193	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Łęczyna	PGR-3	54,00	106
18.	208	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Nowa Dąbrowa	PGR	28,00	114
19.	209	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Nowa Dąbrowa	PGR-1	28,00	114
20.	210	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Nowa Dąbrowa	PGR-2	28,00	114
21.	519	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Nowa Dąbrowa	PGR-1A	28,00	114
22.	194	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Nowy Młyn	PGR	21,00	107
23.	176	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Rosowo	PGR	-	98
24.	491	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Rosowo	Zakład Rolny	-	223
25.	203	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Stara Dąbrowa	PGR-WIEŚ-1	34,00	111
26.	204	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Stara Dąbrowa	PGR-WIEŚ-2	34,00	111
27.	205	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Stara Dąbrowa	PGR-WIEŚ-1A	34,00	111
28.	206	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Stara Dąbrowa	MBM	-	112
29.	207	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Stara Dąbrowa	Szkoła	4,00	113
30.	552	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Stara Dąbrowa	Wodociąg wiejski-3	34,00	111
31.	198	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Storkówko	PGR-1	63,00	109
32.	199	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Storkówko	PGR-1	63,00	109
33.	200	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Storkówko	PGR-2	63,00	109
34.	160	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Tolcz	Szkoła Podstawowa-1	4,50	90
35.	161	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Tolcz	PGR-1	15,00	91
36.	162	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Tolcz	PGR-2	15,00	91
37.	163	Stargardzki	Stara Dąbrowa	Tolcz	PGR	15,00	91

Źródło: „BANK HYDRO”, RDGW w Szczecinie 2002 r.

Gmina jest w trakcie tworzenia zintegrowanego systemu gospodarki wodno-ściekowej. Analiza stanu zaopatrzenia gminy w wodę pitną wskazuje, że obecny stan wyposażenia uznaje się za poprawny i nie stanowi on bariery rozwojowej. Schemat sieci wodociągowej przedstawia mapa „Infrastruktura techniczna”.

Wybudowane w latach ubiegłych, a częściowo zmodernizowane w latach dziewięćdziesiątych ujęcia wody realizowane były w stosunku do potrzeb rolnictwa wielkotowarowego z bardzo dużą

koncentracją inwentarza żywego; w związku z upadłością i restrukturyzacją głównych odbiorców wody, jakimi były PGR-y i spółdzielnie, stwierdza się znaczne rezerwy.

Do najpilniejszych spraw związanych z zaopatrzeniem w wodę, należy zaliczyć zakończenie uregulowań formalno-prawnych (żadne z ujęć wody nie posiada wyznaczonych i zatwierdzonych stref ochrony pośredniej poza ujęciem w Chlebówku), stanu władania i organizacyjnych odnośnie eksploatacji infrastruktury wodociągowej. Za najpilniejsze uznaje się:

- a) wodociąg Załęcze (Łęczyna – Łęczówka – Parlino):
 - dostosowanie układu technologicznego ujęcia do produkcji wody o parametrach zgodnych z obowiązującą normą;
 - wymianę pompy drugiego stopnia S82 na zestaw hydroforowy;
 - przeprowadzenie modernizacji ujęcia i rozbudowę wodociągu w aspekcie zabezpieczenia w wodę zespołu działek rekreacyjnych nad jeziorami Parlino, Kołki i Łęczycza;
- b) wodociąg Białuń (Białuń – Łęczyna – Tolcz):
 - dostosowanie układu technologicznego ujęcia do produkcji wody o parametrach zgodnie z obowiązującą normą;
- c) wodociąg Stara Dąbrowa (Stara Dąbrowa – Nowa Dąbrowa):
 - dostosowanie układu technologicznego ujęcia wody do produkcji wody o parametrach zgodnych z obowiązującą normą;
 - rozbudowa wodociągu do terenów wskazanych pod funkcje mieszkaniowo-usługowe (wzdłuż gruntów PKP);
 - zmodernizowany system napowietrzania wody;
- d) wodociąg Chlebówko (Chlebówko, Chlebowo, Rosowo):
 - rozbudowa wodociągu i stworzenie wodociągu grupowego Chlebówko, Chlebowo, Rosowo;
 - budowa zbiornika wody czystej o pojemności 100 m³ i budowa II⁰ pompownia (Chlebówko);
 - wykonanie 3500 mb²⁴ wodociągu przesyłowego Chlebówko – Chlebowo;
 - wykonanie 1000 mb²³ rurociągu przesyłowego Rosowo – Chlebówko (w tym przecisk pod rzeką Krąpielą);
- e) wodociąg Storkówko:
 - rozbudowa i modernizacja ujęcia wody z dostosowaniem układu technologicznego ujęcia do produkcji wody o parametrach zgodnych z obowiązującą normą;
 - wykonanie 3300 mb²³ rurociągu przesyłowego do miejscowości Kicko z przyłączem sieci wodociągowej wsi Moskorze i doprowadzenie wody do terenów przeznaczonych w planie zagospodarowania przestrzennego pod budownictwo letniskowe i zagospodarowanie rekreacyjno-turystyczne (wariant I).
- f) wodociąg Kępy (Kępy – Krzywnica – Rokicie):
 - rozbudowa i modernizacja ujęcia wody z dostosowaniem układu technologicznego ujęcia do produkcji wody zgodnych z obowiązującą normą;
 - modernizacja urządzeń na terenie ujęcia w miejscowości Rokicie, łącznie z wymianą rur wodociągowych i montażu hydrantów ppoż.;
- g) wodociąg Grabowo, gmina Stargard (Grabowo – Kicko – tereny zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego):
 - modernizacja stacji wodociągowej w miejscowości Grabowo;
 - rozbudowa wodociągu w kierunku terenów przeznaczonych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego pod zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne.

²⁴ Rurociągi przesyłowe należy lokalizować wzdłuż dróg, według szczegółowych uzgodnień z właściwymi zarządami. Dla terenów przeznaczonych pod lokalizację wodociągów należy sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

W oparciu o przedstawiony materiał, wskazanym jest opracowanie programu zaopatrzenia gminy w wodę pitną i zabezpieczenia kryzysowego, w którym rozstrzygnięte zostaną sprawy formalno-prawne, jak i wskazania w zakresie istniejących studni (tzw. program awaryjnego zaopatrzenia w wodę).

8.4. Odprowadzanie ścieków

Według dokumentacji technicznej – Koncepcja programowa „Projekt systemu kanalizacji sanitarnej dla gminy Stara Dąbrowa”²⁵ i przeprowadzonej inwentaryzacji²⁶ programowo-przestrzennej stwierdza się, iż na terenie gminy Stara Dąbrowa są następujące urządzenia oczyszczające ścieki:

- istniejące oczyszczalnie ścieków:
 - Stara Dąbrowa (osadnik Imhoffa i rów utleniający); obiekt w trakcie rozbudowy i modernizacji w celu powiększenia przepustowości do 190 m³/dobę wraz z rozbudową sieci kanalizacyjnej – planowany zasięg Stara Dąbrowa, Nowa Dąbrowa, Krzywnica i Kicko;
 - Storkówko (osadnik Imhoffa z polem filtracyjnym);
- obiekty, na których rozpoczęto i przerwano prace budowlane:
 - Chlebówko – przebudowa oczyszczalni gorzelnii na komunalną oczyszczalnię ścieków; stan techniczny zły;
 - Chlebowo – projektowano budowę dwóch „minibloków M-9” wraz z kanalizacją sanitarną; teren wskazany w mpzp – oznaczony symbolem 2NO;
 - Łęczycza – projektowano budowę oczyszczalni ścieków typu „ELjot 50” w ramach grupowej czyszczalni Łęczyna – Tolcz; teren wskazany w mpzp pod przepompownię, oznaczony symbolem 7NO.

Obecny stan gospodarki ścieków gminy uznaje się za niezadowalający; stanowi to istotne ograniczenie rozwoju, zwłaszcza gospodarczego.

Zgodnie z danymi zawartymi w opracowanej Koncepcji przyjmuje się następujące ilości ścieków powstających na terenie gminy:

- $Q_{\text{sr}} = 580 - 600 \text{ m}^3/\text{d}$,
- $Q_{\text{max}} = 760 - 800 \text{ m}^3/\text{d}$,
- $Q_{\text{h max}} = 45 - 50 \text{ m}^3/\text{d}$.

Możliwe warianty rozwiązań:

- 1) **W I** – polega na budowie oczyszczalni ścieków w Starej Dąbrowie wg ustaleń Koncepcji z 1996 r., obsługującej miejscowości: Stara Dąbrowa, Nowa Dąbrowa, Krzywice, Kicko; ścieki z pozostałych miejscowości, systemem kolektorów byłyby przepompowane do oczyszczalni w Maszewie;
- 2) **W II** – polega na rozbudowie oczyszczalni w Starej Dąbrowie do przepustowości ~ 400 m³/d i przyjęcia ścieków z miejscowości: Stara Dąbrowa, Nowa Dąbrowa, Krzywice, Kicko, Parlino, Łęczycza, Storkówko oraz wsie z gminy Marianowo: Dalewo i Gogolewo;
- 3) **W III** – polega na budowie i rozbudowie oczyszczalni w miejscowościach:
 - Stara Dąbrowa – budowa nowej połączona z modernizacją istniejącej;
 - Chlebówko – budowa nowej;
 - Parlino – budowa nowej;
 - Budowa kolektorów;
- 4) **W IV** – opracowany przez PUWiS Nowogard z dnia 15.11.2002 r. plan rozwoju i modernizacji infrastruktury gospodarki ściekowej, charakteryzuje się jak niżej:
 - **Oczyszczalnia w miejscowości Chlebowo:**

²⁵ Adamkiewicz R., „System kanalizacji gmin w zlewni rzeki Iny”, Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska – Zakład Usług Komunalnych w Szczecinie, Szczecin 2000 (nr archiwalny 285/99).

²⁶ Pracownia Projektowa „URBIX”, Szczecin 2002 r.

- opracować dokumentację na modernizację oczyszczalni ścieków w Chlebowie,
- wykonać 800 m kanalizacji sanitarnej w miejscowości Rosowo i połączyć z siecią kanalizacyjną miejscowości Chlebowo,
- **Oczyszczalnia w miejscowości Storkówko** - Opracować dokumentację na modernizację ścieków w Storkówko,
 - **Oczyszczalnia w miejscowości Stara Dąbrowa:**
 - zakup dwóch pomp do przepompowni oczyszczalni,
 - wykonanie 2600 m kanalizacji sanitarnej w miejscowości Nowa Dąbrowa i połączenie z siecią kanalizacyjną miejscowości Nowa Dąbrowa,
 - wykonanie 4100 m kanalizacji sanitarnej w miejscowości Kicko i połączenie z siecią kanalizacyjną miejscowości Stara Dąbrowa oraz podłączenie działek budowlanych położonych przy drodze Stargard Szczeciński – Maszewo na wysokości miejscowości Kicko,
 - **W miejscowości Białuń** - wykonanie 2600 m kanalizacji sanitarnej z miejscowości Białuń i połączenie z siecią kanalizacyjną miejscowości Tolcz,
 - **W miejscowości Tolcz** - wykonanie 2900 m kanalizacji sanitarnej z miejscowości Tolcz i połączenie z siecią kanalizacyjną miejscowości Łęczyna,
 - **W miejscowości Parlino** - wykonanie 5100 m kanalizacji sanitarnej z miejscowości Parlino i połączenie z siecią kanalizacyjną miejscowości Maszewo, co umożliwi późniejsze podłączenie działek rekreacyjnych nad jeziorem Parlińskim,
 - **W miejscowości Łęczycza** - wykonanie 2700 m kanalizacji sanitarnej z miejscowości Łęczycza i połączenie z siecią kanalizacyjną miejscowości Parlino,
 - **W miejscowości Łęczówka** - wykonanie 1700 m kanalizacji sanitarnej z miejscowości Łęczówka i połączenie z siecią kanalizacyjną miejscowości Łęczycza,
 - **W miejscowości Załęcze** - wykonanie 800 m kanalizacji sanitarnej z miejscowości Załęcze i połączenie z siecią kanalizacyjną miejscowości Łęczycza,
 - **W miejscowości Łęczyna** - wykonanie 3000 m kanalizacji sanitarnej z miejscowości Łęczyna i połączenie z siecią kanalizacyjną miejscowości Załęcze,
 - **W miejscowościach Moskorze i Rokicie** należy wybudować lokalne oczyszczalnie ścieków.

Dla terenów przeznaczonych pod lokalizację elementów infrastruktury gospodarki ściekowej należy opracować miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

System gospodarki ściekowej w gminie Stara Dąbrowa pokazano na planszy podstawowe j „Studium”. Wskazaniem jest opracowanie gminnego programu gospodarki wodno-ściekowej, który po uchwaleniu, stanie się podstawą działań inwestycyjnych.

W ciągu okresu od 2002 do 2021 roku stan infrastruktury kanalizacyjnej znacznie się poprawił w ostatnim okresie. Stan na 2021 rok to 6 oczyszczalni ścieków, łączna przepustowość określona w pozwoleniu wodnoprawnym 342 m³/dobę.

Oczyszczalnie ścieków znajdują się w miejscowościach: Stara Dąbrowa, Chlebowo, Łęczyna, Białuń, Storkówko, Załęcze. Poniżej przedstawiono tabele 23A z charakterystyką obecnie funkcjonujących oczyszczalni ścieków.

Długość sieci kanalizacyjnej to 25,49 km.

Tabela 23A

Gmina Stara Dąbrowa											
l.p.	Obiekt	Miejscowość	Nr decyzji	Data wydania	Data ważności	ilość ścieków [m3/dobę] wg. Pozwolenia	ilość ścieków [m3/rok]	Rzeczywista ilość ścieków 2021		Rzeczywista ilość ścieków 2020	
								dobowa [m3/dobę]	roczna [m3/rok]	dobowa [m3/dobę]	roczna [m3/rok]
1	Oczyszczalnia	Stara Dąbrowa	SZ.ZUZ.3.421.16.4.2019.ŻS2	16.08.2019	23.09.2026	300	109 500	97	35 281	97	35 230
2	Oczyszczalnia	Chlebowo	SZ.ZUZ.3.4210.95.3.2020.EK	11.01.2021	28.01.2031	34	12 410	30	10 944	30	10 797
3	Oczyszczalnia	Łęczyna	SZ.ZUZ.3.4210.54.4.2021.EW	31.08.2021	17.09.2031	13	4 745	11	3 992	12	4 284
4	Oczyszczalnia	Białyń	SZ.ZUZ.3.421.1.4.2019.MG1	24.01.2019	22.08.2022	58	21 411	14	5 084	12	4 555
5	Oczyszczalnia	Storkówko	SZ.ZUZ.3.421.4.3.2019.MG1	06.03.2019	23.02.2027	30 (45)	16 425	21	7 587	20	7 461
6	Oczyszczalnia	Załęcze	SZ.ZUZ.3.421.7.3.2019.ŻS2	20.05.2019	15.03.2027	30 (45)	16 425	13	4 871	12	4 545

8.5. Regulacja stosunków wodnych

8.5.1. Melioracje

Jednym z podstawowych czynników wpływających na produktywność i intensywność rolniczej przestrzeni produkcyjnej jest regulacja stosunków wodnych.

Użytki rolne w gminie Stara Dąbrowa zajmują obszar ponad 9 tys. ha (80,4% powierzchni ogólnej), w tym grunty orne i sady – 7,8 tys. ha, pozostałe 1,5 tys. ha to trwałe użytki zielone.

W latach 1969-1991, na około 1/3 powierzchni użytków rolnych w gminie przeprowadzono prace melioracyjne, regulujące stosunki wodne, przystosowując je do intensywnej produkcji rolnej.

Rozkład przestrzenny zmeliorowanych kompleksów przedstawiono na mapie ... „Gmina Stara Dąbrowa – gospodarka wodna – melioracje”, a szczegółową charakterystykę przedstawia poniższe zestawienie.

Tabela 24

Gmina Stara Dąbrowa – stan zmeliorowania użytków rolnych w 2002 r.

Lp.	Kompleks melioracyjny	Powierzchnia w ha			Lata realizacji inwestycji
		Ogółem	w tym drenowanie gruntów ornych	melioracje łąk	
1.	A. Chlebowo – Chlebówko	231	231	-	1969-1972
2.	B. Białyń – Tolcz – Łęczyna	1338	1131	207	1971-1977
3.	C. Stara Dąbrowa – Nowa Dąbrowa – Kicko	1210	1124	86	1969-1991
4.	Razem gmina (ha)	2779	2486	293	-
	(%)	100,0	89,5	10,5	

Źródło: Zarząd Melioracji i Urzędzeń Wodnych Województwa Zachodniopomorskiego, Oddział Terenowy w Stargardzie Szczecińskim, 2002 r., obliczenia własne P.P. „URBIX”, Szczecin 2002 r.

Stan techniczny systemów regulujących gospodarkę wodną na terenie gminy jest zróżnicowany, od obszarów, na których wymagane jest ponowne przeprowadzenie prac melioracyjnych połączone z nowym zagospodarowaniem do obszarów o dobrze funkcjonującym systemie.

Zważywszy, że rolnictwo było i będzie główną funkcją zagospodarowania obszaru gminy, wskazanym jest opracowanie szczegółowej analizy potrzeb regulacji stosunków wodnych na gruntach rolnych, przy uwzględnieniu wymogów ochrony środowiska przyrodniczego (część

gruntów podlega ochronie na podstawie przepisów szczególnych) i stanu własności, który uległ istotnym zmianom w ostatnim dziesięcioleciu.

8.6.2. Budowle hydrotechniczne

- W górnym biegu rzeki Krąpieli, w miejscowości Chlebówko na km 36+200 odbudowany został w roku 1996 jaz piętrzący wodę wraz ze zbiornikiem retencyjnym, z którego woda w ilości 1,14 m³/sek wykorzystywana jest przez małą elektrownię wodną (moc 15 kW) do produkcji energii elektrycznej. Piętrzenie wody na jazu do rzędnej 52,60 m n.p.m. ustalone zostało decyzją Kierownika Urzędu Rejonowego w Stargardzie z dnia 16 maja 1994 r.
- Na km 33+100 rzeki Krąpieli, w rejonie miejscowości Rokicie, w latach 1998-99 odbudowany został jaz piętrzący wodę oraz kanał młyński stanowiący doprowadzalnik wody do uruchomionej małej elektrowni wodnej (moc 15 kW) wykorzystującej przepływ wody w ilości 1,25 m³/h do produkcji energii elektrycznej. Piętrzenie wody na jazu do rzędnej 49,75 m n.p.m. ustalone zostało decyzją Starosty Stargardzkiego.
- W miejscowości Krzywnica na km 30+600 rzeki Krąpieli odbudowany został w 1980 r. jaz piętrzący wodę do rzędnej 47,30 m n.p.m. dla celów stawowej gospodarki rybackiej. Powierzchnia stawów rybnych Krzywnica – Dzwonowo wynosi 280 ha lustra wody. Zapotrzebowanie na wodę technologiczną, potrzebną do wiosennego napełnienia stawów rybnych i uzupełnienia ubytków wody w ciągu roku, ustalone zostało decyzją Urzędu Wojewódzkiego w Szczecinie, w ilości 7304 m³ w okresie od III do X każdego roku.

8.6.3. Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych – ochrona przeciwpowodziowa

W związku z potrzebą zabezpieczenia przeciwpowodziowego terenów położonych w dolinie rzeki Krąpieli, poniżej miejscowości Rokicie, planuje się utworzenie naturalnego zbiornika wodnego o powierzchni około 20 ha, powyżej jazu Rokicie, zlokalizowanego na gruntach Skarbu Państwa (ZWRSP), poprzez podwyższenie piętrzenia wody do rzędnej 50,30 m n.p.m. Dla realizacji tego przedsięwzięcia wymagana będzie modernizacja nieutwardzonej drogi gminnej, stanowiącej dojazd do użytków rolnych położonych po wschodniej stronie rzeki Krąpieli.

Istniejący nasyp drogowy stanowi zarazem naturalną groblę, której podwyższenie umożliwi podniesienie piętrzenia lustra wody, przy niewielkich nakładach kosztów.

Zalane tereny wzbogacą krajobraz doliny rzeki. Krąpiel, która uznana została jako Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Rzeki Krąpieli” oznaczonego na mapie symbolem OCHK-1. Jednocześnie zbiornik ten, który już dziś w części jest ostoją dla ptactwa wodnego, może być wykorzystany dla celów rekreacyjno-turystycznych.

Dopuszcza się w obrębie terenów zabudowanych wsi Rokicie utworzenie stacji wodnej, a grunty przyległe do zbiornika, po szczegółowych analizach, w zakresie chłonności, mogą być przeznaczone na różny funkcji turystyczno-rekreacyjnej.

Powyższe przedsięwzięcia należy skoordynować z planowanym do budowy w dolnym biegu rzeki Krąpieli zbiornikiem retencyjnym „Strachocim”. Zgodnie z ustaleniami Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego zbiornik „Strachocim” położony na terenie gminy Stargard Szczeciński ma pełnić funkcję zbiornika retencyjnego służącego celom przeciwpowodziowym, jak również ma być to zbiornik rezerwowy wody pitnej dla mieszkańców miasta Stargardu Szczecińskiego.

Biorąc pod uwagę sytuacje opisane powyżej, stwierdza się, że z punktu widzenia gospodarki wodnej, jak i ochrony środowiska przyrodniczego, w całej zlewni rzeki Krąpiel, lokalizacja wszelkich inwestycji przemysłowo-składowych o szkodliwym oddziaływaniu na jakość wód jest niedopuszczalna.

Pozostałe zalecenia:

- Tereny zalewowe wyłącza się z wszelkiej zabudowy. Trwałą zabudowę, zgodnie z ustaleniami mpzp, należy lokalizować na terenach o rzędnej 1,0 m nad statycznym poziomem wody, przy nieurodzajnym przypiływie wezbraniowym.
- Wprowadza się zakaz prowadzenia nasadzeń drzew i krzewów w obrębie budowli hydrotechnicznych i na terenach zmeliorowanych.
- Wzdłuż wałów przeciwpowodziowych oraz rzek i otwartych kanałów melioracyjnych należy, w miarę możliwości, pozostawić pas techniczny szerokości 6-8 m (dla umożliwienia dojazdu do ewentualnego miejsca awarii lub przeprowadzenia remontu i konserwacji obiektów).
- W obrębie mostów na rzece Krąpieli, przewidzieć budowę podjazdów dla samochodów straży pożarnej, w celu umożliwienia poboru wody w sytuacjach kryzysowych. Podobne podjazdy należy zlokalizować przy zbiornikach retencyjnych.

Uporządkować sprawy własnościowe, zwłaszcza gminnych zbiorników przeciwpowodziowych.

8.6. Podstawowe kierunki działań w zakresie gospodarki wodno-ściekowej i regulacji stosunków wodnych

W gospodarce wodnej gminy podstawowym zadaniem jest zabezpieczenie potrzeb wodnych dla obszarów wiejskich (woda do celów bytowo-gospodarczych), jak i dla rolnictwa. Do priorytetów należą sprawy związane z regulacją stanu formalno-prawnego funkcjonowania elementów gospodarki wodnej, a w dalszej kolejności działania w kierunku rozbudowy i modernizacji ujęć wody, stacji uzdatniania i sieci przesyłowych.

Istotnym zagadnieniem jest regulacja stosunków wodnych w obszarze rolniczej przestrzeni produkcyjnej z uwagi na występujące coraz częściej okresy suszy atmosferycznej i glebowej oraz okresy nadmiernych opadów, w wyniku czego występują zalewy i powodzie.

Aby zapobiec niekorzystnym zjawiskom, wskazanym jest budowa małych zbiorników retencyjnych, które ograniczą odpływ wód, jak również pozwolą efektywnie sterować odpływami i skutecznie oddziaływać na zagrożenia powodziowe.

Retencja zbiornikowa i korytowa rzek, odbudowa systemów nawadniająco-odwadniających i progów wodnych pozwoli na zwiększenie dyspozycyjnych zasobów wodnych oraz ich racjonalne wykorzystanie.

Wskazano jest, aby małe zbiorniki retencyjne budować na terenach leśnych, lokalizowanych na rowach i ciekach wodnych, jak również w obrębie gruntów należących do osób fizycznych z przeznaczeniem części z nich na potrzeby rybackie.

W oparciu o analizę istniejącego stanu i poziomu wyposażenia infrastruktury technicznej gminy oraz uwzględniając potrzeby oraz możliwości dostępu do środków finansowych, wskazuje się zadania dotyczące polepszenia i usprawnienia gospodarki wodno-ściekowej, jak i regulacji stosunków wodnych na obszarze gminy, jakie należy uwzględnić przy opracowaniu programu gospodarki wodno-ściekowej oraz regulacji stosunków wodnych w gminie:

- budowa, rozbudowa i modernizacja ujęć wodociągowych i stacji uzdatniania wody, w tym program zaopatrzenia wsi w wodę w okresie wystąpienia sytuacji kryzysowej;
- budowa nowych i rozbudowa istniejących sieci wodociągowych;
- systematyczna wymiana istniejących sieci wodociągowych wykonanych z rur azbestowo-cementowych;
- wprowadzenie i realizacja zasady oczyszczania ścieków w miejscu, gdzie powstają oraz oddawanie oczyszczonej wody na powrót do lokalnej zlewni;
- wdrażanie technologii umożliwiającej rolnicze wykorzystanie osadów ściekowych;
- budowa nowych, modernizacja i rozbudowa istniejących systemów oczyszczania ścieków.

W zakresie melioracji należy:

- systematycznie, co roku przeprowadzać konserwację, odbudowę i modernizację urządzeń w melioracji podstawowej;

- utrzymać obszar zmeliorowanych użytków rolnych przez bieżącą konserwację, odbudowę lub modernizację urządzeń melioracji szczegółowej;
- objąć melioracją nowe powierzchnie użytków rolnych, w zależności od zaistniałych potrzeb;
- przystąpić do realizacji budowy małych zbiorników wodnych w oparciu o wcześniej przygotowany program małej retencji wód.

Zgodnie z art. 7 pkt. 1 ppkt. 3 ustawy z dnia 8 marca 1999 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142 poz. 1591) zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty w zakresie wodociągów i zaopatrzenia w wodę, należy do zadań własnych gminy. Gmina zobowiązana jest do zabezpieczenia stałej dostawy wody dla ludności. W sytuacjach awaryjnych, kiedy następuje przerwa w dostawie wody, należy zorganizować dowóz wody beczkownikami, ewentualne dostarczanie jej w hermetycznych pojemnikach lub z systemu awaryjnych ujęć wody.

Lokalizację awaryjnych ujęć wody należy uwzględnić w obszarach wskazanych do sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Lokalizacja winna być poprzedzona szczegółowymi badaniami geologicznymi.

W zakresie ochrony przeciwpożarowej, poza uregulowaniem stanu formalno-prawnego zbiorników należy utrzymywać je w należytych stanie technicznym.

Jednocześnie wyznacza się miejsca poboru wody powierzchniowej w miejscowościach:

- Chlebowo – punkt czerpania wody, zlokalizowany na progu wodnym w rejonie mostu na rzece Krąpieli;
- Chlebówko – punkt czerpania wody – „stawy młyńskie”;
- Krzywnica – punkt czerpania wody na rzece Krąpiel w rejonie jazu zlokalizowanego w północnej części wsi;
- Łęczycza – punkt czerpania wody z jeziora Łęczyckiego;
- Parlino – punkt czerpania wody z jeziora Parlińskiego;
- Rokicie – punkt czerpania wody, obecnie z rzeki Krąpiel przy istniejących jazach, docelowo ze zbiornika retencyjnego „Rokicie”.

Dojazdy do miejsc czerpania wody, jak i same punkty poboru powinny być oznakowane zgodnie z obowiązującymi normami.

8.7. Zaopatrzenie w energię elektryczną

8.7.1. Stan istniejący i kierunki rozwoju

Gmina Stara Dąbrowa zasilana jest w energię elektryczną napięciem 15 kV z sieci energetyki zawodowej liniami napowietrznymi z dwóch stacji 110/15 kV, które zlokalizowane są w Stargardzie Szczecińskim (pierwsza) i Maszewie (druga); są to linie magistralne L-67 i L-75 o przekroju APL 70 mm² wraz z rozgałęzieniami L-67/7/1 i L-75/10 o zróżnicowanych przekrojach. Linia L-75 zasilana ze stacji Stargard Szczeciński przez linię L-61.

Napowietrzna sieć elektroenergetyczna gminy o napięciu 15 kV zasila 32 stacje transformatorowe 15/0,4 kV zlokalizowane we wszystkich miejscowościach o łącznej mocy około 3,7 MVA.

Obecnie na terenie gminy zarejestrowanych jest 1318 odbiorców energii elektrycznej. Szczegółową charakterystykę stacji transformatorowych i liczbę odbiorców według miejscowości przedstawiono w załączonych tabelach nr 25 „Trafostacje i odbiorcy energii elektrycznej w gminie Stara Dąbrowa wg miejscowości” i nr 26 „Charakterystyka trafostacji 15/0,4 kV w gminie Stara Dąbrowa w 2002 r.”.

Stan sieci średnich napięć na ogół jest dobry. Ilość i rozmieszczenie stacji (przedstawia załączona mapa „Infrastruktura techniczna”) uznaje się za poprawne, a zgodnie z pismem Energetyki Szczecińskiej S.A., w latach 2002-2005, nie przewiduje się znaczących inwestycji w zakresie rozbudowy i modernizacji infrastruktury elektrotechnicznej na terenie gminy wymagających zabezpieczenia terenu.

Perspektywiczne zapotrzebowanie na moc na poziomie 15 kV szacuje się na poziomie 4-5 MW, jeśli nie pojawiają się energochłonni odbiorcy typu przemysłowego.

Zgodnie z dokumentacją techniczną pt. „Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe”²⁷ przewiduje się modernizację systemu według poniższych założeń:

- przebudowa sieci SN – 15 kV pod kątem usunięcia kolizji przestrzennych i zapewnienia bezawaryjności dwustronnego zasilania z linii magistralnych;
- dla zmodernizowanych i nowowybudowanych linii SN – 15 kV wskazanym jest zlokalizowanie ich wzdłuż dróg oraz linii energetycznych wysokich napięć;
- przy projektowaniu tras odgałęzień zasilanych ze stacji słupowych (poza terenami intensywnie zurbanizowanymi) należy prowadzić je wzdłuż naturalnych linii podziału terenu, chroniąc kompleksy gruntów rolnych i leśnych;
- w rejonie jeziora Parlińskiego i jeziora Grabowskiego należy przewidzieć budowę stacji transformatorowych 15/04 kV celem zabezpieczenia potrzeb energetycznych wynikających z realizacji rekreacyjno-turystycznego zagospodarowania terenów; stacje należy projektować zgodnie z potrzebami technicznymi i możliwościami terenowymi;
- zachowuje się strefy uciążliwości dla linii przemysłowych wysokich napięć (WN) zgodnie z obowiązującymi przepisami;
- należy umożliwić dysponentowi sieci średniego napięcia jej dostosowanie do narastających potrzeb, poprzez wymianę przewodów na większe przekroje, a w przypadku zastosowania kabli stosować kable z izolacją gazową.

Przez teren gminy przebiegają tranzytowe napowietrzne linie przemysłowe wysokiego napięcia WN – 400 kV i WN – 110 kV; ich lokalizację pokazano na planszy podstawowej „Studium”.

Na terenie gminy Stara Dąbrowa, w miejscowościach Chlebówko i Rokicie od 1999 r. funkcjonują dwie elektrownie wodne o mocy 15 kV, wykorzystujące wody rzeki Krapieli.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 2 lutego 1999 r. w sprawie obowiązku zakupu energii elektrycznej ze źródeł niekonwencjonalnych oraz zakresu tego obowiązku (Dz.U. z 1999 r. Nr13 poz. 119), wyprodukowana energia w tych elektrowniach trafia do sieci przesyłowych.

Tabela 25

Trafostacje 15/0,4 kV, odbiorcy energii elektrycznej w gminie Stara Dąbrowa wg miejscowości (stan we wrześniu 2002 r.)

Lp.	Obręb Miejscowość	Liczba stacji Transformatorowych*	Moc stacji	Liczba odbiorców
1.	Białuń	2	260	217
2.	Chlebowo	2	200	77
3.	Chlebówko	4	390	116
4.	Kicko	1	63	76
5.	Krzywnica	1	100	47
6.	Łęczycza**	7	711	180
7.	Nowa Dąbrowa	1	160	107
8.	Parlino	1	200	107
9.	Rokicie	1	63	12
10.	Rosowo	1	50	26
11.	Stara Dąbrowa	6	483	211
12.	Storkówko	4	910	106
13.	Tolcz	1	100	36
14.	Razem gmina	32***	3690	1318

* Stacje transformatorowe 15/0,4 kV

** Łącznie z miejscowościami: Łęczówka, Łęczyna, Załęcze, Moskorze

*** z tego 20 stacji wieżowych, 11 stacji słupowych, 1 stacja typu miejskiego Źródło: dane Energetyki Szczecińskiej S.A., Szczecin 2002 r.

Tabela 26

²⁷ Leciej K., Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska, Zakład Technicznych Usług Komunalnych w Szczecinie, Szczecin, wrzesień 2001 r.

Charakterystyka stacji transformatorowych 15/04 kV w gminie Stara Dąbrowa (stan na 2002 r.)

Lp.	Obręb	Nr stacji	Moc stacji
1.	Parlino	317	200
2.	Storkówko	3113 3114 3739 3695	160 400 250 100
3.	Łęczycza	3153 316A 3722 3315 3479 3817 3211	30 63 40 250 68 100 160
4.	Kicko	3170	63
5.	Nowa Dąbrowa	3538	160
6.	Krzywnica	3539	100
7.	Stara Dąbrowa	3169 3205 3779 3540 3789 3541	30 63 30 160 100 100
8.	Tolcz	331	100
9.	Białuń	339 3840	160 100
10.	Rokicie	3542	63
11.	Chlebówko	334 335 3411 3204	100 160 100 30
12.	Chlebowo	3538 3853	100 100
13.	Rosowo	3536	50

Źródło: dane Energetyki Szczecińskiej S.A., Szczecin 2002 r., inwentaryzacja P.P. „URBIX”.

8.7.2. Odnawialne źródła energii

Do roku 2015 produkcja energii, w stosunku do jej obecnego zużycia, z odnawialnych źródeł powinna wynosić 10-12 %. W związku ze stale rosnącymi cenami paliw kopalnych (węgiel, ropa, gaz) stosowanie obecnie odnawialnych źródeł energii ma uzasadnienie nie tylko ekologiczne, ale również ekonomiczne.

Postęp naukowo – techniczny spowodował, że stosowane technologie, służące do produkcji energii ze źródeł odnawialnych, są coraz bardziej efektywne i konkurują pod względem ekonomicznym z systemami tradycyjnymi.

W ogólnej gospodarce energetycznej gmin mogą być wykorzystywane, m.in. takie źródła energii odnawialnej, jak:

- **energia wiatru** – wprowadzone ostatnio regulacje prawne spowodowały znaczne zainteresowanie potencjalnych inwestorów budową i eksploatacją elektrowni wiatrowych. Produkcja energii ze źródeł odnawialnych, w tym wykorzystanie siły wiatru, jest działaniem zgodnym z polityką ekologiczną i energetyczną państwa, jak również przyjętymi w tej dziedzinie umowami międzynarodowymi. Energetyka wiatrowa to nie tylko korzyści ekologiczne, wynikające z wykorzystania powszechnego, odnawialnego surowca do tworzenia przyjaznej środowisku i człowiekowi energii elektrycznej, w sposób nie powodujący powstania szkodliwych i uciążliwych produktów ubocznych, ale także szeroki

wachlarz korzyści ekonomicznych (podatki, akwizycja lokalnych przedsiębiorstw, nowe miejsca pracy) i społecznych (czyste środowisko naturalne, korzyści marketingowe). Władze gmin, gdzie warunki meteorologiczne szczególnie odpowiadają wymogom energetyki wiatrowej (a takie panują na terenie badanej gminy), powinny liczyć się z pojawiającymi się bądź to wnioskami o wydanie pozwolenia na budowę elektrowni wiatrowej na terenie gminy, lub wskazanie akceptowanej przez gminę lokalizacji takiej inwestycji;

Wyznacza się obszar lokalizacji farmy wiatrowej (patrz załącznik graficzny – plansza podstawowa) w rejonie miejscowości Kicko. Przy sporządzaniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dotyczącego lokalizacji elektrowni wiatrowych należy uwzględnić następujące wytyczne:

- przeprowadzenie procedur wynikających z zapisów rozdziału 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 ze zmianami),
- minimalna odległość od zabudowy związanej ze stałym pobytom ludzi nie mniejsza niż 400 m, w zależności od usytuowania siłowni wiatrowych i budynków względem stron świata,
- minimalna odległość od rezerwatów (z wyjątkiem florystycznych) i łęgów 1000 m,
- minimalne odległości od stref ochronnych ostoi i miejsc rozrodu zwierząt wg załącznika nr 5 Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz. U. Nr 220, poz. 2237),
- rezerwatów flory 200 m,
- sąsiedztwo użytku ekologicznego „Łąki pod Kickiem” wymaga prowadzenie monitoringu wpływu siłowni na jego środowisko,
- skraju zwartych kompleksów leśnych 100 m,
- rzek 200 m, większych zbiorników wodnych 500 m,
- odległość pomiędzy poszczególnymi siłowniami min. 300 m,
- zapewnienie dojazdu sprzętem specjalistycznym do istniejących stanowisk słupowych i przewodów elektroenergetycznych linii napowietrznych oraz stacji transformatorowych 15/0,4 kV w celu przeprowadzenia prac eksploatacyjnych lub usuwania awarii,
- budowę przesyłowych linii energetycznych,
- zachowanie odległości od dróg o nawierzchni utwardzonych i linii kolejowych 100 m,
- zachowanie odległości od istniejących i projektowanych sieci gazowych wysokiego i średniego ciśnienia zgodnie z obowiązującymi przepisami branżowymi,
- obiekty o wysokości 100 m i powyżej będą stanowiły przeszkody lotnicze i powinny być wyposażone w znaki przeszkodowe oraz uzgadniane z Prezesem Urzędu Lotnictwa Cywilnego, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 25 czerwca 2003 r. w sprawie sposobu zgłaszania oraz oznakowania przeszkód lotniczych (Dz. U. Nr 130, z 2003 r., poz. 1193) oraz Rozporządzeniem Ministra Transportu i Budownictwa z dnia 13 stycznia 2006 r. zmieniającym Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie sposobu zgłaszania oraz oznakowania przeszkód lotniczych (Dz. U. Nr 9, poz. 53),
- opracowanie do każdej lokalizacji farmy wiatrowej studium wpływu siłowni wiatrowych na krajobraz z uwzględnieniem powiązań widokowych,
- z uwagi na sąsiedztwo z obszarem Natura 2000 PLB320008 „Ostoja Ińska” może być wymagane uzyskanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia inwestycyjnego i obowiązujące w tym zakresie przepisy i procedury zawarte w art. 33 34 ustawy o ochronie przyrody.

Wyznacza się obszar lokalizacji farmy wiatrowej (patrz załącznik graficzny – plansza podstawowa) w rejonie miejscowości Łęczycza i Tolcz. Przy sporządzaniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dotyczącego lokalizacji elektrowni wiatrowych należy uwzględnić następujące wytyczne:

- minimalna odległość od zabudowy związanej ze stałym pobytem ludzi nie mniejsza niż 400 m, w zależności od usytuowania siłowni wiatrowych i budynków względem stron świata, przy uwzględnieniu izofony o wartości 40 -45 dB;
 - minimalna odległość o rezerwatów (z wyjątkiem florystycznych) i łągowisk – 1000 m,
 - rezerwatów flory – 200 m,
 - minimalna odległość od skraju zwartych kompleksów leśnych – 100 m,
 - minimalna odległość od rzek – 200 m, większych zbiorników wodnych – 500 m,
 - zapewnienie dojazdu sprzętem specjalistycznym do istniejących stanowisk słupowych i przewodów elektroenergetycznych linii napowietrznych oraz stacji transformatorowych 15/0,4 kV w celu przeprowadzenia prac eksploatacyjnych lub usuwania awarii,
 - budowę przesyłowych linii energetycznych,
 - zachowanie odległości od dróg o nawierzchni utwardzonych – min. 50m,
 - zachowanie odległości od istniejących i projektowanych sieci gazowych wysokiego i średniego napięcia oraz napowietrznych linii energetycznych WN i SN zgodnie z obowiązującymi przepisami branżowymi,
 - parametry siłowni wiatrowych: w zależności od przyjętych technologii i uwarunkowań terenowo-środowiskowych- jednak nie więcej niż 200 m od powierzchni terenu do górnego położenia śmigła generatora prądotwórczego, przy mocy generatora do 5,0 MW,
 - obiekty o wysokości powyżej 50 m będą stanowiły przeszkody lotnicze i powinny być wyposażone w znaki przeszkodowe oraz uzgadniane odpowiednio z Prezesem Urzędu Lotnictwa Cywilnego Dowództwem Sił Powietrznych i Polską Agencją Żeglugi Powietrznej (lub ich przyszłych odpowiedników), zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 25 czerwca 2003 r. w sprawie sposobu zgłaszania oraz oznakowania przeszkód lotniczych (Dz. U. Nr 130, z 2003 r. poz. 1193) oraz Rozporządzeniem Ministra Transportu i Budownictwa z dnia 13 stycznia 2006 r. zmieniającym Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie zgłaszania oraz oznakowania przeszkód lotniczych (Dz. U. Nr 9, poz. 53), opracowanie do każdej lokalizacji farmy wiatrowej studium wpływu siłowni wiatrowych na krajobraz z uwzględnieniem powiązań widokowych,
 - przeprowadzenie procedur wynikających z zapisów rozdziału 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 ze zmianami),
 - minimalne odległości od stref ochronnych ostoi i miejsc rozrodu zwierząt wg załącznika nr 5 Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz. U. Nr 220, poz. 2237),
 - sąsiedztwo użytku ekologicznego „Łąki pod Kickiem” wymaga prowadzenia monitoringu wpływu siłowni na jego środowisko,
 - sąsiedztwo ZPK-1 w obrębie jeziora Parlino,
 - z uwagi na sąsiedztwo z obszarem Natura 2000 PLB320008 „Ostoja Inńska” może być wymagane uzyskanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia inwestycyjnego i obowiązujące w tym zakresie przepisy i procedury zawarte w art. 33 i 34 ustawy o ochronie przyrody.
- **energia wody** – w Polsce elektrownie wodne produkują ok. 3% energii elektrycznej. Pomimo, że w naszym kraju istnieją niewielkie zasoby wody, które można wykorzystać do produkcji energii, to budując na nich elektrownie korzystnie wpływa się na całość gospodarki wodnej (zapobieganie powodziom, nawadnianie gruntów, rekreacja przy powstających zbiornikach wodnych). Energia wód płynących na obszarze regionu może być wykorzystywana do wytwarzania energii elektrycznej w małych elektrowniach wodnych. Potencjał energetyczny tych wód jest mały. Energia elektryczna produkowana w małych elektrowniach wodnych może być wykorzystywana do napędu wielu urządzeń lokalnych (przepompowni, oczyszczalni ścieków i innych urządzeń) lub dostarczana do sieci ogólnoużytkowej;

- **energia biomasy** – biomasa to substancja organiczna, głównie pochodzenia roślinnego. Do biomasy zalicza się również odpady z produkcji zwierzęcej, przemysłu rolno – spożywczego i z gospodarki komunalnej. Biomasa może służyć jako niskokaloryczne paliwo w procesie spalania lub może być przetwarzana w procesie biologicznym bądź termicznym na paliwo gazowe. Biomasa może być ważnym źródłem energii pierwotnej w rejonach rolniczych, zwłaszcza tam, gdzie przeważa produkcja roślinna. Warunki przyrodnicze regionu są wyjątkowo sprzyjające do produkcji biomasy (duża powierzchnia użytków rolnych, znaczna suma opadów atmosferycznych – średnia roczna powyżej 700 mm, długi okres wegetacji roślin – 205-210 dni, nadwyżki siły roboczej). Modernizując systemy ciepłne funkcjonujące w miejscowościach wiejskich i mniejszych miastach można wykorzystać jako paliwo biomasę, w postaci słomy czy zrębek, pochodzących z gospodarki leśnej lub specjalnych upraw, tzw. roślin energetycznych. Spalanie drewna odpadowego i słomy jest opłacalne w porównaniu z innymi nośnikami energii pierwotnej, ponieważ wykorzystuje się paliwo pochodzące albo z własnej produkcji, albo jako materiał odpadowy (słoma, drewno odpadowe, trociny itp.). Energetyka oparta na produktach pochodzących z produkcji rolniczej, przede wszystkim na słomie, etanolu i olejach roślinnych, jest szansą na zintensyfikowanie w regionie produkcji rolniczej. Biopaliwa (biomasa, etanol, oleje roślinne) mogą być również wykorzystywane do napędu bloków grzewczo – elektrycznych, tzw. mikroelektrociepłowni, w których oprócz energii elektrycznej produkowana jest energia cieplna. Rozwój odnawialnych źródeł energii, zwłaszcza w wyniku wykorzystywania biomasy, stwarza szansę (szczególnie dla lokalnych społeczności) na zwiększenie niezależności energetycznej, powstawanie nowych miejsc pracy, a także pozwala na proekologiczną modernizację systemów energetycznych. Znacznego wsparcia finansowego na realizację projektów związanych z odnawialnymi źródłami energii udziela Fundacja EKO-FUNDUSZ;
- **energia promieniowania słonecznego** – słońce jest czystym, nieuciążliwym i niewyczerpalnym źródłem darmowej energii. Obszar województwa zachodniopomorskiego znajduje się w strefie klimatycznej pozwalającej z powodzeniem stosować urządzenia do pozyskiwania i przetwarzania energii słonecznej w ciepło lub energię elektryczną. Odpowiednio dobrane i wykonane instalacje solarne znajdują zastosowanie zarówno w gospodarstwach domowych, jak i w hotelach, ośrodkach wypoczynkowych a także w rolnictwie. Przykłady efektywnego wykorzystania energii promieniowania słonecznego, to m.in.:
 - produkcja energii elektrycznej w ogniwach fotowoltanicznych (np. do napowietrzania stawów hodowlanych czy zasilania niewielkich urządzeń),
 - suszarnictwo,
 - ogrzewanie szklarni,
 - przygotowanie ciepłej wody użytkowej do celów domowych i gospodarskich,
 - podgrzewanie wody w basenach,
 - wykorzystanie biernych systemów słonecznych w budynkach mieszkalnych i inwentarskich;

Na terenach oznaczonych symbolami 5.D, 6.1D, 6.2D i 12.D, zgodnie z przepisami odrębnymi, dopuszcza się lokalizację instalacji fotowoltaicznych o mocach większych niż 100kW. Granica strefy ochronnej związanej z ewentualnymi ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu pokrywa się z granicą wyznaczonych obszarów „D”;
- **energia powietrza, wody, gruntu** – te nośniki energii są wykorzystywane poprzez tzw. pompy ciepła, działające na zasadzie odwróconej lodówki. Urządzenia te pobierają ciepło z otoczenia i przekazują je do pomieszczenia. Pomieszczenia te mogą być ogrzewane, a latem klimatyzowane. W wyniku stosowania nowych generacji pomp ciepła, ok. ¾ energii potrzebnej na pokrycie zapotrzebowania energetycznego obiektu można pozyskać ze środowiska naturalnego. Pompy ciepła to obecnie najnowsze systemy grzewcze. Z

powodzeniem zastępują ogrzewanie na paliwo stałe, olejowe czy gazowe. Obszary wiejskie to potencjalne i praktycznie nieograniczone źródło nośników energii, które mogą być wykorzystywane poprzez pompy ciepła.

- **energia produktów roślinnych** – produkty pochodzenia roślinnego, które mogą być wykorzystane jako nośniki energii, to: etanol, metanol, oleje roślinne. Spirytus w postaci etanolu, produkowany z produktów roślinnych, głównie takich jak zboża i ziemniaki, może być wykorzystany przede wszystkim jako dodatek do benzyn. Zakłada się, że do roku 2015 na terenie województwa zachodniopomorskiego powstaną jeden lub dwa zakłady do produkcji paliw napędowych z udziałem etanolu. Jednym ze sposobów wykorzystania biomasy jest produkcja z niej metanolu, który jest alkoholem metylowym, nazywanym karbinolem lub spirytusem drzewnym. Przewiduje się, że głównym źródłem energii dla ogniw paliwowych (urządzenia, w których następuje proces łączenia tlenu i wodoru, w wyniku czego następuje wytworzenie energii elektrycznej oraz ciepła) będzie właśnie metanol. Surowcem do produkcji metanolu będzie biomasa produkowana na zakładanych tzw. plantacjach energetycznych. W województwie zachodniopomorskim w najbliższych latach powinien powstać jeden lub więcej zakładów przerabiających biomasę (drewno) na metanol. Uprawa na użytkach rolnych z przeznaczeniem ich na biomasę i produkcję m.in. metanolu pozwoli na zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, w tym także obszarów chronionych, gdzie tego typu działalność gospodarcza nie naruszy istniejącej tam równowagi biologicznej. Podstawową bazą surowcową w warunkach Pomorza Zachodniego do pozyskiwania olejów roślinnych z przeznaczeniem ich, jako nośnika energii będzie olej rzepakowy. Najefektywniejszym sposobem wykorzystywania oleju rzepakowego jako nośnika energii jest produkcja paliwa do silników wysokoprężnych. Najprostszym sposobem jest jego przetworzenie na metylowe estry kwasów tłuszczowych, z udziałem metanolu (dodatek 1 - 30%). Produkcja paliw (biopaliw) z produktów roślinnych to m.in.:
 - możliwość uzyskiwania odnawialnych nośników energii,
 - nowych miejsc pracy,
 - ograniczenie emisji do atmosfery szkodliwych substancji chemicznych,
 - możliwość uprawy ziem skażonych,
 - możliwość wykorzystania do nawożenia upraw nawozów organicznych, produkowanych z odpadów, m.in. takich jak odpady komunalne czy osady ściekowe.
- **energia geotermalna** – zakumulowana w wodach podziemnych, głównie w wodach położonych w północno – wschodniej części regionu. Energia geotermalna, głównie z powodu nieopłacalności przesyłania jej na dalsze odległości, może być wykorzystywana w skali lokalnej. Obszar regionu leży w okręgu szczecińsko – łódzkim, gdzie występują szczególnie korzystne warunki do eksploatacji wód geotermalnych. Jedną z przyczyn małego wykorzystania energii odnawialnej są jeszcze wysokie koszty jej pozyskania w porównaniu do kosztów energii wytwarzanej z paliw kopalnych. Obniżenie tych kosztów można uzyskać przez coraz częściej stosowane łączenie różnych źródeł energii w jeden kompleks energetyczny. Woda geotermalna może być wykorzystywana jako jedyne źródło ciepła grzewczego lub w połączeniu z innymi źródłami energii (kocioł, pompa ciepła, energia elektryczna itp.).

8.8. Zaopatrzenie w ciepło

8.8.1. Ocena stanu

Zaopatrzenie w ciepło w rozumieniu art.3 pkt.3 i 7 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne to procesy związane z dostarczaniem do odbiorców ciepła – energii cieplnej w wodzie gorącej, parze lub w innych nośnikach.

Na terenie gminy Stara Dąbrowa nie występuje scentralizowany system zaopatrzenia w ciepło i ciepłą wodę użytkową.

Większość podmiotów gospodarczych, budownictwo mieszkaniowe oraz usługi zaopatrywane są w ciepło i ciepłą wodę użytkową głównie z palenisk indywidualnych, a w niewielkim tylko zakresie z lokalnych kotłowni.

Zgodnie z dokumentacją techniczną „Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla gminy Stara Dąbrowa”²⁸, jedynie 10% gospodarstw domowych posiada etażowe co pomieszczeń; 114 mieszkań Spółdzielni Mieszkaniowej „Dąbrówka” korzysta z ciepła dostarczanego z lokalnych kotłowni (Białuń – 36 mieszkań, Stara Dąbrowa – 36 mieszkań, Storkówko – 42 mieszkania). Podstawowym paliwem jest miał węglowy wykorzystywany w 7 kotłach typu ALBIL i dodatkowo olej opałowy wykorzystywany w kotłowni Storkówko (kocioł typu GEMINOK).

W jednostkach użyteczności publicznej i podmiotach gospodarczych zainstalowane są różnorodne systemy grzewcze wykorzystujące różne rodzaje paliw.

Średnioroczne zużycie paliw w gminie Stara Dąbrowa kształtuje się na poziomie:

- olej opałowy – 85-95 t,
- miał węglowy – 650-700 t,
- węgiel kamienny – 150-200 t.

8.8.2. Kierunki rozwoju

Gmina nie przewiduje budowy zintegrowanego systemu zaspokajania potrzeb cieplnych łączącego jednostki osadnicze, ani też kotłowni centralnych.

Zgodnie z dokumentacją techniczną „Projekt założeń ...” zakłada się w zakresie ciepłownictwa:

- dla gospodarstw domowych w zabudowie jednorodzinnej i zagrodowej – indywidualne systemy grzewcze oparte o paleniska piecowe;
- dla gospodarstw domowych o zabudowie wielorodzinnej i odbiorców przemysłowych – dostarczenie ciepła z lokalnych kotłowni.

Podstawowymi nośnikami energii pozostaną paliwa stałe (węgiel kamienny, koks), które stopniowo, w miarę modernizacji obiektów, zastępowane będą innymi paliwami **mniej szkodliwymi dla środowiska**.

Obecnie gmina realizuje program modernizacji systemów grzewczych w obiektach użyteczności publicznej, wymieniając kotły opalane paliwami stałymi na kotły olejowe.

Jednocześnie rozważa się możliwość doprowadzenia na teren gminy gazu przewodowego, który w przyszłości może stać się podstawowym nośnikiem energii.

Nie należy wykluczać użytkowania innych nośników energii, w tym energii pochodzącej z odnawialnych źródeł do celów grzewczych. Decyzje w tym względzie podejmą użytkownicy w oparciu o własne kalkulacje ekonomiczne.

Wielkość jednostek osadniczych, jak i charakter zagospodarowania nie predysponują żadnej miejscowości do lokalizacji ujęć ciepła geotermalnego.

²⁸ Praca zbiorowa wykonana przez Zakład Technicznych Usług komunalnych Narodowej Fundacji Ochrony Środowiska, Szczecin 2000 r. (Nr archiwalny 335/00).

8.8.3. Prognoza długoterminowa

Dążąc do zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich i zgodnie z ich ekorozwojem, należy w sposób zdecydowany ograniczyć lub wyeliminować systemy ciepłownicze zanieczyszczające atmosferę.

Z ochroną powietrza atmosferycznego, a także z ograniczeniem kosztów wytwarzania energii wiąże się modernizacja istniejących, często mocno wyeksploatowanych i mało sprawnych kotłowni. Zmniejszenie zużycia energii cieplnej to także termomodernizacja (m.in. docieplenie) budynków mieszkalnych i innych. W przypadku przeprowadzenia pełnej termomodernizacji obiektu (kotłownia, sieci ciepłownicze, ocieplenie) można uzyskać nawet do 50% oszczędności w zużyciu energii. Potrzeby energetyczne różnych odbiorców (np. oczyszczalni ścieków) mogą być zaspokajane w części lub w całości z siłowni wiatrowych, pomp ciepła, baterii słonecznych czy biogazu.

Zaletami takiego rozwiązania są m.in.:

- samowystarczalność energetyczna,
- zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska,
- niższy koszt eksploatacji,
- zwiększenie zatrudnienia.

W warunkach przyrodniczych regionu (w rejonach wiejskich) można wykorzystać uprawy rolne do pozyskiwania nośników energii (biomasa, etanol i oleje roślinne, zwłaszcza olej rzepakowy). Ogromna masa odpadów organicznych powstających w rolnictwie jest ciągle energetycznie nie wykorzystywana, np. do produkcji biogazu. Uprawa roślin oleistych, a zwłaszcza rzepaku, może być źródłem ekologicznego paliwa do opalania kotłowni oraz do napędu wysokoprężnych silników spalinowych. Proces pozyskiwania oleju rzepakowego można skojarzyć np. z wykorzystaniem energii wiatru czy wody i wytwarzaniem biogazu. Zakłada się, że w latach 2003 – 2006 zostanie opracowany program zaopatrzenia energetycznego dla poszczególnych gmin, ze szczególnym uwzględnieniem odnawialnych źródeł energii. Program ten powinien być ściśle skorelowany z programem rozwoju gospodarczego, który winien być opracowany w tym samym okresie.

Samorządy gmin powinny szczególnie wspierać efektywne i innowacyjne przedsięwzięcia powodujące redukcję emisji SO_2 i NO_x ze źródeł energetycznych. Dotyczy to m.in. technologii fluidalnego spalania węgla, turbin parowo-gazowych, wykorzystywania biomasy, w tym takich biopaliw, jak spirytus czy olej rzepakowy. Ponadto należy wspierać przedsięwzięcia dotyczące wykorzystywania energii odpadowej w procesach przemysłowych czy wykorzystywania biogazu z wysypisk.

W celu poprawy sytuacji w zakresie energetyki cieplnej należy podjąć następujące działania:

- przeprowadzić modernizację wszystkich istniejących i mało sprawnych kotłowni opalanych węglem o mocy powyżej 50 kW,
- wdrażać systemy grzewcze, w których głównym nośnikiem energii będzie gaz ziemny, gaz płynny, biogaz i inne, alternatywne do obecnie stosowanych, źródła energii,
- wdrażać systemy grzewcze wykorzystujące jako paliwo biomasę, głównie słomę i odpady drzewne,
- przeprowadzić termoizolację budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej.

8.9. Gospodarka odpadami

8.9.1. Stan obecny

Na terenie gminy, w obrębie wsi Łęczycza, przy skrzyżowaniu dróg wojewódzkich nr 142 i nr 144, zlokalizowane jest składowisko odpadów komunalnych, które uruchomione zostało w 1978 r., na potrzeby miasta Stargardu Szczecińskiego i gmin: Stargard i Stara Dąbrowa. Powierzchnia składowiska początkowo wynosiła 15,34 ha, obecnie po zmianie ustaleń Planu Ogólnego Zagospodarowania Przestrzennego gminy²⁹ teren pod składowisko został powiększony do ca 25 ha. Przez 25 lat eksploatacji obiektu zgromadzono około 400 tys. ton odpadów³⁰, na powierzchni 9 ha, która przeznaczona jest do odgazowania i rekultywacji. W lipcu 2001 r. na składowisku oddano do eksploatacji nową kwaterę o powierzchni 2 ha uszczelnioną geomembraną.

Dla terenu oznaczonego na rysunku planu symbolem 27/1 NU ustala się:

- zabezpieczenie podłoża przed infiltracją zanieczyszczeń,
- obowiązek wprowadzenia drenażu odcieków i odpowiednich zbiorników zbierających i urządzeń oczyszczających, jak również studzienek chłonnych i rowów zbierających dla wód opadowych,
- zapewnienie systemu monitorowania składowiska o piezometry obserwacyjne położone w sąsiedztwie granic terenu, umożliwiające bieżącą kontrolę stanu zagrożenia wód i gruntów w podłożu,
- wprowadzenie zieleni izolacyjnej w pasie o szerokości 10 m wokół składowiska,
- selektywne prowadzenie składowiska odpadów oraz bieżącą rekultywację terenu;
- dopuszcza się lokalizację:
 - dróg wewnętrznych i parkingu dla obsługi składowiska,
 - obiektów socjalnych i technicznych, oraz
 - urządzeń i sieci infrastruktury technicznej.

8.9.2. Kierunki działań

Aktualny stan gospodarki odpadami nie jest zadowalający. Bazuje on na tradycyjnym rozwiązaniu, tj. na gromadzeniu odpadów na składowisku. Z uwagi na stale wzrastającą ilość powstających odpadów komunalnych, jak i trudności z pozyskiwaniem terenów pod lokalizację składowisk, proponuje się włączyć składowisko „Łęczycza” eksploatowane przez Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. z siedzibą w Stargardzie Szczecińskim, w wojewódzki zintegrowany system gospodarki odpadami. Celem tego systemu, z jednej strony jest programowanie technologii ograniczających produkcję odpadów z jednoczesną maksymalizacją odzysku surowców wtórnych i skierowanie ich do ponownego przerobu przez przemysł, z drugiej zaś, stopniowe ograniczenie roli składowisk jako metody zagospodarowywania odpadów; prowadzi to do przedłużenia żywotności składowiska i ogranicza udział materii organicznej w składowanej masie.

Aby osiągnąć cel, jakim jest składowanie minimalnej ilości odpadów na kwaterach, proponuje się w pierwszym okresie wprowadzenie technologii łączącej maksymalny odzysk surowców wtórnych ze składowaniem odpadów z segregacji i odpadów zmieszanych nie dających możliwości skutecznego (ekonomicznie i technologicznie) zagospodarowania istotnej części masy odpadów.

Docelowo (drugi etap) ta część odpadów powinna zostać skierowana do zakładu termicznego unieszkodliwiania odpadów (regionalna spalarnia odpadów – RSO) i spalona.

²⁹ Uchwała Nr XVII/136/2000 Rady Gminy w Starej Dąbrowie z dnia 15 września 2000 r. w sprawie zmiany planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Stara Dąbrowa obejmującej tereny w obrębie miejscowości Łęczycza na powiększenie wysypiska odpadów stałych (Dz.Urz. Woj. Zachodniopom. z 2000 r. Nr 33 poz.422).

³⁰ szacunek na podstawie obliczeń własnych.

Jednocześnie zakłada się rekultywację terenów obecnego składowiska, jak i terenu, na którym zlokalizowany jest mogilnik (obiekt miał być przeznaczony na składowanie przeterminowanych środków ochrony roślin i innych substancji niebezpiecznych).

Odrębnym zagadnieniem, ale bardzo ważnym z punktu widzenia ochrony środowiska i gospodarki odpadami, jest problem zagospodarowania nawozami w gospodarstwach rolnych.

W oparciu o art.18 pkt.1 i 2 o nawozach i nawożeniu³¹, od 26 lipca 2008 r. wszystkie gospodarstwa rolne, w których produkuje się nawozy naturalne będą zmuszone do ich przechowywania w pomieszczeniach inwentarskich lub na nieprzepuszczalnych płytach, zabezpieczonych przed przeciekaniem do gruntu oraz posiadających instalację odprowadzającą wyciek do szczelnych zbiorników. Nawozy naturalne w postaci płynnej będą mogły być przechowywane wyłącznie w szczelnych zbiornikach o pojemności umożliwiającej gromadzenie co najmniej 4-miesięcznej produkcji tego nawozu.

8.10. Telekomunikacja i informatyka

8.10.1. Ocena stanu istniejącego i kierunki rozwoju

Jakość życia mieszkańców na terenach wiejskich zależy także od stopnia rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej. Wieś jest nieatrakcyjna dla potencjalnych inwestycji telekomunikacyjnych z powodu ponoszenia wysokich nakładów, przy jednocześnie niskich dochodach z tych obszarów. Mimo to, telekomunikacja, także na obszarach wiejskich, w ostatnich latach dynamicznie się rozwija i jednocześnie poszerza zakres świadczonych usług.

Analiza stopnia wyposażenia gminy w elementy infrastruktury telekomunikacyjnej wskazuje, że poziom wyposażenia jest zadowalający (w województwie zachodniopomorskim w 2001 r. funkcjonowało ponad 540 tys. telefonicznych łącz głównych, w tym 431 tys. zarejestrowanych było przez osoby prywatne, co daje odpowiednio wskaźnik łącz 311/1000 ludności i 248,2/1000 osób prywatnych).

Intensywny rozwój telefonii bezprzewodowej w połączeniu ze wzrastającą rozbudową stacji przekaźnikowych sprawił, że dostępność telekomunikacyjna jest prawie w każdym zakątku gminy. Ma to szczególne znaczenie dla gospodarstw zlokalizowanych na koloniach i w znacznym rozproszeniu, gdzie budowa telefonii przewodowej jest bardzo kosztowna.

W najbliższych latach, w związku z zagospodarowaniem terenów rekreacyjnych położonych nad jeziorami, jak i wzrostem oddawanych do użytku mieszkań, nastąpi wzrost zapotrzebowania na stałe przyłącza telefoniczne.

Rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej zarówno w mieście, jak i na terenach wiejskich, powinien umożliwić szeroki dostęp do poczty elektronicznej i internetu.

Działania w zakresie rozwoju telefonii i informatyki na terenach wiejskich powinny, m.in. mieć na celu:

- podłączenie w latach 2003-2005 do stacjonarnej sieci telefonicznej wszystkich zainteresowanych tego typu usługą mieszkańców wsi,
- rozwój telefonii bezprzewodowej, umożliwiający połączenie z całego badanego obszaru,
- rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej, umożliwiającej mieszkańcom wsi dostęp do poczty elektronicznej i Internetu.

Na progu XXI w. zrównoważony rozwój wsi musi być ściśle związany ze sprawnie działającym nowoczesnym systemem łączności i informatyki. Postęp techniczny sprawia, że możliwym staje się coraz szybsze przenoszenie wzorów i doświadczeń z innych wysoko rozwiniętych obszarów. Takim wzorcem jest pomysł tworzenia telecentrów (tzw. *Telechat*, *Teledomów* lub *Telewsi*). Są to samodzielne jednostki, których podstawowym zadaniem jest upowszechnianie na obszarach wiejskich informatyki i najnowszego sprzętu komputerowego.

Rola i wykorzystanie telecentrum na obszarach wiejskich, to przede wszystkim:

³¹ Dz.U. z 2000 r. Nr 89 poz. 991

- świadczenie usług w zakresie reklamy (w internecie, w gazetach i innych publikacjach),
- monitoring alarmowy, prowadzony poprzez udostępnienie linii komunikacyjnych i komputerów dla służb bezpieczeństwa i ochrony,
- pośredniczenie w usługach handlowych, bankowych, ubezpieczeniowych,
- prowadzenie i udostępnianie bazy danych na dostępnym lokalnie serwerze,
- prowadzenie list dostawców dóbr i usług oraz rozpowszechnianie prospektów i informatorów o lokalnych producentach i produktach,
- prowadzenie małej poligrafii na potrzeby marketingu małych przedsiębiorców,
- pośrednictwo w nawiązywaniu kontaktów,
- sporządzanie i prowadzenie różnych banków danych, w tym specjalistycznego doradztwa, związanego z powstawaniem nowych miejsc pracy itp.,
- kształcenie komputerowe w dowolnym zakresie – od podstawowej obsługi dla uczniów szkół, po księgowość dla przedsiębiorców oraz prace administracyjne na rzecz firm, stowarzyszeń i osób prywatnych,
- pomoc w poszukiwaniu źródeł finansowania dla lokalnych przedsiębiorców,
- sprzedaż detaliczna przez internet,
- świadczenie usług tele-pocztowych,
- wypożyczanie multimediiów (płyty CD, kaset video, książek),
- prowadzenie promocji, informacji turystycznej, itp. itd.

9. SPOŁECZNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU

9.1. Układ osadniczy

Sieć osiedleńcza gminy prezentuje się skromnie na tle innych gmin regionu. Liczy ona 18 jednostek osadniczych o łącznym zaludnieniu 3682 mieszkańców. Przeciętnie na jedną jednostkę przypada ok 200 mieszkańców. Jest to znacznie więcej niż w województwie, dla którego wskaźnik ten wynosi 165 mieszkańców. Oznacza to, że sieć osadnicza gminy jest bardziej zwarta, mniej rozdrobniona niż przeciętnie w regionie. Zaludnienie poszczególnych wsi i jego zmiany w dwudziestolecie 2000-2019 przedstawia tabela nr 27A „Ludność Gminy Stara Dąbrowa według miejscowości i zmiany w zaludnieniu w okresie 2000-2019”.

„Ludność Gminy Stara Dąbrowa według miejscowości i zmiany w zaludnieniu w okresie 2000-2019”. **Tabela 27A**

Lp.	Miejscowość	Liczba mieszkańców na dzień 31 grudnia (Dane Gminy Stara Dąbrowa 2020)																
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1	Białyń	247	250	253	257	262	266	267	269	272	275	277	277	280	283	286	291	294
2	Chlebowo	216	220	226	228	237	241	245	251	252	259	261	263	269	272	275	276	276
3	Chlebówko	298	307	309	312	320	329	335	338	346	350	355	358	360	365	369	375	376
4	Kicko	265	267	271	277	280	282	289	294	297	301	305	307	307	313	317	322	327
5	Krzywnica	134	134	135	135	135	137	140	142	142	144	147	148	150	150	156	159	161
6	Łęczówka	18	18	18	19	19	19	19	19	19	19	20	20	21	21	21	21	21
7	Łęczycza	123	124	131	132	135	137	139	140	142	144	148	150	152	155	158	161	162
8	Łęczyna	121	121	121	125	126	126	127	128	129	129	129	131	134	136	138	138	139
9	Moskorze	14	15	15	15	15	15	16	16	18	18	18	18	18	19	19	19	21
10	Nowa Dąbrowa	257	257	258	262	264	270	272	275	278	281	283	288	293	295	297	301	304
11	Parlino	182	183	188	191	194	198	200	203	207	211	214	219	222	223	226	230	231
12	Rokicie	27	28	28	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	31	31	31
13	Rosowo	61	63	66	67	67	70	70	71	72	74	74	74	75	77	78	78	78
14	Stara Dąbrowa	522	528	536	543	552	558	571	579	588	592	598	603	610	616	623	634	637
15	Storkówko	261	264	269	273	281	286	289	297	302	307	312	313	317	319	326	330	337
16	Tolcz	84	86	90	90	91	93	94	96	97	99	99	100	101	106	107	109	111
17	Wiry	12	12	12	12	13	13	13	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14
18	Załęcze	127	127	129	129	134	135	137	137	137	141	146	149	152	154	159	160	162
Razem Gmina		2969	3004	3055	3096	3154	3204	3252	3298	3341	3387	3429	3461	3504	3547	3600	3649	3682

Tabela 27B

Cała Gmina Stara Dąbrowa		
Przyrost względny od r. 2000 do r. 2019	836	mieszkańców
Przyrost bezwzględny r. 2019 do r. 2020	29,37%	

Dane Gminy Stara Dąbrowa 2020

Strukturę wielkościową wsi w stanie istniejącym przedstawia tabela nr 28 „Struktura wielkościowa wsi w gminie Stara Dąbrowa”.

Tabela 28

Struktura wielkościowa wsi w gminie Stara Dąbrowa

Grupa wielkościowa	Liczba wsi	Struktura w %%	
		Gmina	Województwo
RAZEM	18	100	100
w tym o liczbie mieszkańców			
do 50 mieszkańców	5	28	39
51-200 mieszkańców	5	28	33
201-400 mieszkańców	6	33	18
401 i więcej	2	11	10

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG w Starej Dąbrowie.

Struktura wielkościowa wsi jest proporcjonalna i wypada korzystniej na tle regionu. Znacznie niższy jest tu odsetek grup najmniejszych jednostek, a wyższy jednostek największych. Jednostki osadnicze gminy to wsie o zwartej zabudowie z wyraźnym obrysem terenów osiedlowych.

Mankamentem układu osadniczego natomiast jest niedorozwój wyposażenia jednostek w urządzenia obsługi ludności na wszystkich poziomach hierarchicznych.

Wynika to z niskiego zaludnienia, które często nie uzasadnia funkcjonowania pożądaných elementów obsługi ludności. Gmina nie ma więc warunków do wykształcenia ośrodków usług podstawowych.

Miejscowość Stara Dąbrowa siedziba władz gminy z liczbą 600 mieszkańców także nie ma możliwości stania się w pełni wysoko wykształconym ośrodkiem obsługi ludności poziomu gminnego. Podobna sytuacja w zakresie wyposażenia miejscowości w elementy obsługi ludności ukształtowała się z ośrodkami usług podstawowych: Parlino i Chlebówko.

Przyszły rozwój osadnictwa warunkować będą:

- rozwój ludnościowy,
- możliwości wzrostu gospodarczego,
- konkurencyjność ośrodków zewnętrznych.

Wszystkie trzy uwarunkowania nie są pomyślnie dla gminy. Prognozy demograficzne przewidują minimalne wzrosty ludności, możliwości wzrostu gospodarczego są niewielkie, a w układzie zewnętrznym otaczające gminę ośrodki miejskie Stargard, Maszewo i Chociwel w znaczący sposób ingerują w system obsługi ludności gminy.

W tej sytuacji rozwój układu osadniczego ograniczać się będzie do modernizacji i porządkowania istniejącej zabudowy wsi, niewielkiego wzrostu substancji mieszkaniowej w systemie budownictwa indywidualnego i poprawy dostępności komunikacyjnej pomiędzy osiedlami.

Najlepsze warunki rozwoju osadnictwa występują wzdłuż drogi nr 144 Stargard – Maszewo. Jest to ruchliwa arteria komunikacyjna, co stwarza szansę rozwoju dla Kicka, Łęczycy i Parlina.

Dodatkowo każda z tych miejscowości leży w pobliżu jezior i terenów rekreacyjnych.

Droga 149 Szczecin – Lisowo jest drogą przenoszącą ruch tranzytowy w kierunku przejścia granicznego Kołbaskowo – Szczecin – Chociwel i dalej w kierunku wschodnim.

Gospodarczo większe znaczenie ma droga 149 Stargard – Chociwel. Ale ta omija od południa terytorium gminy.

Na rozwój może liczyć ośrodek gminny ze względu na swe funkcje administracyjno-gospodarcze.

Prognozowane tendencje rozwoju osadniczego, wielkości jednostek i hierarchii sieci w najbliższym dziesięcioleciu przedstawia tabela nr 29 „Prognoza zmian zaludnienia jednostek osadniczych w gminie Stara Dąbrowa w latach 2002-2015”.

Prognoza zmian zaludnienia jednostek osadniczych w gminie Stara Dąbrowa w latach 2002-2015.

Tabela 29

Lp.	Nazwa wsi	Poziom hierarchiczny jednostki osadniczej	Ludność wsi / ludność obszaru obsługi		Faktyczne
			2002	2015	2019
1.	Stara Dąbrowa	Ośrodek gminny Zasięg obsługi – obszar gminy; ośrodek usług podstawowych, Zasięg obsługi – Kicko, Krzywnica, Nowa Dąbrowa (1325 mieszkańców)	604	700	637
2.	Chlebówko	Ośrodek usług podstawowych Zasięg obsługi – Białuń, Wiry, Chlebowo, Rosowo, Rokicie i Sokolniki z gminy Maszewo (1400 mieszkańców)	411	430	376
3.	Parlino	Ośrodek usług podstawowych Zasięg obsługi – Łęczycza, Łęczyna, Łęczówka, Załęcze, Moskorze, Storkówko, Tolcz (1230 mieszkańców)	213	250	231
4-5.	Chlebowo – Rosowo	Wieś elementarna, integralny ośrodek osadniczy	332	320	354
6.	Białuń	Wieś elementarna	353	340	294
7.	Kicko	Wieś elementarna	241	250	327
8.	Krzywnica	Wieś elementarna	143	120	161
9.	Łęczycza	Wieś elementarna	140	150	162
10.	Łęczyna	Wieś elementarna	174	170	139
11.	Nowa Dąbrowa	Wieś elementarna z poszerzonym zakresem usług	337	345	304
12.	Storkówko	Wieś elementarna	366	350	337
13.	Tolcz	Wieś elementarna	115	100	111
14.	Załęcze	Wieś elementarna	169	160	162
15.	Łęczówka	Przysiółek bez wyposażenia	25	20	21
16.	Rokicie	Wieś bez wyposażenia	33	25	31
17.	Moskorze	Zespół kolonii bez wyposażenia	26	20	21
18.	Wiry	Kolonia bez wyposażenia	10	10	14

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych UG Stara Dąbrowa i prognozy demograficznej GUS, Warszawa 2002 r. Dane Gminy Stara Dąbrowa 2020

Na dalszą perspektywę 2020 r. przewiduje się stabilizację zaludnienia w ośrodkach rozwojowych i spadki we wsiach elementarnych (malejąca prognoza demograficzna gminy, jak i całego województwa).

9.2. Ludność

9.2.1. Rozwój ludności

Ludność gminy Stara Dąbrowa osiągnęła w 2019 r. 3682 mieszkańców, z czego na ośrodek gminny przypada 637 osób tj. ~~16,4%~~ 17,3%.

Srednie zaludnienie wynosi 33 osoby na 1 km² i jest przeszło dwa razy niższe od wskaźnika wojewódzkiego, który wynosi 76 osób/km².

W liczbie mieszkańców gmina znajduje się na 99 miejscu wśród 114 gmin województwa, a w gęstości zaludnienia na 65.

Rozwój ludności w piętnastoleciu 1987-2001 przedstawia tabela nr 30 „Rozwój ludności”.

Analizując przytoczone w tabeli dane dotychczasowy rozwój demograficzny gminy scharakteryzować można następująco: wychodząc ze stanu faktycznego z 1988 roku (dane NSP), gminę cechował nieznaczny ale systematyczny wzrost zaludnienia. Wyniósł on 175 osób co oznacza pięcioprocentowy wzrost w stosunku do roku bazowego. Wzrost ludności był efektem stale utrzymującej się przewagi wielkości przyrostu naturalnego nad wielkościami ujemnego salda ruchów migracyjnych.

W ruchu naturalnym, w analizowanym okresie, występował systematyczny spadek liczby urodzeń, z 84 w 1987 r. do 43 w 2001 r., a więc niemal o połowę.

Przy względnie stabilnym poziomie śmiertelności obserwujemy zatem stale zmniejszanie się wielkości przyrostu naturalnego. W przeliczeniu na 1000 ludności uległ on zmniejszeniu z 13,1 w 1987 do 5,1 osób w 2001 r., a więc ponad dwuipółkrotnie. Za pozytywny należy uznać fakt, że mimo drastycznego spadku poziomu urodzeń, ich liczba zawsze była wyższa od liczby zgonów. Szereg gmin województwa legitymuje się obecnie odwrotnymi relacjami.

Wartość wskaźnika przyrostu naturalnego w przeliczeniu na 1000 ludności (5,1 osoby) jest jedną z wyższych w województwie, bowiem dla województwa ogółem wyniósł on 1,1 osoby, dla miast 0,2 osoby, a dla obszarów wiejskich ogółem 3,2 osoby.

W ruchach migracyjnych odpływy ludności przeważały nad napływami, stąd utrzymujące się stale ujemne ich saldo. Wielkość zarówno napływów jak odpływów systematycznie malała, co świadczy o malejącej mobilności ludności po przemianach ustrojowych z końca lat osiemdziesiątych

Tabela 30

Rozwój ludności

Rok	Ludność			Małżeństwa	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny		Ruchy migracyjne		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety				osób	na 1000 ludności	Napływ	Odplyw	Saldo
1987	3606	1847	1759	26	84	36	48	13,1	163	108	+55
1988 NSP	3517	1792	1725	25	66	30	36	9,9	103	216	-113
1989	3560			29	77	33	4	12,2	146	117	+29
1990	3603	1825	1778	28	69	27	42	11,2	96	106	-10
1991	3595			37	76	25	51	13,7	40	99	-59
1987-91	X	X	X	145	372	151	221	X	548	646	-98
1992	3575			17	67	30	37	10,0	28	85	-57
1993	3620			17	68	34	34	9,2	40	71	-31
1994	3632			26	72	29	43	11,7	24	62	-38
1995	3622	1845	1777	13	59	36	23	6,2	48	65	-17
1996	3658			26	55	39	16	4,3	54	48	+6
1992-96	X	X	X	100	321	168	153	X	194	331	-137
1997	3673			14	46	30	16	4,3	42	55	-13
1998	3681			23	44	32	12	3,2	42	47	-5
1999	3680			17	57	36	21	5,6	29	56	-27
2000	3680	1888	1792	19	45	42	3	0,8	25	37	-12
2001	3692	1885	1807	14	43	24	19	5,1	23	30	-7
1997-2001	X	X	X	87	235	164	71	X	161	225	-64

Źródło: NSP 1988, Roczniki statystyczne województwa US Szczecin 1987-2001, obliczenia własne.

9.2.2. Struktura płci

W analizie demograficznej gminy na osobną uwagę zasługuje element struktury płci. W całym dotychczasowym rozwoju ludnościowym liczba mężczyzn, przewyższała liczbę kobiet. Przewaga ta osiągnęła jednak obecnie taki poziom, że można już mówić o negatywnym zjawisku deformacji płci. Na 3692 mieszkańców gminy liczba mężczyzn wynosi 1885 a kobiet 1807.

Wzajemna relacja płci wynosi 96 kobiet na 100 mężczyzn, co stawia gminę w grupie dziesięciu o najniższej wartości tego wskaźnika w województwie (dla obszarów wiejskich wynosi on 98,2; dla województwa ogółem 104,4; a dla miast 107,2). Osiągnięty poziom był efektem przewagi kobiet w odpływach ludności poza teren gminy, które nie znajdując pracy na miejscu i nie chcąc pracy na roli emigrowały do miast, gdzie znajdowały pracę głównie w sferze usług. Interesująco przedstawia się relacja płci w poszczególnych grupach pięcioletnich, co obrazuje tabela nr 31 „Struktura płci ludności gminy Stara Dąbrowa”.

Tabela 31

Struktura płci ludności gminy Stara Dąbrowa (2002/2018)

Wiek	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni Kobiety	
RAZEM	3692/3707	1885/1889	1807/1818	1,04	1,04
0-4	234	117	117	1,00	
5-9	296	152	14	1,05	
10-14	335	174	161	1,08	
15-19	357	180	177	1,02	
20-24	322	183	139	1,32	
25-29	261	137	124	1,10	
30-34	226	119	107	1,11	
35-39	253	144	109	1,32	
40-44	316	163	153	1,07	
45-49	276	157	119	1,32	
50-54	193	102	91	1,12	
55-59	108	54	54	1,00	
60-64	136	61	75	0,81	
65-69	135	58	77	0,75	
70-74	116	42	74	0,57	
75-79	94	34	60	0,56	
80 i więcej	34	8	26	0,30	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG Stara Dąbrowa, 2001 r. i 2002 r. www.szczecin.stat.gov.pl

Jak widać z powyższego, przewaga mężczyzn nad kobietami występuje we wszystkich grupach wiekowych, aż po wiek emerytalny.

Największa różnica występuje w grupie 20-24 lat, a więc w okresie zakładania rodziny, podejmowania pracy i wyposażenia gospodarstwa domowego. Stan ten należy uważać za negatywny społecznie.

Utрудnia on założenie rodziny mężczyznom w wieku produkcyjnym i zagospodarowaniem się na wsi, a zwłaszcza prowadzenia gospodarstwa rolnego. Na okres perspektywiczny przewidywać należy taki system działań, który zahamuje nadmierny odpływ kobiet do miast i poprawiło niekorzystne zjawiska.

9.2.3. Struktura wiekowa ludności

Przemiany struktury wiekowej ludności stanowią jedno z najważniejszych uwarunkowań społeczno-gospodarczego rozwoju gminy.

Problematykę wieku ludności poddano szczegółowej analizie, gdyż przy podejmowaniu decyzji o rozwoju infrastruktury społecznej ma ona istotne znaczenie.

Podstawą analiz było obliczenie liczebności roczników dla poszczególnych wsi wg stanu na koniec 2001 r. Z sumy roczników w poszczególnych wsiach uzyskano strukturę ogólnogminną.

Do analizy przyjęto jedenaście wiekowych grup strukturalnych:

<u>Grupa wieku</u>	<u>Grupa funkcjonalna</u>
0-2 lat	żłobkowa
3-6 lat	przedszkolna
7-12 lat	szkoły podstawowej
13-15 lat	gimnazjum
16-17 lat	szkoły zawodowej
0-17 lat	przedprodukcyjna
16-18 lat	liceum
18-59/64 lat	produkcyjna
18-44 lat	produkcyjna mobilna
45-59/64	produkcyjna niemobilna
60/65 lat i więcej	poprodukcyjna

Strukturę wiekową wg przyjętych grup w poszczególnych wsiach prezentuje tabela nr 32 „Struktura wieku ludności gminy Stara Dąbrowa wg wsi (stan na koniec 2001 r.).

Analizie poddano 13 jednostek osadniczych powyżej 100 mieszkańców. Pozostałe pięć jednostek potraktowano łącznie, gdyż są to drobne przysiółki i kolonie, każda poniżej 50 mieszkańców, w których struktura wieku jest mocno zdeformowana.

Porównawcze dane struktury procentowej pozwalają określić specyfikę struktury wieku poszczególnych jednostek osadniczych na tle struktury ogólnogminnej.

Najkorzystniejszą, względnie młodą strukturę wiekową posiadają wsie: Białuń, Chlebówko, Kicko, Parlino, Stara Dąbrowa i Storkówko.

Najstarszą strukturą wiekową wyróżniają się dwie jednostki: Łęczycza i Tolcz.

Struktura wieku ludności skorelowana jest z wiekiem zabudowy mieszkaniowej. Korzystna struktura występuje we wsiach, które mają najwyższy odsetek zabudowy nowego powojennego budownictwa mieszkaniowego, wielorodzinnego, jak też indywidualnego.

Sumaryczne dane ludności gminy według wieku i płci przedstawia tabela nr 33 „Ludność wg płci i wieku (stan na koniec 2001 r.)”.

Analiza struktury ludności gminy Stara Dąbrowa (wychodząc z roku bazowego 1988 – NSP) wskazuje, że zachodzące przemiany demograficzne charakteryzują się starzeniem się społeczeństwa, podobnie jak ma to miejsce w całym województwie zachodniopomorskim.

Zmiany wiekowe w latach 1988-2001 przedstawia tabela nr 34 „Zmiany struktury wieku ludności w latach 1988-2001 w gminie Stara Dąbrowa”.

Tabela 32

Struktura wieku ludności gminy Stara Dąbrowa wg wsi (stan na koniec 2001 r.)

Lp.	Nazwa wsi	Ludność ogółem	W tym w wieku lat											Struktura procentowa		
			0-2	3-6	7-12	13-15	16-17	0-17	18-44	45-59/64	18-59/64	60/65 i więcej	16-18	0-17	18-59/64	60/65 i więcej
	GMINA RAZEM	3692	141	207	393	189	143	1073	1527	638	2165	454	218	29,1	58,6	12,3
1.	Białyń	353	11	28	44	18	22	123	151	49	200	30	29	34,8	56,7	8,5
2.	Chlebowo	283	10	16	33	14	7	80	120	48	168	35	16	28,3	59,3	12,4
3.	Chlebówko	411	20	25	44	24	18	131	159	78	237	43	28	31,9	57,7	10,4
4.	Kicko	241	7	11	32	9	5	64	109	42	151	26	8	26,6	62,6	10,8
5.	Krzywnica	143	1	15	14	11	3	44	54	26	80	19	7	30,8	55,9	13,3
6.	Łeczyca	140	0	4	16	8	7	35	56	16	72	33	10	25,0	51,4	23,6
7.	Łeczyna	174	4	11	15	4	3	37	77	35	112	25	6	21,3	64,9	14,4
8.	Nowa Dąbrowa	337	13	20	42	17	8	100	137	53	190	47	12	29,7	56,4	13,9
9.	Parlino	213	14	11	16	15	5	61	84	45	129	23	8	28,6	60,6	10,8
10.	Stara Dąbrowa	604	22	28	62	28	25	165	257	110	367	72	37	27,3	60,8	11,9
11.	Storkówko	366	19	16	31	17	22	105	160	65	225	36	30	28,7	61,5	9,8
12.	Tolcz	115	4	6	5	5	2	22	51	18	69	24	6	19,1	60,0	20,9
13.	Załącze	169	5	6	23	10	10	54	63	31	94	21	15	32,0	55,6	12,4
14.	Pozostałe wsie	143	11	10	16	9	6	52	49	22	71	20	6	36,4	49,6	14,0

Źródło: Informacja o stanach ludności UG Stara Dąbrowa 2002 r., obliczenia własne.

Tabela 33

Ludność wg płci i wieku (stan na koniec 2001 r., 2018)

Wiek	Razem	Mężczyźni	Kobiety
OGÓLEM	3692/3707	1885/1889	1807/1818
0-4	234	117	117
0	43	24	19
1	45	21	24
2	53	31	22
3	42	16	26
4	51	25	26
5-9	296	152	144
5	52	30	22
6	62	31	31
7	63	29	34
8	68	36	32
9	51	26	25
10-14	335	174	161
10	73	41	32
11	62	36	26
12	76	39	37
13	58	24	34
14	66	34	32
15-19	357	180	177
15	65	36	29
16	65	38	27
17	78	38	40
18	75	34	41
19	74	34	40
20-24	322	183	139
20	62	41	21
21	70	37	33
22	67	41	26
23	70	37	33
24	53	27	26
25-29	261	137	124
30-34	226	119	107
35-39	253	144	109
40-44	316	163	153
45-49	276	157	119
50-54	193	102	91
55-59	108	54	54
60-64	136	61	75
65-69	135	58	77
70-74	116	42	74
75-79	94	34	60
80 +	34	8	26

Źródło: Dane podstawowe UG Stara Dąbrowa 2002 r., obliczenia własne.

Tabela 34

Zmiany struktury wieku ludności w latach 1988-2001 w gminie Stara Dąbrowa

Grupa wieku	W osobach			W %		
	1988	2001	Różnice	1988	2001	2001 województwo, wieś
0-2	208	141	-67	5,9	3,8	3,6
3-6	304	207	-97	8,6	5,6	5,3
7-12	410	393	-17	11,6	10,7	9,7
13-15	150	189	+39	4,3	5,1	5,2
16-17	80	143	+63	2,3	3,9	3,6
0-17	1152	1073	-79	32,7	29,1	27,4
18-44	1417	1527	+110	40,3	4,4	41,0
45-59/64	598	638	+40	17,0	17,3	19,0
18-59/64	2015	2165	+150	57,3	58,6	60,0
60/65 i więcej	350	454	+104	10,0	12,3	12,6
OGÓLEM	3517	3692	+175	100,0	100,0	100,0
16-18 (liceum)	126	218	+92	3,6	5,9	5,5
19-23 (studia)	258	343	+85	7,3	9,3	8,6
18-29 (aktywność prokreacyjna)	687	732	+45	19,5	19,8	19,8

Źródło: Rocznik statystyczny US w Szczecinie 1988, wyniki Spisu Powszechnego 1988 r., dane UG Stara Dąbrowa 2001 r., obliczenia własne.

Wynikające z przytoczonych danych zmiany to:

- Trzy najmłodsze grupy wiekowe (żłobkowa, przedszkolna i szkolna – do 12 lat) zmniejszyły swoją liczebność łącznie z 922 do 741, tj. o 181 osób, osiągając w 2001 r. 80% stanu wyjściowego z 1988 r.;
- Następne trzy grupy (gimnazjalna, licealna i szkoły wyższej – 13-23 lata), wzrastały dynamicznie łącznie z 534 do 750, tj. o 216 osób, osiągając obecnie 140% stanu roku wyjściowego; jest to wchodząca w wiek produkcyjny młodzież z wyżu demograficznego z lat 1979-1984;
- Grupa produkcyjna liczona od 24-59/64 lat utrzymała się prawie na niezmiennym poziomie;
- Liczebność grupy poprodukcyjnej rosła systematycznie osiągając w 2001 r. 130% wartości roku bazowego.

Podsumowując, stwierdza się, że w analizowanym okresie wystąpił proces starzenia się ludności gminy. Zmniejszyła się liczebnie i udziałowo grupa przedprodukcyjna, wzrosły grupy produkcyjna i poprodukcyjna, przy czym ta druga legitymowała się silniejszym tempem wzrostu.

Zaistniała sytuacja jest pierwszą fazą procesu starzenia się ludności gminy, który dopiero pod koniec perspektywy (tj. po 2015 r.) osiągnie uciążliwe społecznie stadium „starej” struktury demograficznej,

Struktura wiekowa ludności gminy Stara Dąbrowa nie odbiega istotnie od wojewódzkiej struktury wiekowej, wyliczonej dla ludności zamieszkałej na terenach wiejskich. Za pozytywne uznaje się, że jest ona od niej młodsza, na co wskazuje wyższy odsetek grupy przedprodukcyjnej a niższy grupy poprodukcyjnej.

Najważniejszym obecnie problemem związanym z przemianami wieku jest wchodzenie w

dorosłość najliczniejszych roczników z wyżu demograficznego z lat 1979-84. Grupa ta, biologicznie najsilniejsza, poszukuje pracy, zakłada rodziny, podejmuje studia, znajduje się w okresie wysokiej aktywności, urządza się materialnie i życiowo.

Obecnie spotyka ją okres poważnych trudności ekonomicznych, jakie przeżywa cały kraj (brak pracy, wysoka stopa bezrobocia).

Znalezienie wyjścia z tej kryzysowej sytuacji to najważniejsze uwarunkowanie ekonomiczne społeczno-gospodarczego rozwoju gminy na dziś i kilka najbliższych lat.

9.2.4. Uwarunkowania demograficzne rozwoju gminy

Przyszły rozwój społeczno-gospodarczy gminy od strony demograficznej warunkować będą:

- Rozwój ludności (prognoza);
- Przemiany struktury wiekowej;
- Podaż zasobów siły roboczej (prognoza);
- Rozwój gospodarstw domowych (prognoza).

Wielkości rozwoju demograficznego wynikają z uwzględnienia dotychczasowych trendów ruchu naturalnego i migracji, jak też ich założeń na perspektywę, opartych o wojewódzką i powiatową pomigracyjną prognozę Głównego Urzędu Statystycznego (GUS).

Największe prawdopodobieństwo spełnienia będą miały prognozy na najbliższe lata, do 2010 r. Dalsza perspektywa lat 2015 i 2020 to tylko rozwojowe tendencje zasobów ludzkich, mogące być obciążone istotnym odsetkiem błędu. Założenia prognozy pomigracyjnej przedstawia tabela nr 35.

Tabela 35

Założenia prognozy rozwoju ludności w gminie Stara Dąbrowa do 2020 r.

Lata	Stan ludności	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny	Saldo migracji	Przyrost rzeczywisty
2000	3680					
2001-2005		245	160	+85	-35	+50
2005	3730					
2006-2010		250	170	+80	-50	+30
2010	3760					
2011-2015		220	180	+40	-80	-40
2015	3720					
2016-2020		170	200	-20	-50	-70
2020	3650/3682					

Źródło: Obliczenia własne na podstawie prognozy GUS Warszawa, 2002 r. *Dane Gminy Stara Dąbrowa 2020*

Rozwój zasobów ludzkich będzie polegał na:

- minimalnym, w najbliższych latach, wzroście urodzeń (pomimo wchodzącego w wiek prokreacji wyżu demograficznego), po czym nastąpi istotny spadek urodzeń pod koniec perspektywy;
- nieznacznym ale systematycznym wzroście liczby zgonów (efekt starzejącego się społeczeństwa);
- utrzymaniem się dodatnich wartości przyrostu naturalnego do roku 2015, po czym nastąpi regres demograficzny;
- utrzymanie się na perspektywę ujemnego salda ruchów migracyjnych (przewaga odpływów nad napływami ludności); przewiduje się, że malejące dotąd ujemne saldo zmieni się na wzrastające z uwagi na powiększające się zasoby siły roboczej, przy braku lokalnych miejsc pracy i poszukiwania jej poza obszarem gminy;

- rzeczywisty rozwój ludności będący wypadkową przyrostu naturalnego i salda migracji do 2010 r. będzie dodatni – gmina zwiększy stan zaludnienia; po 2010 r. jej zaludnienie może się zmniejszać głównie za przyczyną niekorzystnego przyrostu naturalnego (spadek urodzeń przy wzroście zgonów).

Podsumowując, stwierdza się, że:

- zaludnienie gminy będzie w przyszłości ustabilizowane na poziomie 3,7 tys. osób, a zachodzące zmiany zaludnieniowe będą minimalne i mało znaczące;
- przyszłe zmiany w strukturze wiekowej ludności zasadniczo nie będą się różniły od ogólnopolskich i wojewódzkich tendencji w prognozach GUS; ich ogólne kierunki to:
 - systematyczne spadki grupy przedprodukcyjnej;
 - wzrosty grupy produkcyjnej czyli wzrosty podaży zasobów siły roboczej w wielkości około 200 osób do 2010 r.;
 - stabilizacja do 2010 r. grupy poprodukcyjnej (w wiek poprodukcyjny będą wchodzić niskie liczebnie roczniki z okresu II wojny światowej 1939-45), po czym nastąpi dynamiczny wzrost.

Szczegółowy podział zasobów ludzkich na grupy wiekowe oraz ich liczebne przemiany prezentuje tabela nr 36 „Prognoza ludności dla gminy Stara Dąbrowa według grup wiekowych”.

Na uwagę zasługują:

- grupy „szkolne”, zmniejszające się stany liczebności dzieci i młodzieży i związany z tym problem rejonizacji szkół;
- grupa aktywności prokreacyjnej (18-29 lat), która wchodzi w wiek aktywności zawodowej i zakładania rodzin (sta potrzeby mieszkaniowe);
- w grupie produkcyjnej wzrost liczebności podgrupy „niemobilnej” 45-59/64 – słabszej w aktywności zawodowej.

9.3. Rynek pracy

9.3.1. Stan istniejący i dotychczasowy rozwój

Sytuacja na rynku pracy w gminie w okresie transformacji ustrojowej uległa radykalnym zmianom wywołując szereg zjawisk negatywnych i problemów.

W 1988 r. bilans zatrudnienia składał się z trzech pozycji: zasobów siły roboczej, zatrudnienia i salda dojazdów do pracy, jako różnicy pierwszych dwóch pozycji. Było to wynikiem stosowania zasady pełnego zatrudnienia, gdzie liczba miejsc pracy równała się w przybliżeniu zasobom siły roboczej. Odstąpienie od tej zasady, po 1989 r. i zastosowanie mechanizmów gospodarki wolnorynkowej, rozwój, restrukturyzacja i prywatyzacja, a zwłaszcza upadek sektora uspołecznionego w rolnictwie i działów okołorolniczych spowodowało pojawienie się w bilansie zatrudnienia nowych pozycji, takich jak bezrobotni i niezbilansowane zasoby pracy, w tym pracujący „na czarno”.

Porównawcze dane wielkościowe zatrudnienia w 1988 r. i obecnie dla obszaru gminy Stara Dąbrowa przedstawia tabela nr 37 „Bilans zatrudnienia”.

Tabela 36

Prognoza ludności dla gminy Stara Dąbrowa według grup wiekowych

Wiek	W osobach					W %				
	2001 stan	2005	2010	2015	2020	2001	2005	2010	2015	2020
RAZEM	3692	3730	3760	3720	3650	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
0-2	141	156	150	141	118	3,8	4,2	4,0	3,8	3,2
3-6	207	187	217	194	182	5,6	5,0	5,8	5,2	5,0
7-12	393	338	278	318	294	10,7	9,0	7,4	8,6	8,1
13-15	189	182	160	132	163	5,1	4,9	4,2	3,6	4,5
16-17	143	130	125	91	96	3,9	3,5	3,3	2,4	2,6
0-17	1073	993	930	876	853	29,1	26,6	24,7	23,6	23,4
18-44	1527	1519	1513	1506	1450	41,3	40,7	40,3	40,5	39,7
45-59/64	638	778	862	846	761	17,3	20,9	22,9	22,7	20,9
18-59/64	2165	2297	2375	2352	2211	58,6	61,6	63,2	63,2	60,6
60-65 +	454	440	455	492	586	12,3	1,8	12,1	13,2	16,0
16-18	218	194	173	139	140	5,9	5,2	4,6	3,7	3,8

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych UG Stara Dąbrowa i prognozy demograficznej GUS, Warszawa 2002 r. i Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2015.

Bilans zatrudnienia

Tabela 37

Wyszczególnienie	Lata			+ przyrost - ubytek
	1988 (NSP)	2002	2018	
Ludność ogółem	3517	3692	3707	+190
Aktywność zawodowa w %%	45,8	46,9	42,2	-
Zasoby siły roboczej	1611	1731	1564	-167
Bezrobotni zarejestrowani	-	541	150	-391
Stopa bezrobocia w %%:				
• do zasobów siły roboczej	0,0	31,3		-
• do ludności w wieku 18-59/64	0,0	25,0		-
Saldo dojazdów do pracy	-235	-150		-85
Zatrudnienie w obszarze gminy	1376	724		-652
Niezbilansowane zasoby siły roboczej	-	316		+316
Ludność w wieku produkcyjnym	2015	2165	2349	+184

Źródło: Dane NSP, GUS Warszawa 1989, dane UG Stara Dąbrowa, obliczenia własne.

W okresie 1988-2018 zasoby siły roboczej gminy zmalały, powodem tego jest przede wszystkim okres transformacji i zmiany w strukturze zatrudnienia a także kwestii związanych z migracją ludności „za pracą”.

Zmiany na rynku pracy natomiast, były drastyczne. Liczba miejsc pracy spadła bez mała o połowę, tj. o 676 osób. Spadek ten dotyczył głównie rolnictwa uspołecznionego i przedsiębiorstw okołorolniczych, które zmniejszyły o 620 miejsc pracy.

Relacje form zatrudnienia rolnictwo uspołecznione – indywidualne zmieniły się odpowiednio z 62-38% w 1988 r. do 15-85% w 2002 r.

Konsekwencją spadku liczby miejsc pracy było powstanie bezrobocia, które w gminie osiągnęło szczególnie wysoki (541 osób) poziom (tzw. bezrobocie strukturalne). Na koniec maja 2002 r. zanotowano tylko niewielki spadek bo do 527 bezrobotnych, lecz już w grudniu ponownie wzrosło do poziomu 592 osób, co dało wskaźnik bezrobocia 28,1%.

Jednym ze sposobów na złagodzenie problemu zatrudnienia w gminie jest migracja wahałowa czyli dojazdy do pracy oraz wdrożenie programów szkoleniowych związanych ze zmianą orientacji zawodowej, jak i pobudzanie i wspieranie lokalnego rozwoju gospodarczego.

Dodatkowe miejsca pracy mogą powstać w ramach wdrażania Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich, finansowanego ze środków budżetu państwa i Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej – Sekcja Gwarancji oraz tworzenie miejsc pracy i rozwój zasobów ludzkich w ramach Narodowego planu Rozwoju; wdrażania instrumentów pomocy krajowej kontynuowanych po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej.

Położenie gminy w bezpośrednim sąsiedztwie 75-tysięcznego Stargardu Szczecińskiego, a także miast Maszewa i Chociwła stwarza możliwości wyjazdów na zewnętrzne rynki pracy.

W 1988 r. liczba wyjeżdżających poza obszar gminy wynosiła 352 osoby. Saldo dojazdów po uwzględnieniu przyjeżdżających z zewnątrz na obszar gminy wyniosło 235 osób.

Kryzys na rynku pracy spowodował zmniejszenie się migracji wahałowej, która wyniosła w 1995 r. 60% wielkości z 1988 r.

Brak badań w zakresie dojazdów do pracy nie pozwala na stwierdzenie, jaka jest obecnie sytuacja w tej kwestii. Posiłkując się wskaźnikiem ogólnowojewódzkim szacować można liczbę wyjeżdżających do pracy poza obszar gminy na poziomie 220 osób, a saldo migracji wahałowej wynieść może około 150 osób.

W bilansie zatrudnienia pojawiła się obecnie nowa pozycja niebilansowanych zasobów pracy.

Jest ona dosyć znacząca (szacunek w gminie Stara Dąbrowa wynosi 355 osób), również jako efekt przemian ustrojowych lat dziewięćdziesiątych.

Są to zasoby, które uzyskały prawo do świadczeń przedemerytalnych, ale większa część tej grupy to osoby wykonujące tzw. pracę nierejestrowaną, w tym pracę „na czarno”, co jest nowym negatywnym zjawiskiem na rynku pracy.

Wszystkie pozycje bilansu zatrudnienia utrzymają się na perspektywę zmieniając tylko relacje względem siebie.

Rynek pracy w obszarze gminy szacowany jest na 724 miejsca, na które składają się trzy elementy:

- rolnictwo indywidualne,
- sektor publiczny, rejestrowany przez statystykę obejmujący zakłady i instytucje o zatrudnieniu powyżej 9 osób,
- podmioty gospodarcze rejestrowane w systemie Regon.

Rolnictwo indywidualne stanowi największą grupę czynnych zawodowo w ogólnej liczbie zatrudnienia w gminie. Jest to zgodne z faktem zdecydowanej dominacji tego działu w gospodarce gminy.

Spis Rolny z 1995 r. wykazał, że wskaźnik zatrudnienia na jedno gospodarstwo rolne wynosi przeciętnie 1,54 osoby. Przy liczbie 246 gospodarstw rolnych liczba czynnych zawodowo w rolnictwie indywidualnym szacowana jest na 380 osób.

Liczba pracujących w gospodarce narodowej w jednostkach powyżej 9 osób wynosi 196 osób, a zatrudnienie w podmiotach Regon 148 osób, które w przybliżeniu można uznać za zatrudnionych w drobnych prywatnych zawodach, gdyż 95% to jednoosobowe prywatne podmioty gospodarcze.

Zatrudnienie według działów i sektorów gospodarki przedstawia tabela nr 38 „Zatrudnienie w gminie Stara Dąbrowa według Europejskiej Klasyfikacji Działalności (EKD)”.

Tabela 38

Zatrudnienie w gminie Stara Dąbrowa według Europejskiej Klasyfikacji Działalności (EKD)

Lp.	Dział gospodarki	Rolnictwo indywidualne	Pracujący w gosp. narodowej	Podmioty REGON	Razem	%	2018 %
	RAZEM	380	196	148	724	100,0	
1.	Rolnictwo, leśnictwo	380	49	14	443	61,2	13
2.	Przemysł	-	34	15	49	6,8	8
3.	Budownictwo	-	-	30	30	4,1	23
4.	Handel i naprawy	-	8	36	44	6,1	razem usługi
5.	Hotele i restauracje	-	-	6	6	0,8	
6.	Komunikacja	-	4	5	9	1,2	
7.	Oświata	-	59	5	64	8,8	
8.	Finanse	-	2	16	18	2,5	
9.	Administracja	-	29	2	31	4,3	26
10.	Pozostałe	-	11	19	30	4,1	
							30

Źródło: Rocznik statystyczny województwa zachodniopomorskiego, US w Szczecinie 2001, dane UG Stara Dąbrowa, obliczenia własne. *Dane Gminy Stara Dąbrowa 2020*

W układzie sektorowym, podobnie jak i działowym dominuje sektor I – 61%, sektor II – 11%, przy czym zarówno w przemyśle, jak i budownictwie dominują drobne zakłady rzemieślnicze i usługi budowlane.

Sektor III – usługowy skupia 28%, w którym dominują oświata, handel i naprawy oraz administracja.

9.4. Uwarunkowania rozwoju

Przyszłe przemiany rynku pracy w gminie warunkować będzie: kształtowanie się grupy produkcyjnej ludności i wywodzące się z niej zasoby siły roboczej, stopa bezrobocia oraz możliwości własne gminy w tworzeniu nowych miejsc pracy.

Zgodnie z prognozą demograficzną ludności w wieku produkcyjnym zasoby pracy kształtować się będą na poziomie 1730 osób w stanie istniejącym do 1900 w roku 2010 i 1770 w roku 2020. Szczegółowe dane zawarte są w tabeli nr 39 „Prognoza ludności w wieku produkcyjnym i zasoby pracy w latach 2001-2020 na terenie gminy stara Dąbrowa”.

Przyrost zasobów pracy będzie występował do roku 2010, po czym zacznie maleć.

Przyrosty zasobów w powiązaniu z liczbą 527 bezrobotnych to główny problem do rozwiązania w zatrudnieniu. Możliwości własne tworzenia nowych miejsc pracy w gminie są niewielkie. Niemniej jednak w każdym dziale gospodarki, a zwłaszcza w produkcji i przetwórstwie rolnym oraz niektórych usługach tkwią pewne rezerwy do wykorzystania.

Prognoza ludności w wieku produkcyjnym i zasoby pracy w latach 2001-2020 na terenie gminy stara Dąbrowa.

Tabela 39

Wyszczególnienie	2001	2005	2010	2015	2018 (faktyczn e)	2020
Ludność w wieku 18-59/64 lat	2165	2297	2375	2352	2349	2211
Zasoby pracy	1730	1840	1900	1880	1564	1770
+ przyrosty w pięcioleciach		+110	+60	X		X
- ubytki		X	X	-20	-167	-110

Źródło: GUS Warszawa, 2002 r., obliczenia własne. Dane Gminy Stara Dąbrowa 2020

Stabilizacja gospodarki i szanse jej rozwoju w przyszłości dają nadzieję na wzrost dojazdów do pracy poza obszar gminy, co częściowo rozwiązałoby problem nadwyżek zasobów pracy. Duże możliwości gmina posiada w działaniach kooperacyjnych przedsiębiorstw i firm działających poza obszarem gminy, a otwierających swoje filie na terenie gminy (znaczne rezerwy terenów przydatnych pod lokalizację podmiotów produkcyjno-usługowych oraz wytwórczych).

W turystyce i rekreacji istnieją możliwości zagospodarowania jezior wzdłuż drogi Stargard – Maszewo (Grabowskie, Łęczyckie, Parlińskie) i uzyskania nowych wartości majątku trwałego z nowymi miejscami pracy.

Od kilku lat gmina Stara Dąbrowa legitymuje się zmniejszającym się poziomem bezrobocia, jako ogólna tendencja w województwie zachodniopomorskim. Liczba bezrobotnych wynosiła na koniec 2018 r. 150 osób tj. 6,4 % ludności w wieku produkcyjnym (w roku 2002 było to 28,1%), a powiecie stargardzki poziom bezrobocia utrzymuje się na bardzo niskim poziomie tj. 4,0% (2018 r.).

9.5. Warunki bytowe ludności

9.5.1 Mieszkalnictwo

Aktualny sta zasobów mieszkaniowych w gminie Stara Dąbrowa wynosi: 995 mieszkań, 3510 izb o powierzchni mieszkalnej 63,7 tys. m².

Przy liczbie ludności zamieszkałej w mieszkaniach wynoszącej wg danych Urzędu Gminy – 3673 osób (stan na koniec 2001 r.) podstawowe wskaźniki na tle regionu przedstawiają się następująco:

	Gmina	Województwo
Liczba osób na 1 mieszkanie	3,69	3,25
Liczba osób na 1 izbę	1,05	0,91
m ² p.u. na 1 osobę	17,3	18,4
m ² p.u. na 1 mieszkańca	64,0	60,0
m ² p.u. na 1 izbę	18,1	16,7

Źródło: Rocznik statystyczny województwa zachodniopomorskiego 2001, US w Szczecinie, dane UG Stara Dąbrowa.

Sytuacja gminy na tle województwa wypada niekorzystnie w warunkach zamieszkania. Zagęszczenie mieszkań i izb jest tu większe, a powierzchnia mieszkalna na osobę mniejsza. Korzystniej kształtuje się metraż substancji mieszkaniowej – wskaźniki 4 i 5 (nie decyduje on jednak o warunkach zamieszkania). Wartość substancji mieszkaniowej można określać w wielu aspektach.

Podstawowe z nich to wiek substancji, typ budownictwa (jednorodzinne, wielorodzinne) oraz poziom wyposażenia w urządzenia techniczne.

Odnośnie wielu substancji mieszka przedstawia się on następująco:

Okres budowy	Liczba mieszkań	Struktura wieku w %
Do 1945 r.	568	57,1
1946-1970	189	19,0
1971-1988	187	18,8
1989-2001	51	5,1
Razem po 1945 r.	427	42,9
RAZEM	995	100,0

W rozwoju budownictwa mieszkaniowego zwraca uwagę słabnące jego tempo. Na 75% przyrostu substancji po roku 1945, na ostatni okres przypadło tylko 5%, a po 2000 r. nie oddano do użytku żadnego mieszkania.

Na obszarze gminy przeważa nadal substancja sprzed II wojny światowej. Substancja powojenna realizowana była głównie w formie budownictwa wielorodzinnego przy przedsiębiorstwach rolnych. Jej jakość znacznie przewyższała substancję przedwojenną wyposażeniem mieszkań w zbiorcze systemy infrastruktury technicznej (zaopatrzenie w wodę i odprowadzenie ścieków, zaopatrzenie w ciepło).

Relacje typów budownictwa w budynkach mieszkalnych przedstawiono w tabeli nr 40 „Struktura zabudowy mieszkaniowej w gminie Stara Dąbrowa”.

Tabela 40

Struktura zabudowy mieszkaniowej w gminie Stara Dąbrowa

Wyszczególnienie	Budynki mieszkalne		Mieszkania	
	Liczba	%	Liczba	%
OGÓLEM	444	100,0	959	100,0
W tym o liczbie mieszkań				
1	223	50,2	223	23,3
2	122	27,5	244	24,4
3	25	5,6	75	7,8
Razem jednorodzinne	370	83,3	542	56,5
4 i więcej	74	16,7	417	43,5
Wielorodzinne				

Źródło: NSP 1988, GUS Warszawa, Rocznik statystyczny województwa zachodniopomorskiego, US w Szczecinie 2002 r.

W substancji budynkowej zdecydowanie dominuje budownictwo jednorodzinne (od jednego do trzech mieszkań w jednym budynku), którego odsetek przekracza 83%, a budynki wielorodzinne to niecałe 17% ogółu budynków.

W substancji mieszkaniowej natomiast budynki wielorodzinne skupiają 43,5% ogólnej liczby mieszkań; potencjał mieszkaniowy znacznie przewyższający standardem budownictwo jednorodzinne, zbudowane do 1945 r.

Budynki i mieszkania w podziale na typ budownictwa wg poszczególnych wsi prezentuje tabela nr 41 „Zasoby mieszkaniowe w budynkach mieszkalnych wg wsi w gminie Stara Dąbrowa (stan na koniec 2001 r.)”.

Tabela 41

Zasoby mieszkaniowe w budynkach mieszkalnych wg wsi w gminie Stara Dąbrowa (stan na koniec 2001 r./2017r.)

Lp.	Nazwa wsi	Budynki			Mieszkania		
		Razem	W tym jednorodzinne	wielorodzinne	Razem	W tym jednorodzinne	wielorodzinne
	Białyń	32	29	3	76	40	36
	Chlebowo	25	20	5	64	34	30
	Chlebówko (+ Wiry)	57	53	4	90	74	16
	Kicko	38	36	2	57	49	8
	Krzywnica	29	27	2	48	40	8
	Łęczycza (+ Łęczówka + Moskorze)	37	35	2	62	54	8
	Łęczyna	17	5	12	53	5	48
	Załącze	12	9	3	25	13	12
	Nowa Dąbrowa	36	27	9	80	42	36
	Parlino	38	35	3	60	48	12
	Rokicie	5	5	-	10	10	-
	Rosowo	10	10	-	16	16	-
	Stara Dąbrowa	64	40	24	222	67	155
	Storkówko	18	13	5	66	18	48
	Tolcz	26	26	-	30	30	-
	RAZEM GMINA	444	370	74	959/1104	542	417

Źródło: UG Stara Dąbrowa 2002 r., obliczenia własne.

Wsie o najkorzystniejszym wyposażeniu substancji mieszkaniowej to, poza ośrodkiem gminnym, Białyń, Chlebowo, Chlebówko, Kicko, Łęczyna, nowa Dąbrowa i Storkówko.

Wsie o stosunkowo starej i słabo wyposażonej substancji to: Krzywnica, Rokicie, Rosowo i Tolcz.

Parlino posiada zdecydowanie starą substancję, ale ze względu na dogodne położenie i rozwój funkcji rekreacyjno-wypoczynkowej w ośrodku usług podstawowych stwarza możliwości dalszego rozwoju.

9.5.2. Uwarunkowania i kierunki rozwoju budownictwa mieszkaniowego

Niskie wzrosty liczby ludności, a nawet jej okresowe obniżenie nie oznaczają spadku zapotrzebowania na mieszkania. Wprost przeciwnie, liczba gospodarstw domowych ciągle rośnie i będzie wzrastała na perspektywę (przy zmniejszającej się dzietności rodzin).

Rozwój dotychczasowy i prognoza gospodarstw domowych przedstawia tabela nr 42 „Prognoza rozwoju ludności i gospodarstw domowych oraz potrzeby mieszkaniowe do roku 2020 na terenie gminy Stara Dąbrowa”.

Tabela 42

Prognoza rozwoju ludności i gospodarstw domowych oraz potrzeby mieszkaniowe do roku 2020 na terenie gminy Stara Dąbrowa

Wyszczególnienie	1988	2001	2010	2020	Faktyczne 2018
Ludność ogółem	3517	3692	3760	3650	3707
Dzietność rodzin	3,56	3,33	3,06	2,76	
Liczba gospodarstw	988	1110	1230	1320	
Liczba mieszkań	944	995	1260	1320	1112
Gospodarstwa / 100 mieszkań	105	112	106	100	

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych UG Stara Dąbrowa.

Spadek przyrostów budownictwa mieszkaniowego od 1988 r. do poziomu zerowego w roku 2000, przy równoczesnym wzroście liczby gospodarstw domowych, spowodował pogorszenie się wskaźnika liczby gospodarstw domowych na 100 mieszkań ze 105 do 112.

Na perspektywę (dzietność rodzin przyjęto za prognozą wojewódzką dla terenów wiejskich) liczba gospodarstw domowych może wynieść 1230 w 2010 r. i 1320 w 2020 r.

Przy realizacji zasady „mieszkanie dla każdej rodziny”, substancja mieszkaniowa wina wynieść w 2020 r. 1320 mieszkań, tj. tyle, ile liczba gospodarstw domowych. Potrzeby mieszkaniowe do 2020 r. brutto wyniosłyby zatem 325 mieszkań, a do 2010 r. 165 mieszkań. Średnioroczne tempo budownictwa winno wynosić ca 16 oddanych mieszkań (przy jednoczesnym założeniu braku ubytków substancji mieszkaniowej).

Władze samorządowe powinny podjąć wszelkie działania na rzecz tworzenia dogodnych warunków dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego w gminie.

Najlepsze możliwości lokalizacyjne ma obszar położony wzdłuż drogi Stargard – Maszewo (wsie: Kicko, Łęczycza, Parlino) oraz wsie o dużym odsetku nowej, powojennej substancji (Stara Dąbrowa, Storkówko, Białuń).

Odsetek mieszkań wyposażonych w podstawowe urządzenia wynosi aktualnie:

Razem	995	100%
Wodociąg	680	68%/99,9% - 2018r.
Ustęp splukiwany	602	60%
Łazienka	728	73%
Ciepła woda	732	74%
c.o.	540	54%
Gaz z sieci	-	-/0,1%

Źródło: dane UG Stara Dąbrowa 2002 r. Dane Gminy Stara Dąbrowa 2020

Poza potrzebami nowego budownictwa, w istniejącej substancji mieszkaniowej występują liczne braki wymagające uzupełnienia. Szacuje się, że około 300-400 mieszkań wymaga modernizacji i doposażenia w elementy infrastrukturalne.

Powyższe zmiany powiązane są z możliwością lokalnego rozwoju podmiotów gospodarczych, głównie zajmujących się usługami instalatorstwa budowlanego, co może mieć wpływ na możliwość rozwoju rynku pracy.

9.6. Oświata

9.6.1. Wychowanie przedszkolne

W gminie Stara Dąbrowa funkcjonują trzy placówki wychowania przedszkolnego w miejscowościach:

- Stara Dąbrowa – przedszkole + ognisko przedszkolne³²,
- Chlebówko – ognisko przedszkolne,
- Parlino – ognisko przedszkolne.

W przedszkolach jest 60 miejsc o liczbie przebywających w nim w 2001 r. 44 dzieci. W ogniskach przedszkolnych przebywa łącznie 66 dzieci w wieku 6 lat, w Starej Dąbrowie – 17, w Chlebówku – 28, w Parlinie – 21 dzieci.

Łącznie opieką przedszkolną w gminie objętych jest 88 dzieci, co stanowi 42,5% liczebności grupy przedszkolnej 3-6 lat (207 dzieci).

Warunki lokalowe przedszkola są dobre. Zatrudnienie wynosi łącznie 6 osób, w tym pięciu wychowawców.

Na perspektywę, liczba dzieci w wieku przedszkolnym utrzyma się na poziomie 200, co nie powinno zmienić liczby placówek.

9.6.2. Szkolnictwo podstawowe

Kształcenie dzieci na poziomie szkoły podstawowej prowadzi trzy placówki³³ w Starej Dąbrowie, Chlebówku i Parlinie o łącznej licznie 23 pomieszczeń do nauczania dla 20 oddziałów, w których nauczają 27 nauczycieli, ucząc 403 uczniów.

Nauczaniem objęte jest 100% populacji dzieci w wieku 7-12 lat.

Przestrzenny zasięg obsługi poszczególnych szkół przedstawia się następująco:

- Chlebówko – północno-wschodnia część gminy – Chlebowo, Rosowo, Białuń, Wiry, Rokicie i dodatkowo Sokolniki z gminy Maszewo; placówka ma 10 oddziałów, zatrudnia 21 osób, w tym 15 nauczycieli, a uczęszcza do niej 204 dzieci;
- Parlino – część zachodnia gminy – Tolcz, Łęczycza, Łęczyna, Załęcze, Łęczówka, Moskorze, Kicko, Storkówko; placówka ma 6 oddziałów, zatrudnia 14 osób, w tym 10 nauczycieli, uczęszcza do niej 123 dzieci;
- Stara Dąbrowa – część południowo-wschodnia gminy – Nowa Dąbrowa, Krzywnica; placówka funkcjonuje łącznie z gimnazjum; uczęszcza do niej 252 uczniów, w tym do szkoły podstawowej 76; posiada 11 oddziałów, zatrudnia 24 osoby, w tym 18 nauczycieli.

Warunki lokalowe szkół uznaje się za dobre. Na okres perspektywy szkoły podstawowe powinny utrzymać swoje lokalizacje. Z prognozy demograficznej wynika, że grupa wiekowa 7-12 lat będzie ulegała zmniejszeniu z 393 obecnie do 278 dzieci w 2010 r., a więc o 115 dzieci, tj. o jedną czwartą. Po roku 2010 nastąpi wzrost tej grupy, ale już nie do poziomu stanu obecnego.

9.6.3. Szkolnictwo gimnazjalne

Kształcenie na poziomie gimnazjalnym prowadzi jedna placówka mieszcząca się w Starej Dąbrowie, wchodząca w skład Zespołu Szkół Podstawowych i obejmująca całość obszaru gminy. Na swoje potrzeby posiada pięć pomieszczeń do nauczania, sześć oddziałów i zatrudnia

³² Ognisko przedszkolne to klasy „zerowe” przy szkołach podstawowych.

³³ Szkoły podstawowe w gminie Stara Dąbrowa:

- Publiczna Szkoła Podstawowa w Chlebówku,
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Parlinie,
- Szkoła Podstawowa w Starej Dąbrowie
- Placówka nadrzędna: Zespół Szkół Publicznych w Starej Dąbrowie.

7 nauczycieli. Szkoła kształci 100% populacji młodzieży w wieku 13-15 lat (189 uczniów). Placówka utrzyma na perspektywę swoją działalność pomimo, że prognoza demograficzna wykazuje systematyczny spadek liczebności tej grupy do 132 uczniów w 215 r., tj. o jedną trzecią w stosunku do stanu aktualnego. Warunki lokalowe placówki są dobre.

9.6.4. Kształcenie na wyższych poziomach

Kształcenie na poziomach szkoły zasadniczej, technikum, liceum itp. Dla całego obszaru gminy prowadzi placówki zlokalizowane poza terenem gminy. W izochromie 20 km od siedziby władz gminy Stara Znajduje się około 55 placówek oświatowych wchodzących w skład 11 zespołów szkół publicznych, z tego:

- Zespół Szkół Rolniczych w Maszewie – 4 jednostki,
- Zespół Szkół Zawodowych w Nowogardzie – 7 jednostek
- Zespół Szkół Mechanizacji Rolnictwa w Stargardzie – 6 jednostek.
- Zespół Szkół Nr 1 dla Dorosłych w Stargardzie – 1 jednostka,
- Zespół Szkół Rolniczych w Stargardzie – 5 jednostek,
- Zespół Szkół Transportowych w Stargardzie – 4 jednostki,
- Zespół Szkół Zawodowych Nr 1 w Stargardzie – 7 jednostek,
- Zespół Szkół Zawodowych Nr 2 w Stargardzie – 5 jednostek,
- Zespół Szkół Zawodowych Nr 3 w Stargardzie – 4 jednostek,
- Zespół Szkół Ogólnokształcących w Stargardzie – 3 jednostki,
- Zespół Szkół Specjalnych w Stargardzie – 2 jednostki,

i 7 liceów ogólnokształcących, z tego:

- 2 w Nowogardzie,
- 5 w Stargardzie Szczecińskim (w tym 3 jednostki wchodzą w skład ww. zespołów szkolnych).

Na poziomie szkół wyższych, główną rolę pełnią ośrodki akademickie w Szczecinie i Koszalinie.

WYCHOWANIE I EDUKACJA

Żłobki	2016	2017	2018
Żłobki i kluby dziecięce	-	-	-
Dzieci przebywające w żłobkach i klubach dziecięcych (w ciągu roku)	-	-	-

Edukacja	2016/17	2017/18	2018/19
Placówki wychowania przedszkolnego	3	3	3
w tym przedszkola	1	-	-
Miejsca w przedszkolach	45	-	-
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego	93	90	81
w tym w przedszkolach	37	-	-
Szkoły podstawowe	2	3	3
Uczniowie szkół podstawowych	271	287	305
Gimnazja	1	-	-
Uczniowie szkół gimnazjalnych	105	59	29
Liczba uczniów przypadająca na 1 oddział w szkołach:			
podstawowych	17	15	15
gimnazjalnych	18	15	15

Źródło: www.szczecin.stat.gov.pl

9.7. Ochrona zdrowia

Gmina Stara Dąbrowa wyjątkowo ubogo wyposażona jest w placówki ochrony zdrowia. Funkcjonuje tutaj jedynie ośrodek zdrowia – placówka niepubliczna o trzech gabinetach i pięciu zatrudnionych (brutto). Brak jest apteki.

Usługi z zakresu leczenia specjalistycznego i leczenia zamkniętego świadczą placówki w Stargardzie Szczecińskim i Szczecinie.

W opiece nad dziećmi w szkołach prowadzona jest działalność szkolnej pielęgniarki-higienistki.

9.8. Handel, naprawy, hotele i restauracje

W omawianych działach Europejskiej Klasyfikacji Działalności (EKD) na terenie gminy działalność prowadzi 46 podmiotów gospodarczych. Wśród nich znajduje się 26 placówek handlowych, 10 gastronomicznych, 7 warsztatów naprawczych i 4 podmioty handlu obwoźnego działające na, jak i poza obszarem gminy. Na obszarze gminy brak jest obiektów hotelarskich.

Sklepy znajdują się we wszystkich wsiach powyżej 50 mieszkańców, tj. w 14 jednostkach osadniczych. Bez wyposażenia są cztery najmniejsze jednostki – Rokicie, Wiry, Łęczówka i Moskorze.

Zatrudnienie w sklepach (wg stanu na koniec 2001 r.) wyniosło 37 pracowników.

Placówki gastronomiczne to małe obiekty od kilkunastu do kilkudziesięciu miejsc konsumpcyjnych. Liczba miejsc nie jest stała, zmienia się w zależności od potrzeb i pory roku. Większość funkcjonuje w sezonie letnim.

Warsztaty naprawcze w liczbie siedmiu to głównie naprawa sprzętu gospodarstwa domowego, usługi motoryzacyjne i ślusarstwo.

Łącznie w omawianych działach zatrudnionych jest ca 60 osób.

Uwarunkowaniami rozwoju są:

- duże możliwości rozwoju rzemiosła usługowego, które na obszarze gminy a korzystne warunki lokalizacji,
- wykorzystanie ruchliwej trasy Stargard – Maszewo, zwłaszcza obsługa tranzytowego ruchu turystycznego (z południa kraju na wybrzeże Bałtyku), dla usług gastronomicznych i rekreacyjno-wypoczynkowych z wykorzystaniem terenów leżących przy tej trasie,
- w handlu dalszy rozwój placówek handlowych, a także magazynów i hurtowni dla potrzeb Szczecina i innych miast aglomeracji.

9.9. KULTURA, SPORT, TURYSTYKA

Na terenie gminy działalność kulturalną prowadzą:

- Gminne Centrum Kultury w Starej Dąbrowie z salą widowiskową na około 80 miejsc i pracownikami do zajęć,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Starej Dąbrowie i jej filia w Chlebówku z księgozbiorem 21,2 tys. woluminów (5,8 tys. książek na 1000 ludności); uzupełnieniem dla powyższych placówek są trzy biblioteki szkolne w Starej Dąbrowie, Chlebówku i Parlinie,
- Kluby i świetlice zlokalizowane w 12 miejscowościach funkcjonujące do końca lat osiemdziesiątych, zawiesiły swoją działalność z powodu braku sponsorów; obecnie w sześciu z nich wznowiono działalność (Nowa i Stara Dąbrowa, Parliń, Białyń, Chlebowo, Łęczycyca) na nowych zasadach,
- w Łęczycy swoją siedzibę ma kapela ludowa „Dąbrowiaczy” uświetniająca imprezy kulturalne w regionie,
- działalność kultu religijnego prowadzona jest w 11 obiektach sakralnych – dwóch kościołach parafialnych w Starej Dąbrowie i Parlinie oraz w 9 kościołach filialnych (Białyń,

Rosowo, Storkówko, Tolcz, Chlebówko, Kicko, Krzywica, Łęczycza, Nowa Dąbrowa). Mankamentem ośrodka gminnego jest brak sali kinowo-widowiskowej. Obiekty sportu i rekreacji w gminie sprowadzają się głównie do stadionu i boisk sportowych. Obiekty te występują w 10 miejscowościach i są to pełnowymiarowe boiska piłkarskie o dość zróżnicowanym stanie zagospodarowania. Najlepszy obiekt zlokalizowany jest z ośrodka gminnym, gdzie znajduje się stadion z trybunami i urządzeniami towarzyszącymi. Obiekt jest użytkowany przez GKS „Dąbrowa”. Dobrze urządzone są boiska w Białuniu, Chlebowie, Storkówku i Parlinie. Pozostałe – w Nowej Dąbrowie, Krzywicy, Kicku, Chlebówku – wymagają modernizacji. Przy szkołach podstawowych są boiska przyszkolne. W przy szkole w Starej Dąbrowie budowana jest pełnowymiarowa sala gimnastyczna. W Parlinie i Chlebówku przy szkołach są małe sale gimnastyczne. Brak jest krytej pływalni. Na terenie gminy brak jest obiektów obsługi ruchu turystycznego, zwłaszcza bazy noclegowej, urządzonych kąpielisk, obiektów obsługi pojazdów samochodowych.

9.10. Obsługa ogólna

Podstawowe elementy obsługi ogólnej ludności sprawują:

- obsługę administracyjną ludności gminy zapewnia Urząd Gminy w Starej Dąbrowie wraz z urzędem stanu cywilnego; liczba sołectw wzrosła z 9 w 1988 r. do 13 w 2001 r.; starostwo powiatowe mieści się w Stargardzie Szczecińskim;
- bezpieczeństwo publiczne zabezpiecza posterunek policji w Starej Dąbrowie;
- obsługę finansową ludności gminy zapewnia dyspozytura PKO S.A. Oddziału w Stargardzie Szczecińskim zlokalizowana z Starej Dąbrowie;
- obsługę pocztowo-telekomunikacyjną sprawuje Urząd Pocztowy w Starej Dąbrowie; łącznie zabezpiecza 722 linie telefoniczne, w tym 602 odbiorców prywatnych; wszystkie (18) wsie w gminie posiadają łączność telefoniczną; wskaźnik gęstości sieci jest względnie wysoki i wynosi blisko 200 łącz na 1000 mieszkańców (województwo 300);
- ochronę przeciwpożarową sprawują oddziały Ochotniczej Straży Pożarnej działające w największych miejscowościach (Stara Dąbrowa, Chlebówko, Nowa Dąbrowa, Parlino, Chlebowo);
- w usługach komunalnych, poza infrastrukturą techniczną, istotną rolę stanowią usługi pogrzebowe; obecnie na terenie gminy funkcjonują dwa cmentarze komunalne w nowej Dąbrowie i Chlebówku; obydwie z rezerwami terenowymi; brzeżne miejscowości gminy korzystają z cmentarzy gmin ościennych: Storkówko w Roczninie, Parlino w Maszewie;
- w komunikacji wszystkie wsie powyżej 50 mieszkańców posiadają przystanki PKS; Storkówko posiada (pętla) komunikację podmiejską miasta Stargardu.

9.11. Gospodarka

Poziom rozwoju gospodarczego gminy określa liczba podmiotów gospodarczych i ich nasycenie w stosunku do liczby mieszkańców.

Aktualnie na obszarze gminy zarejestrowanych jest 148 podmiotów gospodarczych, co daje wskaźnik 40 podmiotów na 1000 ludności. Poziom nasycenia podmiotami jest jednym z najniższych w regionie, bo też i możliwości ich działania są tu niewielkie. Dla województwa wskaźnik ten wynosi 104 a rekordowe gminy przekraczają liczbę 200.

Struktura podmiotów w gminie Stara Dąbrowa jest następująca:

Ogółem	Liczba	%
Przemysł	148	100
Budownictwo	15	10
Rolnictwo	30	20

Handel	14	9
Usługi	42	29
Finanse, obsługa mieszkańców i firm	16	11
Pozostałe	31	21

W strukturze podmiotów dominuje handel i naprawy oraz pozostałe działy usługowe. Wysoki odsetek budownictwa jest nieco mylący, gdyż są to drobne (głównie jednoosobowe) podmioty wykonujące usługi budowlane różnego typu.

Odwrotnie ma się rzecz z rolnictwem, gdzie prawie każdy z podmiotów to duża jednostka organizacyjna, jaką jest gospodarstwo rolne.

Rolnictwo jest dominującym działem gospodarki gminy. Poza sektorem publicznym zajmuje się nim 246 indywidualnych gospodarstw i one, w powiązaniu z sektorem publicznym, stanowią o wartości produkcji i źródeł dochodów.

Rozkład przestrzenny potencjału ekonomicznego gminy ilustruje załączona mapa ...

9.11.1. Przemysł

Przemysł w gminie stara Dąbrowa jest słabo rozwiniętym działem gospodarki. Zatrudnia on zaledwie 7% ogółu pracujących, tj. około 50 pracowników. Brak jest tutaj dużych, znaczących zakładów przemysłowych.

W sekcji przemysłu EKD zarejestrowanych jest 20 podmiotów. Są to drobne zakłady przemysłowe i zakłady rzemieślnicze o charakterze przemysłowym.

Dominującą branżą przemysłową jest branża spożywcza funkcjonująca na bazie produkcji rolniczej. Należy do niej połowa podmiotów, wśród których znajdują się:

- piekarnia w Starej Dąbrowie,
- ubojnia drobiu w Starej Dąbrowie,
- ferma drobiu w Starej Dąbrowie,
- wytwórnia koncentratów i zapraw w Parlinie,
- wytwórnia pasz w Storkówku,
- zakład przetwórczy w Storkówku,
- ferma drobiu w Nowej Dąbrowie,
- przetwórstwo rolne w Chlebówku,
- wytwórnia pasz w Chlebówku,
- produkcja rolna w Łęczynie.

Pozostałe podmioty reprezentują głównie branżę drzewną: zakłady stolarskie i obróbki drewna w liczbie 6 znajdują się w Parlinie i Rokiciu.

Pozostałe zakłady reprezentują branże:

- odzieżową (Stara Dąbrowa),
- chemiczną (Moskorze – wytwórnia artykułów z tworzyw sztucznych),
- metalową (Storkówko, Łęczycza),
- produkcja materiałów budowlanych (Stara Dąbrowa).

Dominacja funkcji produkcji rolnej w gminie sprzyja lokalizacji zakładów przetwórczo-rolnych, jak i wytwarzania środków produkcji dla rolnictwa. Należy więc tutaj upatrywać szansę przyszłego rozwoju gospodarczego gminy.

9.11.2. Budownictwo

Na terenie gminy nie prowadzą działalności żadne samodzielne przedsiębiorstwa budowlano-montażowe. W końcu lat osiemdziesiątych zakończył swą działalność zakład remontowo-budowlany w Chlebówku, jako jednostka strukturalna Kombinat PGR w Starej Dąbrowie. Zakończyła się też działalność produkcyjna spółdzielni mieszkaniowej „Dąbrówka”, budującej mieszkania w Storkówku, Starej Dąbrowie i Chlebowie.

W sekcji budownictwo EKD zarejestrowanych jest 28 podmiotów gospodarczych reprezentujących rzemiosło i usługi budowlane. Reprezentują one w całości sektor prywatny o zatrudnieniu około 40 pracowników, co stanowi 6% ogólnego zatrudnienia w gminie.

Podmioty te wykonują:

- prace ogólnobudowlane i murarskie (15 zakładów),
- roboty instalatorskie, w tym sanitarne (4 zakłady),
- stolarstwo budowlane (5 zakładów),
- dekarstwo (1 zakład),
- ceramika budowlana (3 zakłady).

Zakłady funkcjonują w większości wsi w gminie; najwięcej w Kicku (5), Chlebówku, Białuniu i Łęczycy (po 4), w Nowej Dąbrowie (3).

9.11.3. Magazyny i składy

Do 1989 r. główna baza magazynowo-składowa gminy znajdowała się w Nowej Dąbrowie, którą zarządzała Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska. Były tam zlokalizowane:

- magazyny nawozów sztucznych i środków ochrony roślin,
- magazyny paszowe,
- magazyny materiałów budowlanych,
- skład opału.

Zasięg obsługi obejmował cały obszar gminy.

Drobne obiekty magazynowe znajdowały się przy zakładach rolnych PGR w Chlebówku,, Białuniu, Chlebowie oraz RSP w Parlinie SGR w Starej Dąbrowie.

W okresie transformacji obiekty magazynowe zostały sprywatyzowane i utraciły swoje funkcje. Zaktualizowane zestawienie liczby podmiotów gospodarki narodowej wg wybranych form prawnych na dzień 20 grudnia 2002 r. ilustruje tabela nr 44 „Zestawienie liczbowe podmiotów gospodarki narodowej wg wybranych form prawnych (stan w dniu 20 grudnia 2002 r.)”.

Jak wynika z przytoczonych danych, na terenie gminy Stara Dąbrowa, na koniec 2002 r. funkcjonowało 151 podmiotów gospodarczych (rzeczywisty przyrost o 3 podmioty).

W strukturze form prawnych dominuje sektor prywatny (144 podmioty), a w nim podmioty osób fizycznych (114 podmiotów).

Wśród sekcji, na pierwszym miejscu z 40 jednostkami jest handel (hurtowy i detaliczny) oraz naprawa pojazdów mechanicznych. Drugie miejsce, z 31 podmiotami zajmuje sekcja – budownictwo, razem stanowi to ca 50% działających w gminie podmiotów gospodarczych.

Tabela 43

Podmioty REGON wg działów EKD i wsi w gminie Stara Dąbrowa

Lp.	Nazwa wsi	Ogółem	W tym w dziale EKD							
			Przemysł	Budownictwo	Rolnictwo	Komunikacja	Handel i naprawy	Zdrowie	Finanse	Pozostałe
1.	Stara Dąbrowa	26	4	1	1	3	8	2	1	6
2.	Białuń	9	-	4	-	1	3	-	-	1
3.	Chlebówko	12	1	4	-	1	4	-	2	-
4.	Chlebowo	4	-	1	-	-	2	-	-	1
5.	Kicko	13	1	5	-	2	3	-	-	2
6.	Krzywnica	4	1	1	-	-	2	-	-	-
7.	Łęczycza	16	2	4	-	2	6	-	-	2
8.	Łęczyna	1	-	-	-	-	1	-	-	-
9.	Łęczówka	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10.	Moskorze	2	1	-	-	-	1	-	-	-
11.	Nowa Dąbrowa	16	2	3	-	1	6	-	-	4
12.	Parlino	9	1	1	-	-	4	-	-	3
13.	Rokicie	2	2	-	-	-	-	-	-	-
14.	Rosowo	2	-	1	-	-	1	-	-	-
15.	Storkówko	10	1	2	-	-	4	-	-	3
16.	Wiry	-	-	-	-	-	-	-	-	-
17.	Tolcz	1	-	-	-	-	1	-	-	-
18.	Załęcze	2	-	-	1	-	1	-	-	-
	GINA RAZEM	129	16	2	2	10	47	2	3	22
	REGON 2001	148	15	14	14	5	42	3	16	23

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych UG w Starej Dąbrowie.

Tabela 44

Zestawienie liczbowe podmiotów gospodarki narodowej wg wybranych form prawnych (stan na dzień 20 grudnia 2002 r.)

Wyszczególnienie	Ogółem	Ogółem osoby fizyczne	Sektor publiczny	Sektor prywatny	Przedsiębiorstwa państwowe	Spółki handlowe	Spółki cywilne
GMINA OGÓŁEM	151	114	7	144	0	9	7
Sekcja: Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	14	6	0	14	0	6	1
Sekcja: Przetwórstwo przemysłowe	17	14	0	17	0	3	0
Sekcja: Budownictwo	31	30	0	31	0	0	1
Sekcja: Handel hurtowy i detaliczny; Naprawa pojazdów mechanicznych, motocykli	40	37	0	40	0	0	3
Sekcja: Hotele, restauracje	5	5	0	5	0	0	0
Sekcja: Transport, gospodarka magazynowa i łączność	5	5	0	5	0	0	0
Sekcja: Pośrednictwo finansowe	3	3	0	3	0	0	0
Sekcja: Obsługa nieruchomości, wynajem, nauka i usługi związane z prowadzeniem działalności	11	9	0	11	0	0	1
Sekcja: Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne	2	0	2	0	0	0	0
Sekcja: Edukacja	4	1	3	1	0	0	0
Sekcja: Ochrona zdrowia i opieka społeczna	3	2	1	2	0	0	0
Sekcja: Pozostała działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna	16	2	1	15	0	0	1

Źródło: maszynopis, Urząd Statystyczny w Szczecinie.

9.12. Gospodarka gruntami i rolnictwo

9.12.1. Uwarunkowania wynikające z dotychczasowego użytkowania i zagospodarowania gruntów

Powierzchnia ogólna gminy Stara Dąbrowa wynosi 11245 ha (wg powierzchni geodezyjnej) i w okresie ostatnich 15 lat zaszły w zagospodarowaniu zmiany charakteryzujące się:

- niewielkim 1% ubytkiem powierzchni użytków rolnych (9 ha gruntów ornych i 80 ha trwałych użytków zielonych), głównie w wyniku przeznaczenia części z nich pod potrzeby gospodarki rybackiej, jak i przekwalifikowania części na grunty zadrzewione i zakrzaczone oraz 6% zmniejszeniem się ewidencyjnej powierzchni nieużytków;
- wzrosły powierzchnie: użytków leśnych (1%), terenów pod wodami (ca 30%) i terenów zurbanizowanych o ca 5%.

Na tle przemian wojewódzkich, powyższe zmiany są niewielkie, a wynikają głównie z rozbudowy obiektów produkcji rybackiej (wzrost powierzchni pod wodami), oraz wzrostu terenów zurbanizowanych, głównie w wyniku przeznaczenia części użytków rolnych położonych nad jeziorami pod tereny przeznaczone pod rozwój budownictwa rekreacyjno-letniskowego, w kontekście rozwoju funkcji turystycznej w gminie Stara Dąbrowa, jako elementu wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich. Pozostałe zmiany są niewielkie i nie wywarły istotnej zmiany w strukturze funkcjonalno-przestrzennej gminy.

Tabela 45

Zmiany w stanie zagospodarowania gruntów na terenie gminy Stara Dąbrowa w latach 1988-2002 (w ha)/ 2020 r.

Wyszczególnienie	Rok 1988	Rok 2002	2020	2020 w %
Powierzchnia ogólna	11 246	11 246	11 244,54	100,0
w tym:				
• Użytki rolne	9 137	9 046	8 935,49	79,74
z tego:				
– grunty orne i sady	7 783	7 772		
– trwałe użytki zielone	1 354	1 274		
• Użytki leśne	987	999	1 211,98	10,78
• Wody	221	287	214,55	1,91
• Tereny zurbanizowane	620	649	576,41	5,13
z tego:				
– tereny osiedlowe	233	254		
– tereny komunikacyjne	387	395		
• Nieużytki	281	265	275,81	2,45
• Inne			30,29	0,27

Źródło: Wykaz gruntów gminy Stara Dąbrowa, 2002 r., PODGiK w Stargardzie Szczecińskim, 2002 r., baza danych P.P. URBIX, Szczecin 2002 r., obliczenia własne./dane UG Stara Dąbrowa z 2020r.

Tabela 46

Użytkowanie gruntów w gminie Stara Dąbrowa w roku 2002/2020

Wyszczególnienie	ha	2002/2020	w%
1. Powierzchnia ogólna* w tym:	11 245/11 244,54	100,0	
2. Użytki rolne z tego:	9 046/8 935,49	80,4/79,74	100,0
• grunty orne	7 751/7 785,73	68,9	85,7
• sady	21/12,89	0,2	0,2
• łąki	748/694,21	6,7	8,3
• pastwiska	526/376,68	4,7	5,8
3. Użytki leśne z tego:	999/1 211,98	8,9/10,78	100,0
• lasy	834/1 004,46	7,4	83,5
• tereny zakrzewione	165/53,14	1,5	16,5
4. Tereny zurbanizowane z tego:	646/576,41	5,7/5,13	100,0
• tereny mieszkaniowe	159/14,28	1,4	24,6
• tereny przemysłowe	8/36,34	0,1	1,2
• inne tereny zabudowane	18/15,36	0,2	2,8
• zurbanizowane tereny niezabudowane	13/3,21	0,1	2,0
• tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	52/31,91	0,5	8,0
• użytki kopalne	1/1,59	*	0,2
• tereny komunikacyjne drogi	362/323,39	3,2	56,0
• tereny komunikacyjne koleje	33/28,81	0,3	5,1
5. Tereny różne	2/1,49	*	
6. Nieużytki	265/275/81	2,4/2,45	
7. Wody z tego:	287/214,55	2,6/1,91	100,0
• wody płynące	152/94,45	1,4	53,0
• wody stojące	65/71,31	0,6	22,6
• rowy	70/48,79	0,6	24,4

* Powierzchnia geodezyjna Źródło: Wykaz gruntów gminy Stara Dąbrowa, Nr 81685, Starosta stargardzki w Stargardzie Szczecińskim, 2002 r., obliczenia własne./ dane UG Stara Dąbrowa z 2020r.

W oparciu o wyniki diagnozy progresywnej gospodarki gruntami stwierdza się, że przyszłe zmiany w sposobie zagospodarowania gruntów gminy będą na podobnym poziomie i nie powinny przekroczyć poziomu istotności zjawiska. Zaistniałe zmiany w latach 1988-2002 przedstawiono w załączonej tabeli nr 45 „Zmiany w stanie zagospodarowania gruntów na terenie gminy Stara Dąbrowa w latach 1988-2002”.

Aktualną strukturę użytkowania gruntów w gminie stwierdza tabela nr 46 „Użytkowanie gruntów w gminie Stara Dąbrowa w roku 2002”.

Z powyższego zestawienia wynika, że w strukturze aktualnego zagospodarowania gminy dominuje funkcja rolnicza – 80,4% powierzchni ogólnej gminy zajmują użytki rolne, a wśród nich przeważa polowe użytkowanie ziemi (85% powierzchni użytków rolnych to grunty orne). Szczegółową analizę przydatności rolniczej tej grupy gruntów przedstawiono w rozdziale niniejszego „Studium ...”, w którym opisano gleby gminy Stara Dąbrowa pod względem

klasyfikacji bonitacyjnej i waloryzacji wg kompleksów glebowych.

Cechą charakterystyczną w dotychczasowym zagospodarowaniu gminy jest niski stopień lesistości, wynoszącej zaledwie 8,9%, w tym lasy stanowią 7,4%. Powyższe wskaźniki świadczą o dominacji funkcji rolniczej, jak i wyznaczają przyszłe kierunki gospodarowania gruntami. Charakterystykę stanu użytkowania ziemi przedstawia tabela opisująca rozkład przestrzennego potencjału ekonomicznego gminy. Do obszarów o najwyższym udziale użytków rolnych w powierzchni ogólnej, powyżej 80%, a tym samym niskiej lesistości, należą obręby: Białuń (91,1%), Rosowo (91,0%), Tolcz (88,5%), Stara Dąbrowa (87,5%), Rokicie (85,8%), Łęczyca (86,8%), Parlino (81,7%) i Storkówko (89,2%), zajmują one około 60% powierzchni gminy.

Za celowe uznaje się poprawę struktury przestrzennej gminy – wskazanym jest zwiększenie lesistości obszaru poprzez leśne zagospodarowanie gruntów mało przydatnych dla funkcji rolniczej.

Wskazanym jest ustalenie granic rolno-leśnego użytkowania gruntów w gminie Stara Dąbrowa. W latach 2002-2006 należy liczyć się z częściowym ubytkiem trwałych użytków zielonych położonych w obrębie Rokicie, w związku z zaproponowaną budową zbiornika retencyjnego na rzece Krąpieli. Uzasadnienie realizacji powyższej inwestycji przedstawiono w rozdziale charakteryzującym gospodarkę wodną w gminie Stara Dąbrowa.

Udział terenów zurbanizowanych, który ma wpływ na potencjał ekonomiczny gminy kształtuje się na poziomie 5,7% i jest równy średniemu wskaźnikowi dla województwa zachodniopomorskiego. Do obrębów geodezyjnych charakteryzujących się wyższym wskaźnikiem zurbanizowania należą obręby: Stara Dąbrowa (8,8%), Krzywnica (7,8%), Łęczyca (7,2%).

9.12.2. Uwarunkowania wynikające z prawa własności gruntów i organizacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Gmina Stara Dąbrowa należała do grupy gmin charakteryzujących się wysokim stopniem uspołecznienia ziemi (około 80% w roku 1988) i wysokim stopniem uspołecznienia rolniczej przestrzeni produkcyjnej (ponad 73%).

Aktualna struktura władania ziemią w gminie nie odbiega od tej z początku lat dziewięćdziesiątych. Według danych Urzędu Gminy i Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjno-Kartograficznej w Stargardzie Szczecińskim, w 2002 r. w strukturze własnościowej dominuje sektor publiczny zajmujący około 75% powierzchni ogólnej; w obrębach: Chlebowo, Rokicie, Rosowo, Storkówko udział gruntów sektora publicznego, a tym samym gruntów Skarbu Państwa zbliżony jest do 100%.

Szczegółową charakterystykę stanów władania ziemią z obrębami geodezyjnymi przedstawiono w tabeli nr 47 „Struktura własności gruntów w gminie Stara Dąbrowa (stan na 08.01.2002 r. – powierzchnia ewidencyjna). Aktualny stan władania ziemią przedstawia się następująco:

• grunty Skarbu Państwa	– 8 286 ha	– 73,8%
• grunty gminne	– 69 ha	– 0,6%
• grunty osób fizycznych	– 2 830 ha	– 25,2%
w tym gospodarstwa rolne	– 2 699 ha	– 24,0%
• pozostali	– 45 ha	– 0,4%
• razem gmina	– 11 230 ha	– 100,0%

Szczegółowe zestawienie stanów własnościowych wg form użytkowania przedstawia tabela nr 48 „Struktura własności gruntów w gminie Stara Dąbrowa (stan na 08.01.2002 r. – powierzchnia geodezyjna).

Tabela 47

Struktura własności gruntów w gminie Stara Dąbrowa (stan na 08.01.2002 r. – powierzchnia ewidencyjna)

Lp.	Obręb	Powierzchnia ogólna (ewidencyjna)		Z tego grunty									
				Skarb Państwa		Grunty gminy*		Osoby fizyczne**		Gospodarstwa rolne		Pozostali	
		ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1.	Białuń	653	100,0	477	73,0	1	0,2	175	26,8	172	26,3	-	-
2.	Chlebowo	787	100,0	768	97,6	1	0,1	4	0,5	-	-	14	1,8
3.	Chlebówko	1 204	100,0	1 010	83,9	11	0,9	183	15,2	173	14,4	-	-
4.	Kicko	1 056	100,0	744	70,5	13	1,2	299	28,3	285	27,0	-	-
5.	Krzywnica	631	100,0	320	50,7	-	-	309	49,0	305	48,3	2	0,3
6.	Łęczyca	1 579	100,0	893	56,6	18	1,1	645	40,8	632	40,0	23	1,5
7.	Nowa Dąbrowa	1 018	100,0	729	71,6	12	1,2	277	27,2	272	26,7	-	-
8.	Parlino	579	100,0	185	32,0	-	-	394	68,0	355	61,3	-	-
9.	Rokicie	359	100,0	359	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
10.	Rosowo	401	100,0	399	99,5	-	-	2	0,5	-	-	-	-
11.	Stara Dąbrowa	986	100,0	582	59,0	10	1,0	388	39,4	365	37,0	6	0,6
12.	Storkówko	1 413	100,0	1 393	98,6	2	0,1	18	1,3	3	0,2	-	-
13.	Tolcz	564	100,0	427	75,7	1	0,2	136	24,1	132	23,4	-	-
14.	Razem gmina	11 230	100,0	8 286	73,8	69	0,6	2 830	25,2	2 699	24,0	45	0,4

* Grunty gminy – zasób gruntów komunalnych + grunty gminy – użytkowanie wieczyste

** Osoby fizyczne łącznie z gospodarstwami rolnymi

Źródło: Wykaz gruntów gminy Stara Dąbrowa, PODGK Stargard Szczeciński 2002 r.

Tabela 48

Struktura własności gruntów w gminie Stara Dąbrowa (stan na 08.01.2002 r. – powierzchnia geodezyjna)

Lp.	Grupa rejestrowa	Suma ogólna		Użytki rolne		Użytki leśne		Tereny zurbanizowane		Pozostałe	
		ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1.	Razem powierzchnia ewidencyjna	11 245	100,0	9 046	100,0	999	100,0	646	100,0	554	100,0
	W tym:										
2.	Skarb Państwa	8 285	73,7	6 360	70,3	948	94,0	478	74,0	499	90,0
3.	Skarb Państwa użytkowanie wieczyste	8	0,1	-	-	-	-	8	1,2	-	-
4.	Grunt gminy	57	0,5	11	0,1	-	-	43	6,7	3	0,5
5.	Grunt gminy użytkowanie wieczyste	17	0,2	14	0,2	-	-	2	0,3	1	0,2
6.	Osoby fizyczne	2 835	25,2	2 627	29,0	51	5,1	107	16,6	50	9,0
	z tego:										
7.	Gospodarstwa rolne	2 699	24,0	2 556	28,3	43	4,3	55	8,5	45	8,1
8.	Spółdzielnie	1	-	-	-	-	-	1	0,2	-	-
9.	Kościóły i związki wyznaniowe	20	0,2	18	0,2	-	-	2	0,3	-	-
10.	Pozostałe osoby prawne	22	0,2	16	0,2	-	-	5	0,8	1	0,2

Źródło: Wykaz gruntów gminy Stara Dąbrowa, PODGK Stargard Szczeciński, 2002 r.

9.12.3. Sektor prywatny³⁴

W gminie Stara Dąbrowa, w 1988 r. było 195 indywidualnych gospodarstw rolnych, które użytkowały 2 532 ha, z tego grunty własne stanowiły 95% (2 399 ha). Średnia powierzchnia gospodarstwa wynosiła 13 ha. Struktura obszarowa przedstawiała się następująco:

- 0,5 ha – 2 ha – 18 gospodarstw
- 2 ha – 10 ha – 41 gospodarstw
- powyżej 10 ha – 136 ha

W 2002 r. zarejestrowanych jest 246 gospodarstw, w użytkowaniu których pozostaje 4 366 ha (w tym 4 027 ha użytków rolnych), z tego grunty własne stanowią 62% (2 699 ha). Średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi obecnie 17,7 ha jest prawie równa powierzchni średniego gospodarstwa rolnego w województwie zachodniopomorskim (w kraju 7 ha).

Charakterystykę gospodarstw rolnych według grup obszarowych w gminie ilustruje poniższe zestawienie.

	A	B	C	D	E
Grupy obszarowe użytków rolnych	do 1 ha	1-5 ha	5-15 ha	15-50 ha	50 ha i więcej
Liczebność	97	28	50	65	6
%	39,4	11,4	20,3	26,4	2,4
Powierzchnia użytków rolnych w grupie	48	78	671	1 721	1 509
%	1,2	1,9	16,7	42,7	37,5
Średnia wielkość gospodarstwa w grupie	0,49	2,80	13,42	26,50	251,50

- **Grupa obszarowa A** – do 1 ha, najbardziej liczna grupa 97 gospodarstw (39,4%), użytkująca zaledwie 48 ha użytków rolnych (1,2%), średnia wielkość gospodarstwa w grupie 0,49 ha; w latach 1988-2002 odnotowano największy przyrost ilościowy;
- **Grupa obszarowa B** – od 1 ha do 5 ha, liczy 28 gospodarstw (11,4%), które użytkują 78 ha użytków rolnych (1,9%), średnia wielkość gospodarstwa w grupie 2,8 ha, są to przeważnie gospodarstwa, które nie produkują na rynek;
- **Grupa obszarowa C** – od 5 ha do 15 ha, liczy 50 gospodarstw (20,3%), które użytkują 671 ha użytków rolnych (16,7%), średnia wielkość gospodarstwa w grupie wynosi 13,2 ha; w grupie tej 60% gospodarstw produkuje głównie na rynek;
- **Grupa obszarowa D** – od 15 ha do 50 ha, liczy 65 gospodarstw (26,4%) i dysponuje największą powierzchnią użytków rolnych w gminie – 1 721 ha (42,7%), średnia wielkość gospodarstwa w grupie wynosi 26,5%;
- **Grupa obszarowa E** – powyżej 50 ha, to najmniej liczna grupa gospodarstw – 6 (2,4%), które użytkuje 1 509 ha (37,5%), średnia wielkość gospodarstwa w grupie przekracza 250 ha.

Grupy D i E skupiające gospodarstwa powyżej 15 ha, użytkują ponad 80% zasobu użytków rolnych gminy i decydują o kierunkach, jak i poziomie produkcji rolnej w gminie. Gospodarstwa w tej grupie charakteryzują się dużą specjalizacją w kierunkach produkcji, która nastawiona jest głównie na produkcję rynkową. Jest to też grupa gospodarstw, do której trafi najwięcej środków przeznaczonych na rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich w ramach

³⁴ W sektorze prywatnym podstawowymi formami są: własność prywatna krajowa (gospodarstwa indywidualne, w tym indywidualne gospodarstwa rolne, gospodarstwa spółdzielcze i spółki prywatne), własność zagraniczna i własność mieszana.

realizacji polityk wspólnotowych po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej.

Analiza struktury funkcjonalno-przestrzennej rolniczej przestrzeni produkcyjnej w gminie Stara Dąbrowa wskazuje na znaczne jej zróżnicowanie. Wprowadzone zmiany w jej układ strukturalno-organizacyjny, pod wpływem wdrażanych od 1992 r. procesów restrukturyzacji i prywatyzacji mienia państwowego, nie przyniosły spodziewanych efektów. W dalszym ciągu, na obszarze gminy, wyróżnia się obszary, na których procesy prywatyzacyjne nie zostały zapoczątkowane – wsie: Chlebowo, Rokicie, Rosowo i Storkówko i obszary, na których udział gruntów własnych sektora prywatnego maleje – wsie: Chlebówko, Kicko, zmiany w przedmiotowym zakresie scharakteryzowano w poniższej tabeli.

Tabela 49

Zmiany w stanie ilościowym i wielkościowym indywidualnych gospodarstw rolnych na terenie gminy Stara Dąbrowa w latach 1988-2002

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw rolnych			Powierzchnia w ha			Powierzchnia średniego igr w ha		
		1988	2002	1988=100	1988	2002	1988=100	1988	2002	1988=100
1.	Białuń	10	11	110,0	131	172	131,3	13,1	15,6	119,1
2.	Chlebowo	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.	Chlebówko	15	26	117,3	176	173	98,3	11,7	6,6	56,4
4.	Kicko	27	26	96,3	303	285	94,0	11,2	11,0	98,2
5.	Krzywnica	22	27	122,7	275	305	110,9	12,5	11,3	90,4
6.	Łęczycza	33	43	130,3	426	632	148,4	12,9	14,7	114,0
7.	Nowa Dąbrowa	23	24	104,3	268	272	101,5	11,7	11,3	96,6
8.	Parlino	29	36	124,1	348	355	102,0	12,0	9,9	82,5
9.	Rokicie	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10.	Rosowo	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11.	Stara Dąbrowa	28	38	135,7	348	365	104,9	12,4	9,6	77,4
12.	Storkówko	-	2	*	-	3	*	-	1,5	*
13.	Tolcz	8	13	162,5	124	132	106,5	15,5	10,2	65,8
14.	Razem gmina	195	246	126,2	2 399	2 699	112,3	12,3	11,0	89,4

Źródło: Dane UG Stara Dąbrowa, 2002 r., PODGK Stargard Szczeciński, 2002 r., baza danych P.P. URBIX Szczecin, 2002 r., obliczenia własne.

W roku 2002 r., indywidualne gospodarstwa rolne z terenu gminy Stara Dąbrowa użytkowały 4 366 ha, w tym 4 027 ha użytków rolnych³⁵, których strukturę przedstawia poniższe zestawienie.

Powierzchnia ogółem 4 366 ha – 100,0%

w tym:

- Użytki rolne 4 027 ha – 92,2%
 - z tego:
 - grunty orne i sady 3 330 ha – 76,3% (82,7%)*
 - trwałe użytki zielone 697 ha – 15,9%
 - Lasy i grunty leśne 74 ha – 1,7%
 - Pozostałe grunty 265 ha – 6,1%

* % w stosunku do ogólnej powierzchni użytków rolnych

W strukturze użytkowania gruntów dominuje polowe wykorzystanie ziemi (82,7%),

³⁵ Według granic administracyjnych; stan w czerwcu 2002 r., Rocznik statystyczny województwa zachodniopomorskiego 2002 r., US Szczecin 2002 r.

warunkujące kierunki produkcji rolnej.

Rozproszenie gruntów w indywidualnych gospodarstwach rolnych ma wpływ na obecną, jak i przyszłą organizację produkcji. Od stopnia rozdrobnienia gospodarstw uzależnione są procesy urządzeniowo-rolne. Gmina charakteryzuje się parametrami przedstawionymi w poniższej tabeli nr 50 „Rozproszenie gruntów w indywidualnych gospodarstwach rolnych”.

Tabela 50

Rozproszenie gruntów w indywidualnych gospodarstwach rolnych

Wyszczególnienie grupy obszarowe użytkowników rolnych	Średnia liczba działek		Średnia pow. działki w ha		Średnia odległość od siedliska do najdalej położonej działki w km	
	Stara Dąbrowa	województwo*	Stara Dąbrowa	województwo*	Stara Dąbrowa	województwo*
Ogółem	5,5	4,0	4,4	4,9	1,9	2,0
1 – 2 ha	1,3	1,8	1,1	0,9	1,4	1,0
2 – 3	2,0	2,2	1,4	1,2	0,4	1,3
3 – 5	2,4	2,5	1,8	2,2	0,8	1,7
5 – 7	2,0	3,0	3,3	2,2	0,9	1,8
7 – 10	3,3	3,6	2,8	2,5	1,1	1,8
10 – 15	5,2	4,3	2,7	3,0	1,7	2,0
15 – 20	6,4	5,3	2,8	3,4	1,4	2,1
20 – 30	7,9	6,2	3,1	4,0	1,9	2,5
30 – 50	9,5	7,4	3,9	5,2	2,5	3,1
50 ha i więcej	10,0	8,7	25,6	27,4	2,8	5,9

* średnio dla obszarów wiejskich Źródło: baza danych P.P. URBIX Szczecin, 2002 r., dane UG Stara Dąbrowa, 2002 r., obliczenia własne na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego US Szczecin.

Stan organizacji i stopień rozproszenia gruntów w indywidualnych gospodarstwach rolnych na terenie gminy Stara Dąbrowa uznaje się za średniokorzystny. W stosunku do gmin wiejskich województwa zachodniopomorskiego w gminie Stara Dąbrowa średnia liczba działek w gospodarstwie rolnym jest większa, co świadczy o większym rozproszeniu. Mniej korzystna jest też struktura obszarowa działek; działki charakteryzują się mniejszą powierzchnią; położenie ich w stosunku do siedliska nie odbiega od średniej wojewódzkiej. Na okres perspektywy zakłada się uporządkowanie rozłogów poprzez przeprowadzenie prac urządzeniowych, w wybranych obrębach geodezyjnych i przewagę sektora prywatnego w strukturze własnościowej rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

9.12.4. Sektor publiczny

Gmina Stara Dąbrowa jest typową gminą o dominacji funkcji rolniczej. Sytuacja ekonomiczno-organizacyjna w funkcji rolniczej ma zatem główny wpływ na wszelką działalność gospodarczą gminy. Cechą charakterystyczną gminy był i jest bardzo wysoki udział sektora publicznego w strukturze własnościowej ziemi, a tym samym w strukturze własnościowej rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Podstawowym czynnikiem potęgującym rolniczą monofunkcję gminy w latach ubiegłych była wielkoobszarowa gospodarka rolna, a zwłaszcza Gospodarka Państwowych Gospodarstw Rolnych.

Rolnictwo wielkoobszarowe od 1945 r. organizowane było w oparciu o poniemieckie, junkierskie majątki rolne. Substancja majątkowa tych ośrodków pochodziła, w przeważającej części z przełomu XIX i XX w. Majątki te zostały przejęte i zagospodarowane przez Państwowe Nieruchomości Ziemskie, stanowiące ówczesznie załączki przyszłych ośrodków Państwowych Gospodarstw Rolnych.

Państwowe Gospodarstwa Rolne przechodziły, do końca lat 70-tych, różne formy

organizacyjne. Zmierzały one stopniowo do coraz większej integracji w wielozakładowe skoooperowane organizmy zarządzania i produkcji rolnej. Jednocześnie przejmowały one stopniowo z gospodarstw chłopskich oraz z Państwowego Funduszu Ziemi znaczny areał gruntów. Na przełomie lat 70-tych i 80-tych reorganizacje te doprowadziły do ostatecznego w zasadzie ukształtowania modelu scentralizowanych, wielozakładowych kombinatów rolnych, w tym Kombinatu Państwowych Gospodarstw Rolnych Stara Dąbrowa z siecią zakładów rolnych i areałem gruntów występującymi na terenie czterech gmin.

Równoległe z procesem tworzenia kombinatów pegeerowskich rozbudowywano sektor spółdzielczy, przekazując mu ziemię z zasobów Skarbu Państwa. Na terenie gminy funkcjonowała Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna (RSP) w Parlinie, która, użytkowała grunty w obrębach: Parlino, Łęczycza, Stara Dąbrowa, Nowa Dąbrowa (117 ha) i Starej Dąbrowie Spółdzielnia Kółek Rolniczych (SKR) z gruntami w Krzywnicy.

Stopień uspołecznienia ziemi rolniczej w 1990 r. wyniósł 74,6% i był jednym z wyższych w gminach byłego województwa szczecińskiego. Ilustracją jest załączona mapa ... „Stan władania gruntami”.

Niewłaściwe zarządzanie, zła gospodarka finansami przedsiębiorstw, znaczne roszczenia załogi kombinatów, w kontekście narodowego kryzysu ekonomicznego państwa, doprowadziły do załamania się gospodarki i jej upadku, czemu towarzyszyły narastające długi i wierzytelności.

Sejm Rzeczpospolitej Polskiej przyjął 19 października 1991 r. ustawę o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz.U. z 1991 r. Nr 107 poz. 464). Mocą tej ustawy, realizację przekształceń własnościowych w Rolnictwie powierzono Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa (AWRSP). Agencja jest państwową osobą prawną, wykonującą prawa własności oraz inne prawa majątkowe na rzecz Skarbu Państwa, w zakresie określonym przepisami prawa i zobowiązana została do przejęcia mienia po zlikwidowanych państwowych przedsiębiorstwach gospodarki rolnej (ppgr) oraz nieruchomości rolnych z Państwowego Funduszu Ziemi (PFZ), a także z innych tytułów. Przejmowane przez Agencję nieruchomości rolne oraz mienie z nim związane tworzą Zasób Własności Rolnej Skarbu Państwa (ZWRSP). Agencja realizuje zadania wynikające z polityki państwa, a w szczególności w zakresie:

- tworzenia warunków sprzyjających racjonalnemu wykorzystaniu potencjału produkcyjnego Zasobu Skarbu Państwa;
- restrukturyzacji oraz prywatyzacji mienia Skarbu Państwa użytkowanego na cele rolnicze;
- obrotu nieruchomościami i innymi składnikami majątku Skarbu Państwa użytkowanego na cele rolne;
- administrowania zasobami majątkowymi Skarbu Państwa przeznaczonymi na cele rolne;
- tworzenia gospodarstw rolnych oraz powiększania już istniejących gospodarstw rodzinnych;
- zabezpieczenia majątku Skarbu Państwa;
- prowadzenia prac urzędnioworolnych na gruntach Skarbu Państwa oraz popierania organizowania na gruntach Skarbu Państwa prywatnych gospodarstw rolnych;
- tworzenia miejsc pracy w związku z restrukturyzacją państwowej gospodarki rolnej;
- wspierania działań mających na celu udzielanie pomocy byłym pracownikom państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej i członkom ich rodzin w przezwyciężaniu trudnych sytuacji życiowych.

W realizacji zadań Agencja kieruje się zasadą racjonalnego gospodarowania powierzonym jej majątkiem Skarbu Państwa. Sprzyja temu znaczna swoboda wyboru dysponowania mieniem Zasobu WSRP. Agencja może bowiem mienie to sprzedąć w części lub całości, oddać na czas określony do odpłatnego korzystania (wyzdierżawić) osobom prawnym i fizycznym, wnieść do spółek, przekazać w zarząd lub powierzyć administratorowi w celu gospodarowania. Nieruchomości wchodzące w skład WRSP mogą być także przekazane nieodpłatnie: gminom,

na cele związane z inwestycjami infrastrukturalnymi, Polskiej Akademii Nauk, szkołom wyższym i jednostkom badawczo-rozwojowym, na cele służące wykonywaniu ich zadań statutowych, Lasom Państwowym, w celu zalesiania, osobom prawnym kościołów.

Przekształcenia własnościowe obejmują trzy etapy:

- przejęcie mienia do zasobu WRSP,
- przygotowanie projektu restrukturyzacji mienia, pod kątem jego właściwego zagospodarowania,
- rozdysponowanie i zagospodarowanie mienia.

9.12.5. Zasób Własności Rolnej Skarbu Państwa

Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa (AWRSP) Oddział Terenowy w Szczecinie przejmuje do Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (ZWRSP) z terenu gminy Stara Dąbrowa – 7 632 ha (stan z 2002 r.), w tym: 6 616 ha użytków rolnych, 261 ha lasów, 233 ha pod wodą. Z ogółu gruntów przejętych do Zasobu – 7 338 ha (96,1%) pochodzi z państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej, z tego PGR:

- Storkówko – 1126 ha
- Łęczyna – 1703 ha
- Stara Dąbrowa – 1537 ha
- Chlebówko – 1765 ha
- Chlebowo – 1111 ha

i PGRyb. Wierzchłąd – 96 ha (stawy krzywickie).

Do roku 2003 AWRSP OT Szczecin trwale rozysponowała 466 ha gruntów (6,1% Zasobu), w tym 268 ha użytków rolnych, 98 ha lasów i 9 ha gruntów pod wodami. Szczegółowe dane przedstawia tabela nr 51 „Trwale rozdysponowanie gruntów ZWRSP w gminie Stara Dąbrowa”.

Tabela 51

Trwale rozdysponowanie gruntów ZWRSP w gminie Stara Dąbrowa

Lp.	Wyszczególnienie	Powierzchnia gruntów			
		ogółem	użytki rolne	lasy	pod wodą
1.	Ogółem trwale rozdysponowano, w tym	466	268	98	9
2.	Sprzedaż	226	200	-	6
3.	Sprzedaż pod mieszkaniami	35	9	-	-
4.	Nieodpłatne przekazanie	205	59	97	2
	– gminie	11	2	1	-
	– spółdzielniom mieszkaniowym	1	1	-	-
	– Lasom Państwowym pod zalesienie	170	35	97	2
	– osobom prawnym kościoła	14	14	-	-
	– zmiana prawa użytkowania na własność	9	8	-	-

Źródło: AWRSP OT Szczecin 2002 r., obliczenia własne.

Struktura obszarowa umów sprzedaży z gminy Stara Dąbrowa przedstawia się następująco:

Zakres obszarowy w ha	Liczba umów	Powierzchnia w ha	Średnia powierzchnia umowy
– do 0,5	31	4,94	0,16
– 0,5 – 1	5	3,45	0,69
– 1 – 5	12	25,46	2,12
– 5 – 20	6	58,74	9,79
– 20 – 50	1	44,48	44,48
– 50 – 100	1	89,41	89,41
Razem	56	226,48	4,04

W Zasobie AWRSP na terenie gminy Stara Dąbrowa w 2002 r. pozostało 7 166 ha, z tego: 6 348 ha użytków rolnych, 163 ha lasów, 224 ha gruntów pod wodami; a zagospodarowano go następująco:

- w dzierżawie jest 6 861 ha,
- w użyczeniu jest 21 ha.

Do zagospodarowania pozostaje jeszcze 284 ha gruntów, z tego: 133 ha użytków rolnych, 94 ha terenów pod lasami i 2 ha terenów pod wodami.

Charakterystykę obszarową umów dzierżawy przedstawia poniższe zestawienie.

Zakres obszarowy w ha	Liczba umów	Powierzchnia w ha	Średnia powierzchnia umowy
– do 0,5	30	8,66	0,29
– 0,5 – 1	11	8,14	0,74
– 1 – 5	43	103,62	2,41
– 5 – 20	16	168,22	10,51
– 20 – 50	12	384,49	32,04
– 50 – 100	5	395,41	79,08
– 100 – 500	4	790,81	197,70
– powyżej 500	5	5001,85	1000,37
Razem	126	6861,19	54,45

10. ZAGOSPODAROWANIE TURYSTYCZNE

10.1. Ocena stanu istniejącego i możliwości rozwoju

Rolniczy monofunkcyjny charakter zagospodarowania gminy, użytkowany w poprzednich latach przez sektor uspołeczniony, głównie przez wielkoobszarowe gospodarstwa rolne, przy tranzytowym charakterze układu komunikacyjnego, nie sprzyjały rozwojowi funkcji turystycznej na jej obszarze. Zbyt małe było też zapotrzebowanie zewnętrzne na ten rodzaj zagospodarowania. W niewielkim tylko stopniu wody jezior położonych wzdłuż drogi Stargard Szczeciński – Maszewo wykorzystywane były do sportowego połowu ryb.

Tak zaistniałą sytuację utrwalono w zapisach Planu Ogólnego Zagospodarowania Przestrzennego Gminy. W roku 1997, z inicjatywy władz samorządu lokalnego Rada Gminy podjęła trzy uchwały w sprawie zmiany plany zagospodarowania przestrzennego. Przedmiotem pierwszej zmiany, uchwalonej dnia 25 sierpnia 1999 r. (Uchwała Rady Gminy w Starej Dąbrowie Nr VIII/78/99; Dz.Urz.Woj.Zach. 1999, Nr 38 poz.629), jest zmiana funkcji terenu położonego w obrębie Stara Dąbrowa, przy drodze nr 142, określonego symbolem RZ – łąki, na funkcję tereny pod usługi, turystykę, handel i gastronomię wraz ze stacją paliw. Powierzchnia ogólna terenu 1,35 ha.

Przedmiotem zmiany drugiej, uchwalonej dnia 25 sierpnia 1999 r. (Uchwała Rady Gminy w Starej Dąbrowie Nr VIII/79/99; Dz.Urz.Woj.Zach. 1999, Nr 38 poz.630), jest zmiana funkcji terenu położonego w obrębie Kicko, przy drodze nr 144 nad jeziorem Grabowskim, określonego symbolem RP – pola orne, na funkcję tereny turystyczno-wypoczynkowe z możliwością świadczenia usług gastronomicznych. Powierzchnia ogólna terenu objętego zmianą – 11,23 ha.

Przedmiotem zmiany trzeciej, uchwalonej dnia 25 sierpnia 1999 r. (Uchwała Rady Gminy w Starej Dąbrowie Nr VIII/80/99; Dz.Urz.Woj.Zach. 1999, Nr 38 poz.631), jest zmiana funkcji terenu położonego w obrębie miejscowości Łęczyca, określonego symbolem RP – pola orne, na funkcję tereny turystyczno-wypoczynkowe z możliwością zabudowy. Powierzchnia ogólna terenu 3,85 ha.

Do roku 2002 przedmiotowe tereny pozostają niezagospodarowane; w obszarze zmiany drugiej – obręb Kicko wyznaczono działki przeznaczone pod zabudowę turystyczno-wypoczynkową (letniskową) wraz z wewnętrznymi drogami, na których prowadzone są prace ziemne.

27 kwietnia 2000 r. Rada Gminy w Starej Dąbrowie podjęła uchwałę (Nr XIV/119/2000) w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany w planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego – obręb Parlino. Przedmiotem zmiany jest zmiana funkcji terenów określonych symbolami: RP – pola orne, PZ – pastwiska, RS – ogrody i sady, US – usługi, RL – lasy, na funkcję: tereny wypoczynkowe o powierzchni 30,01 ha. Objęte zmianą grunty położone są częściowo wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 142 a jeziorami Parlino i Kołki oraz w części na gruntach usytuowanych po wschodniej stronie jeziora Parlino. Przedmiotowa zmiana uchwalona została 15 września 2002 r. (Uchwała Rady Gminy w Starej Dąbrowie Nr XVII/135/2000; Dz.Urz.Woj.Zach. 2000, Nr 33 poz.421).

Jak wynika z powyższych informacji, na obszarze gminy Stara Dąbrowa (w obrębach Stara Dąbrowa, Kicko, Łęczyca i Parlino) wyznaczono tereny pod rozwój funkcji turystycznej o łącznej powierzchni 46,44 ha. Poza zmianą w obrębie Stara Dąbrowa, która głównie związana będzie z obsługą tranzytowego ruchu turystycznego na drodze wojewódzkiej 142, relacji Szczecin – kierunek wschodnie rejonu Pojezierza Pomorskiego, pozostałe związane będą z zagospodarowaniem turystycznym terenów przywodnych położonych nad jeziorami: Grabowskie, Łęczyckie, Parlino i Kołki, w ciągu drogi wojewódzkiej nr 144 Stargard Szczeciński – Maszewo. Zgodnie z ustaleniami zawartymi w planach zagospodarowania przestrzennego dla przedmiotowych terenów, w przyszłym użytkowaniu terenów dominuje zagospodarowanie dostosowane do wypoczynku pobytowego, w domach letniskowych zlokalizowanych w strefach brzegowych ww. jezior.

Charakterystykę terenów przeznaczonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego gminy Stara Dąbrowa pod rozwój funkcji turystycznej przedstawiono w tabeli nr 52.

Tabela 52

Ogólna charakterystyka terenów przeznaczonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego gminy Stara Dąbrowa pod rozwój funkcji turystycznej

Nr zmi any	Położenie (obręb)	Pow. terenu (ha)	Funkcja terenu po zmianie	Ustalenia dotyczące kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu*	Ustalenia dotyczące ochrony środowiska*	Uwagi
1	STARA DĄBROWA (teren przy drodze wojewódzkiej nr 142)	1,35	Tereny pod usługi, turystykę, handel, gastronomię i stacja paliw (KS, UG)	<ul style="list-style-type: none"> • Maksymalna wysokość zabudowy – 2,5 kondygnacje; • Dachy dwu- lub wielospadowe (kąt nachylenia 35⁰-45⁰); • Zabudowa o wysokim standardzie; • Obowiązek zapewnienia miejsc parkingowych; • Realizacja urządzeń i sieci infrastruktury technicznej; • Projektowanie obiektów kubaturowych zgodnie z wymogami obrony cywilnej; • Obowiązek opracowania oceny oddziaływania inwestycji na środowisko; • Wymagane uzgodnienia na etapie PT. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ograniczenie uciążliwości inwestycji w granicach obszaru objętego zmianą; • Zachowanie zieleni istniejącej; • Wprowadzenie pasa zieleni izolacyjnej o szerokości 15 m wzdłuż zachodniej granicy; • Wprowadzenie pasa zieleni izolacyjnej wzdłuż południowej granicy obszaru; • Zastosowanie proekologicznych rozwiązań technologicznych dla stacji paliw. 	Teren do 2002 r. niezagospodarowany, pozostający w dotychczasowym użytkowaniu
2	KICKO (teren przy drodze wojewódzkiej nr 144 a jez. Grabowskim)	11,23	Tereny turystyczno-wypoczynkowe z możliwością świadczenia usług gastronomicznych (TRW 1-4,	<ul style="list-style-type: none"> • Maksymalna wysokość zabudowy – 1,5 kondygnacji (do 7 m wysokości kalenicy); • Dachy dwu- lub wielospadowe (kąt nachylenia 35⁰-45⁰); • Zabudowa o wysokim standardzie; • Maksymalna powierzchnia zabudowy 10% powierzchni; • Realizacja urządzeń i sieci infrastruktury technicznej; • Dla terenu TRW 4 powierzchnia działki większa od 1000 m²; • Dopuszcza się realizację obiektów 	<ul style="list-style-type: none"> • Sytuowanie obiektów kubaturowych minimum 50 m od linii brzegowej jeziora; • Zakaz wycinki roślinności szuwarowej; • Wprowadzenie pasa zieleni osłonowej (izolacyjno-ozdobnej) wzdłuż drogi nr 144; • Zakaz używania sprzętu pływającego z silnikami spalinowymi; • Zakaz budowy zbiorników bezodpływowych do gromadzenia 	<ul style="list-style-type: none"> • Teren w 2002 r. w trakcie prac urządzeniowych: – budowa dróg, – wytyczenie działek; – tymczasowe obiekty i pomieszczenia

			ZU, KP)	<ul style="list-style-type: none"> usługowych, handlu i gastronomii; Dopuszcza się realizację urządzeń sportowo-rekreacyjnych Wyznacza się ogólnodostępne tereny: zieleni wysokiej, plaży, ciągu spacerowego,, tras rowerowych i lokalizacji urządzeń sportowo-rekreacyjnych; Wymagane jest opracowanie planu zagospodarowania terenu. 	<ul style="list-style-type: none"> ścieków bytowych; Teren objęty zmianą położony w strefie ochrony archeologiczno-konserwatorskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> gospodarcze, – realizacja urządzeń małej architektury, Możliwość wydzielenia ca 90 działek
3	LĘCZYCA	3,85	Tereny turystyczno - wypoczynkowe z możliwością zabudowy (TRW, ZW)	<ul style="list-style-type: none"> Maksymalna wysokość zabudowy – 1,5 kondygnacji (do 7 m wysokości kalenicy); Dachy dwu- lub wielospadowe (kąt nachylenia 35⁰-45⁰); Maksymalna powierzchnia zabudowy 10% powierzchni działki; Realizacja sieci infrastruktury technicznej; Możliwa realizacja nieuciążliwych obiektów usługowych; Wyznacza się tereny zieleni; Powierzchnia działki nie mniej niż 1000 m². 	<ul style="list-style-type: none"> Zakaz pogarszania stosunków wodnych; Zakaz parcelacji, wygrodzeń; Zakaz lokalizacji urządzeń rekreacyjnych; <p>UWAGA: powyższe zakazy obowiązują w granicach elementarnego obszaru oznaczonego symbolem ZW.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Teren w 2002 r. niezagospodarowany, pozostający w dotychczasowym użytkowaniu; Możliwość wydzielenia ca 30 działek.
4	PARLINO (tereny przy drodze wojewódzkiej nr 144 z jeziorami Parlińskie i Kołki)	30,01	Tereny turystyczno - wypoczynkowe (TRW 1, 2/1, 2/2, 3, 4, 5, 6, 8 i 9) tereny urządzeń tras	<ul style="list-style-type: none"> Maksymalna wysokość zabudowy – 1,5 kondygnacji (do 7 m wysokości kalenicy); Dachy dwu- lub wielospadowe (kąt nachylenia 35⁰-45⁰); Zabudowa o wysokim standardzie estetycznym; Maksymalna powierzchnia zabudowy 10% powierzchni działki; Realizacja sieci infrastruktury technicznej; Dopuszczona realizacja urządzeń 	<ul style="list-style-type: none"> Dla terenów oznaczonych symbolami TRW 1, TRW 2/2, TRW 3, TRW 5, TRW 6, TRW 9: – zakaz usuwania naturalnej roślinności szuwarowej, drzewiastej, krzewiastej w obrębie jeziora, – zakaz używania jednostek pływających z silnikiem spalinowym, – zakaz budowy prywatnych zejść do jeziora, 	<ul style="list-style-type: none"> Teren w 2002 r. w trakcie urządzania i zagospodarowania ciągu działek, obiekty kubaturowe wybudowane i oddane do

			<p>komunikacyjnych (KD9, KP)</p> <ul style="list-style-type: none"> • sportowo-rekreacyjnych; • Wprowadzenie pasa nasadzeń zieleni izolacyjnej wzdłuż drogi Stargard Szczeciński – Maszewo (droga nr 144); • Na terenie elementarnym TRW 2/1, w obszarze działek od nr 333 do nr 351 w odległości 10 m od ich zachodniej granicy wyznacza się, na zasadzie służebności, drogę wspomagającą o szerokości 4 m; • Zakaz gromadzenia nieczystości ciekłych w zbiornikach bezodpływowych obowiązuje od 1 stycznia 2003 r. 	<ul style="list-style-type: none"> – zakaz wygrodzeń działek rekreacyjno-wypoczynkowych w pasie szerokości 15 m od linii brzegowej jeziora z prowadzeniem ogólnodostępnego ciągu pieszego (służebność gruntowa) dla działek 293, 294 i 295 – 10 m od linii brzegowej), – obowiązek ukrycia w zieleni nowopowstającej zabudowy – w szczególności dla obiektów położonych na szczytach wzniesień i przy drogach publicznych; • Dla terenu oznaczonego symbolem TRW 2/1 dodatkowo: <ul style="list-style-type: none"> – zakaz zmiany stosunków wodnych; – pozostawienie w stanie niezagospodarowanym (do naturalnej sukcesji) terenu położonego między skarżą a brzegiem jeziora; – w pasie o szerokości 15 m od górnej krawędzi skarpy zakaz usuwania roślinności 	<p>użytku;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wydzielone 192 działki; <p>UWAGA: w trakcie prac terenowych stwierdzono szereg uchybień i odstępstw od ustaleń planistycznych.</p>
--	--	--	--	--	--

* Opracowano na podstawie zapisów tekstów uchwał w sprawie zmian planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Stara Dąbrowa, zatwierdzonego Uchwałą Nr XVIII/91/87 Gminnej Rady Narodowej (Dz.Urz.Woj.Szczecińskiego Nr 8 poz. 92 z 1994 r. i Nr 12 poz. 93).

W trakcie prac terenowych prowadzonych w sezonie letnim roku 2001 i 2002 stwierdzono w zagospodarowaniu przestrzennym wiele negatywnych zjawisk, które mogą wpłynąć ujemnie na stan środowiska i jakość turystycznej przestrzeni gminy Stara Dąbrowa; dotyczy to głównie terenów położonych po obu stronach (wschodniej i zachodniej) jeziora Parlińskiego i Kołki. Do najistotniejszych zaliczyć należy:

- nadmierny, monofunkcyjny sposób przyszłego zagospodarowania terenu, polegający na wyznaczeniu działek pod zabudowę budownictwem letniskowym, przy braku ogólnodostępnej przestrzeni publicznej;
- wyznaczenie (w zachodniej części obszaru, oznaczonego symbolami TRW 2/1 i TRW 2/2) na terenie położonym między skarpy a linią brzegową jezior Parlino i Kołki, przy wahającym się poziomie lustra wody, ogólnodostępnego ciągu spacerowego, należy uznać za błędne i wymagające korekty.

W sezonie wypoczynkowym 2002, przedmiotowy teren był zalany, a poziom wody dochodził do krawędzi skarpy, uniemożliwiając swobodne przejście. Powyższą sytuację skomplikowali właściciele nieruchomości, grodząc swoje posesje do strefy krawędziowej skarpy, co jest sprzeczne z ustaleniami planu. Na obszarze położonym po wschodniej stronie jezior, wygrodenia działek dochodzą do linii lustra wody, co jest sprzeczne z ogólnie przyjętymi zasad zagospodarowania terenów przywodnych. Zarówno po wschodniej, jak i zachodniej stronie jeziora Parlino i Kołki stwierdzono liczne ślady ingerencji w dotychczasowy stan zagospodarowania, zwłaszcza dopuszczono się niekontrolowanej wycinki drzewostanu, usuwania roślinności szuwarowej, przebudowy linii brzegowej, budowy dzikich zejść w kierunku jeziora, budowie dodatkowych pomostów, niszczenia roślinności porastającej skarpy zabezpieczającą przed erozją, znacznego zaśmiecienia, jak i odprowadzania wód opadowych i bytowych z terenów zabudowanych do wód jezior.

10.2. Założenia rozwoju

Dominującymi i propagowanymi obecnie formami w turystyce są te formy, które umożliwiają bezpośredni kontakt z naturą i środowiskami lokalnymi oraz pozwalają spędzić wolny czas w sposób bardziej aktywny.

Szczegółowa analiza walorów i potencjału turystycznego gminy Stara Dąbrowa wskazuje na bardzo duże możliwości rozwoju turystyki aktywnej, pozostającej w bliskim kontakcie z przyrodą.

Obecny model wypoczynku rekreacyjnego w gminie Stara Dąbrowa ogranicza się głównie do przebywania w domkach letniskowych, plażowania, kąpieli, nielicznego korzystania ze sprzętu pływającego i krótkich na ogół spacerów po drogach i ścieżkach w sąsiedztwie własnej działki rekreacyjnej.

Spośród form turystyki aktywnej (kwalifikowanej), na obszarze gminy Stara Dąbrowa, ma szansę rozwijać się:

- **turystyka wodna**, w tym szczególnie kajakowa; dalszy jej rozwój (poza istniejącym zagospodarowaniem jeziornym) wymaga odpowiedniego zagospodarowania i wyposażenia, umożliwiającego organizowanie kilkudniowych wędrówek i spływów w oparciu o walory rzeki Krąpiel i projektowanych w jej nurcie zbiorników retencyjnych, z wykorzystaniem terenów przywodnych, położonych w miejscowościach: Chlebówko, Rokicie (projektowany zbiornik retencyjny z możliwością eksploatacji opuszczonych obiektów popegeerowskich – stary młyn), Krzywnica (teren dawnego zamczyska) i stawów rybnych Trąbki – Krzywnica;
- **turystyka piesza i rowerowa**, obecnie na niewielkim poziomie; spowodowane jest to m.in. brakiem odpowiedniego zagospodarowania, w tym przede wszystkim brakiem obiektów noclegowych zlokalizowanych przy szlakach; proponuje się utworzenie sieci domów noclegowych w oparciu o wolne pomieszczenia w gospodarstwach domowych, w tym w

gospodarstwach rolnych we wsiach: Kicko, Łęczyca, Parlino, Chlebowo, Chlebówko, Rosowo, Krzywnica (nie wyklucza to możliwości udostępnienia noclegów w innych miejscowościach);

- **turystyka konna** – na obszarach wiejskich cieszy się coraz większym zainteresowaniem, z wykorzystaniem coraz liczniejszych, najczęściej niewielkich stadnin koni; udostępnienie wierzchowców jest często połączone z nauką jazdy; w oparciu o te stadniny, które mogą powstać w Kicku, Parlinie, Krzwnicy i innych miejscowościach, powinna rozwijać się właściwa turystyka konna, polegająca na przemieszczaniu większych odległości i wymagająca korzystania z noclegów oraz obsługi koni; konieczne będą tu działania koordynujące, doprowadzające do współpracy pomiędzy właścicielami sąsiadujących ze sobą stadnin z uwzględnieniem i tych, które położone są w sąsiednich gminach; wykorzystując stadniny oraz zaplecze innych form zagospodarowania turystycznego organizować też można przejażdżki powozami konnymi dla osób nie posiadających kwalifikacji jeździeckich, a przy zapewnieniu odpowiedniej opieki, dla osób niepełnosprawnych.

W zrównoważonym rozwoju turystyki, duże znaczenie odgrywać powinna aktywizacja ludności miejscowej, a także bezpośredni kontakt tej ludności z osobami przyjeżdżającymi na wypoczynek. Najłatwiej osiągnąć te cele rozwijając agroturystykę i inne formy turystyki związane bezpośrednio z osadnictwem wiejskim.

Gmina Stara Dąbrowa to teren funkcjonowania byłych państwowych gospodarstw rolnych, które miały wpływ na kształtowanie przestrzeni wolnych, a te z kolei decydują o jakości walorów rekreacyjnych i krajobrazowych.

W badanej gminie występują obszary, na których walory te zostały w dużym stopniu zdegradowane, stąd rozwój agroturystyki jest tu znacznie ograniczony ze względu na charakter zabudowy (budownictwo wielorodzinne) i niekorzystną dla tego typu rekreacji strukturą przestrzenną gospodarstw.

Stąd funkcja turystyczna w gminie rozwijać się będzie o walory rekreacyjne terenów położonych poza arealami byłych wielkoobszarowych gospodarstw rolnych.

Z ogólnych zasad zrównoważonego rozwoju wynika, że żaden z elementów biorących udział w tym rozwoju nie powinien ulegać zmniejszeniu. Dotyczy to także zasobów przyrody, których zachowanie gwarantuje dalszy rozwój turystyki. Na obszarach połodowcowych, w rejonach pojeziernych lub w bezpośrednim ich sąsiedztwie, gdzie występuje duża zmienność i bardzo często mała skala form krajobrazowych, sposób zagospodarowania turystycznego uwzględnia te uwarunkowania. Stąd na obszarze gminy preferowane będą takie działania, w wyniku których powstaną obiekty niewielkie, dostosowane wielkością i formą do otaczającego je krajobrazu, a liczba ich użytkowników uwzględniać będzie naturalną chłonność penetrowanego przez turystów terenu.

Konieczne jest pełne uzbrojenie terenów w elementy infrastruktury technicznej. Dotyczy to nie tylko sieci i urządzeń gospodarki wodno-ściekowej, ale również wymaga utwardzenia dróg, ścieżek i niektórych placów, gdyż pozory zachowania naturalności otoczenia na terenach intensywnie użytkowanych turystycznie, doprowadzają do degradacji (objawy takiej sytuacji obserwujemy w obrębie Parlino).

Ruch turystyczny poza obiektami turystycznymi winien być w odpowiedni sposób sterowany poprzez wytyczenie ścieżek spacerowych, szlaków turystycznych i miejsc wypoczynkowych, jakie zostaną zaproponowane w programie turystycznego zagospodarowania gminy Stara Dąbrowa.

Intensywność zagospodarowania i użytkowania obszarów powinna być odwrotnie proporcjonalna do wartości i unikalności zasobów przyrodniczych.

Część obszaru gminy – ta która została w zbyt radykalny sposób przekształcona wymagała będzie odpowiedniego kształtowania, a nawet niekiedy renaturalizacji (byłe rozłogi gospodarki

wielkotowarowej). Działania te winny być ściśle skorelowane z działaniami ze strony leśnictwa i rolnictwa.

Opracowując program zagospodarowania turystycznego gminy Stara Dąbrowa należy uwzględnić zagospodarowanie terenów należące do wąskotorowej kolei dojazdowej. Ten szczególny element zagospodarowania winien stać się markowym produktem gminy Stara Dąbrowa, wraz ze szlakiem kajakowym utworzonym na rzece Krąpieli.

11. DIAGNOZA PROSPEKTYWNA I POTENCJALNE KIERUNKI ROZWOJU GMINY

11.1. Uwarunkowania rozwoju wynikające z oceny stanu istniejącego

11.1.1. Cechy ogólne

- Położenie w pobliżu zespołu przemysłowo-portowego i aglomeracji miejskiej Szczecina **oraz ośrodka regionalnego Stargard** ;
- Pod względem wielkości obszaru – jedna z najmniejszych gmin wiejskich województwa zachodniopomorskiego (112 km²) oraz jedna z gmin o najmniejszym zaludnieniu (**33** osób /km²);
- Typowo wiejski charakter stosunkowo słabo rozwiniętej sieci osadniczej – brak ośrodka typu miejskiego (13 wiejskich ośrodków osadniczych z centrum gminy we wsi Stara Dąbrowa);
- Sąsiedztwo obszaru gminy z 3 ośrodkami miejskimi, w tym jeden o znaczeniu regionalnym – Stargard Szczeciński (74 tys. mieszkańców), Chociwel (3,3 tys. mieszkańców) i Maszewo (3,1 tys. mieszkańców) stanowiącymi bliskie rynki zbytu, rynki pracy oraz centra obsługi ludności wyższego rzędu;
- Korzystny układ powiązań drogowych z ośrodkami miejskimi województwa i ośrodkami poza wojewódzkimi (drogi wojewódzkie nr 142 i 144);
- Atrakcyjność krajobrazowa i przyrodnicza znacznego obszaru gminy.

11.1.2. Uwarunkowania zakresie układu fizjograficzno-przyrodniczego

- Niski stopień zalesienia gminy (8,9%); w obrębach geodezyjnych o szczególnie wysokim stopniu urolnienia – znaczne ograniczenie funkcji leśnej;
- Wystarczające dla potrzeb bieżących i dalszego rozwoju gminy zasoby wód podziemnych II poziomu użytkowego;
- Rozwinięta sieć rzeczna, korzystna dla rolnictwa oraz potencjalnych możliwości rozwoju retencji z możliwością rozwoju funkcji turystycznej;

11.1.3. Uwarunkowania w zakresie stosunków demograficznych i zasobów pracy

- Brak koncentracji ludności w jednostkach osadniczych – największa liczba ludności jest w ośrodku gminnym – Stara Dąbrowa (600 mieszkańców);
- Ustabilizowana liczba ludności ogółem i przewaga odpływu ludności nad jej napływem;
- Spadek udziału roczników młodych od 0-17 lat, a wzrost udziału ludności w wieku zdolności do pracy (18 – 59/64 lat);
- Malejący przyrost naturalny i szybkie „starzenie się” społeczeństwa gminy, ujawniające się powstawaniem znacznej liczby mieszkańców w granicach fazy wiekowej tzw. „przedpola starości”;
- Ustabilizowany charakter zmian w ostatnich latach liczby ludności zawodowo czynnej;
- Silny spadek liczby i udziału zawodowo – czynnych w rolnictwie zwłaszcza w rolniczym sektorze publicznym;

- Bardzo niski udział ludności zawodowo czynnej poza rolnictwem w sektorze niepublicznym (słabo wykształcona inicjatywa prywatna);

11.1.4. Uwarunkowania w zakresie bezrobocia

- Gmina o wysokiej stopie bezrobocia strukturalnego;
- **Zmniejszająca się** stopa bezrobocia w całym regionie (2004 r. – 49,2%, 2019 r. – 13,2%);
- Najliczniejszą grupę bezrobotnych tworzą: roczniki o najwyższych potencjalnych zdolnościach produkcyjnych 25-54 lat (70%), robotnicy niewykwalifikowani w wieku 18-44 lat (72%), osoby o najniższym poziomie wykształcenia (85,6 %);
- Głównym generatorem wysokiego bezrobocia w gminie jest upadek rolniczego sektora publicznego;
- Trwały charakter bezrobocia – wysoki udział pozostających bez pracy ponad 12 miesięcy (ponad 82%);
- Najwyższy poziom bezrobocia – we wsiach w których dominowała uspołeczniona gospodarka rolna;

Z uwagi na zmniejszające się bezrobocie spowodowane m.in. koniunkturą w kraju, w gminie Stara Dąbrowa w roku 2019 w rejestrze REGON zarejestrowanych było 257 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 194 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano 32 nowe podmioty, a 16 podmiotów zostało wyrejestrowanych. Na przestrzeni lat 2009-2017 najwięcej (38) podmiotów zarejestrowano w roku 2016, a najmniej (19) w roku 2009. W tym samym okresie najwięcej (44) podmiotów wykreślono z rejestru REGON w 2011 roku, najmniej (13) podmiotów wyrejestrowano natomiast w 2010 roku. Według danych z rejestru REGON wśród podmiotów posiadających osobowość prawną w gminie Stara Dąbrowa najwięcej (20) jest stanowiących spółki handlowe z ograniczoną odpowiedzialnością. Analizując rejestr pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najwięcej (250) jest mikroprzedsiębiorstw, zatrudniających 0 - 9 pracowników. 7,0% (18) podmiotów jako rodzaj działalności deklarowało rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, jako przemysł i budownictwo swój rodzaj działalności deklarowało 41,2% (106) podmiotów, a 51,8% (133) podmiotów w rejestrze zakwalifikowana jest jako pozostała działalność. Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w gminie Stara Dąbrowa najczęściej deklarowanymi rodzajami przeważającej działalności są Budownictwo (41.2%) oraz Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (16.5%).

11.1.5. Uwarunkowania w zakresie infrastruktury społecznej

- Wyposażenie gminy w urządzenia infrastruktury społecznej jest dostateczne;
- Wyspecjalizowane usługi socjalne są dostępne dla ludności w pobliskim Stargardzie Szczecińskim, Maszewie, a dla ludności zamieszkałej we wschodniej części gminy Chociwlu.

11.1.6. Uwarunkowania w zakresie infrastruktury mieszkaniowej

- Wskaźniki standardów zamieszkania w gminie Stara Dąbrowa nie odbiegają od przeciętnych w pozostałych gminach rolniczych w województwie;
- W ciągu 20-lecia 1970-1990 liczba mieszkań zwiększyła się około 41%, izb mieszkalnych o 29%, a przeciętna powierzchnia mieszkań o około 31%;
- Przyrost zasobów budownictwa mieszkaniowego typu osiedlowego nastąpił w ośrodku gminnym oraz w ośrodkach produkcyjno-usługowych byłych PGR-ów;
- Przyrost zasobów mieszkaniowych wynikał z potrzeb wielkoobszarowego sektora państwowego w rolnictwie, zaś całkowite zahamowanie tego przyrostu w latach 1991-1994 – z jego likwidacji i upadłość;

- Osiedla mieszkaniowe byłego państwowego sektora rolniczego, obecnie spółdzielcze, są całkowicie zwodociągowane.

11.1.7. Uwarunkowania w zakresie infrastruktury technicznej

- Korzystne położenie gminy przy drodze wojewódzkiej nr 142, łączącej się z drogą nr 3 (przejście graniczne w Kołbaskowie ze Świnoujściem oraz Koszalinem i Gdańskiem); ułatwiona komunikacja gminy z ośrodkiem regionalnym: Stargardem Szczecińskim – droga nr 144;
- Stosunkowo dobrze rozwinięta wewnątrzgminna sieć drogowa i korzystny układ powiązań wiejskich jednostek osadniczych z ośrodkiem gminnym;
- Połączenia autobusowe ze wszystkimi ośrodkami wiejskimi gminy oraz ośrodka gminnego w Starej Dąbrowie z ośrodkiem powiatowym;
- Duże zasoby wód podziemnych II-go poziomu użytkowego zabezpieczające obecne i przyszłościowe potrzeby komunalne i gospodarcze gminy; korzystne warunki alimentacji odpowierzchniowej tych wód;
- Wszystkie miejscowości gminne podłączone są do sieci wodociągowej i ujęć głębinowych;
- Oczyszczalnie ścieków sanitarnych i produkcyjnych w 2 miejscowościach – Stara Dąbrowa (w rozbudowie) i Storkówko;
- Reszta wsi w gminie – nie objęta kanalizacją (nieliczne gospodarstwa wyposażone w bezodpływowe zbiorniki ścieków);
- W Łęczycy funkcjonuj regionalne składowisko odpadów komunalnych, obsługujące ludność całego obszaru gminy i miasta Stargard Szczeciński z przewidywanym okresem eksploatacji do roku 2030;
- W Starej Dąbrowie zlokalizowano składowisko odpadów – mogilnik – obiekt zamknięty, przeznaczony do likwidacji, a teren do rekultywacji;
- W zakresie elektroenergetyki – zarówno system energetyczny (sieć przesyłowa) jak też sieć stacji transformatorowych zapewniają prawidłowe zasilanie gminy w energię elektryczną i nie będą stanowiły dla gminy bariery rozwojowej w ciągu najbliższych 10 lat;
- Budowa farmy wiatrowej w rejonie miejscowości Kicko;
- Budowa farmy wiatrowej w rejonie miejscowości Łęczycza i Tolcz;
- Znaczna dewastacja na liniach zasilających oraz urządzeniach energetycznych obiektów produkcyjnych byłego PGR-u;
- W zakresie telekomunikacji – pełne pokrycie potrzeb ze znaczną rezerwą.

11.1.8. Uwarunkowania w zakresie rolnictwa

- Wobec średnio korzystnej jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej (gleby, agroklimat) gmina Stara Dąbrowa jest mikroregionem stojącym relatywnie wysoko w kosztowej ocenie produkcji rolnej, w stosunku do korzystniejszych, pod względem agroprzyrodniczym, innych obszarów rolniczych województwa zachodniopomorskiego;
- Określone warunki agroprzyrodnicze predestynują rolnictwo gminy w kierunku uprawy zbóż i ziemniaków oraz chowu bydła i trzody chlewnej;
- Korelacje, jakie istnieją między powierzchnią gruntów ornych (86%) a arealem trwałych użytków zielonych (14%) wyznaczają kierunki rozwoju produkcji roślinnej i zwierzęcej;
- Przerwanie racjonalnego użytkowania ziemi, głównie na gruntach upadłego rolnictwa wielkoobszarowego spowodowało stopniową lecz szybką degradację wartości użytkowej gleb i runi łąkowej a szczególnie systemów i urządzeń melioracyjnych;
- W okresie lat 1988-2002 na terenie gminy wzrosła liczba indywidualnych gospodarstw rolnych o 26% (ze 195 gospodarstw do 246 gospodarstw), wzrósł też o 54% areal gruntów własnych; cechą charakterystyczną tych przemian jest fakt wykształcenia się gospodarstw drobnych i stagnacja w grupie gospodarstw dużych, powyżej 20 ha; średnia wielkość

gospodarstw rolnych liczona według gruntów własnych wzrosła z 9 ha do 11 ha w roku 2002; obecnie średnia wielkość indywidualnego gospodarstwa rolnego liczona według powierzchni użytkowej wzrosła do 17,74 ha, a udział gruntów własnych przekracza 62%;

- We wsiach: Parlino i Stara Dąbrowa znajdują się ośrodki sektora spółdzielczego; ośrodek w Starej Dąbrowie wykorzystywany jest produkcyjnie;
- Na terenie gminy, w Starej Dąbrowie, Nowej Dąbrowie, Chlebówku, Łęczycy, Łęczynie zlokalizowane są ośrodki gospodarcze byłego kombinatu PGR, a obecnie administrowane przez Oddział Terenowy Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa w Szczecinie;
- Ośrodek zainwestowania w Starej Dąbrowie, a później w Nowej Dąbrowie stanowił, poza sektorem produkcyjnym, centrum zarządzania byłego KPGR wraz z rozwiniętym centrum obsługi;
- W ośrodkach gospodarczych w Storkówku i Chlebowie, poza sektorem produkcyjnym i mieszkaniowym, funkcjonował rozwinięty sektor przemysłu rolnego;
- Upadek i likwidacja kombinatu spowodowały:
 - całkowite wygaśnięcie procesów produkcyjnych;
 - całkowitą wyprzedaż majątku ruchomego w ramach procesu upadłościowego;
 - częściową dewastację pozostałych substancji majątkowej w wyniku kradzieży;
 - stopniowe niszczenie pozostałych elementów zainwestowania (budynki, budowle);
 - zwolnienie z pracy blisko 100% załogi i wygenerowanie w skali gminy wyjątkowo wysokiej stopy bezrobocia;
 - postępującą degradację gleb oraz technicznych systemów i urządzeń melioracyjnych;
 - zanik na znacznym obszarze procesów produkcyjnych w dominującym do 1993 r. w gminie rolnictwie wielkoobszarowym oraz słabe rolnictwo sektora prywatnego spowodowały znaczne obniżenie wiodącej tutaj funkcji rolniczej; wobec słabo wykształconych innych pozarolniczych funkcji gospodarczych sytuacja mieszkańców stała się szczególnie trudna; znalazło to wyraz w bardzo wysokim bezrobociu;
- niski stopień wykorzystania potencjału produkcyjnego;
- występowanie korzystnych warunków do rozwoju rolnictwa prowadzonego metodami ekologicznymi;
- występowanie fragmentarycznie gleb słabych, zakwaszonych i nieprzydatnych rolniczo;
- systematyczny wzrost nakładów i kosztów produkcji;
- ograniczone możliwości rozszerzania kierunków produkcji;
- rosnące trudności ze zbytem płodów rolnych;
- mała siła nabywcza gospodarstw domowych wpływająca na niską konsumpcję i spożycie;
- niska świadomość rolników w zakresie wiedzy o rynku rolnym, brak sprawnego systemu informacji rynkowej;
- niestabilna polityka rolna;
- zbyt duży wpływ wahań koniunktury w rolnictwie na wielkość produkcji i rytmiczność dostaw surowców do zakładów przetwórczych;
- zmienne priorytety w produkcji rolnej, inwestowanie bez dokładnego rozeznania warunków zbytu produktów;
- za niski stopień wdrażania innowacyjności techniczno-technologicznej do praktyki produkcyjnej, oraz brak stabilnych powiązań pomiędzy producentami surowców a zakładami przetwórczymi wpływającymi na wysoki stopień ryzyka produkcyjnego;
- niechęć rolników do grupowego (zespołowego) działania w sferze produkcji, jak i dystrybucji;
- niski stopień dostosowania sektora rolno-przetwórczego do wymogów i standardów Unii Europejskiej;
- opóźnienia w restrukturyzacji i modernizacji obszarów wiejskich i rolniczej przestrzeni

produkcyjnej oraz w sferze usługowo-produkcyjnej gospodarki żywnościowej.

11.1.9. Uwarunkowania wynikające z postawy społeczności lokalnej

W warunkach wysokiego poziomu bezrobocia większość badanej populacji mieszkańców wykazuje:

- brak samodzielności i aktywności w tworzeniu źródeł utrzymania na własny rachunek;
- brak przystosowania do nowych, zmieniających się warunków gospodarki rynkowej;
- ogólny marazm i głęboką frustrację oraz poczucie krzywdy z powodu utraty pracy i możliwości zatrudnienia na terenie gminy oraz w pobliskich ośrodkach regionalnych;
- znikoma część bezrobotnych, którzy utracili pracę, głównie z powodu likwidacji państwowego gospodarstwa rolnego, zadeklarowały zorganizowanie własnego gospodarstwa rolnego (tylko 9% badanych);
- praca na roli nie spełnia aspiracji większości byłych pracowników państwowego gospodarstwa rolnego i nie budzi ich zainteresowania nawet nieodpłatne, okresowe użytkowanie ziemi (33,5%);
- poważnym hamulcem uruchomienia własnej działalności usługowej lub produkcyjnej jest obawa przed niepowodzeniem (m.in. przed brakiem miejscowego popytu) oraz brak środków finansowych;
- wysoki stopień postaw roszczeniowych, oczekiwanie na pomoc państwa w znalezieniu pracy i organizacji nowych miejsc pracy lub restytucji zlikwidowanych miejsc pracy;
- przeciętne zainteresowanie rolników indywidualnych przejmowaniem w formie zakupu lub dzierżawy ziemi po byłym państwowym gospodarstwie rolnym oraz nikła aktywność tych rolników w dostosowywaniu się do konkurencyjnych warunków gospodarki rynkowej (wzrost wydajności jednostkowej, poprawa jakości produktów, obniżka kosztów produkcji);
- postrzeganie przez bezrobotnych pracy u prywatnych przedsiębiorców jako coś gorszego niż praca w firmie państwowej i nie dającego przyszłościowego zabezpieczenia;
- przekonanie większości badanych o błędnej polityce państwa prowadzonej w stosunku do rolnictwa, a dotyczące decyzji o likwidacji uspołecznionego sektora.

W roku 2019 w rejestrze REGON zarejestrowanych było 257 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 194 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano 32 nowe podmioty, a 16 podmiotów zostało wyrejestrowanych. Na przestrzeni lat 2009-2017 najczęściej (38) podmiotów zarejestrowano w roku 2016, a najmniej (19) w roku 2009. W tym samym okresie najczęściej (44) podmiotów wykreślono z rejestru REGON w 2011 roku, najmniej (13) podmiotów wyrejestrowano natomiast w 2010 roku. Analizując rejestr pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najczęściej (250) jest mikro-przedsiębiorstw, zatrudniających 0 - 9 pracowników.

11.2. Uwarunkowania i potencjalne możliwości rozwoju gospodarczego gminy

Na aktualny stan i perspektywiczne możliwości rozwoju gospodarczego gminy Stara Dąbrowa, a głównie jej obszarów wiejskich niewątpliwym wpływ wywierają warunki przyrodnicze oraz skutki działalności człowieka, zwłaszcza z okresu, w którym powstały zręby i kształt funkcjonującej obecnie infrastruktury. Sposób odniesienia się do wymagań środowiskowych oraz zainwestowanie składają się na ogólny potencjał którym dysponują zarówno mieszkańcy gminy jak i instytucje i podmioty gospodarcze prowadzące bądź zamierzające podjąć działalność gospodarczą w tym regionie.

Uwarunkowania przyrodnicze a zwłaszcza uwarunkowania ekonomiczne nie są rzeczywistością stałą i niezmienną, lecz podlegają ciągłym przekształceniom. Na to, w jaki

sposób warunki przyrodnicze i ekonomiczne wykorzystywane są dla rozwoju gospodarczego, mają wpływ ogólnokrajowe i regionalne zasady gospodarki w środowisku przyrodniczym, normy prawne dotyczące własności i zasad gospodarowania majątkiem oraz zasady gromadzenia i rozdysponowania środków budżetowych, w tym gospodarki finansowej gminy.

11.2.1. Czynniki sprzyjające procesom rozwojowym gminy

Do podstawowych czynników sprzyjających procesom rozwojowym gminy należą:

- korzystne położenie geograficzne przejawiające się:
 - w dogodnym położeniu gminy w powiecie stargardzkim;
 - w rozwiniętych połączeniach drogowych (Szczecin – Koszalin i Stargard Szczeciński – Nowogard) ułatwiających dostęp do:
 - + wyspecjalizowanych rynków zbytu;
 - + usług poziomu ponadgminnego;
 - + lecznictwa specjalistycznego i szpitalnego;
 - + urzędzeń kulturalnych;
 - + ośrodków obsługi administracyjnej,
 - + szerszej oferty miejsc pracy dla części gminnych nadwyżek siły roboczej.
- wyposażenie gminy w urządzenia infrastruktury społecznej, bez konieczności pilnego podejmowania w tym zakresie działań inwestycyjnych; sprzyja temu, m.in., korzystny układ powiązań drogowych wiejskich jednostek osadniczych z ośrodkiem gminnym w Starej Dąbrowie, a także z ośrodkiem powiatowym;
- do korzystnych uwarunkowań rozwojowych należą:
 - w pełni zaspakajające obecne i przyszłe potrzeby komunalne i gospodarcze gminy zasoby wód podziemnych II-go poziomu użytkowego;
 - korzystny układ hydrograficzny (cieki powierzchniowe, stawy, jeziora) stanowiący bazę retencyjną dla zabezpieczenia potrzeb i prawidłowych stosunków wodnych w rolnictwie, w tym także dla upraw specjalnych (warzywnictwo polowe, plantacje jagodowe, szklarnictwo);
 - wyposażenie w urządzenia wodociągowe z ujęć głębinowych wszystkich miejscowości w gminie; stan techniczny tych urządzeń i nie będzie stanowił dla gminy bariery rozwojowej;
 - uruchomienie w Łęczycy składowiska stałych odpadów komunalnych obsługującej ludność całego rejonu;
 - dobrze rozwinięty na terenie gminy system elektroenergetyczny w postaci sieci przesyłowej WN, ŚN i nn, jak również sieci stacji transformatorowych oraz 2 elektrowni wodnych zapewniają prawidłowe zasilanie gminy na najbliższe dziesięciolecie i nie będą stanowiły bariery rozwojowej;
 - istnienie znaczącego kapitału trwałego w postaci zainwestowanych ośrodków produkcyjnych i usługowych rolnictwa, jako pozostałości po byłym kombinacie; kapitał ten daje się wykorzystać zarówno na potrzeby rekonstruującego się rolnictwa, jak również na rzecz innych pozarolniczych dziedzin aktywności gospodarczej, w ramach wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich;
- korzystne pod względem fizjograficznym i przestrzenno-funkcjonalnym uwarunkowania niektórych rejonów gminy (zwłaszcza jej część zachodnia) dla rozwoju funkcji rekreacyjnej oraz turystyki czynnej (część wschodnia – dolina rzeki Krąpieli); rejon o korzystnych warunkach lokalizacji działek rekreacyjnych.
- sprzyjające dla rozwoju gospodarczego gminy uwarunkowania demograficzne do których trzeba zaliczyć:
 - ustabilizowany charakter rozwoju ludności;

- spadek udziału rolników młodych od 0-14 lat oraz spadek przyrostu naturalnego; oznacza to wyraźne złagodzenie nacisku na rozbudowę niezbędnej dla populacji infrastruktury społecznej; pozwala to władzom lokalnym koncentrować swe wysiłki na czynniki aktywizujące miejsca pracy dla grupy zaliczanej do bezrobotnych oraz dla wchodzących w wiek zdolności do pracy;
- aktywność władz lokalnych w podejmowaniu inicjatyw i realizowaniu licznych przedsięwzięć gospodarczych do których należy zaliczyć:
 - pełne zwodociągowanie gminy;
 - telefonizację gminy wraz z modernizacją centrali telefonicznej;
 - uruchomienie regionalnego składowiska stałych odpadów komunalnych;
 - podjęcie prac nad rozbudową systemu oczyszczania ścieków;
 - ogólną poprawę estetyki gminy;
 - organizację prac interwencyjnych;
 - pomoc udzielana miejscowym podmiotom gospodarczym;
 - racjonalne gospodarowanie skąpyimi środkami finansowymi;

Aktywność władz lokalnych stwarza jedną z podstaw zarówno do przezwyciężenia obecnych trudności rozwojowych spowodowanych makroekonomiczną sytuacją w kraju, jak też do realizacji założeń strategicznych przyjętych w „Strategii rozwoju gminy”.

11.2.2. Podstawowe czynniki utrudniające rozwój społeczno – gospodarczy gminy

Do najważniejszych czynników utrudniających rozwój społeczno-gospodarczy gminy należą:

- średnio korzystne warunki agroprzyrodnicze (zwłaszcza warunki glebowe).
- w zakresie struktury funkcjonalnej gminy:
 - wadliwe ukształtowanie infrastruktury gospodarczej sprowadzającej się do monofunkcji rolniczej, z dominantą obiektów byłego sektora państwowego i ze skoncentrowanym produkcyjnym majątkiem trwałym;
 - upadek państwowego sektora rolniczego powodujący:
 - wygaśnięcie procesów produkcyjnych w części obiektów produkcyjnych;
 - częściową dewastacją pozostałego majątku trwałego;
 - zaistnienie obszarów odłogowych użytków rolnych;
 - powstanie bardzo wysokiego bezrobocia strukturalnego;
 - słabo rozwinięte inne, pozarolnicze funkcje gospodarcze w gminie;
- nieprzystająca do niezbędnych zmian w gospodarce struktura kwalifikacyjno – zawodowa ludności (większość zawodowo czynnych to ludzie o najniższym poziomie wykształcenia, a wśród nich – robotnicy niewykwalifikowani);
- w zakresie postaw społeczności lokalnej:
 - bezradność wobec zmieniających się warunków gospodarki rynkowej, połączona z frustracją i poczuciem krzywdy; wywołuje to zarazem, przy braku środków pieniężnych na uruchomienie działalności gospodarczej, silnie artykułowane na zewnątrz postawy roszczeniowe;
 - nikłe zainteresowanie wśród byłych pracowników PGR tworzeniem własnego gospodarstwa rolnego czego przyczynami są: brak odpowiednich kwalifikacji, brak funduszy na niezbędne wyposażenie gospodarstwa jak też pogląd o niskiej opłacalności produkcji rolnej;
 - upatrywanie przez większą część ludzi zaspokojenia swych aspiracji życiowych poza gminą Stara Dąbrowa poprzez opuszczenie wsi i przeniesienie się do miasta.

12. POLITYKA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY

12.1. Cele strategiczne – generalne

- 1) Zapewnienie korzystnych warunków życia mieszkańcom gminy;
- 2) Ochrona wartości kulturowych, przyrodniczych i krajobrazowych;
- 3) Aktywizacja gospodarcza i rozwój przedsiębiorczości lokalnej; tworzenie nowych miejsc pracy w funkcjach pozarolniczych.
- 4) Stymulowanie funkcji rolniczej gminy jako funkcji wiodącej oraz optymalizacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej pod kątem tworzenia nowoczesnej i efektywnej struktury agrarnej.
- 5) Racjonalne wykorzystanie przestrzeni z zachowaniem wymogów ekorozwoju.

12.2. Cele strategiczne – podstawowe

12.2.1. Różnorodność biologiczna i krajobrazowa

Bezpieczeństwo ekologiczne, które jest podstawowym założeniem strategii rozwoju gminy, zakłada między innymi utrzymanie na odpowiednim poziomie różnorodności biologicznej i krajobrazowej oraz zwiększenia powierzchni obszarów chronionych.

Celem jest zwiększenie skali rekultywacji i renaturalizacji obszarów zdegradowanych³⁶, przeciwdziałanie pogorszeniu się jakości środowiska, powstrzymanie procesu degradacji zabytków kultury, a także zwiększenie skuteczności ochrony obszarów wskazanych do objęcia ochroną.

Jednym z podstawowych działań jest objęcie ochroną najbardziej zagrożonych ekosystemów oraz gatunków i ich środowisk przez tworzenie i powiększenie sieci obszarów chronionych w ramach systemu NATURA 2000, oraz opracowanie i wdrożenie specjalnej strategii ochrony obszarów wodno – błotnych; są to bowiem środowiska szczególnie ważne dla zachowania różnorodności biologicznej i krajobrazowej oraz do zachowania bilansu wodnego, co wymaga wielosektorowego podejścia w zagospodarowaniu przestrzennym poprzez uwzględnienie problematyki w nowo opracowywanych dokumentach planistycznych.

Osiągnięcie zakładanego celu winno być poprzedzone działaniami zmierzającymi do zainteresowania i czynnego włączenia na rzecz ochrony przyrody społeczności lokalnej jak i poszczególnych grup społecznych. W tym celu należy przygotować odpowiednie programy edukacyjne i stworzyć możliwości ich wdrożenia.

12.2.2. Europejska Sieć Ekologiczna NATURA 2000

W oparciu o szczegółową analizę zebranego materiału charakteryzującego elementy przyrody na terenie gminy Stara Dąbrowa, w kontekście tworzenia sieci NATURA 2000, w skład której wejdą:

- obszary specjalnej ochrony (OSO) – (*Special Protection Areas* – SPA) wyznaczone na podstawie Dyrektywy Rady 79/409/EWG w sprawie ochrony dzikich ptaków, tzw. „ptasiej”, dla gatunków ptaków wymienionych w załączniku I do Dyrektywy;
- specjalne obszary ochrony (SOO) – (*Special Areas of Conservation* – SAC) wyznaczone na podstawie Dyrektywy Rady 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, tzw. „siedliskowej” dla siedlisk przyrodniczych wymienionych w załączniku I oraz siedlisk gatunków zwierząt i roślin wymienionych w załączniku II do Dyrektywy

proponuje się włączenie do wyżej opisanej sieci, bezcenne obszary gminy Stara Dąbrowa, położone w dolinie rzeki Krąpieli, w jej granicach administracyjnych – opisane i oznaczone jako Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Krąpieli” (OCHK-1).

³⁶ Dotyczy to głównie zainwestowanych terenów popegeerowskich, które od 10 lat są nieużytkowane; stopień dewastacji niektórych obiektów jest tak duży, że grozi to katastrofą budowlaną.

Natura 2000³⁷

Natura 2000 jest przyjętym przez Unię Europejską systemem ochrony wybranych elementów przyrody, najważniejszych z punktu widzenia całej Europy. System ten nie ma zastępować systemów krajowych, ale je uzupełniać - dawać merytoryczne podstawy do zachowania dziedzictwa przyrodniczego w skali kontynentu. Polega on na wybraniu (według określonych kryteriów) a następnie skutecznym ochronieniu określonych obszarów. Podstawę do wybierania i chronienia obszarów zaliczanych do systemu Natura 2000 stanowią dwie istniejące wcześniej, dyrektywy europejskie (tj. akty prawne wiążące rządy państw Unii): tzw. Dyrektywa Ptasia i Dyrektywa Habitatowa. W każdej z nich jest mowa o wybieraniu obszarów ważnych dla określonych elementów przyrody. Udział w budowie systemu Natura 2000 jest dla państw Unii Europejskiej obowiązkowy. Komisja Europejska docenia wagę zagadnienia i stosuje (także praktycznie!) rozmaite środki motywujące wobec państw i regionów, opóźniających się w działaniach w tym zakresie.

Konsekwencją wstąpienia Polski do UE będzie obowiązek włączenia się do systemu Natura 2000. Będzie to więc dodatkowy sposób na zachowanie najcenniejszych elementów polskiej przyrody. A ponieważ państwa Unii mają bogate doświadczenia w stosowaniu skutecznych, a dotąd nieznanych u nas metod ochrony (np. kontrakty rolnośrodowiskowe), wiele z tych dobrych doświadczeń może uda się przeszczepić na nasz grunt, unikając przy tym popełnionych przez poprzedników błędów.

Kryteria

Kryterium wyznaczania obszarów Natura 2000 jest albo występowanie w nich istotnych populacji ptaków wymienionych w odpowiednim załączniku do dyrektywy Ptasiej, albo występowanie ekosystemów i gatunków roślin i zwierząt (innych niż ptaki) wymienionych w odpowiednim załączniku Dyrektywy Habitatowej. Na listach są między innymi:

- **ekosystemy:** jeziora lobeliowe, ramienicowe, dystroficzne, i naturalne jeziora eutroficzne, wrzosowiska, mulciste brzegi rzek, murawy kserotermiczne, psiary, łąki trzęslicowe, selernicowe, ekstensywne łąki świeże, torfowiska wysokie i przejściowe, kłociowiska, torfowiska nakredowe, mechowiska i torfowiska alkaliczne, źródlika z trawertynami, kwaśne i żyzne buczyny, grądy, jaworzyny zboczowe, kwaśne dąbrowy, bory bagienne, brzeziny bagienne, lasy łąkowe;
- **rośliny:** lipiennik Loesela, aldrowanda pęcherzykowa, starodub łąkowy, selery błotne, obuwik, elisma wodna, jeziorza giętka, sasanka otwarta, skalnica torfowiskowa, leniec bezpodkwiatkowy;
- **ptaki:** wodniczka, zielonka, kropiatka, karliczka, bąk, bączek, zimorodek, włochatka, sóweczka, puchacz, sowa błotna, rybołów, orliki, kanie, błotniaki, gadożer, bielik, trzmielojad, jarząbek, głuszec, cietrzew, bocian biały i czarny, ślepowron, dubelt, rybitwa czarna, rzeczna, białoczelna, białowąsa i wielkodzioba, gąsiorek, jarzębatka, lelek, lerka, derkacz, kraska, kulon, podgorzałka, łączak, dzięcioł średni, trójpalczaty i zielonosiwy, batalion, ortolan, muchołówka mała, świergotek polny;
- **inne zwierzęta:** żubr, bóbr, wydra, wilk, ryś, niedźwiedź, mopek, podkowce, nocki: Bechsteina, łydkowłosa, duży i orzęsiony, kumaki, żółw błotny, traszka grzebieniasta, ryby: boleń, koza, piskorz, różanka, głowacz białopłetwy, łosoś, minogi, jelonek rogacz, kozioróg dębosz, łątka turzycowa, zalotka większa, nieparek dispar, skójką gruboskorupowa.

Obszary „ptasie” oraz „wybrane ze względu na siedliska, rośliny i inne grupy zwierząt” mogą być od siebie niezależne lub też nakładać się na siebie.

Funkcjonowanie

³⁷ Opracowano na podstawie informacji zamieszczonej na stronach internetowych www.lkp.org.pl, www.mos.gov.pl, marzec 2003 r.

Uznanie jakiegokolwiek obszaru za „obszar Natury 2000” nie pociąga za sobą konieczności uznawania go np. za park narodowy, krajobrazowy czy rezerwat przyrody. Pociąga jednak za sobą konieczność zapewnienia, aby wartości będące podstawą kwalifikacji zostały zachowane w dobrym stanie. Mechanizmy tego mogą być różne.

Podstawą ma w założeniach być „ochrona z zachowaniem/przez zachowanie sprzyjających chronionym wartościom form użytkowania ziemi”. Dla zapewnienia takiego użytkowania mają być zastosowane „stosowne” regulacje prawne i pieniężne. Zakłada się np. że podstawowym mechanizmem ochrony walorów przestrzeni rolniczej będą rozwiązania typu kontraktów, np. programy rolnośrodowiskowe, polegające na płaceniu rolnikom za stosowanie określonych sposobów użytkowania gruntów, a przestrzeni leśnej - rozwiązania polegające na certyfikacji gospodarki leśnej. Nie ma przy tym przeciwwskazań, aby obszary Natury 2000 były miejscem intensywnego rozwoju łagodnych dla przyrody form gospodarki, np. ekoturystyki.

Na ochronę wybranych typów ekosystemów (np. solniska śródlądowe, żywe torfowiska wysokie, kłociowiska i torfowiska wapienne, lasy łąkowe, jaworzyny zboczowe, bory i brzeziny bagienne), niezależnie od formy ich własności, będą także przeznaczone środki bezpośrednio z budżetu Unii Europejskiej.

Jeżeli potrzeba, dla obszaru Natura 2000 sporządza się plan ochrony, czy to jako osobny plan, czy to jako element innych planów (np. planu zagospodarowania przestrzennego, planu urządzenia lasu). Każdy inny plan lub pojedyncze przedsięwzięcie, wpływające na przyrodę obszaru, musi zostać przeanalizowane pod tym kątem, dopiero na podstawie m. in. wyników takiej analizy wolno podjąć decyzję o jego ewentualnym zatwierdzeniu.

Odmienne od polskich przyzwyczajzeń, działania na rzecz zachowania chronionych wartości muszą być, jeżeli potrzeba, podejmowane nawet poza chronionym obszarem, bez wskazywania żadnych granic. Jedynym kryterium jest występowanie tam takich zagrożeń, które mogą wpłynąć na wartości chronione wewnątrz obszaru.

Praktyczna ochrona obszarów natury 2000 według prawa europejskiego kształtuje się więc nieco inaczej, niż nasze polskie doświadczenia. Punkt ciężkości przesunięty jest na skuteczność podejmowanych działań i regulacji ochronnych, a nie na tworzenie rozwiązań formalnych. Ochrona tych obszarów nie oznacza przy tym ograniczenia możliwości gospodarowania, ani tym bardziej pogorszenia jej ekonomicznej efektywności - przeciwnie, np. programy rolnośrodowiskowe mogą wiązać się z profitami dla właścicieli ziemi. Ochrona obszaru Natura 2000 to po prostu nic innego jak mądre zintegrowane zarządzanie obszarem, w sposób uwzględniający także potrzeby przyrody.

Dla tego Obszaru Natura 2000 ustanowiono plan zadań ochrony przyjęty Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 30 kwietnia 2014 r. (Dz.Urz.Woj.Zach. z 7 maja 2014 poz. 1931) zmienione Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 27 października 2017 r. (Dz.Urz.Woj.Zach. z 30 października 2017 poz. 4303).

12.2.3. Ochrona gleb

Ochrona gleb to właściwe wykorzystywanie zasobów gleb poprzez racjonalność ekonomiczną oraz racjonalność ekologiczną, które powinny polegać na:

- ograniczeniu zakresu zagospodarowaniu gleb w sposób, który nie odpowiada ich przyrodniczym wartościom, przeciwdziałanie przejmowaniu gleb wysokiej jakości, a także gleb służących zachowaniu różnorodności biologicznej użytków ekologicznych, na inne cele (zwłaszcza dla potrzeb realizacji różnego typu inwestycji); w tym celu wyznacza się obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej wyłączone z zabudowy – rejonu wsi: Tolcz, Białoń, Chlebówko (lokalizacja pokazana na załączonych mapach);
- lepszym dostosowaniu do naturalnego, biologicznego potencjału gleb, form ich

zagospodarowania rolniczego lub leśnego, oraz przyjętych kierunków i intensywności produkcji, z ewentualnym uwzględnieniem możliwości korygowania naturalnych właściwości gleby poprzez specjalistyczne zabiegi agrotechniczne, a także z uwzględnieniem warunków ekonomicznej opłacalności;

- eliminacji produkcji rolniczej, lub odpowiedniej zmianie struktury upraw na glebach zanieczyszczonych substancjami niebezpiecznymi dla zdrowia, wszędzie tam, gdzie stopień tego zanieczyszczenia jest udokumentowany i przekracza dopuszczalne wskaźniki³⁸;
- optymalnym rolniczym gospodarowaniu, w którym wysoko towarowa produkcja rolnicza powinna być rozwijana przede wszystkim na terenach rolniczej przestrzeni produkcyjnej o glebach wyższej jakości, zapewniających większą opłacalność produkcji oraz bardziej odpornych na degradację spowodowaną intensywną eksploatacją; zachować należy optymalną odległość od terenów o szczególnie cennych walorach przyrodniczych (zwłaszcza terenów objętych ochroną); na terenach przyrodniczo szczególnie cennych, i w bezpośrednim sąsiedztwie, a także na terenach o glebach słabszych powinno rozwijać się produkcję żywności metodami naturalnymi, o małym zapotrzebowaniu na techniczne i chemiczne środki produkcji, przy większym wykorzystaniu pracy ludzkiej;
- zwiększeniu stopnia lesistości przez zalesienie gruntów marginalnych, nieprzydatnych dla rolnictwa, oraz gruntów na wododziałach;
- przywracaniu wartości użytkowej glebom, które na skutek oddziaływania różnych czynników uległy degradacji oraz na ograniczeniu skali i intensywności naturalnej i antropogenicznej erozji gleb;

Dla zrealizowania wyżej przedstawionych celów ogólnych należy podjąć w najbliższym czasie działania w kierunku:

- upowszechnienia zasad dobrej praktyki rolniczej, ujętych w „Kodeksie dobrej praktyki rolniczej”;
- racjonalnego stosowania nawozów i chemicznych środków ochrony roślin;
- właściwego użytkowania terenów w strefach przyległych dróg wzmożonego ruchu (drogi nr 142 i 144);
- likwidacji i rekultywacji starego mogilnika, zgodnie z zasadami określonymi w programie likwidacji mogilników.

12.2.4. Gospodarka zasobami leśnymi

Grunty pod lasami i zadrzewieniami zajmują zaledwie 8,9% powierzchni gminy (z tego lasy 7,4%), stanowią ważny element infrastruktury gminy w wymiarze ekonomicznym i ekologicznym, a jednocześnie są głównym czynnikiem równowagi ekologicznej, a także główną ostoją przechowywanego dziedzictwa przyrodniczego kraju. Pełnią też funkcję regulacyjną: w gospodarce wodą poprzez zachowanie zasobów wodnych, w zachowaniu walorów przestrzeni produkcyjnej i krajobrazowej oraz możliwości wypełniania przez nie funkcji regulacyjno-zdrowotnych.

Lasy spełniają trzy główne funkcje:

- **funkcje ekologiczne** (ochronne) mające istotne znaczenie gospodarcze i społeczne poprzez stabilizację warunków wodnych, wpływanie na klimat i poprawę warunków zdrowotnych społeczeństwa, poprzez redukcję zanieczyszczenia powietrza, i zabezpieczenie bogactwa spuścizny przyrodniczej kraju;
- **funkcje produkcyjne** – poza produkcją drewna, które jest odnawialnym surowcem ekologicznym, drewno także wiąże i akumuluje węgiel atmosferyczny, przyczyniając się do ograniczeniu efektu cieplarnianego;

³⁸ W gminie Stara Dąbrowa nie odnotowano przypadku skażenia gleb.

- **funkcje społeczne** – zapewnienie miejsca pracy w sektorze leśnym i poza nim, las stanowi teren wypoczynku, turystyki, regeneracji zdrowia człowieka, a także obiekt służący rozwojowi kultury, nauki, edukacji ekologicznej.

W gospodarce leśnej, która jest gospodarką ponad gminną, winien dominować model racjonalnego użytkowania zasobów, polegający na odchodzeniu od surowcowego modelu gospodarstw leśnych w kierunku rozwijania trwale zrównoważonej, wielofunkcyjnej gospodarki leśnej. Zasady trwałego rozwoju lasów i leśnictwa ujęte są w dokumencie „Polityka leśna państwa” przyjętym w kwietniu 1997 r., przez Radę Ministrów. W dokumencie tym oraz w znowelizowanej ustawie o lasach, określono między innymi główne zadania i cele prowadzenia trwale zrównoważonej gospodarki leśnej, zmierzające do:

- powiększenia zasobów leśnych;
- kształtowanie lasu wielofunkcyjnego;
- zachowanie zdrowotności i żywotności ekosystemów leśnych;
- powiększenia biologicznej różnorodności lasów na poziomie genetycznym, gatunkowym i ekosystemowym;
- wytyczenia w przestrzeni granicy polno-leśnej (dotyczy to zarówno prac planistycznych określających stan zagospodarowania przestrzeni jak i ochrony krajobrazu);
- ochrony i odtwarzania stosunków wodnych, biotopów i biocenoz wodnych i podmokłych oraz współpracy w tym zakresie z planistami przestrzennego zagospodarowania;
- kształtowania wzbogaconych biocenotycznie ekotonów leśnych;
- ograniczenia wielkości zasobów zupełnych;
- wzbogacenia gatunkowej, wiekowej i przestrzennej struktury drzewostanów;
- preferowania naturalnych metod ochrony lasu;
- kierowania gospodarką leśną w pełnej zgodności z postulatami ochrony przyrody;
- utrzymania i wzmocnienia społeczno-ekonomicznej funkcji lasów poprzez:
 - dostosowanie lasów i leśnictwa do pełnienia różnorodnych funkcji poprzez przystosowanie gospodarki leśnej do zadania zrównoważonego gospodarowania zasobami naturalnymi i wdrażanie proekologicznych kierunków produkcji;
 - powiększenie oraz ochronę zasobów leśnych i wartości lasów, rozszerzenie renaturalizacji obszarów leśnych, a także zahamowanie zaniku gatunków roślin i zwierząt;
 - powszechne lecz kontrolowane udostępnienie lasu społeczeństwu, sterowanie ruchem turystycznym, zgodnie z celem zakładającym wprowadzenie skutecznej regulacji i reglamentacji korzystania z lasów by nie dopuścić do zagrożenia jakości i trwałości zasobów leśnych.

Za zadania, które powinny być zrealizowane dla osiągnięcia złożonych celów ochrony ekosystemów leśnych uznaje się:

- zachowanie w stanie zbliżonym do naturalnego lub odtworzenia śródleśnych zbiorników i cieków wodnych i ich zabudowa biologiczna;
- restytucję i ochronę lasów łągowych i wilgotnych;
- zachowanie w stanie naturalnym śródleśnych bagien, trzęsawisk, moczarów, torfowisk, wrzosowisk i innych tzw. użytków ekologicznych (szczególnie tych form które opisane są w „Studium...”);
- biologiczną zabudowę obrzeży lasów i linii podziału powierzchniowego kompleksów leśnych;
- ochronę gleb leśnych, a szczególnie jej substancji organicznej;
- pozostawienie w jej drzewostanach przeznaczonych do odnowienia przez użytkowanie zrębne części starych drzew do ich śmierci biologicznej – jako środowiska licznych gatunków biocenoz leśnych;

- wprowadzenie w monokulturach, iglastych rodzimych gatunków drzew i krzewów, wzbogacanie biocenozy odpowiednimi gatunkami roślin zielonych;
- odchodzenie od zrębów zupełnych na rzecz rębni udoskonalonych;
- wprowadzenie „ekologizacji” prac w szkółkach leśnych, ograniczenie stosowania środków chemicznych na rzecz technik przyjaznych środowisku;
- wykorzystanie istniejących zadrzewień i naturalnej mozaiki siedlisk przy zalesianiu gruntów porolnych i nieużytków.

W oparciu o szczegółowe uzgodnienia z Nadleśnictwem Kliniska, wskazuje się grunty przeznaczone pod zalesienie. Przedmiotowe grunty położone są w obrębie geodezyjnym Storkówko, po obu stronach drogi Parlino – Warchlino (gmina Stargard Szczeciński). Jest to obszar, dla którego należy sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, zgodnie z obowiązującym ustawodawstwem.

Orientacyjna powierzchnia terenów przeznaczonych pod zalesienie wynosi ca 250 ha. Powyższe działania mieszczą się w programie ustalania granic rolno-leśnego użytkowania gruntów w gminie Stara Dąbrowa.

12.2.5. Gospodarka odpadami

Ochrona przed odpadami, poza efektami ekologicznymi w postaci likwidacji zagrożeń, może przynieść korzyści materialne wynikające z racjonalnego gospodarowania odpadami. Gmina Stara Dąbrowa, wpisując się w powiatowy, zintegrowany system gospodarki odpadami uruchamia efektywne rozwiązania ekonomiczne, wykorzystując przy tym mechanizmy rynkowe.

W tym wypadku, celem nadrzędnym polityki z zakresie gospodarowania odpadami jest zapobieganie powstawaniu odpadów, przy rozwiązywaniu problemu odpadów „u źródła”, odzyskiwanie surowców oraz bezpieczne dla środowiska końcowe unieszkodliwianie odpadów nie wykorzystanych. Jako priorytety działań w powyższej sprawie uznaje się:

- przygotowanie regionalnej (powiatowej) strategii gospodarowania odpadami;
- włączenie do regionalnego systemu obiektów zlokalizowanych na terenie gminy Stara Dąbrowa (składowisko odpadów komunalnych w miejscowości Łęczyca), prowadzone przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Stargardzie Szczecińskim;
- wybudowanie sortowni odpadów jako segmentu zintegrowanej gospodarki odpadami;
- w perspektywie zorganizowanie zakładu utylizacji odpadów z pełnym procesem technologicznym;
- wprowadzenie systemu selektywnej zbiórki odpadów, poprzedzonego akcją edukacyjną;
- wdrożenie ewidencji odpadów i metod ich zagospodarowania (bazy danych);
- rozszerzenie zakresu prac na rzecz likwidacji starych składowisk odpadów (mogilnik Stara Dąbrowa) oraz rekultywacji terenów zanieczyszczonych w wyniku „dzikiego składowania odpadów”.

12.2.6. Stosunki wodne i jakość wód

W celu poprawy jakości życia oraz dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju w gminie wskazanym jest, zapewnienie adekwatnego do potrzeb, zaopatrzenia w wodę o odpowiedniej jakości, bez zakłócania naturalnej równowagi w środowisku.

Gospodarka komunalna (woda do picia i celów bytowych), przemysł (woda technologiczna), rolnictwo (woda do nawodnień), turystyka (woda do kąpieli) są w dużym stopniu zależne od dostępności wody o odpowiedniej jakości, jednocześnie zaś są głównymi sprawcami zanieczyszczenia wody.

Polityka gminy powinna być w związku z tym ukierunkowana na zapobieganie zanieczyszczeniom wód powierzchniowych i podziemnych, ze szczególnym naciskiem na zapobieganie u źródła.

Kierunkami działania w ochronie wód są:

- w porozumieniu gminami sąsiednimi, z których wypływają rzeki, przywrócenie jakości wód powierzchniowych do stanu wynikającego z planowanego sposobu ich użytkowania oraz potrzeb związanych z ich nowymi funkcjami;
- realizacja budowy oraz modernizacja zbiorników małej retencji dla wyrównania przepływu w rzekach oraz racjonalizacja gospodarowania spływami opadowymi w celu ograniczenia szybkiego ich odprowadzania do wód otwartych i unikania przesuszania terenu; działania powinny sprzyjać ochronie przyrodniczo ukształtowanych ekosystemów oraz ochronie gatunkowej flory i fauny związanej ze środowiskiem wodnym;
- zachowanie naturalnych zbiorników retencyjnych, takich jak tereny podmokłe i nieuregulowane ciekami wodnymi, głównie w ramach działań w zakresie ochrony różnorodności biologicznej i prowadzenia zrównoważonej gospodarki leśnej;
- ochrona wód powierzchniowych przed eutrofizacją; dotyczy to w pierwszej kolejności obszarów przyrody chronionej oraz podatnych na eutrofizację wód (jeziora: Parlino Małe, Parlino Duże, Łęczyckie, Grabowskie), rzek płynących przez obszar gminy (głównie rzeki Krapiele).

Do priorytetów należą:

- zaawansowanie realizacji programów poprawy gospodarki wodno-ściekowej poprzez budowę gminnego systemu kanalizacji w połączeniu z rozbudową gminnej oczyszczalni ścieków;
- likwidacja zrzutu ścieków nie oczyszczonych z terenów zabudowy (ścieki komunalne) i ze spływu powierzchniowego, głównie z gospodarstw rolnych;
- realizacja programu poprawy jakości wody dostarczanej przez wodociągi wiejskie;
- uregulowanie stanów prawnych obiektów gospodarki wodno-ściekowej oraz ich stref ochronnych.

12.2.7. Jakość powietrza

Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniami jest najbardziej czułym kierunkiem działań w sferze ochrony środowiska, ze względu na bezpośrednie oddziaływanie zanieczyszczeń powietrza na zdrowie pracowników i mieszkańców. Zanieczyszczenia przenoszą się w powietrzu szybko i natychmiast oddziałują na człowieka, organizmy żywe, roślinność, wody, gleby, budowle i budynki.

Za zadania pilne z zakresu ochrony powietrza przed zanieczyszczeniami uznaje się:

- przyspieszenie modernizacji systemów grzewczych w gospodarstwach domowych, głównie z użytkownikiem gospodarstwa rolnego;
- monitorowanie i normowanie emisji zanieczyszczeń w jednostkach produkcyjnych zlokalizowanych w gminie, a w razie stwierdzenia rażących przekroczeń dopuszczalnych norm – zawieszanie produkcji, bądź wprowadzenie zakazu użytkowania obiektu (obecnie władze gminne nie dysponują danymi, że taka sytuacja mogła wystąpić);
- w perspektywie, monitorowanie terenu wzdłuż dróg nr 144 i 146 i podjęcie wspólnych działań o ile uciążliwość dróg ulegnie zwiększeniu.

12.3. Kierunki działań strategicznych

12.3.1. Środowisko

- Ochrona wód podziemnych II-go poziomu użytkowego oraz zlewni wód rzeki Krapiele i Iny dla uzyskania zasobów wód w pierwszej klasie czystości, głównie poprzez ochronę użytków rolnych (zracjonalizowanie zabiegów chemizacyjnych w rolnictwie) oraz właściwą gospodarkę w zakresie ścieków komunalnych;
- Całkowite skanalizowanie terenów zurbanizowanych;

- Likwidacja „dzikich” wysypisk śmieci i wyrobisk kruszyw mineralnych;
- W celu uzyskania właściwego stanu sanitarnego w jednostkach wiejskich – stworzenie systemu wiejskiej gospodarki komunalnej;
- Ustalenie i wytyczenie na gruntach rolnych granicy rolniczo – leśnej;
- Ochrona użytków rolnych poprzez wprowadzenie na wskazanych obszarach zakazu zabudowy oraz wprowadzenie zadrzewień w postaci pasów ochronnych na terenach narażonych na erozję;
- Uzyskanie pełnej regulacji stosunków wodnych poprzez odbudowę istniejących urządzeń wodno – melioracyjnych a na pozostałych obiektach – budowę nowych;
- Utworzenie małej retencji na brzegach głównych cieków wodnych i regulacja ujścia rzek;
- W oparciu o opracowanie specjalistyczno-branżowe – wykształcenie systemów retencionowania wód dla potrzeb rolnictwa i rekreacji (w pierwszej kolejności budowa zbiornika retencyjnego „Rokicie”);

12.3.2. Gospodarka żywnościowa

Aktualny stan zainwestowania oraz zastane struktury organizacyjno-przestrzenne rolnictwa w gminie, w obliczu szeregu negatywnych uwarunkowań istniejących w lokalnych dziedzinach gospodarki pozarolniczej, jednoznacznie wskazują na konieczność utrzymania w gminie wiodącej funkcji rolniczej przy jednoczesnym rozwoju innych funkcji, w ramach wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich.

Uznając za uzasadnioną tezę utrzymania w gminie wiodącej funkcji rolniczej jako głównego kierunku jej strategicznego rozwoju widzi się konieczność jej odbudowy i rozwoju poprzez:

- tworzenie nowoczesnej i efektywnej struktury agrarnej;
- restrukturyzację przestrzenno–organizacyjną i prawno-własnościową struktur zasobu Skarbu Państwa.

W tym celu zakłada się:

- delimitację obszaru gruntów rolnych zasobu Skarbu Państwa na mniejsze i funkcjonalne jednostki wielkoobszarowe, skoooperowane z odpowiednią strukturą zainwestowania;
- przekazanie pozostałych gruntów rolnych albo do dalszego wykorzystania na cele rolnicze na rzecz gospodarstw indywidualnych (zwłaszcza na rzecz poprawy struktury obszarowej tych gospodarstw) albo wyłączenie ich na cele nierolnicze, m.in., na zalesienia, pod urządzenia rekreacyjne, infrastrukturalne itp., albo skomunalizowanie części gruntów zwłaszcza pod budownictwo mieszkaniowe i towarzyszące oraz na rzecz innych pozarolniczych działów i gałęzi gospodarczych;
- dokonanie restrukturyzacji środków trwałych (budynków i budowli) w kierunku utrzymania w rolnictwie obiektów niezbędnych dla funkcjonowania zrestrukturyzowanych, jednostek rolnych;
- przeznaczenie części zbędnych dla rolnictwa zasobów środków trwałych na cele nierolnicze na rzecz rozwoju drobnej wytwórczości, usług i rzemiosła oraz innej pozarolniczej działalności,
- wskazanie obiektów całkowicie zdekapitalizowanych lub zniszczonych do likwidacji i rozbiórki.

W określonych rejonach i w niektórych indywidualnych gospodarstwach rolnych – pozarolnicze wykorzystanie zasobów własnego gospodarstwa na rzecz różnych pozarolniczych form działalności gospodarczej, w tym szczególnie – na rzecz rekreacji (agroturystyka).

Odtworzenie procesów produkcyjnych w zrestrukturyzowanych obszarach rolniczych powinno doprowadzić do:

- częściowej restytucji miejsc pracy w rolnictwie, a zatem do złagodzenia miejscowego bezrobocia związanego głównie z utratą pracy w sektorze rolnym;

- odnowy sfery usługowej oraz sfery zaopatrzenia i zbytu produktów rolnych (nowe miejsca pracy);
- intensyfikacji rolnictwa, zwłaszcza niektórych działów i gałęzi produkcji o wysokiej chłonności czynnika pracy żywej (działy specjalne) oraz osiągnięcie poziomu produkcji rolnej i uzyskanie znacznej części gminnych nadwyżek towarowych w gminie, w postaci przetworzonej;
- modyfikacji zagospodarowania przestrzennego gminy, oraz poprawy i unowocześnienia jej rolniczej struktury przestrzennej.

12.3.3. Przemysł i budownictwo

W zakresie przemysłu i budownictwa zakłada się:

- wykorzystanie miejscowego zainwestowania w gminie dla uruchomienia drobnego przemysłu nieuciążliwego (przemysł lekki);
- utworzenie zasobów budownictwa komunalnego (Stara Dąbrowa);
- zorganizowanie gminnego systemu gospodarki komunalnej;
- utworzenie zaplecza technicznego obsługi gospodarki komunalnej;
- rozwój spółdzielczości mieszkaniowej,
- **wskazanie nowych obszarów po zorganizowaną działalność inwestycyjną, dobrze skomunikowanych, przeznaczonych pod lokalizację zakładów wytwórczych, składów, magazynów itp. z wyłączeniem zakładów o zwiększonym lub dużym ryzyku wystąpienia poważnych awarii.**

12.3.4. Usługi

W zakresie usług zakłada się następujące strategiczne kierunki rozwoju:

- zlokalizowanie specjalistycznych usług na rzecz obsługi ruchu turystycznego i tras komunikacyjnych we wsiach Kicko, Parlino oraz Łęczycy;
- utworzenie bazy dla innych usług specjalistycznych, wynikających z potencjalnych możliwości rozwoju, przy wykorzystaniu istniejących terenów oraz istniejącego zainwestowania, z wykorzystaniem miejscowych nadwyżek siły roboczej (usługi typu ekologicznego);
- wykształcenie usług hurtowych w dziedzinie handlu i dystrybucji różnych artykułów (spożywczych, przemysłowych, specjalistycznych).

12.3.5. Aktywizacja miejscowego rynku pracy

Strategia zmierza do zaoferowania społeczeństwu gminy w bliskiej przyszłości miejsc pracy dla osób:

- które utraciły pracę w rolnictwie;
- które na stałe muszą z rolnictwa odejść;
- które utraciły pracę w mieście w wyniku powstałego tam bezrobocia i powróciły na wieś.

Do zakładanych działań aktywizujących częściową restytucję oraz tworzenie nowych miejsc pracy w gminie należą:

a) W zakresie rolnictwa:

- odbudowa i rozwój funkcji rolniczej;
- uruchomienie efektywnych procesów produkcyjnych (np. uprawa roślin jako surowca do produkcji biopaliw);
- rozwój rolniczych działów specjalnych o wysokim zapotrzebowaniu na siłę roboczą, związanych systemem kontraktacji z przemysłem rolno – spożywczym i spożywczym;
- w określonych rejonach gminy i w niektórych indywidualnych gospodarstwach rolnych – wykorzystanie zasobów własnego gospodarstwa na rzecz innych, pozarolniczych form działalności gospodarczej, zwłaszcza w dziedzinie usług rekreacyjnych (agroturystyka).

- b) W zakresie przemysłu, budownictwa i usług specjalistycznych:
- utworzenie nowych miejsc pracy w drobnym przemyśle lekkim (nastawionym głównie na zatrudnienie nadwyżek kobiecej siły roboczej);
 - utworzenie nowych miejsc pracy w budownictwie i usługach na rzecz gminnego systemu gospodarki komunalnej i mieszkaniowej;
 - kreowanie miejsc pracy w innych usługach o charakterze specjalistycznym w zakresie:
 - obsługi ruchu turystycznego i tras komunikacyjnych;
 - usług o charakterze proekologicznym;
 - usług w dziedzinie handlu hurtowego i dystrybucji artykułów;
 - uruchamianie zakładów o nowoczesnych czystych technologiach.
 - **wskazanie nowych terenów pod zorganizowaną działalność inwestycyjną wykorzystując dobre skomunikowanie.**
- c) Możliwości wykreowania miejsc pracy w systemie robót publicznych, zwłaszcza w zakresie rozwoju niektórych elementów infrastruktury technicznej, takich jak:
- rekultywacja terenów zdegradowanych (po „dzikich” wysypiskach śmieci i wyrobiskach kruszyw mineralnych),
 - odbudowa zdegradowanych pod względem technicznym systemów melioracyjnych i budowa nowych,
 - utworzenie małej retencji i regulacja ujść rzek,
 - budowa i modernizacja elementów sieci drogowej;
 - konserwacja oraz rozbudowa rozdzielonej sieci kanalizacji sanitarnej;
 - inne drobne prace modernizacyjne.
- d) Wobec bardzo szczupłych zasobów pieniężnych miejscowej ludności, zakłada się:
- wykorzystanie kapitału skumulowanego przez działające w gminie podmioty gospodarcze oraz przyływ pozalokalnych prywatnych środków kapitałowych;
 - wykorzystanie formalno-prawnych możliwości kredytowania preferencyjnego (preferencyjne linie kredytowe);
 - uruchomienie systemowych ulg finansowych (w tym fiskalnych) z tytułu podejmowania i rozszerzania produkcji materialnej i inicjowania nowych miejsc pracy (wykorzystując także w tym zakresie uprawnienia gminnych władz samorządowych);
 - w oparciu o istniejące przepisy formalno – prawne uruchomienie umów na roboty publiczne;
 - utworzenie sprawnej, lokalnej samorządowej organizacji gospodarczej promującej i zabezpieczającej efektywne inicjatywy przedsiębiorczości i pobudzające rozwój gospodarczy w gminie.

12.3.6. Turystyka

W zakresie turystyki zakłada się podniesienie atrakcyjności turystycznej gminy poprzez:

- wyznaczenie i zorganizowanie szlaków turystyki pieszej, konnej, rowerowej, kajakowej;
- zaktywizowanie działań zmierzających do wykształcenia w gospodarstwach rolnych bazy agroturystycznej;
- opracowanie, razem z gminą Stargard, Dobra Nowogardzka, Chociwel, programu rewaloryzacji kolejki wąskotorowej w kontekście wykorzystania turystycznego;
- opracowanie gminnego programu rozwoju turystyki;
- opracowanie, razem z administracją Lasów Państwowych, programu budowy ścieżek dydaktyczno-turystycznych;
- podjęcie działań zmierzających do wykształcenia się gminnego zespołu terenów zagospodarowania turystycznego na bazie zbiorników wodnych, jeziora: Grabowskie,

Łęczyckie, Parlińskie, Kołki oraz stawów rybnych Krzywice – Dzwonowo;

- opracowanie programu promocji turystycznej gminy z wykorzystaniem internetu.

Propozycja tras rowerowych

Ważnym elementem zagospodarowania turystycznego i systemu transportowego będą trasy rowerowe. Proponowane trasy rowerowe nawiązują do przebiegu ścieżek rowerowych określonych w „Atlasie szlaków rowerowych województwa zachodniopomorskiego”³⁹ oraz „Koncepcji Międzynarodowych Tras Rowerowych w Województwie Zachodniopomorskim – PROJEKT”⁴⁰

- Trasa nr 1 – równoległe do śladu kolejki wąskotorowej; poza terenem gminy przewidywany przebieg w kierunku Marianowa – Ińska oraz od Starej Dąbrowy w kierunku Dobrej Nowogardzkiej;
- Trasa nr 2 (lokalna) – Stargard – Maszewo – Goleniów (Nr 16 wg „Atlasu szlaków rowerowych województwa zachodniopomorskiego”); trasa przebiega głównie drogami asfaltowymi wśród pól i pastwisk, w ciągu drogi wojewódzkiej nr 144; na terenie gminy przebiega przez wsie: Kicko, Łęczyca, Parlino; długość trasy wynosi ponad 10 k;
- Trasa nr 3 (gminna) – łączy trasę nr 1 w okolicach wsi Trąbki, gmina Marianowo, gdzie przebiega wzdłuż terenów kolejki wąskotorowej po wschodniej stronie stawów Krzwynickich, dochodząc do starego grodziska (ruiny zamku w Krzwynicy) i dalej w kierunku północnym drogą polną do wsi Rokicie; stąd drogą śródpolną do wsi Chlebówko, gdzie styka się z trasą nr 1 (odcinek Stara Dąbrowa – Dobra Nowogardzka).

13. KIERUNKI ROZWOJU ROLNICTWA I OBSZARÓW WIEJSKICH

Optymalne połączenie efektywnego wykorzystania przestrzeni rolnej przy jednoczesnym uwzględnieniu aspektów ochrony środowiska oraz zabezpieczeniu życia i pracy w przestrzeni wiejskiej jest jednym z najważniejszych zadań polityki wobec obszarów wiejskich.

Rolnictwo od czasu zmiany systemu polityczno-ekonomicznego i rozpoczętego procesu restrukturyzacyjno-prywatyzującego po 1991 r., zostało wpisane do działań wspierających takie formy gospodarowania, które są przyjazne środowisku. Realizowany w oparciu o opracowaną w województwie „Strategię Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2015”⁴¹ proces zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich jest stopniowo doskonalony, bowiem procedury tworzenia nowego prawa, nowej polityki, zapewnienia środków finansowych na jej realizację zajmują przy obecnych procedurach demokratycznych dużo czasu.

Podstawą tych działań jest najnowszy dokument, przyjęty w 1999 r. przez większość krajów europejskich, w tym i Polskę – „AGENDA 2000”. Uzupełniającymi dokumentami jest „Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju” przyjęta 5 października 1999 r. przez Radę Ministrów, a 17 listopada 2000 r. przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, ogłoszonej w Monitorze Polskim z 2001r. nr 26 poz.432 oraz materiały robocze programów operacyjnych, przygotowanych w oparciu o „Narodowy Plan Rozwoju 2004-2006”.

W oparciu o powyższe dokumenty rekomenduje się do uwzględnienia i rozwijania ekologizacji przestrzennego zagospodarowania gminy poprzez:

- promowanie i upowszechnianie ekorozwoju jako nadrzędnej idei kształtowania trwałego i zrównoważonego rozwoju;
- powszechne stosowanie kryteriów ekologicznych w kreowaniu przekształceń przestrzennych;
- aktywną ochronę zasobów unikatowych i najcenniejszych dla zachowania i utrwalenia

³⁹ „Atlas szlaków rowerowych województwa zachodniopomorskiego”, Regionalna Agencja Promocji Turystyki Sp. z o.o. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin 2002 r.

⁴⁰ Koncepcja Międzynarodowych Tras Rowerowych w Województwie Zachodniopomorskim (PROJEKT), Regionalne Biuro Gospodarki Przestrzennej, Szczecin, listopad 2002 r.

⁴¹ Uchwała Nr XVI/147/2000 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 23 października 2000 r.

różnorodności biologicznej przestrzeni przyrodniczej i jej tożsamości w przestrzeni europejskiej;

- włączenie polskiej przestrzeni w europejski system ekologiczny NATURA 2000 jako podstawy wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich.

Obszary wiejskie, a w tym obszary rolnicze są dominującą formą użytkowania ziemi w gminie. Na podstawie wyników wykonanych analiz szacuje się, że około 25% użytków rolnych przedstawia wysokie walory przyrodnicze, funkcjonujące jako ostoje zagrożonych gatunków flory i fauny. Najcenniejsze z nich to użytki zielone, a szczególnie te, które położone są w dolinach rzecznych.

Do czynników sprzyjających wysokiej różnorodności gatunkowej i siedliskowej tych obszarów zaliczyć należy:

- położenie gminy na granicy ścierania się klimatów (morskiego-atlantyckiego i lądowego) oraz równoleżnikowy układ rzeźby terenu; specyfika położenia gminy sprawia, że obfituje ona w gatunki, mające na jej obszarze granice zasięgu występowania;
- zachowanie systemów dolinnych rzek z naturalnymi siedliskami i czynnej strefy zalewów;
- bogata mozaika siedlisk wynikająca z rozdrobnionej i mozaikowatej struktury przestrzeni, wspomagana w ostatnim dziesięcioleciu ekstensywnymi formami gospodarowania.

W gminie, tak jak i na pozostałej części województwa istnieje konieczność nadania wyższej rangi sprawom środowiska. Mimo, że województwo nie jest dotknięte skutkami intensywnego rolnictwa w takim stopniu, jak niektóre kraje Unii Europejskiej, to jednak koniecznym staje się stopniowe wprowadzanie na obszar terenów wiejskich programów rolno –środowiskowych, które pozwolą wykorzystać środki, jakie Unia przeznacza na te cele, jednocześnie działania te wzbogacą wielofunkcyjny rozwój gminy.

W krajach Unii Europejskiej kładzie się duży nacisk na proces dywersyfikacji, a więc zwiększenie różnorodności działalności ekonomicznej na terenach wiejskich. Wsparcie funduszami publicznymi dywersyfikacji rozwoju obszarów wiejskich, doprowadzenie do ożywienia ich gospodarki przyczynia się do postrzegania obszarów wiejskich jako dobra ogólnospołecznego. Wspieranie wielofunkcyjności obszarów wiejskich może się odbywać tylko wtedy, jeżeli proces ten nie zagraża środowisku, gdyż obywatele coraz większą uwagę zwracają na styl i jakość życia oraz kwestie zdrowia i wypoczynku.

Obszary wiejskie, jak wykazały analizy, dzięki swym unikalnym zaletom mogą spełniać te oczekiwania oferując bazę ich pełnej realizacji. Polityka wobec wsi zapisana w strategiach rozwoju województwa i gminy, musi więc promować taki model rozwoju, który podtrzyma unikalny charakter wiejskiego krajobrazu i nie ograniczy możliwości korzystania z tych zasobów przyszłym pokoleniom.

13.1. Programy rolno-środowiskowe

Programy rolno-środowiskowe mają na celu przyznanie wsparcia finansowego rolnikom, którzy w sposób dotowany zobowiązują się do ekstensywnej produkcji rolniczej i specjalnych zabiegów ochronnych, zapewniających poprawę środowiska przyrodniczego i zachowanie zasobów kulturowych obszarów wiejskich. W efekcie praca rolnika, dotychczas kojarzona głównie z produkcją żywności i surowca do przemysłu rolno-spożywczego, zyska nowego znaczenia.

W przedmiotowych programach przyjmuje się, że zadaniem rolnika, równie ważnym jak wytwarzanie żywności, jest zachowanie lub kreowanie nowych wartości przyrodniczych – tzw. „produkcja przyrody”. W programach tych przewidziane są płatności, które mają równoważyć utracone dochody w wyniku przestawienia gospodarki na ekstensywne metody produkcji rolniczej oraz zrekomensować dodatkowo poniesione koszty. W założeniach dopuszcza się także możliwość szacowania kosztów przywrócenia rolnictwa na ziemiach odłogowanych ze względów ekonomicznych oraz przywracania zanikających tradycyjnych praktyk rolniczych.

Wsparcie finansowe będzie obejmować:

- sposoby użytkowania gruntów rolnych zgodnie z ochroną i przywracaniem wartości środowiska przyrodniczego i struktury krajobrazu, zasobów naturalnych i różnorodności zasobów genetycznych,
- ekstensyfikację działalności rolniczej i zachowanie ekstensywnej gospodarki pastwiskowej,
- ochronę wszystkich walorów przyrodniczych terenów rolnych, które są zagrożone,
- utrzymanie krajobrazów i historycznych cech obszarów rolniczych,
- tworzenie planów ochrony środowiska w działalności rolniczej.

Obecnie w Polsce nie funkcjonuje system mający na celu realizację wieloletnich programów rolno-środowiskowych porównywalnych z programami UE. Dotowane zaś jest rolnictwo ekologiczne, zasoby genetyczne rodzimych ras i odmian zwierząt gospodarskich oraz badania gleb na potrzeby planów nawozowych.

W Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi, przy współpracy z Ministerstwem Środowiska, prowadzone są prace mające na celu przygotowanie założeń i zasad wdrażania programów rolno-środowiskowych.

W „Narodowym Programie Przygotowania do Członkostwa” zadanie to ma rangę priorytetu średniookresowego. Dotacje celowe dla rolników wdrażających programy rolno-środowiskowe określone zostały w strategicznym dokumencie „Spójna polityka strukturalna rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa”. Dokument ten określa podstawowe cele i założenia dla polskiego programu operacyjnego rozwoju obszarów wiejskich SAPARD.

Przewiduje się, że województwo zachodniopomorskie, w tym i badana gmina objęte zostaną pilotażowym programem rolno-środowiskowym, który istotnie wpłynie na wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich przez realizację założonych, następujących celów:

- zmniejszenie szkodliwych dla środowiska skutków intensywnego rolnictwa lub wieloletniego odłogowania użytków rolnych,
- krzewienie dobrej produkcji rolniczej,
- podniesienie kultury ekologicznej pośród społeczności wiejskiej,
- maksymalizacja korzystnych efektów środowiskowych wynikających z integrowanych ekstensywnych (nisko nakładowych) i ekologicznych systemów produkcji rolniczej,
- zachowanie, przywrócenie, bądź odtworzenie walorów przyrodniczych siedlisk kluczowych i tradycyjnych form ich użytkowania w celu zachowania różnorodności biologicznej obszarów rolniczych,
- zwiększenie naturalnej retencji wodnej i przeciwdziałanie zanieczyszczeniom wód powierzchniowych i podziemnych,
- przeciwdziałanie degradacji gleb w wyniku erozji wodnej i wietrznej,
- zachowanie tradycyjnych upraw oraz lokalnych ras zwierząt gospodarskich.

Realizacja powyższych celów nie tylko wpłynie na modernizację gospodarstw i na ich dostosowanie się do zintegrowanego rozwoju obszarów wiejskich i szerzej stosowanych instrumentów środowiskowych. Zwłaszcza w zakresie środowiska sprzyjać będzie rosnące społeczne zapotrzebowanie na naturalny krajobraz, gospodarstwa o mieszanym systemie produkcji, lokalną tradycję życia na wsi, dziką przyrodę.

Osiągnięcie powyższych celów wymagać będzie podjęcia następujących prac:

- wypracowanie metodyki waloryzacji i delimitacji obszarów istotnych z punktu widzenia zintegrowanego rozwoju terenów wiejskich w kontekście ochrony środowiska przyrodniczego,
- szczegółowe wyznaczenie obszarów ważnych dla rolniczej różnorodności biologicznej,
- stworzenie banku danych przestrzennych wyznaczonych obszarów ważnych dla rolniczej różnorodności biologicznej. Dokonanie ich waloryzacji i kategoryzacji zgodnie z wypracowaną metodą,

- przeprowadzenie konsultacji na różnych poziomach administracji państwowej i samorządowej oraz dokonanie weryfikacji wyznaczonych obszarów pod kątem zgodności z polityką przestrzenną oraz polityką ochrony różnorodności biologicznej i rozwoju rolnictwa,
- opracowanie metodyki oraz dokonanie oceny zagrożeń dla rolniczej różnorodności biologicznej na wyznaczonych obszarach,
- wypracowanie indywidualnych, w odniesieniu do poszczególnych obszarów, programów ochrony rolniczej przestrzeni produkcyjnej i rolniczej różnorodności biologicznej,
- wypracowanie modelu promocji wdrażania programów zintegrowanego rozwoju obszarów wiejskich, ze szczególnym uwzględnieniem realizacji programów rolnośrodowiskowych w zakresie ochrony rolniczej różnorodności biologicznej,
- opracowanie systemu monitoringu zintegrowanego rozwoju obszarów wiejskich.

13.2. Wielofunkcyjny rozwój wsi

W wielu publikacjach kategoria wielofunkcyjnego rozwoju odnosi się często wyłącznie do rozwoju rolnictwa lub co najwyżej terenów rolnych. Tymczasem pojęcie to dotyczy całości stosunków ekonomiczno-społecznych i środowiskowych na danym terytorium.

Mówiąc o wielofunkcyjnym rozwoju mamy na uwadze, że rozwój ten musi być zgodny z założeniami, z rozwojem zrównoważonym, a oznacza to, że poza zagadnieniami czysto rolniczymi należy brać także pod uwagę edukację, bezrobocie, tworzenie nowych miejsc pracy, rozwój małego i średniego biznesu wiejskiego itd., a więc całą przestrzeń życia na wsi w nawiązaniu do wymogów ochrony środowiska naturalnego.

Rozwój zrównoważony nie może hamować procesów aktywizacji społeczno-gospodarczej obszarów wiejskich. Bez dywersyfikacji wsi i rolnictwa wielu terenom wiejskim grozi stagnacja i wyludnienie. Ożywienie gospodarcze obszarów wiejskich jest podstawowym warunkiem wyrównywania szans oraz sprostania rosnącym oczekiwaniom ludności wiejskiej. Strategia wielofunkcyjnego rozwoju jest także warunkiem unowocześnienia polskiego rolnictwa. Zakłada ona bowiem proces odejścia z przeludnionego rolnictwa zbędnych osób, dla których należy stworzyć nowe miejsca pracy na wsi, co przyczyni się do wzrostu wydajności pracy i poprawy struktury obszarowej gospodarstw.

Przyspieszenie procesu restrukturyzacji polskiego rolnictwa może się dokonać pod warunkiem niezbędnych zmian w jego bezpośrednim otoczeniu a więc obszarach wiejskich.

Obecny stan rozwoju obszarów wiejskich nie jest na pewno zadowalający. Mamy nawet do czynienia z pewnego rodzaju zapaścią cywilizacyjno-kulturową na wsi. Zmiana tej sytuacji wymagać będzie dużego zaangażowania państwa. Regiony wiejskie o własnych siłach nie wyrwą się z zaczarowanego kręgu ubóstwa. Niezbędne są nakłady, które wprowadzą je na ścieżkę rozwoju. Na poniesienie tego typu nakładów potrzebne jest przyzwolenie społeczne. Aby je uzyskać niezbędny jest ogólnonarodowy dyskurs społeczny o sprawach wsi. Wieś jest bowiem dobrem ogólnonarodowym, a nie tylko zamieszkującej jej ludności. Nasze przyszłe członkostwo w Unii Europejskiej dyskurs ten znacznie przyspieszyło.

13.3. Rolnictwo ekologiczne – założenia programowe rozwoju

Produkty ekologiczne stają się na rynku coraz szerzej identyfikowane przez konsumentów i wzrasta stopniowo popyt na ekologiczną żywność. Dla producentów rolnych jest to istotny argument przemawiający za przestawianiem gospodarstw na rolnictwo ekologiczne.

Jednakże jasno określony i trwały system pomocy państwowej stanowić będzie podatny impuls do zmiany profilu produkcji z konwencjonalnej na ekologiczną wśród szerszej grupy producentów rolnych.

Również władze samorządowe gminy Stara Dąbrowa powinny opracować lokalne programy wspierania rolnictwa ekologicznego, uwzględniające specyfikę gminy.

Zgodnie z obecnie obowiązującą ustawą o rolnictwie ekologicznym, produkcja żywności metodami ekologicznymi prowadzona może być wszędzie tam, gdzie środowisko jest wolne od zanieczyszczeń w atmosferze i wodzie, a gleby nie są zanieczyszczone metalami ciężkimi. Warunki te spełnia rolnicza przestrzeń produkcyjna gminy Stara Dąbrowa.

Rozwój ekologicznej produkcji rolnej w gminie Stara Dąbrowa zależy będzie od kondycji organizacyjnej i finansowej gospodarstw przystępujących do zmiany profilu produkcji oraz od gminnego programu rozwoju rolnictwa ekologicznego.

Do obszarów, na których szczególnie należałoby wspierać przedsięwzięcia z zakresu rozwoju rolnictwa ekologicznego zaliczyć powinno się obszary przyrodniczo chronione oraz ich otuliny, jakie wyznaczono na terenie gminy.

Podstawowe cele rozwoju rolnictwa ekologicznego to:

- 1) dążenie do osiągnięcia w roku 2015 co najmniej 5% udziału produkcji ekologicznej w ogólnej strukturze produkcji rolnej gminy, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów cennych przyrodniczo;
- 2) wspieranie marketingu produktów ekologicznych ważnych w wyżywieniu niemowląt, szkołach, szpitalach i placówkach zbiorowego żywienia;
- 3) rozwinięcie wielosortymentowej produkcji żywności ekologicznej zaspokajającej potrzeby rynku regionalnego;
- 4) wypromowanie lokalnych, markowych produktów kreujących wizerunek gminy.

14. GŁÓWNE KIERUNKI KSZTAŁTOWANIA STRUKTURY PRZESTRZENNEJ GMINY

Ciągłe oddziaływanie procesów rozwoju na środowisko przyrodnicze nakazuje integralne wkomponowanie uwarunkowań ekologicznych w ich kształtowanie.

To systemowe ujęcie, poprzez nadanie priorytetu zagadnieniom środowiska, wyznacza jego miejsce w kształtowaniu struktur przestrzennego zagospodarowania, poprzez:

- przyjęcie założeń ekorozwoju, jako podstawowego trendu kształtującego rozwój na początku XXI w.;
- integralne ujęcie przestrzeni przyrodniczej współzależnie z przestrzenią antropogeniczną, jako podstawa kształtowania ekorozwoju;
- interakcyjne uwzględnianie uwarunkowań przyrodniczych z uwarunkowaniami społecznymi, kulturowymi, ekonomicznymi i przestrzennymi w kształtowaniu struktur funkcjonalnych;
- internalizację ładu ekologicznego w procesach kształtowania ładu zintegrowanego;
- wkomponowanie celów ekologicznych w system celów strategicznych polityki kształtowania przestrzeni jako głównego komponentu procedury informacyjno-decyzyjnej regulującej całokształt procesów rozwoju i przestrzennego zagospodarowania gminy.

Przyjęcie ww. zasad realizowania polityki przestrzennej jest niezbędne dla osiągnięcia bezpiecznej dla zdrowia i środowiska równowagi ekologicznej w podstawowych ekosystemach, możliwości dalszego rozwoju gospodarczego i zachowania wysokiej jakości krajobrazu. W sferze polityki zagospodarowania przestrzennego gminy cel ten będzie realizowany przez:

- powszechne i współzależne uwzględnianie uwarunkowań przyrodniczych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, oraz programach przedsięwzięć publicznych;
- promowanie ekologicznych kierunków i form rozwoju na wybranych obszarach gminy w dziedzinach: ekoturystyka, ekoroelnictwo, ekoleśnictwo, ekoosadnictwo;
- powiększanie obszarów objętych ochroną prawną ze względu na walory przyrodnicze, ze szczególnym uwzględnieniem sieci obszarów chronionych NATURA 2000.

14.1. Funkcje w zagospodarowaniu przestrzennym gminy

Podstawową funkcją w zagospodarowaniu przestrzennym gminy Stara Dąbrowa jest i pozostanie **funkcja rolnicza uzupełniona funkcją leśną** (obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej wyłączone z zabudowy położone są w północnej części gminy, w rejonie wsi Tolecz, Białuń, Chlebowo). Preferowanymi funkcjami uzupełniającymi są:

- **funkcja turystyczno-rekreacyjna** rozwijana na całym obszarze gminy z preferencją rozwoju turystyki kwalifikowanej i ekoturystyki, z wykorzystaniem obszarów wskazanych do ochrony; dla potrzeb tej funkcji adoptuje się wyznaczone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego tereny pod rozwój budownictwa letniskowo-rekreacyjnego nad jeziorami: Parlińskie, Kołki, Łęczyckie i Grabowskie; jednocześnie proponuje się utworzenie i wytyczenie sieci szlaków turystycznych (samochodowych, rowerowych, kajakowych, konnych i pieszych);
- **funkcja usługowa** – obsługi tras komunikacyjnych z projektowaną bazą przy drodze wojewódzkiej nr 142, w obrębie gminy Stara Dąbrowa (stacja paliw z zapleczem gastronomiczno-usługowym); elementami uzupełniającymi mogą być obiekty zlokalizowane we wsiach Kicko i Parlino (w obrębie terenów przeznaczonych pod lokalizację zabudowy turystyczno-rekreacyjnej); dla potrzeb tej funkcji dopuszcza się adaptację istniejącej zabudowy produkcyjno-usługowej i mieszkaniowej w ciągu drogi wojewódzkiej nr 144;
- **funkcja osadnicza** – gmina Stara Dąbrowa jest potencjalnym terenem rozwoju budownictwa mieszkaniowego dla ludności zamieszkałej obecnie poza jej granicami; dla potrzeb tej funkcji wskazuje się obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową, w miejscowościach: Stara Dąbrowa, Kicko, Krzywnica, Białuń, Parlino;
- **funkcja produkcyjno-przemysłowa w działalności pozarolniczej** – obszary, które mogą być przeznaczone pod rozwój tej funkcji położone są w miejscowościach, w których funkcjonowały ośrodki produkcyjno-usługowe uspołecznionego sektora rolnego, dzisiaj nieużytkowane wymagające rekultywacji i rewaloryzacji (np. Stara Dąbrowa, Storkówko, Białuń, Chlebowo, Chlebówko, Łęczycza, Łęczyna, Parlino, **Krzywnica**), jak i obszary wstrzymanych inwestycji rolniczych (Storkówko, Łęczyna). **Na tych obszar dopuszcza się działalność wytwórczą i usługową z wyłączeniem lokalizacji zakładów o zwiększonym lub dużym ryzyku wystąpienia poważnych awarii.**
- **energia wiatru** – wprowadzone ostatnio regulacje prawne spowodowały znaczne zainteresowanie potencjalnych inwestorów budową i eksploatacją elektrowni wiatrowych. Produkcja energii ze źródeł odnawialnych, w tym wykorzystanie siły wiatru, jest działaniem zgodnym z polityką ekologiczną i energetyczną państwa, jak również przyjętymi w tej dziedzinie umowami międzynarodowymi. Energetyka wiatrowa to nie tylko korzyści ekologiczne, wynikające z wykorzystania powszechnego, odnawialnego surowca do tworzenia przyjaznej środowisku i człowiekowi energii elektrycznej, w sposób nie powodujący powstania szkodliwych i uciążliwych produktów ubocznych, ale także szeroki wachlarz korzyści ekonomicznych (podatki, akwizycja lokalnych przedsiębiorstw, nowe miejsca pracy) i społecznych (czyste środowisko naturalne, korzyści marketingowe). Władze gmin, gdzie warunki meteorologiczne szczególnie odpowiadają wymogom energetyki wiatrowej (a takie panują na terenie badanej gminy), powinny liczyć się z pojawiającymi się bądź to wnioskami o wydanie pozwolenia na budowę elektrowni wiatrowej na terenie gminy, lub wskazanie akceptowanej przez gminę lokalizacji takiej inwestycji
- **energia ze słońca** - **na terenach oznaczonych symbolami 5.D, 6.1D, 6.2D i 12.D dopuszcza się lokalizację instalacji fotowoltaicznych o mocach większych niż 100kW. Granica strefy ochronnej związanej z ewentualnymi ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu pokrywa się z granicą wyznaczonych obszarów „D”;**

14.2. System osadniczy

Z analizy dotychczasowego rozwoju systemu osadniczego gminy Stara Dąbrowa wynika, że jego racjonalizacja powinna uwzględniać przede wszystkim zasadę harmonizowania rozwoju, co może pomóc w wyrównywaniu narastającej dysproporcji i likwidacji barier rozwojowych. Racjonalność struktury systemu osadniczego gminy powinna wynikać z działań rozwojowych, modernizacyjnych i porządkujących możliwych do zrealizowania w skali lokalnej, za pośrednictwem samorządu, który winien być wyposażony w nowe kompetencje, jak też środki działania. W okresie najbliższych lat nie przewiduje się zmiany hierarchii sieci osadniczej.

14.2.1. Podstawowe funkcje jednostek osadniczych

Preferuje się rozwój następujących funkcji o znaczeniu lokalnym:

- **Stara Dąbrowa** – ośrodek gminny, funkcje:
 - **mieszkaniowa**
 - obsługa ludności **w tym administracja, oświata, opieka zdrowotna,**
 - usługi produkcyjne,
 - rzemiosło i drobna wytwórczość,
 - rolnictwo,
 - obsługa tras komunikacyjnych,
- **Parlino** – funkcje:
 - **mieszkaniowa**
 - rekreacyjno-turystyczna,
 - usługi produkcyjne,
 - rzemiosło i drobna wytwórczość,
 - obsługa tras komunikacyjnych,
 - rolnictwo,
- **Kicko** – funkcje:
 - rekreacyjno-turystyczna,
 - rzemiosło i drobna wytwórczość,
 - obsługa tras komunikacyjnych,
 - **mieszkaniowa**
 - rolnictwo,
- **Krzywnica** – funkcje:
 - rekreacyjno-turystyczna,
 - **mieszkaniowa**
 - rolnictwo,
- **Rokicie** – funkcje:
 - rekreacyjno-turystyczna,
 - rolnictwo,
 - usługi produkcyjne,
- **Chlebówko** – funkcje:
 - rolnictwo,
 - **mieszkaniowa**
 - rekreacyjno-turystyczna,
 - usługi produkcyjne drobna wytwórczość,
- **Chlebowo** – funkcje:
 - rolnictwo,
 - usługi produkcyjne drobna wytwórczość,
 - rekreacyjno-turystyczna,
- **Storkówko** – funkcje:
 - rolnictwo,

- **mieszkaniowa**
- produkcja i wytwórczość,
- **Łęczyna** – funkcje:
 - rolnictwo,
 - rekreacyjno-turystyczna,
- we wsiach: **Białuń, Nowa Dąbrowa, Rosowo, Tolcz** – funkcja rolnicza **oraz w zależności od potrzeb funkcja mieszkaniowa.**

14.3. Zasady lokalizacji i kształtowania struktur przestrzennych wewnątrzsiedlowych **Generalne zasady lokalizacji:**

- lokalizację urządzeń infrastruktury społecznej z zakresu obsługi administracyjnej, socjalnej, prawnej przewiduje się w Starej Dąbrowie; obsługę tras komunikacyjnych na wyznaczonych terenach wzdłuż modernizowanej drogi wojewódzkiej nr 144;
- lokalizację inwestycji sfery gospodarczej przewiduje się na terenach wskazanych do rekultywacji po byłych ośrodkach popegeerowskich we wsiach: Białuń, Chlebówko, Chlebowo, Storkówko, Łęczycza i Łęczyna, ośrodkach po RSP – Parlino; uzupełnieniem są wskazane tereny zlokalizowane w bezpośrednim sąsiedztwie drogi nr 144 w rejonie Łęczyny, **Krzywnicy** i Storkówka.

W odniesieniu do kształtowania struktur wewnątrzsiedlowych zakłada się:

- koncentrację zabudowy z wykorzystaniem rezerw terenowych z uwzględnieniem wymogów środowiska przyrodniczego i kulturowego;
- rekultywację i rehabilitację terenów byłych ośrodków produkcyjno-usługowych Państwowych Gospodarstw Rolnych (obiekty i ośrodki od 10 lat nie eksploatowane, w większości nie nadające się do wykorzystania w funkcji projektowanej oraz teren mogilnika i kopalni kruszyw w Starej Dąbrowie);
- dostosowanie nowej zabudowy do istniejących regionalnych form architektonicznych;
- możliwość adaptacji istniejących, niewykorzystanych obiektów na inne, nieuciążliwe dla środowiska i otoczenia funkcje, w ramach wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich.

Ustala się następujące zasady preferencji:

- ścisłe przestrzeganie wymogów zawartych w decyzjach o strefach sanitarnych, w odniesieniu do inwestycji mogących pogorszyć stan środowiska i objętych ochroną;
- koncentracji terenów komercyjnych usług w obecnych zurbanizowanych strukturach funkcjonalno-przestrzennych;
- rozwoju usług, głównie pod kątem obsługi ruchu tras komunikacyjnych, w tym ruchu turystycznego na wyznaczonych terenach wokół drogi nr 142 i 144;
- zachowania wymogów ochrony dziedzictwa kulturowego w obszarach objętych ochroną konserwatorską w stosunku do obiektów modernizowanych, remontowanych, jak i nowo wznoszonych;
- rekultywacji i rewaloryzacji zabytkowych układów ruralistycznych i komponowanej zieleni.

14.4. Tereny zabudowane i przeznaczone pod zabudowę

Na koniec 2002 r. w gminie Stara Dąbrowa, według wykazu gruntów, było 615 ha (576,41 ha – 2020r.) gruntów zabudowanych i zurbanizowanych. Spośród pozostałych gruntów zurbanizowanych najwyższy odsetek zajmowały grunty zabudowane, w tym zaś grunty zabudowy mieszkaniowej – głównie zagrodowej i zabudowy wielorodzinnej oraz tereny zabudowy produkcyjno-usługowej wchodzące w skład byłych ośrodków gospodarczych państwowych gospodarstw rolnych oraz rolniczej spółdzielni produkcyjnej.

Poza nielicznymi wyjątkami wykorzystania obiektów do produkcji rolnej (Nowa Dąbrowa, Chlebowo, Stara Dąbrowa, częściowo Łęczyca i Łęczyna oraz Storkówko) pozostałe obiekty, których jest większość, są opuszczone, nieużytkowane i znacznie zdewastowane. Obszary te kwalifikują się do przekształceń, a część z nich powinna być objęta procesami restrukturyzacyjno-rehabilitacyjnymi, w celu przywrócenia im wartości terenów inwestycyjnych (47 ha).

Po uporządkowaniu i uregulowaniu stanów formalno-prawnych (w tym wykonania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego) mogą stanowić atrakcyjną ofertę pod przyszłe inwestycje produkcyjno-usługowe w działach pozarolniczych. Zakres prac powinien być szczegółowo rozpoznany przez ~~Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolniczego~~, który sprawuje nadzór właścicielski nad Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa.

Zbliżonymi cechami charakteryzują się obszary, które zostały przeznaczone pod skoncentrowaną działalność inwestycyjną; proces inwestycyjny został rozpoczęty, a następnie przerwany. Są to obszary położone poza terenami zabudowy mieszkaniowej, jak i produkcyjnej, ale w pobliżu głównych mediów technicznych. Po przeprowadzeniu prac rekultywacyjno-porządkowych oraz uregulowaniu stanów formalno-prawnych mogą być wykorzystane na różne cele inwestycyjne, pod warunkiem, że sposób ich wykorzystania oraz zagospodarowania nie wpłynie ujemnie na środowisko. Wskazano jest, aby mogły być wykorzystane pod skoncentrowaną działalność inwestycyjną z preferencją technologii „czystych” i bezodpadowych (ca 40 ha).

W celu podniesienia potencjału ekonomicznego gminy, przy uwzględnieniu wymogów rozwoju zrównoważonego, wskazuje się obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę, w tym pod skoncentrowaną działalność inwestycyjną, na których mogą być realizowane inwestycje o znaczeniu ponadlokalnym. Ogółem wyznaczono obszar o pow. ca 78 ha, w tym pod realizację ponadlokalnych inwestycji publicznych ponad 35 ha.

Dla obszarów tych, w miarę zapotrzebowania na tereny, należy sporządzić miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

W studium wyznaczono też 44 ha, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową wynikającą zarówno z potrzeby zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej, jak i komercyjnego budownictwa mieszkaniowego.

Na terenie gminy Stara Dąbrowa, w rejonie rynny tychowsko-maszewskiej, współdominują funkcje rekreacyjne, usługowe i rolnicze, które charakteryzują się małym udziałem powierzchni lasów i dużą powierzchnią polną. Podobna sytuacja występuje w rejonie projektowanego zbiornika retencyjnego.

W celu ochrony powyższych ekosystemów i poprawy ekologii krajobrazu wyznacza się obszary pod buforowe strefy ochronne (34 ha).

Pod zalesienie wskazuje się tereny położone w zachodniej części gminy o powierzchni ca 170 ha, w kompleksie gruntów o powierzchni 250 ha.

Szczegółowa analiza terenów zieleni komponowanej wskazuje, że na około 55 ha należy przeprowadzić prace rekultywacyjno-pięłnacyjne i renowacyjne w oparciu o szczegółową dokumentację techniczną. Wykonanie tych prac, zgodnie z wytycznymi konserwatora, pozwoli na wzbogacenie krajobrazu gminy i urozmaicenie potencjału środowiskowego, który może

pobudzić rozwój funkcji turystyczno-wypoczynkowej i edukacyjnej.

Dla obszarów w granicach wskazanych na mapach stanowiących załączniki graficzne do uchwały przyjmującej III edycję zmiany studium o numerach 2 oraz 2.1-2.10, wyodrębniono następujące strefy funkcjonalno- przestrzenne:

- A- Teren zabudowane wymagające przekształceń,
- C - Tereny zieleni wysokiej - zielen komponowana,
- D- Obszary, które mogą być przeznaczone pod zorganizowaną działalność inwestycyjną,
- E- Obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową z usługami,
- F- Obszary przeznaczone i obszary, które mogą być przeznaczone pod zagospodarowanie turystyczno-wypoczynkowe,
- G- Obszary przeznaczone pod buforowe strefy ochronne, zalesienia oraz ogrody działkowe,
- I- Obszar przeznaczony pod zagospodarowanie rekreacyjno-sportowe z możliwością lokalizacji obiektów świadczenia usług gastronomicznych i lokalizacji obiektów oświatowych, sportowych z funkcją komunikacyjną,
- R- Tereny rolniczej przestrzeni produkcyjnej do dalszego użytkowania z zakazem zabudowy.

W zakresie obszarowym i przedmiotowym w III edycji zmiany studium obowiązują następujące zasady:

- 1) Zasady zagospodarowania zabudowy mieszkaniowej, mieszkaniowo-usługowej:
 - powierzchnia wydzielanej działki min. 1000 m² z dopuszczeniem korekty in minus do 15% dla działek w mcs. Kicko i Parlino,
 - wskaźnik wielkości powierzchni zabudowy - do 30% powierzchni wydzielanej działki,
 - wysokość zabudowy mieszkaniowej do 2 kondygnacji - do 10,0 m od poziomu terenu do kalenicy, a dla pozostałej dowolna,
 - dach symetryczne 2-spadowy, o kącie nachylenia głównych połaci 35÷45⁰ oraz wielospadowe o kącie nachylenia głównych połaci 15÷35⁰
- 2) Zasady zagospodarowania zabudowy przemysłowo- bazowo-składowej,
 - powierzchnia działki uzależniona od rodzaju prowadzonej działalności, nie mniej niż 3000 m²,
 - wskaźnik wielkości powierzchni zabudowy - do 40% powierzchni działki,
 - wysokość zabudowy do 15,0 m od poziomu terenu do najwyższego punktu dachu,
 - dachy symetryczne o kacie nachylenia połaci min. 10⁰ oraz płaskie

Dla pozostałych rodzajów zabudowy obowiązują sposoby zagospodarowania określone w niniejszym Rozdziale uszczegółowione w planch miejscowych przy uwzględnieniu przepisów odrębnych.

14.4.1. Charakterystyka terenów według miejscowości

BIAŁUŃ

- 1.A (4 ha), teren położony w centrum miejscowości (ośrodek gospodarczy byłego zakładu rolnego pgr) wymagający przekształceń do rewaloryzacji i ponownego zagospodarowania w kierunku funkcji mieszkalno-usługowych w tym związanych z prowadzeniem działalności rolniczej, zieleni urządzonej;
- 1.C Zieleń komponowana – park podworski naturalistyczny z przyległymi terenami, wymagający prac rekultywacyjno-renowacyjnych i regulacji stosunków wodnych; obszar w strefie ochrony konserwatorskiej;
- 1.D Obszary położone wzdłuż drogi Stara Dąbrowa – Białuń (pow. ca 16 ha) pod zabudowę, z przeznaczeniem pod zorganizowaną działalność inwestycyjną;
- 1.E Obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową komercyjną i

wynikającą z potrzeby zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej z dopuszczeniem lokalizacji usług-handlu, nieuciążliwych usług, funkcji rekreacyjno-sportowo-oświatowych;

- 1.G Obszar o powierzchni ca 3 ha; teren ogrodów działkowych do adaptacji;
- 1.I Obszar przeznaczony pod zagospodarowanie rekreacyjno-sportowe z możliwością lokalizacji obiektów świadczenia usług gastronomicznych i lokalizacji obiektów oświatowych, sportowych z funkcją komunikacyjną
- Pozostałe tereny - o funkcji uzupełniającej do funkcji podstawowych w tym tereny komunikacji i infrastruktury technicznej

CHLEBOWO

- 2.A Teren zabudowany (4 ha) położony w północno-wschodniej części wsi; dawny zespół folwarczny z obiektami o wartościach kulturowych zaadoptowany i rozbudowany pod potrzeby ośrodka gospodarczego byłego pgr-u – wskazany do przekształceń, rewaloryzacji i modernizacji oraz ponownego zagospodarowania;
- 2.C Teren (6 ha) zieleni komponowanej – park podworski wraz z cmentarzem rodzowym i terenami dawnych ogrodów, wskazany do rekultywacji i rewaloryzacji, objęty strefą ochrony konserwatorskiej;
- 2.D Teren (10 ha) wskazany pod zabudowę, predysponowany do zorganizowanej działalności inwestycyjnej;
- 2.E Teren (2 ha) wskazany pod zabudowę mieszkaniową.

CHLEBÓWKO

- 3.A Teren zabudowany (4 ha) położony we wschodniej części wsi; dawny zespół folwarczny z obiektami o wartościach kulturowych zaadoptowany na potrzeby ośrodka gospodarczego byłego pgr-u – wskazany do przekształceń, rewaloryzacji i rehabilitacji oraz ponownego zagospodarowania;
- 3.C Tereny zieleni wysokiej (15 ha) – parki podworskie oraz zespoły zieleni komponowanej w sąsiedztwie młyna i stawów młyńskich wskazane do rekultywacji i rewaloryzacji; obszary objęte strefą ochrony konserwatorskiej;
- 3.D Perspektywiczne tereny (10 ha) z przeznaczeniem pod zorganizowaną działalność inwestycyjną można zlokalizować na wschód od ośrodka gospodarczego „A” w kierunku terenów kolejki wąskotorowej;
- 3.E Tereny wskazane pod zabudowę mieszkaniową dla zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej i budownictwa komercyjnego z dopuszczeniem lokalizacji usług handlu, nieuciążliwych usług, funkcji
Teren znajduje się w granicach Obszaru Specjalnej Ochrony Natura 2000 - Ostoja Ińska PLB320008, obowiązuje Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 30 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Ińska PLB320008 oraz Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 27 października 2017 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Ińska PLB320008
- 3I Teren rekreacyjno-sportowych, kulturalno-oświatowych;
Obszar przeznaczony pod zagospodarowanie rekreacyjno-sportowe z możliwością lokalizacji obiektów świadczenia usług gastronomicznych i lokalizacji obiektów oświatowych, sportowych.

KICKO

- 4.E Obszary położone w północno-wschodniej części wsi oraz przy Jeziorze Grabowskim wzdłuż drogi, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową wynikającą z zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej oraz teren budownictwa komercyjnego z usługami. Dopuszcza się lokalizację nowej zabudowy uzupełniającej oraz na terenach sąsiadujących z istniejącą zabudową według grani obszarów wyznaczonych na załącznikach graficznych. Obowiązuje zakaz lokalizowania przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach sąsiadujących z Jeziorzem Grabowskim;
- 4.F Obszary przeznaczone pod zagospodarowanie turystyczno-wypoczynkowe z możliwością świadczenia usług (uchwała Rady Gminy Nr VIII/79/99 z dnia 2 sierpnia 1999 r. wraz z dodanym terenem przy Jeziorze Grabowskim) w tym gastronomicznych, kulturalno-oświatowe, rekreacyjno-sportowe, zieleni urządzonej komunikacji. Tereny te wymagają uzbrojenia w media infrastruktury technicznej przy założeniu, że obowiązuje zakaz lokalizowania przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach sąsiadujących z Jeziorzem Grabowskim;
- 4.G Obszar ochronnej strefy buforowej zieleni wysokiej przylegający do jezior Grabowskiego (wskazany jest utworzenie strefy buforowej na obszarze gruntów przyjeziornych wokół jeziora) z dopuszczeniem lokalizacji plaży trawiastej.
- 4.H Obszar pod lokalizację elektrowni wiatrowych wraz ze strefą oddziaływania hałasowego.
- 4.I Tereny rekreacyjno-sportowe, kulturalno-oświatowe; Obszar przeznaczony pod zagospodarowanie rekreacyjno-sportowe z możliwością lokalizacji obiektów kulturalno-oświatowych, sportowych;
- 4.R Tereny rolniczej przestrzeni produkcyjnej do dalszego użytkowania z zakazem zabudowy. Część obszaru południowo-wschodniej części miejscowości Kicko, zgodnie z rysunkiem zmiany studium, objęta jest strefą oddziaływania elektrowni wiatrowych.

Teren wskazany na załączniku nr 2 do uchwały Nr XVII/167/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 29 maja 2020 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XVI/160/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin Stara Dąbrowa przeznacza się na tereny o funkcji mieszkaniowej jednorodzinnej, zagrodowej, funkcji usług nieuciążliwych z dopuszczeniem działalności komercyjnej oraz rekreacyjnej. Na tym terenie występują drzewa uznane za pomniki przyrody (lipy drobnolistne na nieczynnym cmentarzu przykościelnym oraz cis pospolity i dęby szypułkowe na nieczynnym cmentarzu ewangelicko-katolickim). Ponadto zgodnie z „Waloryzacją przyrodniczą województwa zachodniopomorskiego” obszar ten znajduje się częściowo w granicach proponowanego użytku ekologicznego „Łąki pod Kickiem”.

Teren wskazany na załączniku nr 3 do uchwały Nr XVI/160/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium, znajdują się w granicach obszarów zaproponowanych do objęcia ochroną w formie: zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Jezioro Grabowskie” i użytku ekologicznego „Jezioro Grabowskie”, dodatkowo na obszarze działki 308/7 mogą znajdować się stanowiska gatunków zwierząt objętych ochroną, a w bezpośrednim sąsiedztwie tej działki znajduje się wskazane w Waloryzacji Przyrodniczej Gminy siedlisko przyrodnicze 3140.

KRZYWNICA

- 5A Tereny zabudowane wymagające przekształceń z dopuszczeniem zabudowy zagrodowej, mieszkaniowej wielorodzinnej, ogrodów działkowych, usług handlu, funkcji rekreacyjno-sportowo, kulturalno - oświatowych, terenów komunikacji
- 5D

Teren wskazany pod zabudowę, predysponowany do zorganizowanej działalności inwestycyjnej

Teren wskazany na załączniku nr 2 do uchwały Nr XXII/197/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 30 października 2020 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XVI/160/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin Stara Dąbrowa zmienionej uchwałą Nr XVII/167/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 29 maja 2020 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XVI/160/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin Stara Dąbrowa to obszary przeznaczone pod zorganizowaną działalność inwestycyjną w tym usługi, produkcja, magazyny. Na tych terenach dopuszcza się lokalizację instalacji fotowoltaicznych o mocach większych niż 100kW wraz ze strefą ochronną związaną z ewentualnymi ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu.

- 5.E Obszary położone w północnej części wsi wzdłuż drogi, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową komercyjną, jak i wynikającą z potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej z możliwością lokalizacji usług nieuciążliwych w tym z dopuszczeniem zabudowy zagrodowej, mieszkaniowej wielorodzinnej, ogrodów działkowych, usług handlu, funkcji rekreacyjno-sportowo, kulturalno - oświatowych, terenów komunikacji;
- 5.F Obszary (6 ha) przeznaczone pod zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne; teren północny wskazany do utworzenia plaży i kąpieliska; teren południowy, w obrębie którego znajdują się ruiny średniowiecznego zamku wraz z systemem umocnień ziemnych objęty strefą ochrony konserwatorskiej wymaga prac rekultywacyjno-rewaloryzacyjnych i zagospodarowania turystyczno-wypoczynkowego.
- 5.G Obszar ochronnej strefy buforowej od rzeki Krąpieli - obszar rolniczego użytkowania z zakazem zabudowy. Teren znajduje się w granicach Obszaru Specjalnej Ochrony Natura 2000 - Ostoja Ińska PLB320008
- 5.I Obszar (0,27 ha) przeznaczony pod zagospodarowanie rekreacyjno-sportowe z możliwością lokalizacji obiektów kulturalno-oświatowych, sportowych.

Część terenu, objętego zmianą studium, znajduje się w granicach Obszaru Specjalnej Ochrony Natura 2000 - Ostoja Ińska PLB320008, obowiązuje Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 30 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Ińska PLB320008 oraz Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 27 października 2017 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Ińska PLB320008. W związku z tym w przypadku obszaru 5D żadne przedsięwzięcia, inwestycje lub zmiany sposobu użytkowania gruntów planowane w bezpośrednim sąsiedztwie obszaru Natura 2000 nie mogą charakteryzować się znaczącym negatywnym oddziaływaniem na ten obszar. Rozumie się przez to oddziaływanie na cele ochrony obszaru Natura 2000, w tym w szczególności działania mogące:

- a) pogorszyć stan siedlisk gatunków zwierząt, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000,
- b) wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000,
- c) pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami.

ŁĘCZYCA

- 6.1.D Obszar (10 ha) przeznaczony pod powiększenie rejonowego wysypiska odpadów stałych (uchwała Rady Gminy Nr XVII/136/2000 z dnia 15 września 2000 r.); teren wskazany pod lokalizację zakładu zagospodarowania odpadów;
Teren wskazany na załączniku nr 1 do uchwały Nr XXII/197/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 30 października 2020 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XVI/160/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin Stara Dąbrowa zmienionej uchwałą Nr XVII/167/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 29 maja 2020 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XVI/160/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin Stara Dąbrowa to obszary przeznaczone pod zorganizowaną działalność inwestycyjną w tym usługi, produkcja, magazyny. Na tych terenach dopuszcza się lokalizację instalacji fotowoltaicznych o mocach większych niż 100kW wraz ze strefą ochronną związaną z ewentualnymi ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu
- 6.1.F Obszar (4 ha) położony w północnej części wsi, przy drodze gminnej, na styku z północnym brzegiem jeziora Łęczyckiego przeznaczony pod tereny turystyczno-wypoczynkowe z możliwością rozbudowy (uchwała Rady Gminy Nr VIII/80/99 z dnia 25 sierpnia 1999 r.) wymagają uzbrojenia w media infrastruktury technicznej. Drugi obszar położony w centralnej części wsi, na styku z południowym brzegiem jeziora Łęczyckiego przeznaczony pod tereny turystyczno-wypoczynkowe z możliwością rozbudowy
- 6.1.F rekreacyjno-sportowych. Obszar przeznaczony pod zagospodarowanie rekreacyjno-sportowe z możliwością lokalizacji obiektów świadczenia usług gastronomicznych i lokalizacji obiektów oraz urządzeń sportowych.
- 6.1.I Teren wskazany na załączniku nr 6 do uchwały Nr XVI/160/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium, znajdują się w granicach zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Parlino-Łęczyna” wyznaczonego w celu ochrony walorów widokowych i estetycznych krajobrazu naturalnego i kulturowego.
Obszar pod lokalizację elektrowni wiatrowych wraz z ich strefą oddziaływania;
- 6H zakaz zabudowy mieszkaniowej na stały pobyt ludzi.

ŁĘCZYNA

- 6.2.A Obszar (3 ha) położony w centralnej części wsi, między starymi zabudowaniami folwarcznymi a zabudową mieszkaniową, to nieużytkowana ferma bydła; teren do rewaloryzacji i ponownego zagospodarowania;
- 6.2.B Obszar (12 ha) położony na południe od zabudowań wiejskich, przy drodze Łęczyna - Stara Dąbrowa, stykający się południową granicą z drogą wojewódzką nr 142; teren wstrzymanej inwestycji z niedokończoną halą magazynową, wskazany do rehabilitacji i ponownego zagospodarowania, głównie pod potrzeby zorganizowanej działalności inwestycyjnej; w perspektywie możliwe do wykorzystania mogą być tereny położone na północy w kierunku linii wysokich napięć.
Teren wskazany na załączniku nr 1 do uchwały Nr XXII/197/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 30 października 2020 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XVI/160/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie
- 6.2.D

przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin Stara Dąbrowa zmienionej uchwałą Nr XVII/167/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 29 maja 2020 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XVI/160/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin Stara Dąbrowa to obszary przeznaczone pod zorganizowaną działalność inwestycyjną w tym usługi, produkcja, magazyny. Na tych terenach dopuszcza się lokalizację instalacji fotowoltaicznych o mocach większych niż 100kW wraz ze strefą ochronną związaną z ewentualnymi ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu.

Teren rekreacyjno-sportowy;

- 6.2.I Obszar przeznaczony pod zagospodarowanie rekreacyjno-sportowe z możliwością lokalizacji obiektów świadczenia usług gastronomicznych i lokalizacji obiektów oświatowych, sportowych.

ZALĘCZE (ŁĘCZYNA „D”)

- 6.3.A Obszar (5 ha), teren zabudowany położony w północno-zachodniej części wsi; dawny zespół folwarczny, rozbudowany i zaadoptowany na potrzeby ośrodka gospodarczego pgr-u; większość obiektów wykazuje daleko idącą dewaloryzację i zły stan techniczny; teren wskazany do przekształceń i rewaloryzacji oraz ponownego zagospodarowania;
- 6.3.D Obszar (6 ha), który perspektywicznie może być przeznaczony pod zabudowę pod zorganizowaną działalność inwestycyjną.

NOWA DĄBROWA

- 7.A Obszar (8 ha), teren zabudowany, położony we wschodniej części wsi; dawny zespół folwarczny, rozbudowany i zaadoptowany na ośrodek gospodarczy pgr-u; teren wskazany do przekształceń i rewaloryzacji oraz ponownego zagospodarowania;
- 7.C Obszar (ponad 8 ha), teren dawnego parku podworskiego z pałacem dworskim i cmentarzem rodowym oraz ujęciem wody; park krajobrazowy o cechach romantycznych, obecnie naturalistyczny z bogatym drzewostanem i budowlami wodnymi wymaga rewaloryzacji i prac rekultywacyjnych; po uporządkowaniu może być dużą atrakcją turystyczną gminy; drugi teren położony jest w sąsiedztwie czynnego cmentarza komunalnego; teren wymaga rekultywacji i uporządkowania (dzikie wysypisko śmieci);
- 7.G Obszar (2 ha), rezerwa terenu pod rozbudowę cmentarza komunalnego.
- 7.H Strefa oddziaływania elektrowni wiatrowej w obr. Kicko

PARLINO

- 8.A Obszar (8 ha), teren zabudowany położony w zachodniej części wsi; dawny zespół folwarczny, rozbudowany i zaadoptowany na ośrodek gospodarczy pgr-u; teren wskazany do przekształceń i rewaloryzacji oraz ponownego zagospodarowania;
- 8.C Obszar (5 ha), dwa tereny zieleni wysokiej; północny park podworski (4 ha) przekształcony w park krajobrazowy położony na zachodnim brzegu jeziora Parlińskiego; południowy park podworski (1 ha) założony jako park krajobrazowy; tereny wymagają prac rekultywacyjno-rewaloryzacyjnych;
- 8.F Obszar 32 ha przeznaczonych pod zagospodarowanie turystyczno-wypoczynkowe, z tego 30 ha objętych było zmianą planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy (uchwała Rady Gminy Nr XVII/135/2000 z dnia 15 września

2000 r.), wymaga uzbrojenia w media infrastruktury technicznej; wskazanym jest dokonanie przeglądu stanu zagospodarowania terenu w kontekście ustaleń planu zagospodarowania przestrzennego, jak i wymogów ochrony środowiska.

- 8.E Obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną wynikającą z potrzeby zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej z dopuszczeniem lokalizacji usług handlu, nieuciążliwych usług, funkcji rekreacyjno-sportowo-oświatowych. Część terenów znajduje się w granicach zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Parlino-Łęczyna” oraz na niektórych działkach występują drzewa uznane za pomniki przyrody (dąb szypułkowy, jesion wyniosły). Szczegółowe ograniczenia w zakresie realizacji dopuszczonych inwestycji wynikające z utworzenia Zespołu Przyrodniczo-Krajobrazowego „Parlino-Łęczyna” oraz lokalizacji pomników przyrody winny być wskazane w miejscowych planach obejmujących poszczególne tereny.

ROKICIE

- 9.A Obszar (2 ha), teren zabudowy folwarcznej wskazany do przekształceń z możliwością wykorzystania dla celów turystyczno-rekreacyjnych (np. stacja wodna);
- 9.C Obszar (2 ha), teren byłego parku podworskiego przeznaczony do rekultywacji i ponownego zagospodarowania w kontekście rozwoju funkcji turystycznej;
- 9.D Obszar (25 ha) wskazany pod budowę zbiornika retencyjnego; grobla piętrząca wody winna być zlokalizowana w obrębie istniejącej drogi; wymagane utworzenie punktu czerpania wody dla celów przeciwpożarowych; zbiornik wodny może być wykorzystywany dla celów rekreacyjno-sportowych; należy uwzględnić potrzeby istniejącej elektrowni wodnej;
- 9.G Obszar (22 ha) wskazany do utworzenia wokół zbiornika buforowej strefy ochronnej z elementami turystycznego zagospodarowania terenów przywodnych (przystanie, stacje, ośrodki sportowo-rekreacyjne ogólnodostępne itp. itd.).

ROSOWO

- 10.C Obszar (~~2 ha~~) zieleni komponowanej, w części park podworski wraz z cmentarzem rodowym i terenami dawnych ogrodów z zachowanym obeliskiem upamiętniającym poległych w I wojnie światowej, wskazany do rekultywacji i rehabilitacji, objęty strefą ochrony konserwatorskiej. W granicach terenu znajduje się siedlisko przyrodnicze 9160 – grąd subatlantycki oraz pomniki przyrody – dęby szypułkowe, które winno się zachować. Teren znajduje się w granicach Obszaru Specjalnej Ochrony Natura 2000 - Ostoja Ińska PLB320008, obowiązuje Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 30 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Ińska PLB320008 oraz Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 27 października 2017 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Ińska PLB320008. Na etapie inwestycyjnym wskazana jest weryfikacja stanu siedliska przyrodniczego i opracowanie projektu prac, które nie będą wpływały na stan zachowania siedliska. M.in. zakazuje się wprowadzania się gatunków inwazyjnych i usuwać wiatrołomów na terenach zwartych zadrzewień.

STARA DĄBROWA

- 11.A Obszar (4 ha), teren położony w centralnej części wsi Stara Dąbrowa, były ośrodek gospodarczy zakładu rolnego pgr; teren do rekultywacji i rewaloryzacji wskazany do ponownego zagospodarowania; pożądanym kierunkiem zagospodarowania – zorganizowana, mało uciążliwa działalność inwestycyjna;
- 11.B Obszar (5 ha) byłego wyrobiska kruszyw; teren do przekształceń, wskazany pod lokalizację zakładu produkcji betonów; uciążliwość zakładu powinna zamknąć się w granicach działki ewidencyjnej;
- 11.C Park podworski (4,7 ha) do renowacji;
- 11.D Teren wskazany pod rozbudowę oczyszczalni ścieków (2 ha);
- 11.E Obszary wskazane pod zabudowę mieszkaniową wynikająca z potrzeby zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej oraz tereny zabudowy komercyjnej, **zieleni urządzonej z dopuszczeniem lokalizacji obiektów i urządzeń związanych z funkcjami rekreacyjno-wypoczynkową i komunikacyjną.**
- 11.H Strefa oddziaływania elektrowni wiatrowych zlokalizowanych w obr. Kicko.

STORKÓWKO

- 12.A Obszar (ca 4 ha), teren zabudowany, były folwarki zaadoptowane pod potrzeby ośrodka gospodarczego pgr; aktualnie większość obiektów nieużytkowana w złym stanie technicznym; teren zakwalifikowany do rekultywacji i rewaloryzacji oraz ponownego zagospodarowania;
Teren wskazany na załączniku nr 9 do uchwały Nr XVI/160/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium, to teren położony w centrum miejscowości (ośrodek gospodarczy byłego zakładu rolnego PGR) przeznaczony do rewaloryzacji i ponownego zagospodarowania w kierunku funkcji komunikacyjnej oraz zieleni urządzonej z dopuszczeniem lokalizacji garaży i miejsc postojowych.
- 12.B Obszar (23 ha) przeznaczony do przekształceń i ponownego zagospodarowania; wskazany kierunek zagospodarowania – zorganizowana działalność inwestycyjna;
- 12.C Teren zespołu dworsko-parkowego (3 ha) wpisany do rejestru zabytków, wymaga prac rewaloryzacyjno-rekultywacyjnych;
- 12.D obszary przeznaczone pod zorganizowaną działalność inwestycyjną w tym usługi, produkcja, magazyny. Na tych terenach dopuszcza się lokalizację instalacji fotowoltaicznych o mocach większych niż 100kW wraz ze strefą ochronną związaną z ewentualnymi ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu
- 12.G Tereny przeznaczone pod zalesienie (ca 170 ha), wskazane ustanowienie granicy rolno-leśnej w oparciu o opracowanie branżowe.

TOLCZ

- 13.A Obszar o powierzchni ca 3 ha, teren zabudowany położony w południowej części wsi; były folwark zaadoptowany na potrzeby ośrodka gospodarczego pgr-u; zabudowa gospodarcza w znacznym stopniu zniszczona; teren wskazany do przekształceń i ponownego zagospodarowania;
- 13.C Obszar o powierzchni 7 ha, zespół dworsko-parkowy z małym dziedzińcem folwarcznym; wskazany do rekultywacji i rehabilitacji z przeznaczeniem do ponownego zagospodarowania; uciążliwość inwestycji winna zamknąć się w granicach działki.

Obszar pod lokalizację elektrowni wiatrowych wraz z ich strefą oddziaływania; zakaz zabudowy mieszkaniowej na stały pobyt ludzi.

Wszelka działalność inwestycyjna na wyżej wymienionych terenach winna być

poprzedzona opracowaniem miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Wymóg ten odnosi się też do przyszłych projektowanych inwestycji infrastruktury technicznej o charakterze liniowym – dotyczy to zwłaszcza budowy systemu odbioru i oczyszczania ścieków.

Tabela 53

Polityka przestrzenna gminy Stara Dąbrowa
Charakterystyka obszarów wskazanych do przekształceń i zagospodarowania

Lp.	Miejscowość	Kategoria obszaru						
		Obszary zurbanizowane wymagające rekultywacji i rehabilitacji			Obszary, które mogą być przeznaczone pod zorganizowaną działalność inwestycyjną	Obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową	Obszary przeznaczone i obszary, które mogą być przeznaczone pod zagospodarowanie turystyczno-wypoczynkowe	Obszary przeznaczone pod buforowe strefy ochronne, zalesienie oraz ogrody działkowe
		Tereny zabudowane	Tereny wstrzymanych inwestycji ...	Tereny zieleni wysokiej				
		A	B	C	D	E	F	G
1.	Białuń	4		5	16	3		3
2.	Chlebowo	4		6	10	2		
3.	Chlebówko	4		15	9	6		
4.	Kicko					12	10	12
5.	Krzywnica					6	6	
6.1	Łęczycza				10		4	
6.2	Łęczyna	3	12					
6.3	Załącze	5			6			
7.	Nowa Dąbrowa	8		8				2
8.	Parlino	4		5			32	
9.	Rokicie	2		2	25			22
10.	Rosowo			2				
11.	Stara Dąbrowa	4	5	4	2	15		
12.	Storkówko	6	23	3				170
13.	Tolcz	3		7				
RAZEM		47	40	57	78	44	52	209

14.5. Gospodarka przestrzenna – wskazania do dalszych prac planistycznych

Zgodnie z art. 6 pkt. 5 ppkt. 7 określono i wskazano na rysunku „Studium ...” obszary, dla których sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (mpzp) jest obowiązkowe na podstawie przepisów szczególnych, lub ze względu na uwarunkowania.

Do kategorii obszarów, dla których istnieje obowiązek sporządzania mpzp zaliczono te tereny, na których realizowane będą zadania służące realizacji celów publicznych o znaczeniu ponadlokalnym.

Takim obszarem na terenie gminy Stara Dąbrowa jest obszar przewidziany pod budowę zbiornika retencyjnego „Rokicie” wraz z ochronną strefą buforową zieleni komponowanej.

Ze względu na istniejące uwarunkowania oraz przepisy szczególne, uwzględniając niezwykle skomplikowany i złożony tryb sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz istotne różnice strukturalno-przestrzenne i funkcjonalne pomiędzy poszczególnymi jednostkami osadniczymi i obszarami gminy (ujawnione w niniejszym opracowaniu) proponuje się wykonanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru całej gminy.

Opracowanie „Studium ...” kreuje politykę przestrzennego zagospodarowania gminy w jej granicach administracyjnych.

Wskazuje się na potrzebę sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla:

- obszarów aktywizacji inwestycyjnej;
- obszarów lokalizacji elektrowni wiatrowych;
- obszarów przewidzianych pod rozwój budownictwa mieszkaniowego, usług produkcyjnych i usług komercyjnych;
- obszarów wskazanych do objęcia ochroną na podstawie przepisów szczególnych, m.in. ustaw:
 - o ochronie przyrody,
 - o ochronie i kształtowaniu środowiska,
 - o lasach,
 - o ochronie dóbr kultury;
- obszarów objętych budową i przebudową liniowych systemów infrastruktury technicznej.

Jednocześnie wskazuje się na potrzebę wykonania branżowych opracowań specjalistycznych, które mogą przyczynić się do racjonalnego wykorzystania i zagospodarowania użytkowanych terenów, np.:

- projekty odnowy wsi, w których wskazane zostaną tereny objęte programami: scaleń, wymiany i regulacji stosunków własnościowych;
- budowy dróg rolniczych, melioracji, poprawy estetyki krajobrazu;
- projekty zagospodarowania stref ochronnych: wzdłuż linii wysokich napięć, ujęć wody;
- inne projekty w ramach potrzeb, które przyczynią się do podniesienia konkurencyjności i atrakcyjności gminy;
- program turystycznego zagospodarowania gminy.

15. KARTY MIEJSCOWOŚCI

15.1. BIAŁUŃ

- 1) Nazwa miejscowości:** BIAŁUŃ
- 2) Nazwy dawne:** MÜGGENHALL (do 1945 r.),
- 3) Pierwsza wzmianka:** 1250 r.
- 4) Pierwotna własność:** klasztorna

5) Lokalizacja

Białuń położony jest w północnej części gminy, przy lokalnej drodze ze Starej Dąbrowy do Chlebowa. Od południa wieś sąsiaduje ze Starą Dąbrową (siedzibą Urzędu Gminy) – odległość ca 3 km, od północnego-zachodu z Tolczem (odległość ca 2 km), od północy z Sokolnikami (ca 2, 5 km) i od północnego-wschodu z Chlebówkiem (ca 2,5 km). Bezpośrednie otoczenie wsi bezleśne, wykorzystywane rolniczo; teren lekko pofałdowany (wys. ca 54-57 m n.p.m.). Teren wsi przecina niewielki ciek – Sokola. Bezpośrednio po południowej stronie strefy zabudowy przebiega wąskotorowa linia kolejowa Stargard Szczeciński – Dobra Nowogardzka (nieczynna).

6) Historia (zarys)

Białuń jest wsią o metryce średniowiecznej. Około 1250 r. biskup Schwerinu Rudolf sprzedał osadę „Mühenhole” klasztorowi w Neuenkamp (obecnie miejscowość na terenie Niemiec). W okresie średniowiecza i później aż do początków XVIII w. wieś była lennem rodziny von Wedel; potem przeszła w posiadanie rodu von Lenz zu Osten. W 1579 r. źródła wspominają miejscowego pastora Anreasa Mertena. Od końca XVIII w., przez przeszło 100 lat, zmiany właścicieli były częste. I tak w 1799 r. miejscowy majątek zakupił Carl Friedrich von Henden, by po 3 latach odsprzedać go Johannowi Heinrichowi Wilhelmowi von Trebra. W 1832 r. dobra białuńskie przeszły na rzecz Carla Wilhelma Schönfeldta, a w 1841 r. w ręce Eduarda Kolberga. Kolejnymi właścicielami wsi byli: Friedrich Wilhelm Asch (lata 40-te XIX w.), Johann Carl Otto Rohrbeck (od 1852 r.). Od 1905 r. do 1945 r. Białuń był w posiadaniu rodziny Schrader. W 1859 r. we wsi mieszkało 180 osób, a w 1925 r. 304 osoby. Majątek białuński pod koniec XIX w. liczył 463 ha, a w latach 20-tych XX w. 489 ha. Po II wojnie światowej w zabudowaniach pofolwarcznych funkcjonował PGR.

7) Dane podstawowe

a) Ludność

- 1988 r. – 206 osób
- 2002 r. – 353 osób

b) Gęstość zaludnienia – 54,1 osób/km²

c) Powierzchnia ogólna obrębu – 653 ha; 100,0%

- w tym: użytki rolne – 595 ha; 91,1%
- tereny leśne – 18 ha; 2,8%
- tereny zurbanizowane – 30 ha; 4,6%
- w tym: tereny mieszkaniowe – 9 ha; 1,4%

d) Struktura władania gruntami:

- Skarb Państwa – 477 ha; 73,0%
- Grunty komunalne – 1 ha; 0,2%
- Gospodarstwa rolne – 172 ha; 26,3%
- Pozostałe indywidualne – 3 ha; 0,5%

e) Liczba gospodarstw rolnych – 11

f) Liczba podmiotów gospodarczych – 9

g) Charakter wsi

Wieś mieszana – zagrodowa, zespół folwarczny, zabudowania robotników rolnych.

8) Elementy funkcjonalne

a) Obiekty sakralne – kościół filialny p.w. Św. Michała Archaniola wzniesiony na przełomie XV i XVI w.; świątynia jest kamiennie-ceglana (cegła gotycka); na początku XX w. do zachodniej ściany kościoła dobudowano drewnianą wieżę nakrytą dwuspadowym dachem; architektura obiektu – o cechach późnego gotyku. w roku 1909 kościół wyposażono w witraże.

b) Nekropolie:

- Cmentarz przykościelny, równowieczny świątyni, odnotowany na historycznych mapach – nieczynny; nagrobki są usunięte;
- Cmentarz rodowy, usytuowany na wschodnim końcu wsi, z II poł. XIX w., przeznaczony dla zmarłych z rodziny właścicieli majątku; krypta rodowa zdewastowana; teren zakrzewiony, od południa osadzony szpalerem lipowym.

c) Obiekty folwarczne – zespół folwarczny na południowo-zachodnim krańcu wsi został ukształtowany w XIX w.; z historycznej zabudowy pozostały tylko dość dobrze zachowane: obora, stodoła i magazyny zbożowe.

d) Założenia dworsko-parkowe – w miejsce dawnego pałacu ustawiony jest współczesny jednokondygnacyjny budynek mieszkalny; park podworski został ostatecznie ukształtowany na początku XX w.

e) Obiekty użyteczności publicznej – budynek dawnej szkoły jest obiektem silnie zdewastowanym; obecnie pełni funkcje mieszkalne.

9) Zieleń komponowana – park podworski o powierzchni około 2 ha – krajobrazowy (naturalistyczny) założony w I połowie XIX w.; zachowała się zwarta grupa starodrzewu (m.in. lipy, kasztanowce, dęby, buki czerwone, o przeciętnym wieku 150-170 lat); teren jest silnie zakrzewiony; zatarty został układ pierwotnych ciągów spacerowych (alejek) ([ochrona konserwatorska nr rej. 1810](#)).

10) Układ przestrzenny wsi

Lokacyjny	Późniejsze	Współczesny
Owalnica	Ulicowo-placowy	Zwarty – ulicowy

11) Wytyczne konserwatorskie – strefy ochrony

a) Strefa ścisłej ochrony „A”:

- Kościół wraz z terenem dawnego cmentarza przykościelnego w granicach kamiennego ogrodzenia (działka nr 7/2).

b) Strefa ekspozycji „E”:

- Ekspozycja kościoła od jego zachodniej strony; teren wyznacza klin ograniczony od południa ulicą wiejską, od północy zabudową wiejską.

c) Strefa ochrony ziemi komponowanej:

- Park podworski wraz ze stawem, przylegającym doń od strony południowej (w granicach działki nr 166/7);
- Cmentarz polowy na wschodnim skraju wsi (w granicach działki nr 63).

12) Obiekty o wartościach kulturowych

Obiekt (funkcja pierwotna)	Adres	Materiał	Datowanie	Ochrona konserwatorska	Dokumentacja
Kościół		Murowany	XV/XVI w., II poł. XIX w.	Nr rejestru 1439	+

Dom	Nr 7	Murowany	Początek XX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 10	Ryglowy	3 ćwierć XIX w.	Ewidencja	+

Aktualizacja wg Gminnej Ewidencji Zabytków – czerwiec 2019 r. (GEZ)

Obiekt	Adres	Nr ewidencyjny działki	Uwagi
Kościół		7/2	rejestr
Chałupa	2	62	
Chałupa	7	6	
Most drogowy na rz. Sokola		150	
Stacja transformatorowa		153/1	
zespół folwarczny			ewidencja
stajna koni roboczych w zespole folwarcznym			ewidencja
Obora w zespole folwarcznym			ewidencja
stodoła w zespole folwarcznym	11		ewidencja
Cmentarz ewangelicki		63	ewidencja
most drogowy przy linii kolejowej nad rzeką Biały Potok			ewidencja
Cmentarz przykościelny		7/2	ewidencja
Stajna koni roboczych w zespole folwarcznym			ewidencja
Cmentarz rodowy		166/7	ewidencja
Obsadzenia drogi/aleja		142	ewidencja
Park dworski		166/7	rejestr
Chałupa	11		ewidencja
Most drogowy nad rzeką Biały Potok		42	ewidencja

13) Postulowane programy badawcze, dokumentacje

- **Park podworski** – dokumentacja ewidencyjna

14) Wartości archeologiczne miejscowości

Na obszarze miejscowości zarejestrowano ogółem 11 stanowisk archeologicznych z 14 pozostałościami osadniczymi z następujących okresów chronologicznych:

- Okres starożytny
 - 4 ślady osadnicze
 - 1 punkt osadniczy
 - 1 osada
- Okres wczesnośredniowieczny
 - 1 ślady osadnicze
 - 1 punkt osadniczy
- Okres średniowieczny
 - 5 śladów osadniczych

15.2. CHLEBOWO

- 1) **Nazwa miejscowości:** CHLEBOWO
- 2) **Nazwy dawne:** SASENBURG (do 1945 r.),
- 3) **Pierwsza wzmianka:** 1266 r.
- 4) **Pierwotna własność:** kościelna
- 5) **Lokalizacja**

Chlebowo położone jest w północno-wschodniej części gminy, przy skrzyżowaniu lokalnych dróg ze Starej Dąbrowy i Kania – Dzwonowo. Po stronie południowo-wschodniej wieś

sąsiaduje bezpośrednio z Rosowem, od którego oddziela ją jedynie nurt Krąpieli. Od zachodu sąsiednią miejscowością jest Chlebówko (odległość ca 3 km), a od wschodu Karkowo (ca 4 km). Po wschodniej i południowo-zachodniej stronie wsi niewielkie kompleksy łągów nadrzecznych. Bezpośrednie otoczenie wsi wykorzystywane rolniczo; teren lekko pofałdowany (wys. ca 78-82 m n.p.m.). Bezpośrednio po północnej stronie strefy zabudowy przebiega wąskotorowa linia kolejowa Stargard Szczeciński – Dobra Nowogardzka (nieczynna).

6) Historia (zarys)

Chlebowo jest wsią o metryce średniowiecznej. W 1266 r. osada („Zassenborgh”) należała do biskupa kamieńskiego Hermana. Dokument o rok młodszy (z 1267 r.) określał Chlebowo jako miasto. W wiekach XIII-XVIII wieś i – istniejący od XVII w. – folwark były własnością rodu von Wedel. W 1796 r. miejscowy majątek nabył Ernest August von Borck. W XIX w. kilkakrotnie dochodziło do zmian właścicieli folwarku chlebowskiego (m.in. rodziny von Wolden, Hacken, von Fabrice); w końcu tegoż stulecia majątek przejęła rodzina von Enckevort, która gospodarowała tu aż do czasów II wojny światowej.

W 1859 r. we wsi mieszkały 284 osoby, a w 1925 r. 313 osoby. Majątek pod koniec XIX w. liczył 1116 ha, a w latach 20-tych XX w. 703 ha; gospodarstwo to w wieku XIX specjalizowało się w hodowli owiec, a później bydła i trzody chlewnej. W zespole tym działały: gorzelnia, krochmalnia, mleczarnia, młyn wodny i mała elektrownia.

7) Dane podstawowe

a) Ludność

- 1988 r. – 235 osób
- 2002 r. – 283 osób

b) Gęstość zaludnienia – 40,0 osób/km²

c) Powierzchnia ogólna obrębu – 787 ha; 100,0%

- w tym: użytki rolne – 587 ha; 74,6%
tereny leśne – 107 ha; 13,6%
tereny zurbanizowane – 49 ha; 6,2%
w tym: tereny mieszkaniowe – 9 ha; 1,1%

d) Struktura władania gruntami:

- Skarb Państwa – 768 ha; 97,6%
- Grunty komunalne – 1 ha; 0,1%
- Gospodarstwa rolne – 0 ha
- Pozostałe indywidualne – 4 ha; 0,5%

e) Liczba gospodarstw rolnych – 0

f) Liczba podmiotów gospodarczych – 4

g) Charakter wsi

Wieś mieszana – zagrodowa, zespół folwarczny, zabudowania robotników rolnych.

8) Elementy funkcjonalne

a) Nekropolie:

- Cmentarz poewangelicki z I poł. XVIII w. – nieczynny działka silnie zakrzewiona i zaniedbana, nie ogrodzona, nagrobki usunięte;
- Cmentarz rodowy, nieogrodzony, bardzo zaniedbany, nagrobki (w tym pamiątkowy obelisk) zdewastowane.

b) Obiekty folwarczne

- Zespół folwarczny usytuowany w północno-wschodniej części osady; początki powstania folwarku datuje się na koniec XVII w., a dalszy rozwój w XVIII w. do II poł. XIX w.; obiekty budowano pierwotnie z kamienia, późniejsze – w XIX w. i pocz. XX w. – z cegły ceramicznej; rozplanowanie zespołu, mimo wprowadzenia nowych obiektów, wykazuje nadal cechy układu z końca XIX w.

- Kolonia mieszkalna dla robotników rolnych składa się w znacznym stopniu ze zdewastowanych dwojaków i czworaków z końca XIX w. – lat 20-tych XX w. i dwukondygnacyjnych bloków z lat 70-tych XX w. oraz szeregowej zabudowy z lat 80-90-tych XX w.
 - c) **Założenia dworsko-parkowe** – pałac z XVIII w. całkowicie zdewastowany, zburzony po 1945 r.; założenie parkowe zostało ukształtowane w okresie XVIII – pocz. XX w. jako park krajobrazowy.
 - d) **Przemysł i technika**
 - Młyn wodny z lat 60-tych XIX w. na południowo-zachodnim krańcu osady;
 - Kuźnia z XV w. – w obrębie folwarku;
 - Gorzelnia.
 - e) **Obiekty użyteczności publicznej** – sklep – pawilon o płaskim dachu wybudowano w latach 70-tych XX w.
- 9) **Zieleń komponowana** – park podworski o powierzchni 6,0 ha – krajobrazowy (naturalistyczny) założony w końcu XVIII – pocz. XIX w., obecnie mocno zaniedbany; drzewostan liściasty (okazałe jesiony, dęby, klony, lipy, buki, olsze); pierwotne ciągi spacerowe zatarte; w części wschodniej znajduje się niewielki zarośnięty staw.

10) Układ przestrzenny wsi

Lokacyjny	Późniejsze	Współczesny
Nieznany	Widlicowy	Widlicowy

11) Wytyczne konserwatorskie – strefy ochrony

a) Strefa ochrony zieleni komponowanej:

- Park podworski wraz z cmentarzem rodowym i terenami dawnych ogrodów użytkowych oraz pas łąk i zadrzewień tworzących otulinę ekologiczną na jego obrzeżach (w granicach działki nr 17/5) – [\(ochrona konserwatorska nr rej. 1593\)](#).
- Cmentarz polowy po północnej stronie zachodniej ulicy wiejskiej.

12) Obiekty o wartościach kulturowych

Obiekt (funkcja pierwotna)	Adres	Materiał	Datowanie	Ochrona konserwatorska	Dokumentacja
Stajnia	Folwark	Murowana	Początek XX w.	Ewidencja	+
Stajnia	Folwark	Murowana	1 poł. XIX- koniec XIX w.	Ewidencja	+
Obora	Folwark	Murowana	Koniec XIX w.	Ewidencja	+
Kuźnia	Folwark	Murowana	4 ćwierć XIX w.	Ewidencja	+

Aktualizacja wg Gminnej Ewidencji Zabytków – czerwiec 2019 r. (GEZ)

Obiekt	Adres	Nr ewidencyjny działki	Uwagi
Cmentarz ewangelicki		5/2	ewidencja
Cmentarz rodowy		17/5	ewidencja
Folwark-kuznia		17/5	ewidencja
Folwark-obora 1		17/5	ewidencja
Budynek mieszkalny	9		ewidencja
Budynek mieszkalny	13		ewidencja
Budynek mieszkalny	14		ewidencja
zespół folwarczny		17/7; 17/8	ewidencja
Obsadzenia przydrożne/aleja		19	ewidencja
Most drogowy		19	
Folwark-obora 2		17/7	
Folwark-owczarnia		17/7	ewidencja
Folwark-stajnia klaczy/koni roboczych		17/8	ewidencja
Park pałacowy		17/5	rejestr
Most drogowy nad rzeką Krąpiel			

13) Wartości archeologiczne miejscowości

Na obszarze miejscowości (w granicach obecnego obrębu geodezyjnego) nie występują udokumentowane przez służby konserwatorskie stanowiska archeologiczne.

5.3. CHLEBÓWKO

- 1) **Nazwa miejscowości:** CHLEBÓWKO
- 2) **Nazwy dawne:** SASSENHAGEN (do 1945 r.),
- 3) **Pierwsza wzmianka:** XVIII w.
- 4) **Pierwotna własność:** rycerska

5) Lokalizacja

Chlebówko położone jest w północno-wschodniej części gminy, przy lokalnej drodze ze Starej Dąbrowy do Chlebowa. Od południa wieś sąsiaduje z Rokiciem (odległość ca 2 km), od południowego-zachodu z Białuniem (odległość ca 2,5 km), od północnego-zachodu z Sokolnikami (ca 3,5 km), od północy z Wałknem (ca 3, 5 km) i od wschodu z Chlebowem (odległość ca 3 km). Po południowo-wschodniej stronie wsi niewielki kompleks łągów, nad brzegami Krąpieli. Bezpośrednie otoczenie wsi wykorzystywane rolniczo; teren lekko pofałdowany (wys. Ca 62-72 m n.p.m.). Przez środkową część strefy zabudowy przebiega linia kolejowa Stargard Szczeciński – Dobra.

6) Historia (zarys)

Chlebówko jest wsią o metryce średniowiecznej, najprawdopodobniej XIII-wiecznej. W okresie średniowiecza, kiedy osada była lennem rodziny von Wedel, w jej pobliżu znajdował się obronny zamek, zlokalizowany w zakolu rzeki Krąpiel (ślady tej budowli czytelne były jeszcze w XX w.). Miejscowy folwark powstał w wieku XVII w.; źródła z połowy tego stulecia wspominają o ówczesnym właścicielu majątku landracie Curcie Juliusu von Wedel. W 1767 r., po śmierci Juliusa Heinricha von Wedel, dobra przechodzą na rzecz rodu von Borck. W latach

następnych zmiany właścicieli następowały co kilka-kilkanaście lat; majątek należał do rodzin: von Blücher (1786 r.), von Hagen (1790 r.) i von Ihlow (1792 r.). W 1830 r. folwark w Chlebówku kupił Gottlieb Quandt, który w 1851 r. podzielił go na dwie części „A” i „B”, oddzielone drogą do Krzywnicy. Część „A” (ok. 370 ha) w 1861 r. nabył Rudolf Rohreck, a w końcu XIX w. rodzina Schräder; ostatnim przedwojennym właścicielem był Karl Holzkamm. Część „B” (ok. 310 ha) w latach 50-tych XIX w. kupił niejaki Abraham; później folwark przeszedł na rzecz rodziny Schräder. W latach 60-tych XIX w. oprócz dwóch folwarków w Chlebówku były 43 gospodarstwa chłopskie. W tym czasie we wsi mieszkało 337 osób. W połowie lat 20-tych XX w. mieszkańców było już 523; w okresie tym zabudowa wiejska składała się z 84 budynków mieszkalnych i 114 gospodarczych.

7) Dane podstawowe

a) Ludność

- 1988 r. – 430 osób
- 2002 r. – 421 osób

b) Gęstość zaludnienia – 35,0 osób/km²

c) Powierzchnia ogólna obrębu – 1204 ha; 100,0%

- w tym: użytki rolne – 902 ha; 74,9%
tereny leśne – 218 ha; 18,1%
tereny zurbanizowane – 62 ha; 5,1%
w tym: tereny mieszkaniowe – 20 ha; 1,7%

d) Struktura władania gruntami:

- Skarb Państwa – 1010 ha; 83,9%
- Grunty komunalne – 11 ha; 0,9%
- Gospodarstwa rolne – 173 ha; 14,4%
- Pozostałe indywidualne – 10 ha; 0,8%

e) Liczba gospodarstw rolnych – 26

f) Liczba podmiotów gospodarczych – 12

g) Charakter wsi

Wieś mieszana zagrodowa (chłopska) i 2 zespoły folwarczne z koloniami mieszkalnymi dla robotników rolnych.

8) Elementy funkcjonalne

a) Obiekty sakralne – kościół filialny p.w. Matki Boskiej Anielskiej, wybudowany w 1860 r. z kamienia łamanego; świątynia salowa w formie neoromańskiej, bezwieżowa; obiekt stanowi dominantę układu przestrzennego wsi.

b) Nekropolie:

- Cmentarz przykościelny, nieczynny o pow. 0,8 ha; od frontu ogrodzony kamiennym murem; teren zniwelowany, nagrobki usunięte; na działce zachował się duży obelisk kamienny upamiętniający poległych żołnierzy w I wojnie światowej (byłych mieszkańców wsi);
- Ślady cmentarza rodowego o pow. 0,02 ha, w lesie nad Krąpielą; teren silnie zakrzewiony; mocno zniszczony obelisk upamiętniający zmarłych z rodziny Holzkamm i Schmeling.

c) Obiekty folwarczne

- Folwarki – we wsi istnieją obiekty dwóch zespołów folwarcznych – wschodni „A” i zachodni – „B”; w zespole „A” wschodnim zachowane są z najważniejszych: obora, gorzelnia i dwór; gorzelnia stanowi obiekt XIX-wieczny, pozostałe budynki zespołu A pochodzą z lat 10-20-tych XX w.; po roku 1945wzniesiono nowe budynki magazynowe i obsługi technicznej; zespół zachodni „B” stanowią dwie obory i

magazyn zbożowy – murowane, z cegły ceramicznej; obiekty pochodzą z okresu od pocz. XX w. po lata 20-te XX w. (obora z 1928 r.).

- Kolonia mieszkalna dla pracowników rolnych składa się z dwojaków, czworaków i sześcioraków (łącznie 6 obiektów) wybudowanych w czasie od końca XIX w. po lata 20-te XX w.; w obrębie kolonii wzniesiono w latach 20-tych XX w. także dwukondygnacyjne budynki mieszkalne.

d) Założenia dworsko-parkowe – dwór w majątku „A” – murowany, pokryty jest czteropłociowym, wysokim dachem ceramicznym, wzniesiony został w formie modernistycznej w 1925 r.;

e) Przemysł i technika

- Gorzelnia usytuowana w zespole folwarcznym „A” wzniesiona w ostatniej ćwierci XIX w.; na ogół w dobrym stanie technicznym;
- Młyn wodny – pozostałości młyna (kiedyś trzykondygnacyjnego, zburzonego budynku) w postaci betonowych przyczółków i metalowych jazów na młynówce, pochodzące prawdopodobnie z poł. XIX w.

f) Obiekty użyteczności publicznej

- Szkoła A – współcześnie obiekt pełni funkcje mieszkalne;
- Szkoła B – mieszcząca się w dawnym dworze folwarku „A” wschodniego.

9) Zielen komponowana

- Parki podworskie zachowane przy obu zespołach folwarcznych (w zachodnim „B” z polaną, we wschodnim „A” z wydzielonym boiskiem); w starodrzewie występują dęby, buki, kasztanowe i inne bardzo ciekawe okazy drzew liściastych;
- Zespoły zieleni w sąsiedztwie młyna i stawów młyńskich.

10) Układ przestrzenny wsi

Lokacyjny	Późniejsze	Współczesny
Owalnica (?)	Ulicowy z dwoma folwarkami	Wielodrożnicowy

11) Wytyczne konserwatorskie – strefy ochrony

a) Strefa ścisłej ochrony „A”:

- Kościół wraz z terenem dawnego cmentarza przykościelnego (głaz upamiętniający mieszkańców wsi, żołnierzy poległych w czasie I wojny światowej).

b) Strefa ochrony ziemi komponowanej:

- Park dworski (wschodni) wraz z otuliną leśną na jego obrzeżach dochodzącą do rzeki Krąpiel i stawu młyńskiego; w lesie nad Krąpielą cmentarz rodowy.
- Park dworski (zachodni)
- Zespół zieleni wokół młyna i stawów młyńskich (po obu stronach drogi w kierunku Krzywnicy).

12) Obiekty o wartościach kulturowych

Obiekt (funkcja pierwotna)	Adres	Materiał	Datowanie	Ochrona konserwatorska	Dokumentacja
Kościół		Murowany	1860 r.	Do wpisu do rejestru	+
Dwór	Folwark „A” (wschodni)	Murowany	Ok. 1925 r.	Ewidencja	-
Obora	Folwark „A”	Murowana	1912 r.	Ewidencja	+
Gorzelnia	Folwark „A”	Murowana	4 ćwierć XIX w.	Ewidencja	+
Obora	Folwark „B”	Murowana	1928 r.	Ewidencja	+

	(zachodni)				
Obora	Folwark „B”	Murowana	Lata 20-te XX w.	Ewidencja	+
Spichlerz	Folwark “B”	Murowany	Pocz. XX w.	Ewidencja	+
Młyn wodny (pozostałości)	Nr 2	Murowany	XIX/XX w.	Ewidencja	-
Czworak	Nr 3	Murowany	1 ćwierć XX w.	Ewidencja	+
Sześciorak	Nr 5	Murowany	1 ćwierć XX w.	Ewidencja	+
Czworak	Nr 14-16	Murowany	Koniec XIX w.	Ewidencja	+
Szkoła ob. Dom	Nr 33	Murowana	XIX/XX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 44	Murowany	Lata 20-te XX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 49	Murowany	Lata 20-te XX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 51	Murowany	Lata 20/30-te XXw.	Ewidencja	+
Dom	Nr 52	Murowany	1 ćw. XX w.	Ewidencja	+

Aktualizacja wg Gminnej Ewidencji Zabytków – czerwiec 2019 r. (GEZ)

Obiekt	Adres	Nr ewidencyjny działki	Uwagi
Pałac (ob.. Szkoła podstawowa)	9		ewidencja
Cmentarz przykościelny			ewidencja
Cmentarz rodowy			ewidencja
Cmentarz komunalny			ewidencja
Folwark I-gorzelnia			ewidencja
Folwark I-obora			ewidencja
Założenie folwarczne I (wschodnie)		30/20; 30/9; 30/21	ewidencja
Folwark II dom	1		ewidencja
Folwark II-kolonia mieszkalna		318; 321; 322	ewidencja
Stajnia koni roboczych			ewidencja
Folwark II-magazyn zbożowy		374/5	ewidencja
Folwark II-młyn wodny		398/2	ewidencja
Folwark II-most drogowy		303	
Folwark II-most ze służą		303	ewidencja
Folwark II-obora		374/5	ewidencja
Folwark II-park		325	ewidencja
Folwark II-pięcioraki	5		ewidencja
Folwark II-trojak	3		ewidencja
Założenie folwarczne II (zachodnie)		374/5	ewidencja
Kościół		283	ewidencja
Pomnik poległych		283	
Stacja transformatorowa I		259	ewidencja
Stacja transformatorowa II		374/1	
Dom	20		
Dom	22		
Dom	29		
Dom	31		
Szkoła (obecnie dom mieszkalny)	33		ewidencja
Dom	36		
Dom	43		
Dom	48		
Dom	49		
Dom	51		
Dom	52		
Dom	44		
Park pałacowy		32	ewidencja

13) Postulowane programy badawcze, dokumentacje

- **Dwór (wschodni)** – karta ewidencyjna
- **Park dworski (wschodni)** – dokumentacja ewidencyjna
- **Park dworski (zachodni)** – uproszczona dokumentacja ewidencyjna
- **Zespół zieleni wokół młyna i stawów młyńskich** – uproszczona dokumentacja ewidencyjna
- **Zespół budowli i urządzeń młyna wodnego** – karta ewidencyjna

14) Wartości archeologiczne miejscowości

Na obszarze miejscowości zarejestrowano 17 stanowisk archeologicznych, na których stwierdzono 22 pozostałości osadnicze z następujących okresów chronologicznych:

- Epoka kamienia – neolit – 2 ślady osadnicze
- Epoka brązu/kultura łużycka – 1 osada
- Okres rzymski – 1 ślad osadniczy
– 1 osada
- Okres starożytny – 3 ślady osadnicze
– 3 punkty osadnicze
– 2 osady
- Okres wczesnośredniowieczny – 1 ślad osadniczy
– 1 grodzisko
- Okres średniowieczny – 5 śladów osadniczych
– 2 punkty osadnicze

15.4. KICKO

- 1) **Nazwa miejscowości:** **KICKO**
- 2) **Nazwy dawne:** **KIETZIG (do 1945 r.),**
- 3) **Pierwsza wzmianka:** **1269 r.**
- 4) **Pierwotna własność:** **książęca**

5) Lokalizacja

Kicko położone jest w południowej części gminy, przy lokalnej drodze, odchodzącej w kierunku wschodnim od trasy Stargard Szczeciński – Nowogard (w odległości ca 1 km). Od południa wieś sąsiaduje ze Kiczarowem (odległość ca 3 km), od północnego-zachodu ze Storkówkiem (odległość ca 4 km), i od północnego-wschodu ze Starą Dąbrową (ca 2,5 km). Bezpośrednie otoczenie wsi bezleśne, wykorzystywane rolniczo (po południowej stronie głównie łąki); teren lekko pofałdowany (wys. ca 57–62 m n.p.m.). Po zachodniej stronie wsi – w odległości ca 800 m – znajduje się jezioro Grabowskie.

6) Historia (zarys)

Kicko jest wsią o metryce średniowiecznej, wzmiankowaną w 1269 r. przy okazji nadania księcia Barnima I dla biskupstwa kamieńskiego dóbr na ziemi stargardzkiej i maszewskiej. W XV w. wybudowano tu kamienny kościół. W połowie XVII w. (1642 r.) osada była już własnością magistratu stargardzkiego, który nakazał tu budowę folwarku; w okresie tym we wsi było 10 dwułanowych gospodarstw chłopskich. Obecnie trudno jednoznacznie przesądzić czy wspomniany folwark powstał; dostępny materiał kartograficzny istnienia takiego założenia nie potwierdza. W XIX w. Kicko było bogatą wsią chłopską, zamieszkiwaną w 1864 r. przez 363 osoby. W latach 20-tych XX w. większość gospodarstw chłopskich dysponowała znacznym arealem (od 40 do 120 ha); w okresie tym we wsi mieszkało 290 osób.

7) Dane podstawowe

- a) **Ludność**
- 1988 r. – 241 osób
 - 2002 r. – 241 osób
- b) **Gęstość zaludnienia** – 22,8 osób/km²
- c) **Powierzchnia ogólna obrębu** – 1056 ha; 100,0%
w tym: użytki rolne – 777 ha; 73,6%
tereny leśne – 137 ha; 13,0%
tereny zurbanizowane – 45 ha; 4,3%
w tym: tereny mieszkaniowe – 8 ha; 0,8%
- d) **Struktura władania gruntami:**
- Skarb Państwa – 744 ha; 70,5%
 - Grunty komunalne – 13 ha; 1,2%
 - Gospodarstwa rolne – 285 ha; 27,0%
 - Pozostałe indywidualne – 14 ha; 1,3%
- e) **Liczba gospodarstw rolnych** – 26
- f) **Liczba podmiotów gospodarczych** – 13
- g) **Charakter wsi**

Wieś zagrodowa (chłopska), zróżnicowana pod względem typologicznym. Znaczne ... siedlisk chłopskich pod względem struktury wielkościowej i funkcjonalnej i układów przestrzennych. Wieś odzwierciedla historycznie ukształtowane podziały własnościowe oraz zróżnicowanie chronologiczne.

8) Elementy funkcjonalne

- a) **Obiekty sakralne** – kościół filialny p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej, wzniesiony w XV w.; forma świątyni – późnogotycka, zbudowana z kamienia o układzie salowym; kościół w XIX w. został gruntownie przebudowany; w II poł. XIX w. na części przykościelnej parceli wzniesiono drewnianą dzwonnice; działka przykościelna ogrodzona jest murem z kamienia polnego z wmurowanymi historycznymi płytami nagrobnymi.
- b) **Nekropolie:**
- Były cmentarz przykościelny (nieczynny) o pow. 0,24 ha; nagrobki usunięto; na terenie posesji kościelnej znajduje się głaz upamiętniający żołnierzy poległych w I wojnie światowej;
 - Cmentarz poewangelicki – połowy o pow. 0,3 ha, usytuowany na południowo-zachodnim krańcu wsi; teren jest nieogrodzony, silnie zakrzewiony, ze śladami kilkunastu grobów z II poł. XIX w.

9) Układ przestrzenny wsi

Lokacyjny	Późniejsze	Współczesny
Owalnica	Owalnica	Ulicówka

10) Wytyczne konserwatorskie – strefy ochrony

a) Strefa ścisłej ochrony „A”:

- Kościół wraz z terenem dawnego cmentarza przykościelnego w granicach kamiennego ogrodzenia.

b) Strefa ekspozycji „E”:

- Ekspozycja kościoła od jego północno-zachodniej strony; teren wyznacza klin ograniczony od południa i północy zabudową wiejską wraz ze stawem (teren

pierwotnego nawisła owalnicowej wsi); na terenie posesji kościelnej głąz upamiętniający mieszkańców wsi, żołnierzy poległych w czasie I wojny światowej.

c) Strefa ochrony ziemi komponowanej:

- Cmentarz polowy na północny-zachód skraju wsi.

11) Obiekty o wartościach kulturowych

Obiekt (funkcja pierwotna)	Adres	Materiał	Datowanie	Ochrona konserwatorska	Dokumentacja
Kościół		Murowany	XVw., koniec XIXw.	Nr rejestru 1438	+
Dzwonnica	Posesja kościoła	Drewniana	Poł. XIX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 7	Murowany	Koniec XIX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 8	Murowany	Koniec XIX w.		+
Dom	Nr 14	Murowany	1 ćwierć XX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 15	Ryglowo / murowany	Koniec XVIII – koniec XIX w.	Ewidencja	-
Dom	Nr 16	Ryglowo / murowany	Koniec XVIII – koniec XIX w.	Ewidencja	-
Dom	Nr 19	Murowany	Pocz. XIX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 21	Murowany	XIX/XX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 22	Murowany	Pocz. XIX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 25	Murowany	Koniec XIX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 28	Murowany	Pocz. XX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 40	Murowany	Pocz. XIX w.	Ewidencja	+

Aktualizacja wg Gminnej Ewidencji Zabytków – czerwiec 2019 r. (GEZ)

Obiekt	Adres	Nr ewidencyjny działki	Uwagi
Chałupa	8		ewidencja
Chałupa	25		ewidencja
Stodoła	24		ewidencja
Cmentarz ewangelicki		65	ewidencja
Cmentarz przykościelny		120	ewidencja
Dzwonnica		120	ewidencja
Chałupa	14		
Chałupa	16		
Chałupa	18		
Chałupa	21		
Chałupa	40		
Kościół		120	rejestr
Stacja transformatorowa		86/1	
Upamiętnienie ofiar I wojny światowej		120	

12) Postulowane programy badawcze, dokumentacje

- **Budynki nr 15, 16** – karty ewidencyjne.

13) Wartości archeologiczne miejscowości

Na obszarze miejscowości zarejestrowano 4 stanowiska archeologiczne, na których stwierdzono 4 pozostałości osadnicze z następujących okresów chronologicznych:

- Okres neolitu – 1 ślad osadniczy
- Okres brązu/halsztatu – 1 cmentarzysko
- Okres średniowieczny – 1 ślad osadniczy
– 1 punkt osadniczy

15.5. KRZYWNICA

- 1) **Nazwa miejscowości:** KRZYWNICA
- 2) **Nazwy dawne:** UCHTENHAGEN (do 1945 r.)
- 3) **Pierwsza wzmianka:** 1243 r.
- 4) **Pierwotna własność:** rycerska

5) Lokalizacja

Krzywnica położona jest na wschodnim krańcu gminy, przy lokalnej drodze Nowa Dąbrowa – Krzywiec, w odległości ca 1 km na południe od trasy Szczecin – Chociwel. Od południowego-zachodu wieś sąsiaduje z Nową Dąbrową (odległość ca 3 km), od południowego-wschodu z Kępami (ca 600 m) i Dzwonowem (ca 3 km) i od północy z Chlebówkiem (ok. 4 km). Bezpośrednie otoczenie wsi bezleśne, wykorzystywane rolniczo; teren płaski (wys. ca 47 m n.p.m.). Przez wieś przepływa rzeka Krąpiel. Bezpośrednio po południowej stronie strefy zabudowy przebiega wąskotorowa linia kolejowa Stargard Szczeciński – Ińsko (nieczynna), za którą w kierunku południowo-wschodnim zlokalizowany jest jeden z największych w rejonie kompleksów stawów rybnych „Dzwonowo – Krzywnica”.

6) Historia (zarys)

Krzywnica jest wsią o metryce średniowiecznej, wzmiankowaną w źródłach po raz pierwszy w 1243 r. Bezpośrednio po południowo-wschodniej stronie osady istniał niegdyś zamek obronny, należący w średniowieczu do rodziny von Wedel. Na przełomie XV i XVI w. zbudowano we wsi kościół. W XVI w. tutejsze dobra podzielone zostały na kilka majątków. Najstarsze wzmianki o folwarkach pochodzą z połowy XVIII w., kiedy to wieś przeszła z rąk rodziny von Wedel w posiadania rodu von Blankensee (właściciel Sigmund Friedrich Richard Georg von Blankensee). W 1794 r. tutejsze dobra zakupił Leopold Carl Friedrich von Henden; jego rodzina gospodarowała tu do 1846 r, kiedy to majątek nabył geometra Fischer ze Starej Dąbrowy. Kolejnymi właścicielami byli: radca Metzke (od 1852 r.) i Isaack Joseph; w XX w. wieś należała do rodziny Schönfeld. W latach 20-tych XX w. majątek krzywnicki liczył ca 238 ha. Gospodarstwo nastawione było na uprawę zbóż i hodowlę owiec i bydła. Dawny folwark zamkowy (Schlossgut C) zlokalizowany był na południowym krańcu wsi, folwark D (Kempen) funkcjonował po 1945 r. jako PGR Kępy. Folwarki A i B (Altstadt) stanowiły po II wojnie światowej PGR Krzywiec. W 1925 r. we wsi (składającej się z części chłopskiej i folwarków) mieszkało łącznie 535 osób; zabudowa Krzywnicy składała się wówczas z 72 budynków mieszkalnych i 103 gospodarczych.

7) Dane podstawowe

a) Ludność

- 1988 r. – 131 osób
- 2002 r. – 143 osób

b) Gęstość zaludnienia – 22,7 osób/km²

c) Powierzchnia ogólna obrębu – 631 ha; 100,0%

- w tym: użytki rolne – 394 ha; 62,4%
tereny leśne – 119 ha; 18,9%
tereny zurbanizowane – 49 ha; 7,8%
w tym: tereny mieszkaniowe – 7 ha; 1,1%

d) Struktura władania gruntami:

- Skarb Państwa – 322 ha; 51,0%
 - Grunty komunalne – 0 ha
 - Gospodarstwa rolne – 305 ha; 48,3%
 - Pozostałe indywidualne – 4 ha; 0,6%
- e) **Liczba gospodarstw rolnych – 27**
 f) **Liczba podmiotów gospodarczych – 4**
 g) **Charakter wsi**

Wieś zagrodowa (chłopska) typologicznie jednorodna. Dominujące typy zagród – średniorolne, 3-4 budynkowe. Jeszcze w I poł. XX w. wieś miała charakter chłopsko-folwarczny.

8) Elementy funkcjonalne

a) **Obiekty sakralne** – kościół filialny p.w. Św. Stanisława BM, wzniesiony został z kamieni polnych na przełomie XV/XVI w.; świątynia została w roku 1860 całkowicie przebudowana; obiekt salowy, bezwieżowy, murowany.

b) Nekropolie:

- Cmentarz na działce przykościelnej – nieczynny o pow. 0,2 ha, trawiasty, bez nagrobków, ogrodzony kamiennym murem;
- Cmentarz poewangelicki położony na północ od wsi, z pocz. XX w., o pow. 0,33 ha, zaniedbany; na obrzeżach dęby i cisy.

c) **Obiekty folwarczne** – budynki dawnego folwarku wyburzono w całości po 1945 r.; podwórze gospodarcze zamieniono na plac sportowy (po roku 1945 funkcjonowało jako PGR Kępy).

d) Założenia parkowo-palacowe

- Obiekt dworski wzniesiono w pocz. XIX w.; dwór jednokondygnacyjny, w II poł. XIX w. przebudowany; w formach neogotyckich; do niedawna w dworze mieściła się szkoła; obecnie pełni on funkcje domu mieszkalnego; po wschodniej stronie byłego podwórza folwarcznego powstał w poł. XIX w. park krajobrazowy (o pow. 0,75 ha);
- W odległości około 200 m na południowy-wschód od wsi istnieją, na niewielkim wzgórzu, relikty zamku rycerskiego z XIII-XIV w. otoczone śladami umocnień ziemnych.

e) **Przemysł i technika** – na północnym krańcu wsi, nad brzegami Krapieli zlokalizowany był nieistniejący już młyn; budynek szachulcowy.

f) Obiekty użyteczności publicznej

- Dawny sklep – pełni funkcje mieszkalne;
- Świetlica (dawna) – obiekt nieużytkowany.

9) **Zieleń komponowana** – park dworski o pow. 0,75 ha, założony w poł. XIX w.; w starodrzewie kilkanaście starych dębów (przekroje pni do 100 cm), buków, wiązów i jesionów; współcześnie zachowała się jedynie zachodnia część parku, wschodnia część została wycięta i pełni funkcje pastwiska.

10) Układ przestrzenny wsi

Lokacyjny	Późniejszy	Współczesny
Owalnica	Ulicowo-płacowa z folwarkiem	Ulicowo-płacowy

11) Wytyczne konserwatorskie – strefy ochrony

a) Strefa ścisłej ochrony „A”:

- Kościół wraz z terenem dawnego cmentarza przykościelnego w granicach kamiennego

- ogrodzenia;
 - Zamek (ruina) wraz z systemem umocnień ziemnych.
- b) Strefa ochrony ziemi komponowanej:**
- Park dworski (w granicach działki nr 392);
 - Cmentarz polowy na północ od wsi, po południowej stronie autostrady.

12) Obiekty o wartościach kulturowych

Obiekt (funkcja pierwotna)	Adres	Materiał	Datowanie	Ochrona konserwatorska	Dokumentacja
Kościół		Murowany	XV/XVI w., XIX w.	Nr rejestru 538 1438	+
Zamek (ruina)		Murowany	XIII w.	Nr rejestru 701	-
Dwór obok dom	Nr 27	Murowany	1 ćwierć XIX w. – koniec XIX w.	Do wpisu do rejestru	-
Oficyna dworska obok dom	Nr 26	Murowana	XIX/XX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 23	Ryglowo murowany	Koniec XVIII w., przebudowany koniec XIX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 33	Ryglowy	Poł. XIX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 39	Murowany	Koniec XIX w.	Ewidencja	+

Aktualizacja wg Gminnej Ewidencji Zabytków – czerwiec 2019 r. (GEZ)

Obiekt	Adres	Nr ewidencyjny działki	Uwagi
Park dworski			ewidencja
Cmentarz przykościelny			ewidencja
Cmentarz ewangelicki			ewidencja
zespół folwarczny			ewidencja
Kościół			rejestr
Chałupa	33		ewidencja
Chałupa	14		ewidencja
Chałupa	23		

13) Postulowane programy badawcze, dokumentacje

- Zamek (ruina)** – karta ewidencyjna;
- Dwór** – karta ewidencyjna;
- Park dworski** – aktualizacja dokumentacji ewidencyjnej.

14) Wartości archeologiczne miejscowości

Na obszarze miejscowości zarejestrowano 32 stanowiska archeologiczne, na których stwierdzono 53 pozostałości osadnicze z następujących okresów chronologicznych:

- Epoka kamienia – 4 ślady osadnicze
- Kultura łużycka – 1 punkt osadniczy
– 5 osad
– 1 cmentarzysko
- Okres rzymski – 1 punkt osadniczy

- Okres starożytny
 - 1 osada
 - 1 skarb
 - 10 śladów osadniczych
 - 4 punkty osadnicze
 - 3 osady
- Okres wczesnośredniowieczny
 - 1 ślad osadniczy
 - 2 punkty osadnicze
 - 1 osada
 - 1 grodzisko
- Okres średniowieczny
 - 9 śladów osadniczych
 - 2 punkty osadnicze
 - 5 osad
 - 1 zamek

15.6. ŁĘCZÓWKA

- 1) **Nazwa miejscowości:** ŁĘCZÓWKA
- 2) **Nazwy dawne:** LENZ B (do 1945 r.)
- 3) **Pierwsza wzmianka:** pocz. XVIII w.
- 4) **Pierwotna własność:** rycerska

5) Lokalizacja

Łęczówka położona jest na północnym krańcu gminy, przy lokalnej drodze z Łęczycy do Maszewka, w odległości ca 1 km na wschód od trasy Stargard Szczeciński – Maszewo. Od południa wieś sąsiaduje z Łęczycą (odległość ca 1,5 km), od zachodu z Parlinem (ca 1 km) i od północnego-wschodu z Tolczem (ca 3 km). Bezpośrednie otoczenie wsi bezleśne, wykorzystywane rolniczo; teren płaski (wys. Ca 65 m n.p.m.). Po zachodniej stronie wsi – w odległości ca 600 m – dwa niewielkie jeziora Parlińskie Duże i Parlińskie Małe.

6) Historia (zarys)

Łęczówka wydzielona została jako odrębny folwark w początkach XVIII w. z dóbr łęczyckich, stanowiących podówczas własność rodziny von Mildenitz (źródła z tego czasu wzmiankują majora Erdmana Jakoba von Mildenitza). Od połowy XVIII w. po 1860 r. następowały kolejne zmiany właścicieli: bracia von Arnstädt (od 1755 r.), J.A. Von Laurens (od 1777 r.), G.A. Von Borck (do 1795 r.), A.D. Schwichow (do 1802 r.), O. W. von Schliessen (do 1828 r.), rodzina Bartell (do 1856 r.), C. Benjamin (do 1860 r.). Przez następne 85 lat miejscowy majątek stanowił własność rodziny Witte. Od końca XIX w. do czasów II wojny światowej areal folwarku wynosił ok. 470 ha. Zabudowę osady – oprócz folwarku – tworzyła niewielka (kilkubudynkowa) kolonia czworaków

7) Charakter wsi

Wieś folwarczna z kolonią mieszkalną.

8) Elementy funkcjonalne

- a) **Obiekty folwarczne** – zabudowa zespołu folwarcznego (istniejącego jeszcze przed 1945 r.) uległa zanikowi; zabudowania zespołu folwarcznego zostały wyburzone, a grunty dawnego majątku rozparcelowane; zachowane zostały częściowo w kolonii mieszkalnej dla 6 pracowników rolnych zdewaloryzowane czworaki i dwojaki z pocz. XX w.; zanikły też obiekty dworskie.

- 9) **Zieleń komponowana** – zachował się park podworski o pow. 0,25 ha, krajobrazowy, w części wycięty; na obrzeżach znajduje się okazały starodrzew (lipy, kasztanowce, będy,

modrzewie, buki czerwone).

10) Układ przestrzenny wsi

Lokacyjny	Późniejsze	Współczesny
Folwark	Folwark z kolonią mieszkalną	Osada pofolwarczna

Aktualizacja wg Gminnej Ewidencji Zabytków – czerwiec 2019 r. (GEZ)

Obiekt	Adres	Nr ewidencyjny działki	Uwagi
zespół folwarczny			ewidencja
Budynek mieszkalny	4		ewidencja
Budynek mieszkalny	1		ewidencja
Park podworski		48/2	ewidencja

11) Wytyczne konserwatorskie – strefy ochrony

a) Strefa ochrony ziemi komponowanej:

- Park dworski.

12) Postulowane programy badawcze, dokumentacje

- Park dworski – dokumentacja ewidencyjna.

15.7. ŁĘCZYCA

- 1) Nazwa miejscowości: **ŁĘCZYCA**
- 2) Nazwy dawne: **LENZ (do 1945 r.)**
- 3) Pierwsza wzmianka: **1523 r.**
- 4) Pierwotna własność: **rycerska**
- 5) Lokalizacja

Łęczycza położona jest w zachodniej części gminy, przy drodze wojewódzkiej nr 144 Stargard Szczeciński – Maszewo, w odległości ca 500 m na północ od trasy Szczecin – Chociwel. Od południowego-wschodu wieś sąsiaduje bezpośrednio z Załączem (odległość ca 300 m), od południowego-zachodu ze Storkówkiem (odległość ca 2 km) i od północy z Parlinem (1 km) i Łęczówką (1, 5 km). Bezpośrednie otoczenie wsi bezleśne, wykorzystywane rolniczo; teren lekko pofałdowany (wys. ca 55-60 m n.p.m.). Po północnej stronie wsi usytuowane niewielkie Jez. Łęczyckie

6) Historia (zarys)

Łęczycza wzmiankowana jest w źródłach od 1523 r.; jej metryka jest jednak o co najmniej 100 lat starsza (miejscowy kościół datowany jest na XV w.). W 3. ćwierci XVII w. własność rodziny Borck i Mildenitz; już wówczas wzmiankowane jest istnienie młyna i kuźni. W latach 30-tych XVIII w. miejscowe dobra podzielone zostały na cztery części A, B, C i D, z których dwie położone były poza zabudowaniami wiejskimi. Część A znajdowała się początkowo w rękach rodziny Puttkamer, od 1800 r. rodu Borek, od połowy XIX w. Granow i w XX w. Schröder. Część B nosiła nazwę Łęczówka (zob. informacje w rozdziale dotyczącym tej osady). Części C i D (ca 100 ha) początkowo stanowiły własność rodzin Weyher i Osten; później część C należała do rodziny Heydemann, a w XIX i XX w. rodziny Timm. Część D (ok. 175 ha) od ok.

1734 r. była w posiadaniu rodziny Bernhardt, później młynarzy Seilera i Kocha. W XIX w. ta część majątku przechodziła dość często z rąk do rąk (m. in. rodzin Trantow i Schönfeld); w XX w. własność rodzin Walter i – od lat 30-tych – Pieper. Liczba mieszkańców wsi (z uwzględnieniem wszystkich części): w 1859 r. – 669, 1865 r. – 599 i w 1925 r. – 700. Po II wojnie światowej majątki rozparcelowano, z wyjątkiem folwarku D, w którym utworzono PGR.

7) Dane podstawowe

a) Ludność

- 1988 r. – 566 osób
- 2002 r. – 534 osób

b) Gęstość zaludnienia – 33,8 osób/km²

c) Powierzchnia ogólna obrębu – 1579 ha; 100,0%

w tym: użytki rolne – 1370 ha; 86,8%

tereny leśne – 29 ha; 1,8%

tereny zurbanizowane – 114 ha; 7,2%

w tym: tereny mieszkaniowe – 33 ha; 2,1%

d) Struktura władania gruntami:

- Skarb Państwa – 894 ha; 56,5%
- Grunty komunalne – 18 ha; 1,1%
- Gospodarstwa rolne – 632 ha; 40,0%
- Pozostałe indywidualne – 13 ha; 0,8%

e) Liczba gospodarstw rolnych – 43

f) Liczba podmiotów gospodarczych – 21

g) Charakter wsi

Wieś zagrodowa (chłopska) z osadą pofolwarczną; we wsi dominuje typ średniorolnej trzybudynekowej zagrody chłopskiej.

8) Elementy funkcjonalne

a) **Obiekty sakralne** – kościół filialny p.w. Ofiarowania NMP ulokowany w środku wsi stanowi dominantę układu przestrzennego; świątynia wzniesiona z kamienia i cegły w XV w. o formie późnogotyckiej, o charakterze salowym; przed II wojną światową kościół posiadał bogate historyczne wyposażenie z XV-XVIII w. opisane w inwentarzu Lemckiego.

b) **Nekropolie** – cmentarz przykościelny, nieczynny, ogrodzony kamiennym murem z bramką z gotyckiej cegły, z zachowanymi kilkoma mogiłami powojennymi.

c) **Obiekty folwarczne** – rozwinięte prawdopodobnie w okresie od końca XVII w. do lat 30-tych XVIII w., nie zachowane do czasów dzisiejszych.

d) **Założenia parkowo-palacowe** – nie zachowane.

e) Obiekty użyteczności publicznej:

- Świetlica – obiekt współcześnie nieużytkowany;
- Sklep – we wschodniej części wsi; budynek z lat 10-tych XX w., murowany;
- Remiza – obiekt murowany z 4 ćwierci XIX w. (do dłuższej ściany dobudowano murowaną wiatę służącą za przystanek PKS).

9) **Zieleń komponowana** – z elementów krajobrazowych na uwagę zasługują nasadzenia śródwiejskie przy wjazdach do niektórych zagród chłopskich (tzw. zielone bramy, utworzone z dwóch kasztanowców).

10) Układ przestrzenny wsi

Lokacyjny	Późniejsze	Współczesny
Zaułkowy	Wieodroźnicowa	Wielodroźnicowa

11) Wytyczne konserwatorskie – strefy ochrony

a) Strefa ścisłej ochrony „A”:

- Kościół wraz z terenem dawnego cmentarza przykościelnego w granicach kamiennego ogrodzenia.

12) Obiekty o wartościach kulturowych

Obiekt (funkcja pierwotna)	Adres	Material	Datowanie	Ochrona konserwatorska	Dokumentacja
Kościół		Murowany	XV w.	Nr rejestru 95-1461	+
Dom	Nr 9	Murowany	1 ćwierć XX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 11	Ryglowo murowany /	Poł. XIX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 12	Murowany	Koniec XIX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 19	Ryglowy	Poł. XIX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 21	Ryglowy	Poł. XIX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 24	Murowany	XIX/XX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 31	Murowany	I poł. XIX w.	Ewidencja	+

Aktualizacja wg Gminnej Ewidencji Zabytków – czerwiec 2019 r. (GEZ)

Obiekt	Adres	Nr ewidencyjny działki	Uwagi
Cmentarz przykościelny		134/2	ewidencja
Cmentarz			ewidencja
Kościół		134/1	rejestr
Owczarnia	31		ewidencja
Remiza		114/1	ewidencja
Dom	9		
Dom	12		
Dom	14		
Dom	15		
Dom	19		
Dom	24		
Dom	31		
Dom	32		
Ogrodzenie działki kościelnej		134/1	
Starodrzew		134/1	
Wiadukt drogowy autostrady (Berlinka)		152	
Dom (czworak)	2		ewidencja

13) Postulowane programy badawcze, dokumentacje

- **Budynek nr 32** – karta ewidencyjna

14) Wartości archeologiczne miejscowości

Na obszarze miejscowości zarejestrowano 36 stanowisk archeologicznych, na których stwierdzono 47 pozostałości osadniczych z następujących okresów chronologicznych:

- Epoka kamienia – 2 ślady osadnicze
- Epoka brązu – okres halsztacki – 1 ślad osadniczy
– 3 punkty osadnicze
– 2 osady
- Okres starożytny – 12 śladów osadniczych
– 2 punkty osadnicze
– 1 osada
- Okres wczesnośredniowieczny – 7 śladów osadniczych
– 5 punktów osadniczych
– 1 osada
– 1 skarb
- Okres średniowieczny – 8 śladów osadniczych
– 1 punkt osadniczy
– 1 osada

15.8. ŁĘCZYNA

1) **Nazwa miejscowości:** ŁĘCZYNA

2) **Nazwy dawne:** LENZ BORKENSTEIN (do 1945 r.)

3) **Pierwsza wzmianka:** 1801 r.

4) **Pierwotna własność:** rycerska

5) Lokalizacja

Łęczyna położona jest w środkowej części gminy, przy lokalnej drodze Stara Dąbrowa – Tolcz. Od południowego-wschodu wieś sąsiaduje ze Starą Dąbrową (odległość ca 2,5 km), od zachodu z Załączem (ca 2, 5 km), od północy z Tolczem (ok. 2 km) i od północnego-wschodu z Białuniem (ok. 2 km). Bezpośrednie otoczenie wsi bezleśne, wykorzystywane rolniczo (po wschodniej stronie głównie łąki); teren płaski (wysokość ca 63 m n.p.m.).

6) Historia (zarys)

Łęczyna – jako odrębny majątek – założona została w 1801 r. przez Johanna von Borck, właściciela nieodległej Łęczycy. W bliżej nieokreślonym czasie osada przeszła na rzecz rodziny Assmann (jej członkowie odnotowani są w źródłach jako właściciele jeszcze w 1892 r.). Liczący 258 ha majątek był – wg Adressbuchu – w 1905 r. w posiadaniu Maxa Knappe. Od 1914 r. do końca II wojny światowej miejscowe dobra były w rękach rodziny Schröder, właścicieli pobliskiego Białunia. W 1859 r. osadę zamieszkiwało 66 osób, a w 1865 r. 83; w późniejszych spisach liczba mieszkańców była podawana łącznie z Łęczycą. Po 1945 r. w łęczyńskim folwarku funkcjonował PGR.

7) Charakter wsi

Wieś pofolwarczna z kolonią mieszkalną dla pracowników rolnych (część XIX-wieczna i współczesna).

8) Elementy funkcjonalne

- a) **Obiekty folwarczne** – założone zostały w pocz. XIX w.; w latach 70-tych XIX w. część kamiennych budynków została przebudowana, a część została zastąpiona przez nowe

budynki ceglane, wznoszone aż po lata 20-te XX w.; w latach 70-80-tych XX w. powstała nowa zabudowa folwarczna o charakterze inwentarsko-składowym.

- b) **Obiekty kolonii mieszkalnej** – część z nich (dwojaki, czworaki) pochodzi z pocz. XX w.; nowymi elementami kolonii są dwukondygnacyjne bloki mieszkalne wzniesione w latach 70-tych XX w. (PGR).
- c) **Założenia parkowo-palacowe** – w latach 70-tych XIX w. powstał jednokondygnacyjny dwór o bezstylowej (eklektycznej) formie; z II poł. XIX w. pochodzi niewielki park usytuowany po zachodniej stronie podwórza.
- d) **Obiekty użyteczności publicznej:**
- Kuźnia – murowana z końca XIX w. zachowana w obrębie zespołu folwarcznego.

9) Zieleń komponowana

- Park podworski o pow. ok. 1,30 ha, krajobrazowy, założony w II poł. XIX w.; ogrodzony niskim murem kamiennym; średni wiek drzew 150-160 lat, a pojedynczych buków i dębów – do 300 lat (buk o obwodzie pnia 380 cm, dąb – 400 cm)

10) Układ przestrzenny wsi

Lokacyjny	Późniejsze	Współczesny
Folwark	Folwark z kolonią mieszkalną	Osada pofolwarczna

11) Wytyczne konserwatorskie – strefy ochrony

a) Strefa ścisłej ochrony „A”:

- Zespół dworsko-parkowy wraz z dziedzińcem folwarcznym, wpisany do rejestru zabytków nr 54 (w granicach działek nr: 304/1, 309/7, 309/10, 315/3, 316/1)..

12) Obiekty o wartościach kulturowych

Obiekt (funkcja pierwotna)	Adres	Materiał	Datowanie	Ochrona konserwatorska	Dokumentacja
Dwór		Murowany	4 ćwierć XIX w.	Nr rejestru 54	+
Stajnia koni roboczych	Folwark	Murowana	1902 r.	Nr rejestru 54	+
Magazyn paszowy	Folwark	Murowany	1890 r.	Nr rejestru 54	+
Obora	Folwark	Murowana	1922 r.	Nr rejestru 54	+
Stodoła	Folwark	Drewniana	1939 r.	Nr rejestru 54	+
Kuźnia	Folwark	Murowana	Koniec XIX w.	ewidencja	+

Aktualizacja wg Gminnej Ewidencji Zabytków – czerwiec 2019 r. (GEZ)

Obiekt	Adres	Nr ewidencyjny działki	Uwagi
Obiekt	Adres	Nr ewidencyjny działki	Uwagi
Magazyn paszowy		309/8	ewidencja
Dom	4		ewidencja
Obora		309/8	ewidencja
Stajnia koni roboczych		309/8	ewidencja
stodoła w zespole folwarcznym			ewidencja
Dwór		309/8	rejestr
Założenie folwarczne		309/8	rejestr
Kuźnia		309/8	
Park		309/8	rejestr
Dom (trojak)	3		

13) Postulowane programy badawcze, dokumentacje

- **Zamek (ruina)** – karta ewidencyjna;
- **Dwór** – karta ewidencyjna;
- **Park dworski** – aktualizacja dokumentacji ewidencyjnej.

15.9. MOSKORZE

- 1) **Nazwa miejscowości:** **MOSKORZE**
- 2) **Nazwy dawne:** **LENZ – ILSENHOF (do 1945 r.)**
- 3) **Pierwsza wzmianka:** **koniec XIX w.**
- 4) **Pierwotna własność:** **chłopska**

5) Lokalizacja

Moskorze położone jest w środkowo-zachodniej części gminy, przy lokalnej drodze z Łęczycy do Kicka, w odległości ca 4 km na zachód od Starej Dąbrowy. Od północy osada ta sąsiaduje z Załączem (odległość ca 6 km), od zachodu ze Strkówkiem (ca 2 km) i od południowo-wschodu z Kickiem (ca 3,5 km). Bezpośrednie otoczenie wsi bezleśne, wykorzystywane rolniczo; teren lekko pofałdowany (wys. Ca 51-57 m n.p.m.).

6) Historia (zarys)

Moskorze jako odrębna miejscowość wymieniona jest dopiero w końcu XIX w.; wcześniej istniejące tu wybudowanie było częścią Łęczycy. Dostępne źródła nie podają czyją własnością była zagroda („mały folwark”), nazwana Ilsenhof; skala i charakter posadowionych tu budynków sugerują, że była to własność chłopska. Współcześnie nazwa Moskorze obejmuje dwie inne zagrody, znajdujące się w odległości ca 300-400 m na wschód od zagrody odnotowanej na mapach w końcu XIX w.

7) Charakter wsi

Wieś zagrodowa (chłopska), pełnorolna osada trzyzagrodowa (w końcu XIX w. – czterobudynkowa zagroda).

8) Elementy funkcjonalne

- a) **Zieleń przydrożna** – droga do Kicka obsadzona jesionami i klonami.

9) Zieleń komponowana

10) Wytyczne konserwatorskie – strefy ochrony

Brak elementów kulturowo-zabytkowych i stref ochrony konserwatorskiej.

15.10. NOWA DĄBROWA

- 1) **Nazwa miejscowości:** **NOWA DĄBROWA**
- 2) **Nazwy dawne:** **NEU DAMEROW (do 1945 r.)**
- 3) **Pierwsza wzmianka:** **XV w.**
- 4) **Pierwotna własność:** **rycerska**

5) Lokalizacja

Nowa Dąbrowa położona jest w południowo-wschodniej części gminy, przy lokalnej drodze Stara Dąbrowa – Krzywnica, w odległości ca 1 km na południe od trasy Szczecin – Chociwel. Od północnego-zachodu wieś sąsiaduje ze Starą Dąbrową (odległość ca 3 km), od południowo-zachodu z Kickiem (ca 4, 5 km), od północnego-wschodu z Krzywnicą (ca 2 km) i od wschodu z Trąbkami (ok. 3 km). Bezpośrednie otoczenie wsi bezleśne, wykorzystywane rolniczo; teren lekko pofałdowany (wys. ca 52-55 m n.p.m.). Przez wieś – w

osi północ – południe – przepływa Giełdnica. Po północnej stronie strefy zabudowy przebiega wąskotorowa linia kolejowa Stargard Szczeciński – Insko (nieczynna).

6) Historia (zarys)

Nowa Dąbrowa wzmiankowana jest w źródłach od XV w.; niewykluczone jednak, że metryka wsi jest starsza. W czasach najdawniejszych osada była lennem rodziny von Wedel; rodzina ta na przełomie XV i XVI w. ufundowała tu kamienny, późnogotycki kościół. W 1683 r. miejscowe włości podzielone były na część „A” (6 gospodarstw chłopskich i kuźnia), należąca do Adama Reinchara von Molzahna (uprzednio do Adama Heinricha von Kameke i Melchiora von Wedel) i część „B” (7 gospodarstw chłopskich i karczma), pozostającą w rękach rodziny von Wedel. W latach 1788 i 1789 obie części wsi kupił Johann Gottlieb Zimmermann, po którym majątek odziedziczyli: jego córka Wilhelmine Henrietta i jej mąż Franz Jacob Hacken. W czasach tych we wsi istniał już folwark. W 1844 r. majątek nabyli bracia Carl August i Wilhelm Friedrich Hermann Spiegel. W latach następnych kilkakrotnie dochodziło do zmiany właścicieli (źródła jednak nie podają ich nazwisk). W 1928 r. liczący ok. 502 ha majątek należał do Maxa Schultza. W ostatnich latach przed II wojną światową folwark był własnością rodziny Erdmann. Po 1945 r. w zabudowaniach pofolwarcznych funkcjonował PGR. W 1859 r. we wsi mieszkało 281 osób, w 1865 r. – 292, a w 1925 r. 325 osób.

7) Dane podstawowe

a) Ludność

- 1988 r. – 312 osób
- 2002 r. – 337 osób

b) Gęstość zaludnienia – 33,1 osób/km²

c) Powierzchnia ogólna obrębu – 1018 ha; 100,0%

w tym: użytki rolne – 785 ha; 77,1%

tereny leśne – 88 ha; 8,6%

tereny zurbanizowane – 51 ha; 5,0%

w tym: tereny mieszkaniowe – 17 ha; 1,7%

d) Struktura władania gruntami:

- Skarb Państwa – 729 ha; 71,6%
- Grunty komunalne – 12 ha; 1,2%
- Gospodarstwa rolne – 272 ha; 26,7%
- Pozostałe indywidualne – 5 ha; 0,5%

e) Liczba gospodarstw rolnych – 24

f) Liczba podmiotów gospodarczych – 16

g) Charakter wsi

Wieś mieszana – zagrodowa (chłopska) z zespołem folwarcznym i kolonią mieszkalną pracowników rolnych.

8) Elementy funkcjonalne

a) **Obiekty sakralne** – kościół filialny p.w. Matki Boskiej Pocieszenia, stanowi dominantę układu przestrzennego wsi; pierwotna świątynia została wzniesiona w XV/XVI w. w formach późnogotyckich, o układzie salowym; wieża ryglowa z XVIII w.; w II poł. XIX w. świątynia częściowo przebudowana, w południową ścianę kościoła wmurowano płytę upamiętniającą żołnierzy poległych w I wojnie światowej – mieszkańców wsi.

b) Nekropolie

- Cmentarz przykościelny (nieczynny) ogrodzony parkanem z prętów metalowych; zachowało się kilka nagrobków z XX w.;
- Nekropolia rodowa – teren silnie zakrzewiony z odnowionym grobowcem dawnych właścicieli majątku; w otoczeniu okazały dąb czerwony (przekrój pnia powyżej 125

cm);

- Cmentarz komunalny (założony w XX w.) o pow. 0,56 ha, ogrodzony metalową siatką; teren zadbane z licznymi XX-wiecznymi nagrobkami.

c) Obiekty folwarczne

- Folwark – początki kształtowania się zespołu folwarcznego datuje się na poł. XVIII w.; większość budynków inwentarskich i składowych pochodzi z lat 80-tych XIX w. (kamień i technologia szachulcowa); w okresie od końca XIX w. po lata 20-te XX w. część tych obiektów zastępowano nowymi, murowanymi z cegły ceramicznej; niektóre z nich zostały po II wojnie światowej przebudowane;
- Kolonia mieszkalna dla pracowników folwarcznych, ulokowana w północno-wschodniej części wsi składa się z kilku dwukondygnacyjnych, starych zagród oraz kilku dwojaków i czworaków.

d) Założenia parkowo-pałacowe – kształtowane od poł. XIX w. do lat 20-tych XX w.

- Pałac dworski – murowany, neoklasycystyczny, dwukondygnacyjny z oficyną, z 4 ćwierci XIX w., ulokowany po północnej stronie dziedzińca folwarcznego;
- Park podworski – krajobrazowy, powstały w I poł. XIX w.

e) Obiekty użyteczności publicznej:

- Szkoła – pełniąc obecnie funkcje mieszkalne (obiekt wzniesiony na pocz. XX w.);
- Sklepy – jeden mieszczący się w budynku dawnej kuźni, częściowo przebudowanej (kuźnia z cegły z końca XIX w.); drugi – ulokowany w dawnym czworaku z lat 20-tych XX w.

9) Zielen komponowana

- Park podworski o pow. ok. 7,2 ha, krajobrazowy o cechach romantycznych, obecnie naturalistyczny; bogaty drzewostan reprezentuje 31 gatunków drzew liściastych i 5 gatunków iglastych, w wieku od 40-200 lat; 6 dębów o obwodzie pnia 320-400 cm, modrzew – 200 cm; teren zakrzewiony; ciągi (aleje) spacerowe w zaniku.

10) Układ przestrzenny wsi

Lokacyjny	Późniejsze	Współczesny
Obwodnica	Ulicowo-placowy z folwarkiem	Ulicowo-placowy

11) Wytyczne konserwatorskie – strefy ochrony

a) Strefa ścisłej ochrony „A”:

- Kościół wraz z terenem dawnego cmentarza przykościelnego w granicach ogrodzenia (płyta upamiętniająca mieszkańców wsi, żołnierzy poległych w czasie I wojny światowej, wmurowana w południową ścianę kościoła);
- Zespół pałacowo-parkowy (na terenie parku cmentarz rodowy) wpisany do rejestru zabytków nr 1502

12) Obiekty o wartościach kulturowych

Obiekt (funkcja pierwotna)	Adres	Materiał	Datowanie	Ochrona konserwatorska	Dokumentacja
Kościół		Murowany	XV/XVI w., 2 poł. XIX w.	Nr rejestru 1436	+
Pałac z oficyną		Murowany	4 ćwierć XIX w.	Nr rejestru 1502	+
Dom	Nr 4	Murowany	Koniec XIX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 7	Murowany	Lata 20-te XX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 8	Murowany	1 poł. XIX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 9	Murowany	Lata 20-te XX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 11	Murowany	Pocz. XX w.	Ewidencja	+

Dom	Nr 12	Murowany	XIX/XX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 18	Murowany	1 ćwierć XX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 19	Murowany	Pocz. XX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 20	Murowany	Koniec XIX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 21	Murowany	Koniec XIX w.	Ewidencja	+
Czworak	Nr 28	Murowany	1 ćwierć XX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 29	Murowany	XIX/XX w.	Ewidencja	+
Remiza	Nr 31	Murowany	4 ćwierć XIX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 33	Murowany	Koniec XIX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 34	Murowany	Koniec XIX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 36	Murowany	1 poł. XIX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 37	Ryglowo murowany	Poł. XIX w.	Ewidencja	+
Czworak	Nr 38	Murowany	1897 r.	Ewidencja	+

Aktualizacja wg Gminnej Ewidencji Zabytków – czerwiec 2019 r. (GEZ)

Obiekt	Adres	Nr ewidencyjny działki	Uwagi
Cmentarz przykościelny		145	ewidencja
Cmentarz komunalny			ewidencja
Cmentarz rodowy		195/7	ewidencja
Chałupa	20		ewidencja
Chałupa	33		ewidencja
Chałupa	34		ewidencja
Chałupa	38		ewidencja
Dom	9		ewidencja
zespół folwarczny			ewidencja
Kuznia			ewidencja
Obora folwarku		195/9	ewidencja
Park dworski		195/7	rejestr
Kościół		145	rejestr
Pałac		195/7	rejestr
Cmentarz ewangelicki		102	
Chałupa	14		
Chałupa	16		
Chałupa	19		
Chałupa	21		
Chałupa	28		
Chałupa	29		
Chałupa	30		
Dom	7		
Dom	12		
Dom	18		
Dom	35		
Dzwonnica		145	
Most drogowy na rzece		164/1	
Oficina pałacu		195/7	
Tablica I wojny światowej		195/7	

13) Wartości archeologiczne miejscowości

Na obszarze miejscowości zarejestrowano 14 stanowisk archeologicznych, na których stwierdzono 27 pozostałości osadniczych z następujących okresów chronologicznych:

- Epoka kamienia – 4 ślady osadnicze
- Kultura łużycka – 1 punkt osadniczy
– 1 osada
- Okres rzymski – 1 cmentarzysko
- Okres starożytny – 4 ślady osadnicze
– 2 punkty osadnicze
– 1 osada
- Okres wczesnośredniowieczny – 1 punkt osadniczy
– 2 osady
– 1 grodzisko
- Okres średniowieczny – 4 ślady osadnicze
– 5 punktów osadniczych
– 1 osada

15.11. PARLINO

- 1) **Nazwa miejscowości:** **PARLINO**
- 2) **Nazwy dawne:** **PARLIN (do 1945 r.)**
- 3) **Pierwsza wzmianka:** **1344 r.**
- 4) **Pierwotna własność:** **rycerska**

5) **Lokalizacja**

Parlino położone jest w północno-zachodniej części gminy, przy drodze wojewódzkiej nr 144 Stargard Szczeciński – Maszewo. Od południowego-wschodu wieś sąsiaduje z Łęczycą (odległość ca 1,5 km), od wschodu z Łęczówką (ca 1 km), od północnego-zachodu z Darzem (ca 3, 5 km) i od południowego-zachodu ze Storkówkiem (ok. 3 km). Bezpośrednie otoczenie wsi bezleśne, wykorzystywane rolniczo; teren lekko pofałdowany (wys. ca 58-62 m n.p.m.). Bezpośrednio po wschodniej stronie wsi znajdują się dwa jeziora Parlińskie i Kołki.

6) **Historia (zarys)**

Parlino wzmiankowane jest w źródłach od XV w.; niewykluczone jednak, że metryka wsi jest starsza. W końcu XV w. wybudowano we wsi kamienny kościół. Do XVII w. wieś była lennem rodziny von Weyher. W początkach XVIII w. w osadzie założono folwark, który w 1751 r. kupił Peter Georg Friedrich von Schulz. Po kilku latach majątek nabył Adam Jacob von Wenken, a w 1772 r. Dorota Charlotta von Wartenberg. Od 1774 r. dobra parlińskie miały status allodium. Kolejnymi właścicielami byli: Bogisław Christlieb von Kleist (od 1790 r.), Johann Gottfried Simon (od 1801 r.) i rodzina Schumann (od 1816 r.). W 1820 r. doszło do podziału Parlina na dwie części „A” (areal ok. 1600 mórg i 11 budynków) i „B” (ok. 1655 mórg, 12 budynków mieszkalnych) pomiędzy braci Johanna Gottlieba i Wilhelma Ferdinanda Schumanów. Część „B” majątku pozostawała w rękach rodziny Schuman do 1945 r.; część „A” w XX w. była własnością rodziny Frank. Po II wojnie światowej ziemie dawnego majątku rozparcelowano pomiędzy miejscowych chłopów. W 1872 r. we wsi mieszkało 277 osób, a w 1925 r. 453 osoby.

7) **Dane podstawowe**

a) **Ludność**

- **1988 r.** – 222 osób
- **2002 r.** – 213 osób

b) **Gęstość zaludnienia** – 36,8 osób/km²

c) **Powierzchnia ogólna obrębu** – 579 ha; 100,0% w tym: użytki rolne – 473 ha; 81,7%

tereny leśne – 26 ha; 4,5%
tereny zurbanizowane – 34 ha; 5,9%
w tym: tereny mieszkaniowe – 8 ha; 1,4%

d) Struktura władania gruntami:

- Skarb Państwa – 185 ha; 32,0%
- Grunty komunalne – 0 ha
- Gospodarstwa rolne – 355 ha; 61,3%
- Pozostałe indywidualne – 39 ha; 6,7%

e) Liczba gospodarstw rolnych – 36

f) Liczba podmiotów gospodarczych – 9

g) Charakter wsi

Wieś mieszana – zagrodowa (chłopska) z zespołem folwarcznym (znacznie zdewastowanym).

8) Elementy funkcjonalne

a) Obiekty sakralne

- Kościół parafialny p.w. Miłosierdzia Bożego, kamiennie-ceglany w formach późnogotyckich, o układzie salowym; wzniesiony z XV w.; drewniana wieża z XVIII w., zwieńczona 8-bocznym hełmem (zabytkowe wyposażenie świątyni zostało ujęte w inwentarzu Lemckiego); świątynia częściowo zniszczona w działaniach wojennych, została odbudowana w latach 1993-94;
- Plebania – wzniesiona na początku lat 90-tych XX w., ulokowana po północno-zachodniej stronie kościoła, dwykondygnacyjna, murowana.

b) Nekropolie – cmentarz przykościelny (nieczynny) o pow. 0,35 ha, ogrodzony kamiennym murem oporowym, obsadzony jesionami i klonami; nagrobki usunięte.

c) Obiekty folwarczne

- Folwark – obiekty pofolwarczne stanowią niewielkie pozostałości dwóch historycznych, mających początek w XVIII/XIX w., zespołów folwarcznych ulokowanych:
 - na północnym krańcu wsi (dawniej Gut A);
 - na południowym krańcu wsi (dawnej Gut B);Z dawnych majątków zachowały się pojedyncze obiekty, m.in. zrujnowana obora (z 1871 r.) i przebudowane budynki inwentarskie w majątku południowym raz stajnia i obora w zespole północnym;
- Kolonia mieszkalna byłych pracowników folwarcznych – dawne dwojaki, trojaki i czworaki z różnych okresów budowy: z 3 ćwierci XIX w. do pocz. XIX w. i do lat 10-20-tych XX w.; niektóre z nich stanowią wartości kulturowe w ochronie konserwatorskiej.

d) Obiekty użyteczności publicznej:

- Szkoła – wzniesiona współcześnie naprzeciw kościoła, po zachodniej stronie drogi Stargard Szczeciński – Maszewo;
- Szkoła – przebudowana na funkcje mieszkalne (położona j.w.);
- Remiza – budynek wzniesiony w latach 70-tych XX w. w północnej części wsi;
- Zespół RSP – ulokowany po północnej stronie południowego zespołu folwarcznego w obrębie budynków gospodarczych po II wojnie światowej.

9) Zielen komponowana

- Południowy park podworski o pow. 0,75 ha, krajobrazowy, założony około II poł. XIX w., zachowany częściowo; zachowały się 120-150-letnie dęby, kasztanowce i wiązy; aleje spacerowe zanikły;

- Północny park podworski o pow. 4 ha, założony w I poł. XIX w., przekształcony w park krajobrazowy na przełomie XIX/XX w.; średni wiek drzewostanu około 100 lat (buk, grab, lipa, dąb, klon); ciągi spacerowe (aleje) zanikły.

10) Układ przestrzenny wsi

Lokacyjny	Późniejsze	Współczesny
Owalnica	Ulicowo-placowy	Ulicowo-placowy

11) Wytyczne konserwatorskie – strefy ochrony

a) Strefa ścisłej ochrony „A”:

- Kościół wraz z terenem dawnego cmentarza przykościelnego w granicach kamiennego ogrodzenia (nr rej 1441).

b) Strefa ochrony założeń zieleni komponowanej:

- Park podworski w północnej części wsi, przy zachodnim brzegu Jez. Parlińskiego – zakwalifikowany do wpisania do rejestru zabytków;
- Park podworski w południowej części wsi, przy drodze do Warchlina.

12) Obiekty o wartościach kulturowych

Obiekt (funkcja pierwotna)	Adres	Material	Datowanie	Ochrona konserwatorska	Dokumentacja
Kościół		Murowany	Koniec XV w., odbudowany koniec XX w.	Nr rejestru 369	+
Czworak	Nr 3	Murowany	Koniec XIX w.	Ewidencja	+
Dwojak	Nr 20	Ryglowy	3 ćwierć XIX w.	Ewidencja	+

Aktualizacja wg Gminnej Ewidencji Zabytków – czerwiec 2019 r. (GEZ)

Obiekt	Adres	Nr ewidencyjny działki	Uwagi
Aleja	216		ewidencja
Stodoła			ewidencja
Chałupa	19		ewidencja
Chałupa	20		ewidencja
zespół folwarczny			ewidencja
zespół folwarczny			ewidencja
Cmentarz przykościelny	118		rejestr
Kościół	118		rejestr
Chałupa (czworak)	3		
Chałupa	9		
Chałupa	12		
kuźnia folwark	116		
Park południowy			ewidencja
Park północny		243	
Stacja transformatorowa			

13) Postulowane programy badawcze, dokumentacje

- Park podworski (południowy) – uproszczona dokumentacja ewidencyjna.

14) Wartości archeologiczne miejscowości

Na obszarze miejscowości zarejestrowano 50 stanowisk archeologicznych, na których stwierdzono 62 pozostałości osadnicze z następujących okresów chronologicznych:

- Epoka kamienia – 2 ślady osadnicze
- Epoka brązu – okres holszacki – 1 punkt osadniczy
– 5 osad
- Okres lateński/rzymski – 1 ślad osadniczy
– 1 osada
- Okres starożytny – 16 śladów osadniczych
– 7 punktów osadniczych
– 5 osad
- Okres wczesnośredniowieczny – 5 śladów osadniczych
– 4 punkty osadnicze
– 10 osad
- Okres średniowieczny – 5 śladów osadniczych

15.12. ROKICIE

- 1) **Nazwa miejscowości:** ROKICIE (NOWY MŁYN)
- 2) **Nazwy dawne:** UCHTENNAGEN GUTE, NEUMÜHL (do 1945 r.)
- 3) **Pierwsza wzmianka:** 1794 r.
- 4) **Pierwotna własność:** rycerska

5) Lokalizacja

Rokicie położone jest we wschodniej części gminy, przy lokalnej drodze Krzywnica – Chlebówko, w odległości ca 1,5 km na północ od trasy Szczecin – Chociwel. Od północy wieś sąsiaduje z Chebówkiem (odległość ca 2 km), od północnego-wschodu z Chlebowem i Rosowem (ca 4 km), od południowego-wschodu z Krzywnicą (ca 3 km) i od północnego-zachodu z Biełuniem (ok. 3 km). Bezpośrednie otoczenie wsi bezleśne, wykorzystywane rolniczo; teren lekko pofałdowany (wys. Ca 48-52 m n.p.m.). Przez wieś przepływają Krapiel i Złoty Potok.

6) Historia (zarys)

Rokicie – jako odrębny folwark – wyodrębnione zostało w XVIII w. z majątku w Krzywnicy. Być może starszy był miejscowy młyn, dający osadzie drugą nazwę. Pierwsza wzmianka o Rokiciu pochodzi z 1794 r.; folwark był wówczas własnością rodziny von Blankensee. Od lat 60-tych XIX w. po lata 20-te XX w. miejscowe dobra (ca 200 ha) należały do rodziny Schrader; ostatnim przedwojennym właścicielem był Georg Licht. W 1865 r. osadę zamieszkiwało 66 osób (w latach następnych liczbę mieszkańców podawano łącznie z Krzywnicą). Po II wojnie w zabudowaniach folwarcznych funkcjonował PGR. Tutejszy młyn rozebrany został w latach 60-tych XX w.

7) Dane podstawowe

a) Ludność

- 1988 r. – 46 osób
- 2002 r. – 33 osób

b) Gęstość zaludnienia – 9,2 osób km²

c) Powierzchnia ogólna obrębu – 359 ha; 100,0%

- w tym: użytki rolne – 308 ha; 85,8%
tereny leśne – 30 ha; 8,3%

tereny zurbanizowane – 8 ha; 2,2%
w tym: tereny mieszkaniowe – 1 ha; 0,3%

d) Struktura władania gruntami:

- Skarb Państwa – 359 ha; 100,0%
- Grunty komunalne – 0 ha
- Gospodarstwa rolne – 0 ha
- Pozostałe indywidualne – 0 ha

e) Liczba gospodarstw rolnych – 0

f) Liczba podmiotów gospodarczych – 2

g) Charakter wsi

Wieś folwarczna z małą kolonią mieszkalną dla pracowników rolnych.

8) Elementy funkcjonalne

a) Obiekty folwarczne – zespół folwarczny wyodrębniony w XVIII w. z majątku w Krzywnicy; do dzisiaj zachowany w niewielkim fragmencie (zachował się trzykondygnacyjny magazyn zbożowy i w złym stanie obora); współczesny jest tylko wybudowany w latach 70-tych XX w. jałownik.

b) Budynek dworski – wzniesiony około poł. XIX w., bezstylowy, jednokondygnacyjny z dobudowaną oficyną – obiekt silnie zdewastowany.

9) Zieleń komponowana

- Park podworski – do czasów współczesnych nie zachował się żaden jego fragment; w jego miejscu pozostała tylko kępa 20-30-letnich drzew.

10) Wytyczne konserwatorskie – strefy ochrony

Brak walorów kulturowo-zabytkowych i stref ochrony konserwatorskiej.

11) Wartości archeologiczne miejscowości

Na obszarze miejscowości zarejestrowano 3 stanowiska archeologiczne, na których stwierdzono także 3 pozostałości osadnicze z następujących okresów chronologicznych:

- Epoka kamienia – neolit – 2 ślady osadnicze
- Kultura łużycka – 1 punkt osadniczy

Aktualizacja wg Gminnej Ewidencji Zabytków – czerwiec 2019 r. (GEZ)

Obiekt	Adres	Nr ewidencyjny działki	Uwagi
Aleja		11	ewidencja
Dom (czworak) (budynek mieszkalny 1)	2	12/7	ewidencja
Dom (czworak) (budynek mieszkalny 2)			ewidencja
zespół folwarczny			ewidencja
Dwór		17/5	
Most drogowy		22/2	
Stacja transformatorowa		12/17	

15.13. ROSOWO

- 1) **Nazwa miejscowości:** ROSOWO
- 2) **Nazwy dawne:** ROSSOW (do 1945 r.)
- 3) **Pierwsza wzmianka:** 1794 r.
- 4) **Pierwotna własność:** rycerska

5) Lokalizacja

Rosowo położone jest w północno-wschodniej części gminy, przy skrzyżowaniu lokalnych dróg ze Starej Dąbrowy i Kania – Dzwonowo. Po stronie północno-zachodniej wieś sąsiaduje bezpośrednio z Chlebowem, od którego oddziela ją jedynie nurt Krapieli. Od zachodu sąsiednią miejscowością jest Chlebówko (odległość ca 3,5 km), a od wschodu Karkowo (ca 4 km). Po wschodniej i południowo-zachodniej stronie wsi niewielkie kompleksy łągów nadrzecznych. Bezpośrednie otoczenie wsi wykorzystywane rolniczo; teren lekko pofałdowany (wys. ca 78-82 m n.p.m.).

6) Historia (zarys)

Rosowo jest wsią o metryce średniowiecznej, powstałą nie później niż w końcu XV w. (na taki okres datowany jest miejscowy kościół kamienny). W czasach najdawniejszych osada była lennem rodu von Wedel; taki stan własnościowy utrzymał się do końca XVIII w. W okresie późniejszym podległość własnościowa wsi (od 1862 r. były to dobra allodialne o areale ok. 350 ha) wielokrotnie ulegała zmianie (m. in. rodziny Borck, Wolden, Hacken, von Fabrice, Elimann, Störbeck, Franck i Enckenvort). Ok. połowy XIX w. w Rosowie mieszkało 156 osób, a w 1925 r. 136; w tym też czasie we wsi było 18 budynków mieszkalnych i 27 gospodarczych. Po II wojnie światowej w zabudowaniach pofolwarcznych funkcjonował PGR.

7) Dane podstawowe

a) Ludność

- 1988 r. – 67 osób
- 2002 r. – 49 osób

b) Gęstość zaludnienia – 12,2 osób/km²

c) Powierzchnia ogólna obrębu – 401 ha; 100,0%

- w tym: użytki rolne – 365 ha; 91,0%
tereny leśne – 20 ha; 5,0%
tereny zurbanizowane – 10 ha; 2,5%
w tym: tereny mieszkaniowe – 1 ha; 0,3%

d) Struktura władania gruntami:

- Skarb Państwa – 399 ha; 99,5%
- Grunty komunalne – 0 ha
- Gospodarstwa rolne – 0 ha
- Pozostałe indywidualne – 2 ha; 0,5%

e) Liczba gospodarstw rolnych – 0

f) Liczba podmiotów gospodarczych – 2

g) Charakter wsi

Wieś zagrodowa (zabudowania dawnej kolonii dla pracowników rolnych); zespół pofolwarczny (fragmentaryczny).

8) Elementy funkcjonalne

- a) **Obiekty sakralne** – kościół filialny p.w. Św. Katarzyny (wpisany do rej nr 1440), z kamienia, wzniesiony na przełomie XV/XVI w., późnogotycki, o układzie salowym; w XIX w. częściowo przebudowany; przed 1945 r. kościół dysponował m.in. XV-

wiecznymi rzeźbami i XVII-wiecznymi sprzętami liturgicznymi (opisanymi w inwentarzu Lemckiego).

b) Nekropolie

- Cmentarz przykościelny o pow. 0,2 ha ogrodzony murem oporowym z zachowanymi nagrobkami z II poł. XX w.;
- Cmentarz poewangelicki o pow. 0,8 ha z II poł. XIX w., z centralną aleją lipową; działka jest silnie zakrzewiona i zaniedbana, nagrobki są zniszczone; zachował się obelisk upamiętniający poległych w I wojnie światowej.

c) Obiekty folwarczne

- Folwark – z historycznej zabudowy zachował się murowany budynek inwentarski z końca XIX w.; inn dwa budynki inwentarskie zostały wyburzone w początkach oraz w latach 10-20-tych XX w.;
- W folwarcznej kolonii mieszkalnej przeważają wzniesione z cegły ceramicznej w pocz. XX w. dwojaki i czworaki.

9) Wytyczne konserwatorskie – strefy ochrony

Brak walorów kulturowo-zabytkowych i stref ochrony konserwatorskiej.

10) Wartości archeologiczne miejscowości

Na obszarze miejscowości zarejestrowano 20 stanowisk archeologicznych, na których stwierdzono 32 pozostałości osadnicze z następujących okresów chronologicznych:

- Epoka kamienia – neolit/brąz – 2 ślady osadnicze
- Epoka brązu/kultura łużycka – 2 osady
- Okres rzymski – 1 ślad osadniczy
– 2 osady
- Okres starożytny – 2 ślady osadnicze
– 3 punkty osadnicze
– 3 osady
- Okres wczesnośredniowieczny – 4 ślady osadnicze
– 1 punkt osadniczy
– 3 osady
- Okres średniowieczny – 8 śladów osadniczych
– 1 osada

Aktualizacja wg Gminnej Ewidencji Zabytków – czerwiec 2019 r. (GEZ)

Obiekt	Adres	Nr ewidencyjny działki	Uwagi
Cmentarz ewangelicki			ewidencja
zespół folwarczny			ewidencja
Cmentarz przykościelny		5/2	ewidencja
Chałupa	7		
Kościół		5/2	rejestr
Upamiętnienie I wojny światowej			

15.14. STARA DĄBROWA

- 1) **Nazwa miejscowości:** STARA DĄBROWA
- 2) **Nazwy dawne:** ALT-DAMEROW (do 1945 r.)
- 3) **Pierwsza wzmianka:** 1254 r.
- 4) **Pierwotna własność:** rycerska

5) Lokalizacja

Stara Dąbrowa położona jest w środkowej części gminy, w odległości ca 1 km na południe od drogi wojewódzkiej nr 142 Szczecin-Wielgowo – Chociwel, przy skrzyżowaniu lokalnych dróg z Nowej Dąbrowy do Tołcza i z Kicka do Chlebowa. Od strony południowo-zachodniej wieś sąsiaduje z Kickiem (odległość ca 3 km), od północno-zachodniej z Łęczycą (odległość ca 5 km), od północy z Białuniem (4 km) i od północnego-wschodu z Krzywnicą (3, 5 km). Bezpośrednie otoczenie wsi bezleśne, wykorzystywane rolniczo; teren lekko pofałdowany (wys. ca 62-65 m n.p.m.). Bezpośrednio po zachodniej i północnej stronie strefy zabudowy przebiegają linie kolejowe Stargard Szczeciński – Dobra i Stargard Szczeciński – Insko.

6) Historia (zarys)

Stara Dąbrowa jest wsią o metryce późnośredniowiecznej, powstałą zapewne w XV w.; z tego też czasu pochodzi miejscowy kamienny kościół, ufundowany przez rodzinę von Wedel, ówczesnych właścicieli osady. Z końca XVII w. pochodzą pierwsze informacje o tutejszym folwarku. W początkach XVIII w. majątek należał do Adama Jürgena von Malzahna, później (od 1713 r.) do Wulfa Christopha von Blankensee. W latach następnych tutejszy folwark (o areale ca 720 ha) był własnością rodzin: von Laurens, von Schwichow i von Reibnitz oraz (od 1852 r.) Carla Hermanna Runge. W latach 20-tych XX w. – już znacznie mniejszy (ok. 440 ha) – majątek był w posiadaniu rotmistrza Ericha Müllera. W 1859 r. we wsi mieszkały 322 osoby, a w 1925 r. 445. W latach 20-tych XX w. zabudowa wsi składała się z 58 budynków mieszkalnych.

7) Dane podstawowe

a) Ludność

- 1988 r. – 587 osób
- 2002 r. – 604 osób

b) Gęstość zaludnienia – 61,3 osób/km²

c) Powierzchnia ogólna obrębu – 986 ha; 100,0%

w tym: użytki rolne – 863 ha; 87,5%

tereny leśne – 18 ha; 1,8%

tereny zurbanizowane – 87 ha; 8,8%

w tym: tereny mieszkaniowe – 19 ha; 1,9%

d) Struktura władania gruntami:

- Skarb Państwa – 582 ha; 59,0%
- Grunty komunalne – 10 ha; 1,0%
- Gospodarstwa rolne – 365 ha; 37,0%
- Pozostałe indywidualne – 23 ha; 2,3%

e) Liczba gospodarstw rolnych – 38

f) Liczba podmiotów gospodarczych – 26

g) Charakter wsi

Wieś mieszana – zagrodowa (chłopska), zagrody przeważnie średniorolne; zespół pofolwarczny z kolonią mieszkalną dla pracowników rolnych.

8) Elementy funkcjonalne

a) Obiekty sakralne

- Kościół parafialny p.w. Św. Józefa wzniesiony w XV w. z kamienia polnego; późnogotycki, salowy, bez wyodrębnionego prezbiterium (według dokumentów z XVII w. miejscowa parafia wyposażona była w ziemię); świątynia stanowi dominantę układu przestrzennego wsi; częściowo przebudowana w XIX w. (szczyty dachu, otwory okienne); po II wojnie światowej do południowej elewacji kościoła dobudowano zakrytą; w roku 1968 okna świątyni otrzymały witraże;
- Kaplica cmentarna – powstała w latach 70-tych XX w. po południowo-wschodniej stronie świątyni; zbudowana z kamienia łamanego i cegły ceramicznej, nakryta kopułowym dachem.

b) Nekropolie – cmentarz przykościelny o pow. około 0,25 ha, ogrodzony kamiennym murem oporowym i ogrodzeniem z prętów metalowych; po roku 1945 usunięto nagrobki (nekropolia w 4 ćwierci XIX w. została poszerzona w kierunku południowym); parcela obrzeżona okazałymi lipami (przekroje pni do 70 cm); i kasztanowcami (przekroje pni do 90 cm).

c) Obiekty folwarczne

- Folwark – ukształtowany w okresie od końca XVIII w. do lat 20-tych XX w.; ulokowany po zachodniej stronie głównej drogi; w pierwotnym stanie (z niewielkimi zmianami) zostały zachowane historyczne budynki dawnego majątku, m.in. stajnia koni roboczych, chlewnia, gorzelnia, kuźnia i budynek gospodarczy; na miejsce pierwotnie wybudowanych obiektów po wschodniej stronie podwórza (obory), zachodniej (stodoła i przybudówka dworu) i północnej (dwojaki) wzniesiono obiekty nowe (m.in. bukaciarnię i oborę);
Przy drodze prowadzącej od północnego krańca sady na południe do parku podworskiego ulokowane są dwa zespoły dwojaków z lat 50-tych i dwukondygnacyjnych bloków z lat 70-tych XX w.;
- Założenie dworsko-parkowe zaczęło się rozwijać w końcu XVIII w. i kształtowało się do pocz. XX w.; dwór, silnie zdewastowany, powstał w XVIII w.; założenie parkowe – park krajobrazowy rozwinęło się w XIX w.

d) Obiekty użyteczności publicznej:

- Szkoła – zlokalizowana w północnej, pierwotnej części wsi, po zachodniej stronie drogi głównej;
- Przedszkole – jednokondygnacyjny pawilon z lat 70-tych XX w.;
- Ośrodek zdrowia – budynek dwukondygnacyjny z lat 70-tych XX w.;
- Komisariat policji – murowany, otynkowany budynek z lat 30-tych XX w., zlokalizowany na południowo-wschodnim, krańcu wsi;
- Sklep – pawilon pod płaskim dachem z lat 70-tych XX w. zlokalizowany w środkowej części wsi po zachodniej stronie głównej drogi wiejskiej.

9) Zielen komponowana

- Park podworski o pow. 4,7 ha, krajobrazowy; w drzewostanie występuje 10 gatunków drzew liściastych (klony, dęby, buki, jawory, lipy, graby, kasztanowce, brzozy); z północno-zachodniej części wydzielono plac sportowy (boisko piłkarskie).

10) Układ przestrzenny wsi

Lokacyjny	Późniejszy	Współczesny
Ulicowy	Ulicowy	Wielodrożnicowy

11) Wytyczne konserwatorskie – strefy ochrony

a) Strefa ścisłej ochrony „A”:

- Kościół wraz z terenem dawnego cmentarza przykościelnego w granicach ogrodzenia;
- Zespół pałacowo-parkowy wraz z aleją dojazdową, wpisany do rejestru zabytków nr 1494 w granicach działek nr 357/12, 357/7 i 315.

12) Obiekty o wartościach kulturowych

Obiekt (funkcja pierwotna)	Adres	Materiał	Datowanie	Ochrona konserwatorska	Dokumentacja
Kościół		Murowany	XV w., koniec XIX w.	Do wpisu do rejestru	+
Dwór		Murowany	4 ćw. XVIII w., XIXw., XX w.	Nr rejestru 1494	+
Kaplica cmentarna		Murowana	II poł. XIX w.	Do wpisu do rejestru	+
Gorzelnia	Folwark	Murowana	1876 r.	Ewidencja	+
Dawniej dom, obecnie poczta	Nr 11	Murowany	Koniec XIX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 24	Murowany	1 ćw. XX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 27	Ryglowo / murowany	Pocz. XIX w. – koniec XIX w.	Ewidencja	+

Aktualizacja wg Gminnej Ewidencji Zabytków – czerwiec 2019 r. (GEZ)

Obiekt	Adres	Nr ewidencyjny działki	Uwagi
Cmentarz przykościelny		153/1; 146/3	ewidencja
Kaplica grzebalna		153/1; 146/3	ewidencja
Obora w zespole folwarcznym			ewidencja
zespół folwarczny			ewidencja
Chlewnia folwarku		357/19	ewidencja
Dom (poczta)	11		ewidencja
Gorzelnia folwarku		357/20	ewidencja
Kościół		146/3	ewidencja
Kuźnia folwarku		357/20	ewidencja
Park dworski		357/13	rejestr
Upamiętnienie		146/3	
Budynek gospodarczy 1	11		
Budynek gospodarczy 2	11	Do sprawdzenia	
Budynek kolejowy			
Chałupa	27		
Chałupa	29		
Chałupa	30		
Chałupa	32		
Plebania	21		
Chałupa	24		
Magazyn zbożowy			
Pałac (dwór)		357/14	rejestr
Stacja transformatorowa		143/1	
Wiadukt drogowy autostrady (Berlinka)		130/2	
Wiadukt drogowy autostrady (Berlinka)		73	

13) Wartości archeologiczne miejscowości

Na obszarze miejscowości zarejestrowano 20 stanowisk archeologicznych, na których stwierdzono 26 pozostałości osadniczych z następujących okresów chronologicznych:

- Epoka kamienia – 5 śladów osadniczych
- Okres rzymski – 1 ślad osadniczy
– 4 osady
- Okres starożytny – 3 punkty osadnicze
– 1 osada
- Okres wczesnośredniowieczny – 1 ślad osadniczy
– 1 osada
- Okres średniowieczny – 5 śladów osadniczych
– 3 punkty osadnicze
– 2 osady

15.15. STORKÓWKO

- 1) **Nazwa miejscowości:** STORKÓWKO
- 2) **Nazwy dawne:** STORKOW (do 1945 r.)
- 3) **Pierwsza wzmianka:** 1491 r.
- 4) **Pierwotna własność:** rycerska

5) Lokalizacja

Storkówko położone jest w południowo-zachodniej części gminy, przy lokalnej drodze z Małkocina do Łęczycy, w odległości ca 1 km na południe od trasy Szczecin - Chociwel. Po stronie północno-wschodniej wieś sąsiaduje z Łęczycą (odległość ca 2, 5 km), po północnej z Parlinem (3 km), a po południowo-zachodniej z Małkocinem (3 km). Bezpośrednie otoczenie wsi bezleśne, wykorzystywane rolniczo; teren lekko pofałdowany (wys. ca 55-61 m n.p.m.). Bezpośrednio po północnej stronie strefy zabudowy przebiega linia kolejowa Stargard Szczeciński – Ińsko.

6) Historia (zarys)

Storkówko wzmiankowane jest w źródłach po raz pierwszy w 1491 r., w kontekście patronatu rodziny von Schmiedeberg nad miejscowym kościołem. W 1604 r. na mocy listu lennego książe Barnim XIII oddał wieś rodowi von Mildenitz. W 1699 r. nastąpił podział majątku na części „A” – należąca do rodziny von Weyher i „B” – w posiadaniu von Vossbergów (ich część w 1728 r. przejęli bracia Georg i Adam von Weyher). Od 1794 r. do 1892 r. obie części majątku (ok. 530 ha) należały do rodziny Quandt, później do rodzin Haken i (od lat 30-tych XX w.) Schrader. Ok. 1850 r. wybudowano miejscowy kościół. Po II wojnie światowej w zabudowaniach pofolwarcznych funkcjonował PGR.

7) Dane podstawowe

a) Ludność

- 1988 r. – 357 osób
- 2002 r. – 366 osób

b) Gęstość zaludnienia – 25,9 osób/km²

c) Powierzchnia ogólna obrębu – 1413 ha; 100,0%

w tym: użytki rolne – 1133 ha; 80,2%

tereny leśne – 159 ha; 11,3%

tereny zurbanizowane – 77 ha; 5,4%

w tym: tereny mieszkaniowe – 15 ha; 1,1%

d) Struktura władania gruntami:

- Skarb Państwa – 1393 ha; 98,6%
- Grunty komunalne – 2 ha; 0,1%
- Gospodarstwa rolne – 3 ha; 0,2%
- Pozostałe indywidualne – 15 ha; 1,1%

e) Liczba gospodarstw rolnych – 2

f) Liczba podmiotów gospodarczych – 10

g) Charakter wsi

Osada pofolwarczna (podwórze, kolonia mieszkalna).

8) Elementy funkcjonalne

a) Obiekty sakralne – kościół filialny p.w. Św. Stanisława BM, wybudowany w 1850 r.; świątynia neoromańska, salowa, murowana, z kamienia łamanego z wieżą w górnej części drewnianą.

b) Nekropolie – cmentarz przykościelny o pow. około 0,08 h, nieczynny, od frontu wygradzony kamiennym murem, obsadzony jesionami i kasztanowcami; nagrobki usunięte.

c) Obiekty folwarczne

- Folwarki – dwa podwórze gospodarcze; w starym podwórzu (powstałym w końcu XVII w. i rozbudowanym w latach 70-tych XIX w. aż po lata 10-te XX w.) w pierwotnym stanie zachowały się: gołębnik i magazyn zbożowy; z okresu po 1945 r. pochodzą wybudowane w odległym o około 300 m (na wschód) od pierwotnego dziedzińca nowe budynki gospodarcze dawnego PGR (inwentarskie, silosy i stodoła);

- Kolonia mieszkalna dla pracowników rolnych – główny kompleks osady kolonijnej znajduje się w południowej części wsi; po zachodniej stronie drogi postawiono ceglane czworaki pochodzące z pocz. XX w., zaś po stronie wschodniej – zabudowania mieszkalne dla pracowników PGR, powstałe współcześnie; współczesne pochodzenie mają także zaadoptowane z byłych owczarni sześciorniki usytuowane w południowo-zachodniej części wsi;

d) Założenia dworsko-parkowe – dwór – obiekt jednokondygnacyjny o konstrukcji szachulcowej pochodzi XVIII w., usytuowany w południowo-wschodniej części dawnego majątku.

9) Zieleń komponowana

- Park podworski w założeniu dworsko-parkowym, zlokalizowany w południowo-wschodniej części dawnego majątku, o pow. 2,4 ha; powstały w poł. XIX w, o cechach naturalistycznych; w drzewostanie występują 24 gatunki drzew liściastych (w tym: dęby, buki, graby, klony, jesiony i inne); znajdują się tu dęby o obwodzie pnia 350-570 cm i lipa o obwodzie 340 cm; wiek drzew 140-150 lat; ciągi alejowe w zaniku.

10) Układ przestrzenny wsi

Lokacyjny	Późniejsze	Współczesny
Owalnica	Folwark z kolonią mieszkalną	Osada pofolwarczna

11) Wytyczne konserwatorskie – strefy ochrony

a) Strefa ścisłej ochrony „A”:

- Kościół wraz z terenem dawnego cmentarza przykościelnego w granicach ogrodzenia;
- Zespół dworsko-parkowy (park dworski wpisany do rejestru zabytków nr 1518) w granicach działek nr 15/12 i 15/13.

12) Obiekty o wartościach kulturowych

Obiekt (funkcja pierwotna)	Adres	Materiał	Datowanie	Ochrona konserwatorska	Dokumentacja
Kościół		Murowany	1850 r.	Do wpisu do rejestru	+
Dwór		Ryglowy murowany	XVIII/XIX, XX w.	Ewidencja	+
Spichlerz	Folwark	Murowany	XIX/XX w.	Ewidencja	+
Gołębnik	Folwark	Murowany	XIX/XX w.	Ewidencja	+

Aktualizacja wg Gminnej Ewidencji Zabytków – czerwiec 2019 r. (GEZ)

Obiekt	Adres	Nr ewidencyjny działki	Uwagi
Cmentarz przykościelny		20/2	ewidencja
Gołębnik		15/19	ewidencja
Kościół		20/2	ewidencja
Budynek mieszkalny	6		ewidencja
Magazyn		15/19	ewidencja
stodoła w zespole folwarcznym			ewidencja
Obora w zespole folwarcznym			ewidencja
Stacja transformatorowa		13/2	ewidencja
Park podworski		15/13	rejestr
Szkoła (obecnie dom mieszkalny)	4		
Dwór		15/12	
Obsadzenia 1		22	
Obsadzenia 2		22/2	
zespół folwarczny			ewidencja

13) Postulowane programy badawcze, dokumentacje

- Dwór – karta ewidencyjna

14) Wartości archeologiczne miejscowości

Na obszarze miejscowości zarejestrowano 7 stanowisk archeologicznych, na których stwierdzono 10 pozostałości osadniczych z następujących okresów chronologicznych:

- Okres neolitu – 2 ślady osadnicze
- Epoka brązu – 1 osada
- Okres starożytny – 1 ślad osadniczy
– 1 punkt osadniczy
- Okres wczesnośredniowieczny – 1 ślad osadniczy
– 3 osady
- Okres średniowieczny – 1 ślad osadniczy

15.16. TOLCZ

- 1) Nazwa miejscowości: TOLCZ
- 2) Nazwy dawne: TOLZ (do 1945 r.)
- 3) Pierwsza wzmianka: 1324 r.
- 4) Pierwotna własność: rycerska
- 5) Lokalizacja

Tolcz położony jest na północnym krańcu gminy, przy skrzyżowaniu lokalnych dróg z Łęczycy do Białunia i ze Starej Dąbrowy do Maszewa. Po stronie północno-wschodniej wieś sąsiaduje z Sokolnikami (odległość ca 2 km) , po południowo-wschodniej z Białuniem (2 km), po południowej z Łęczyną (2 km) i po południowo-zachodniej z Łęczówką (2 km). Bezpośrednie otoczenie wsi bezleśne, wykorzystywane rolniczo (po wschodniej stronie wsi głównie łąki i pastwiska); teren lekko pofałdowany (wys. ca 59-65 m n.p.m.). Bezpośrednio po wschodniej stronie strefy zabudowy przepływa Biały Potok.

6) Historia (zarys)

Tolcz jest wsią o metryce późnośredniowiecznej. Z końca XV w. pochodzi miejscowy kościół kamienny, ufundowany – zapewne – przez rodzinę von Wedel, w rękach której – jako lenno – osada pozostawała aż do 1782 r. (do śmierci Juliusa Heinricha Ernsta von Wedel). W latach 1782 – 1828 r. miejscowy majątek (areal ok. 450 ha) był w posiadaniu rodziny von Werner, później aż do czasów II wojny światowej rodu von Schöning (to oni w 1835 r. wybudowali tu dwór). W 1859 r. we wsi mieszkało 197 osób, a w 1925 r. 218. W latach 20-tych XX w. zabudowa Tolcza składała się z 23 budynków mieszkalnych i 40 gospodarczych. Po II wojnie światowej w zabudowaniach pofolwarcznych funkcjonował PGR.

7) Dane podstawowe

a) Ludność

- 1988 r. – 117 osób
- 2002 r. – 115 osób

b) Gęstość zaludnienia – 20,4 osób/km²

c) Powierzchnia ogólna obrębu – 564 ha; 100,0%

- w tym: użytki rolne – 499 ha; 88,5%
- tereny leśne – 26 ha; 4,6%
- tereny zurbanizowane – 19 ha; 3,4%
- w tym: tereny mieszkaniowe – 8 ha; 1,4%

d) Struktura władania gruntami:

- Skarb Państwa – 427 ha; 75,7%
- Grunty komunalne – 1 ha; 0,2%
- Gospodarstwa rolne – 132 ha; 23,4%
- Pozostałe indywidualne – 4 ha; 0,7%

e) Liczba gospodarstw rolnych – 13

f) Liczba podmiotów gospodarczych – 1

g) Charakter wsi

Wieś zagrodowa (chłopska) i zespół pofolwarczny z kolonią mieszkalną dla pracowników rolnych.

8) Elementy funkcjonalne

a) **Obiekty sakralne** – kościół filialny p.w. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy, zbudowany w XV w. z kamienia, późnogotycki; świątynia salowa, bez wyodrębnionego prezbiterium, z drewnianą wieżą wybudowaną w XIX w.; zachowany ostrołukowy portal po zachodniej stronie świątyni.

b) **Nekropolie** – cmentarz przykościelny o pow. 0,14 h, ogrodzony kamiennym murem; nagrobki usunięto w latach 60-tych XX w.; na obrzeżach działki nasadzenia kasztanowców i brzoź;

c) Obiekty folwarczne

- Folwark – rozwijał się od końca XVII w.; w XIX w. powstały na południowym krańcu wsi obiekty folwarczne budowane z kamienia, a później murowane z cegły ceramicznej; w dobrym stanie zachowały się pochodzące z końca XIX w.: stajnia koni wyjazdowych, obora i chlewnia; pochodząca z tego okresu owczarnia jest w

znacznym stopniu zniszczona;

- Kolonia dla robotników rolnych – ulokowana w bezpośrednim sąsiedztwie podwórza folwarcznego, po zachodniej stronie drogi głównej, składa się z czworaków i dwojaków powstałych na przełomie XIX/XX w.

d) Założenia dworsko-parkowe – dwór – ulokowany po południowej stronie dziedzica folwarcznego, powstał w 1835 r. (o cechach eklektycznych), częściowo przebudowany w 1926 r.; dwukondygnacyjny obiekt z trzykondygnacyjną wieżą, stanowi ruinę.

9) Zielen komponowana

- Park podworski o pow. około 3,7 ha, krajobrazowy o cechach naturalistycznych, powstał na początku XIX w. (po wybudowaniu budynku dworskiego) po południowo-wschodniej stronie podwórza folwarcznego; z licznych gatunków drzew liściastych dominują dęby, buki, lipy i graby oraz pojedyncze platany; wiek drzew 80-180 lat; wyróżniają się buki o obwodzie 300-380 cm, dęby – 270 cm – 310 cm i platany o obwodzie do 280 cm; teren parku jest silnie zakrzewiony z zanikłymi alejami spacerowymi.

10) Układ przestrzenny wsi

Lokacyjny	Późniejsze	Współczesny
Ulicowy (?)	Ulicowy	Ulicowy

11) Wytyczne konserwatorskie – strefy ochrony

a) Strefa ścisłej ochrony „A”:

- Kościół wraz z terenem dawnego cmentarza przykościelnego w granicach ogrodzenia posesji;
- Zespół dworsko-parkowy wraz z małym dziedzińcem folwarcznym (dwór wpisany do rejestru zabytków nr 1056, park dworski wraz z małym dziedzińcem folwarcznym nr 1371) w granicach działek nr 88/1 i 88/9.

12) Obiekty o wartościach kulturowych

Obiekt (funkcja pierwotna)	Adres	Materiał	Datowanie	Ochrona konserwatorska	Dokumentacja
Kościół		Murowany	XV w., XIX w.	Do wpisu do rejestru 1722	+
Dwór (ruina)		Murowany	1835 r., 1926 r.	Nr rejestru 1495	+
Stajnia koni wyjazdowych-magazyn	Folwark	Murowana	1916 r.	Ewidencja	+
Dom	Nr 11	Murowany	1 ćw. XX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 13	Murowany	1878 r.	Ewidencja	-
Dom	Nr 17	Murowany	XIX/XX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 20	Ryglowo murowany /	Poł. XIX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 22	Ryglowo murowany /	Poł. XIX w.	Ewidencja	+
Dom	Nr 23	Murowany	Koniec XIX w.	Ewidencja	+

Aktualizacja wg Gminnej Ewidencji Zabytków – czerwiec 2019 r. (GEZ)

Obiekt	Adres	Nr ewidencyjny działki	Uwagi
Obora		94	ewidencja
Owczarnia-obora		94	ewidencja
Stajnia koni roboczych/wyjazdowych		94	ewidencja
Starodrzew		95	
Park dworski		88/9	rejestr
cmentarz przykościelny		17	rejestr
Dwór			rejestr
kościół			rejestr
Budynek inwentarsko-mieszkalny	4		
Budynek mieszkalny	11		
Budynek mieszkalny	13		
zespół folwarczny			ewidencja
Budynek mieszkalny	17		
Budynek mieszkalny	20		
Budynek mieszkalny	21		
Budynek mieszkalny	22		
Budynek mieszkalny	23		

13) Wartości archeologiczne miejscowości

Na obszarze miejscowości zarejestrowano 9 stanowisk archeologicznych, na których stwierdzono 10 pozostałości osadniczych z następujących okresów chronologicznych:

- Okres neolitu – 1 ślad osadniczy
– 1 cmentarzysko
- Epoka brązu – 1 ślad osadniczy
- Okres starożytny – 2 ślady osadnicze
- Okres wczesnośredniowieczny – 1 ślad osadniczy
- Okres średniowieczny – 3 ślady osadnicze
– 1 punkt osadniczy

15.17. WIRY

- 1) Nazwa miejscowości: **WIRY**
- 2) Nazwy dawne: **VIEREN (do 1945 r.)**
- 3) Pierwsza wzmianka: **II poł. XIX w.**
- 4) Pierwotna własność: **chłopska**
- 5) Lokalizacja

Wiry położone są na północno-wschodnim krańcu gminy, przy lokalnej drodze z Chlebówka do Kłodnik, w odległości ca 3 km na północny-wschód od Chlebówka. Od północnego-zachodu

osada ta sąsiaduje z Kłodnikami (odległość ca 1 km), od północnego-wschodu z Kanią (ca 3 km), a od południowego-wschodu z Chlebowem (ca 3 km). Bezpośrednie otoczenie wsi bezleśne, wykorzystywane rolniczo; teren płaski (wys. Ca 71-73 m n.p.m.).

6) Historia (zarys)

Wiry jako odrębna miejscowość powstały najprawdopodobniej w 2. Połowie XIX w. w wyniku parcelacji części gruntów majątku w Chlebówku lub – co mniej prawdopodobne – w Chlebowie. W 1939 r. znajdowały się tu 4 gospodarstwa o areale od 27 do 45 ha.

7) Elementy funkcjonalne

Na terenie osady znajdują się:

- 5 zagród chłopskich, trzy i czterobudynkowych, średnio i pełnorolnych, zbudowanych z cegły ceramicznej; osada stanowi luźny układ przestrzenny.
- Zieleń przydomowa – przed wjazdami do zagród znajdują się pojedyncze, wyjątkowo okazałe dęby

8) Wytyczne konserwatorskie –

Aktualizacja wg Gminnej Ewidencji Zabytków – czerwiec 2019 r. (GEZ) – Chałupa lokalizacja Wiry 21

15.18. ZAŁĘCZE

1) Nazwa miejscowości: **ZAŁĘCZE**

2) Nazwy dawne: **LENZ GUT D (do 1945 r.)**

3) Pierwsza wzmianka: **1734 r.**

4) Pierwotna własność: **rycerska**

5) Lokalizacja

Załącze położone jest w środkowej części gminy, bezpośrednio po północnej stronie drogi krajowej nr 142 Szczecin – Chociwel, w odległości ca 3, 5 km na północny-zachód od Starej Dąbrowy. Od północnego-zachodu osada sąsiaduje bezpośrednio z Łęczycą, od północnego-wschodu z Łęczyną (odległość ca 2 km), od południa z Moskorzem (ca 1,5 km) i od południowego-zachodu ze Storkówkiem (ca 2,5 km). Bezpośrednie otoczenie wsi bezleśne, wykorzystywane rolniczo; teren płaski (wys. ca 60 m n.p.m.).

6) Historia (zarys)

Załącze – jako odrębny folwark - utworzone zostało w 1734 r. z części „D” majątku w Łęczycy. Na przestrzeni 200 lat wielokrotnie zmieniali się właściciele tych dóbr (areal ok. 180 ha), m. in. rodziny von Osten, Bernhardt, Tetzlaw, Seiler, Koch. Bezpośrednio przed II wojną światową majątek był w posiadaniu Augusta Woltere. Po 1945 r. w zabudowaniach pofolwarcznych funkcjonował PGR.

7) Charakter wsi

Wieś folwarczna z kolonią mieszkalną dla pracowników rolnych.

8) Elementy funkcjonalne

a) Obiekty folwarczne

- Folwark – Załącze jako odrębny folwark powstało w 1734 r. z części majątku z pobliskiej Łęczycy; stara historyczna zabudowa dawnego folwarku uległa, w okresie od początku do końca lat 20-tych XX w., całkowitej wymianie – większość pochodzących z tego okresu obiektów wykazuje daleko idącą dewaloryzację i zły stan techniczny; w latach 70-tych XX w. zespół folwarczny został wzbogacony o nowe obiekty inwentarskie (PGR);

- Kolonia pracowników rolnych – wraz z nową strukturą zabudowy folwarcznej powstała na osi osady północ – południe, po wschodniej stronie głównej drogi zabudowa jednokondygnacyjnych dwojaków zbudowanych z cegły wapiennej; w latach 70-tych XX w. wybudowano, na południe od folwarku, kolonię dwukondygnacyjnych bloków mieszkalnych dla pracowników byłego PGR..
- b) **Założenia dworsko-parkowe** – pałac powstały w latach 20-tych X w. stanowi dwukondygnacyjny obiekt w stylu eklektycznym z elementami neogotyckimi; został wzniesiony równolegle w czasie z nowo wznoszonymi obiektami inwentarskimi po wschodniej stronie głównej drogi, na południe od pofolwarcznego dziedzińca.

9) Zieleń komponowana

- Park podworski powstały na początku lat 20-tych XX w.(na południe od pałacu) został w większości zlikwidowany (na jego południowym skraju pozostało kilka starych lip); resztę parku rozparcelowano na ogródki dla pracowników byłego PGR.

10) Układ przestrzenny wsi

Lokacyjny	Późniejsze	Współczesny
Folwark	Folwark z kolonią mieszkalną	Osada pofolwarczna

11) Obiekty o wartościach kulturowych

Obiekt (funkcja pierwotna)	Adres	Materiał	Datowanie	Ochrona konserwatorska	Dokumentacja
Pałac (dwór i zespół)	dz. nr 305/15	Murowany	1 ćw. XX w.	Ewidencja	+

15.19. STARGARDZKA KOLEJ DOJAZDOWA

1) Historia

W 1893 r. powstała inicjatywa budowy kolei wąskotorowej Stargard – Ińsko, w listopadzie zarejestrowano Akcyjne Towarzystwo Stargardzkiej Kolejki Wąskotorowej (*Aktien Gesellschaft saatziger Kleinbahn*).

Prace projektowe i wykonawstwo prowadziła firma Lenz i Spółka.

W 1894 r. gotowe były projekty linii relacji:

- Stargard – Kania i dalej do granicy powiatu z możliwością przedłużenia do Dobrej;
- Stara Dąbrowa – Ińsko – Studnica, Ziemsko i dalej do Drawska.

Wiosną 1894 r. przeprowadzono pierwsze prace ziemne związane z budową torowiska.

Koleje wąskotorowe były środkiem lokalnej komunikacji i transportu związanego z obsługą zaplecza rolniczego przemysłu. Posiadały stacje styczne z kolejami normalnotorowymi (szerokość toru 1435 mm). Linie wąskotorowe relacji Stargard – Stara Dąbrowa – Trąbki – Ińsko i Stara Dąbrowa – Dobra stanowią pierwsze koleje tego typu uruchomione na Pomorzu Zachodnim.

2) Uruchomienie linii, szerokość toru, długość odcinka

- 14 stycznia 1895 r. Stargard – Stara Dąbrowa – Trąbki – Ińsko (1000 mm), 55 km;
- 12 maja 1895 r. Stara Dąbrowa – Kania (1000 mm), 14 km;
- 1 listopada 1895 r. Kania – Dobra Nowogardzka (1000 mm), 10 km;

3) Wytyczne konserwatorskie – strefy ochrony

a) Strefa ścisłej ochrony „A”:

- Linia kolei wąskotorowej na odcinkach: Stargard Szczeciński – Stara Dąbrowa – Trąbki – Kozy Pomorskie – Ińsko – Dobrzany oraz Stara Dąbrowa – Dobra Nowogardzka wraz z zespołami budynków stacyjnych i obiektami inżynierskimi

- (mosty, przepusty) w trakcie wpisu do rejestru zabytków;
- granica wpisu do rejestru zabytków, a tym samym strefy ochrony konserwatorskiej obejmuje wszystkie grunty PKP związane z przebiegiem przedmiotowych linii kolejowych;
- w granicach gminy Stara Dąbrowa ochroną objęte będą odcinki linii kolejowych wraz ze wszystkimi budowlami inżynierskimi (mosty, przepusty).

16. FINANSOWANIE ZADAŃ ROZWOJOWYCH ZE ŚRODKÓW UNII EUROPEJSKIEJ W LATACH 2004-2006

Polska, po przystąpieniu do Unii Europejskiej w maju 2004 r., będzie jednym z najsłabiej rozwiniętych obszarów Wspólnoty i będzie wymagała podjęcia działań zmierzających do zmniejszenia istniejących różnic w poziomie rozwoju między najsłabiej i najmocniej rozwiniętymi regionami Wspólnoty oraz zwiększających spójność całego terytorium UE. Polska będzie w związku z tym uczestniczyć w Europejskiej Polityce Regionalnej, a całe jej terytorium zostanie zaliczone do obszarów Celu 1, tj. obszarów opóźnionych w rozwoju, w których średni poziom PKB na mieszkańca jest niższy od 75% średniej dla UE. Instrumentami realizacji polityki regionalnej UE są m.in. Fundusze Strukturalne (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego – ERDF, Europejski Fundusz Społeczny – ESF, Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej Sekcja Orientacji – EAGGF oraz Finansowany Instrument Orientacji Rybołówstwa – FIFG), a także środki z Funduszu Spójności i Europejskiego Banku Inwestycyjnego.

Środki z Funduszy Strukturalnych podlegają programowaniu, zgodnie z zasadami określonymi przez UE⁴² i ich wydatkowanie poprzedzone jest przygotowaniem szeregu dokumentów strategicznych, określających kierunki wydatkowania środków, priorytety rozwoju, przewidywane efekty ich realizacji i ich wpływ na poprawę spójności społeczno-gospodarczej. Dokumentem, który stanowi punkt wyjścia do negocjowania z Komisją Europejską kierunków i celów polityki rozwoju regionalnego w Polsce oraz wysokości wsparcia ze strony UE jest *Narodowy Plan Rozwoju 2004-2006*⁴³ (NPR). Dokument ten określa najważniejsze działania strukturalne, które Polska, będąc członkiem UE, zamierza uruchomić w latach 2004-2006 przy wykorzystaniu środków wsparcia UE, aby zapewnić warunki sprzyjające długotrwałemu wzrostowi gospodarczemu i podniesieniu poziomu życia mieszkańców.

Narodowy Plan Rozwoju będzie służył jako podstawa do negocjacji z Komisją Europejską *Podstaw Wsparcia Wspólnoty (Community Support Framework – CSF)* dla Polski, które określą wielkość pomocy z Funduszy Strukturalnych przyznanej Polsce jako państwu członkowskiemu przez Unię Europejską na realizację celów wytyczonych w NPR oraz wielkość środków krajowych przeznaczonych na współfinansowanie działań strukturalnych. NPR w szerszym ujęciu obejmować ma wszystkie aspekty rozwoju kraju również te, które nie mogą uzyskać współfinansowania funduszy europejskich, lub których współfinansowanie pochodzi z innych źródeł pomocy zagranicznej (np. Europejski Bank Inwestycyjny).

Wdrażanie Podstaw Wsparcia Wspólnoty odbywać się będzie poprzez sześć sektorowych programów operacyjnych (SPO):

15. SPO *Wzrost konkurencyjności gospodarki* (finansowany przez ERDF),
 16. SPO *Rozwój zasobów ludzkich* (finansowany ze środków ESF),
 17. SPO *Transport i gospodarka morska* (finansowany z ERDF),
- SPO *Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich* (finansowany z EAGGF),
 - SPO *Rybołówstwo i przetwórstwo ryb* (finansowany z FIFG) oraz
 - *Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego* (wraz z 16 komponentami wojewódzkimi), którego finansowanie pochodzić będzie z ERDF i ESF.

⁴² Rozporządzenie Rady z 21 czerwca 1999 r. wprowadzające ogólne przepisy dotyczące Funduszy Strukturalnych (1260/99/WE).

⁴³ Narodowy Plan Rozwoju 2004-2006 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 14 stycznia 2003 r.

PROGRAMY TE DEFINIUJĄ SZCZEGÓŁOWO PRIORYTETY I DZIAŁANIA, KTÓRYCH REALIZACJA BĘDZIE WSPÓLFINANSOWANA Z FUNDUSZY STRUKTURALNYCH, JAK RÓWNIEŻ KRYTERIA I WARUNKI PRZYZNAWANIA POMOCY, A TAKŻE PODMIOTY UPRAWNIONE DO UBIEGANIA SIĘ O PRZYZNIANIE WSPARCIA.

SAMORZĄD GMINY STARA DĄBROWA ORAZ PODMIOTY UPRAWNIONE, LOKALIZOWANE NA TERENIE GMINY BĘDĄ MOGLY UBIEGAĆ SIĘ O WSPARCIE PRZED W SZYBOKIM W RAMACH NASTĘPUJĄCYCH PROGRAMÓW OPERACYJNYCH: ZINTEGROWANEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO ROZWOJU REGIONALNEGO 2004-2006, A TAKŻE SPO RESTRUKTURYZACJA I MODERNIZACJA SEKTORA ŻYWNOŚCIOWEGO I ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH.

ZINTEGROWANY PROGRAM OPERACYJNY ROZWOJU REGIONALNEGO 2004-2006, OBEJMUJE TRZY PRIORYTETY ROZWOJU:

- 1) **Priorytet 1. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności województ;** priorytet finansowany z ERDF, ukierunkowany jest na wsparcie regionalnej infrastruktury technicznej (w tym infrastruktury społeczeństwa informacyjnego) i społecznej mającej decydujące znaczenie dla perspektyw rozwojowych województwa w Unii Europejskiej;
- 2) **Priorytet 2. Wzmocnienie regionalnej bazy ekonomicznej oraz zasobów ludzkich,** w ramach którego skoncentrowane są działania współfinansowane z ERDF oraz ESF ukierunkowane na wspomaganie procesu dostosowawczego regionalnych zasobów ludzkich do wymogów europejskiego rynku pracy oraz powstawanie i rozwój lokalnych mikroprzedsiębiorstw, współpracy regionalnych instytucji akademickich i naukowo-badawczych ze światem biznesu oraz wsparcie dla rozwoju turystyki;
- 3) **Priorytet 3. Rozwój lokalny,** współfinansowany z ERDF, ukierunkowany na wspomaganie procesu restrukturyzacyjnego rozwoju lokalnego poprzez wsparcie lokalnych projektów z zakresu infrastruktury technicznej związanej z rolnictwem, infrastruktury społecznej oraz infrastruktury służącej działalności gospodarczej oraz rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich i przemysłowych, jak również rewitalizacji obiektów i terenów porzemysłowych i powojskowych.

W **Priorytecie 1** realizowane będą następujące działania:

1) **Modernizacja i rozbudowa regionalnego układu drogowego**

Dla realizacji celów działania podstawowe znaczenie będą miały projekty polegające na:

- poprawie jakości dróg na wybranych odcinkach pomiędzy centrami gospodarczymi a pozostałymi obszarami województw,
- poprawie jakości dróg na wybranych odcinkach zwiększających dostępność do krajowych sieci,
- poprawie dostępności do portów morskich, portów rybackich, lotnisk o znaczeniu regionalnym, stacji kolejowych i innych obiektów transportu publicznego,
- budowie i modernizacji mostów, wiaduktów, obwodnic miast,
- wzmocnieniu nawierzchni regionalnej sieci dróg celem osiągnięcia standardów UE w zakresie dopuszczalnego nacisku na oś, bezpieczeństwa i ochrony środowiska,
- wykorzystaniu i integracji różnych środków transportu w aglomeracjach miejskich tworzących wydajną sieć komunikacyjną wewnątrz aglomeracji i zwiększających udział transportu zbiorowego (np. tramwajów, kolei dojazdowej) w obsłudze komunikacyjnej miast,
- rozbudowie i racjonalizacji zintegrowanych systemów transportu publicznego, w tym

rozwiązań sterowania ruchem (zielone fale dla transportu miejskiego), w miastach powyżej 50 tys. mieszkańców,

- poprawie dostępności do istniejących i planowanych obiektów przemysłowych,
- odciążeniu układów komunikacyjnych miast, w szczególności ich gospodarczych i zabytkowych centrów.

2) **Infrastruktura ochrony środowiska**

W ramach działania wsparcie będą mogły uzyskać następujące typy inwestycji:

- w zakresie ochrony wód powierzchniowych:
 - modernizacja i budowa miejskich systemów wodociągowych oraz zakładów uzdatniania wody,
 - likwidacja niekontrolowanych zrzutów ścieków z miast oraz budowa i modernizacja istniejących systemów kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków o dużej wydajności na terenach miast,
 - budowa i modernizacja wałów przeciwpowodziowych, udostępnienie terenów na poldery oraz ochrona brzegów morskich,
 - budowa i modernizacja niewielkich zbiorników retencyjnych i stopni wodnych, które pozwolą na gospodarcze wykorzystanie rzek (np. turystyka, rekreacja, hydroenergetyka) oraz ochrona środowiska i zmniejszenie zagrożenia powodziowego,
- w zakresie ochrony powietrza:
 - modernizacja i rozbudowa miejskich systemów ciepłowniczych i wyposażenie ich w instalacje do odsiarczania i odpylania spalin,
 - przekształcenie istniejącego systemu opalania (obiekty publiczne) w systemy bardziej przyjazne dla środowiska, w szczególności ograniczenie „niskiej emisji”,
- w zakresie gospodarki odpadami:
 - modernizacja istniejących i rekultywacja nieczynnych składowisk oraz likwidacja dzikich składowisk,
 - wprowadzenie na szeroką skalę recyklingu oraz budowa zakładów unieszkodliwiania,
 - w zakresie wsparcia dla zarządzania ochroną środowiska:
 - budowa baz danych o stanie środowiska,
 - rozwój systemów informacji o środowisku,
 - tworzenie systemów monitoringu środowiska,
 - rozwój z informatyzowanego systemu zarządzania leśnictwem,
- w zakresie pozyskiwania odnawialnych źródeł energii:
 - budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej do produkcji i transportu energii odnawialnej, wytwarzanej z wykorzystaniem źródeł odnawialnych (energii wiatrowej i geotermalnej oraz ogniw słonecznych).

3) **Regionalna infrastruktura badawczo-edukacyjna**

Preferowane będą projekty dotyczące przede wszystkim budowy, rozbudowy i modernizacji oraz wyposażenia istniejących obiektów infrastruktury społeczno-edukacyjnej służącej do prowadzenia działalności dydaktycznej i naukowo-badawczej oraz rozwojowej na poziomie wyższym. W szczególności działanie to dotyczy:

- pomieszczeń dydaktycznych,
- bibliotek,
- laboratoriów oraz innych obiektów służących prowadzeniu działalności naukowej i badawczej,
- kampusów.
- regionalnych, krajowych i międzynarodowych instytucji pośredniczących między sferą B+R i gospodarką.

4) **Zachowanie i odbudowa dziedzictwa kulturowego**

W ramach działania wspierane będą obiekty o podstawowym znaczeniu dla kultury regionalnej

i narodowej. Realizowane projekty mają na celu renowację i efektywne wykorzystanie obiektów zaliczanych do dziedzictwa kulturowego, restaurację i przebudowę zabytkowych budynków oraz ich adaptację do celów kulturalnych i rekreacyjnych, adaptację dodatkowych pomieszczeń dla odwiedzających, przygotowanie i modernizację infrastruktury otoczenia oraz remonty i naprawy zabytkowych budowli. Ponadto w ramach działania wsparcie będą mogły uzyskać projekty z zakresu renowacji obiektów, tj. muzea, galerie, centra i domy kultury, opery, teatry i sale widowiskowe oraz inne obiekty o charakterze zabytkowym, w tym obiekty sakralne, a także budynki i zbiory ruchome, projekty z zakresu adaptacji terenów publicznego użytku, infrastruktury otoczenia, jak też komplementarne działania przyczyniające się do przekształcenia obiektów zabytkowych w atrakcje turystyczne.

5) Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego

Projekty w ramach działania dotyczyć będą następujących sfer:

- regionalnych i lokalnych projektów rozbudowy sieci infrastruktury informacyjnej, realizowanych w powiązaniu z przedsięwzięciami o charakterze krajowym i regionalnym,
- upowszechnienia stosowania technik społeczeństwa informacyjnego w pracy instytucji publicznych (placówkach naukowo-badawczych, ochrony zdrowia, edukacji, kultury, e-ryнку pracy, itp.), szczególna uwaga zostanie poświęcona terenom wiejskim i małym miastom,
- wykorzystania technologii społeczeństwa informacyjnego do działań administracji samorządowej, w szczególności do modernizacji infrastruktury informatycznej, elektronicznego obiegu dokumentów, archiwizacji dokumentów i rozwoju elektronicznych usług dla ludności,
- promowania rozwiązań techniczno-organizacyjnych z zakresu nowych technologii komunikacyjnych do działań samorządowej administracji publicznej,
- zapewnienia dostępu do internetu w miejscach publicznych (m.in. biblioteki, domy i centra kultury),
- internetowego kojarzenia partnerów realizujących przedsięwzięcia innowacyjne.

6) Rozwój transportu miejskiego w aglomeracjach

Priorytet 2 realizowany będzie przez następujące działania:

1) Rozwój zawodowy dostosowujący zasoby ludzkie do potrzeb regionalnego rynku pracy

W ramach działania wsparcie z zasobów ESF oraz krajowych środków publicznych udzielane będzie w formie dotacji na realizację przedsięwzięć edukacyjnych. Przedsięwzięcia te dotyczyć mogą:

- szkoleń w zakresie podwyższania kwalifikacji zawodowych w dziedzinach najbardziej istotnych z punktu widzenia rozwoju i restrukturyzacji regionu,
- szkoleń osób dorosłych w zakresie języków obcych oraz wykorzystania technik informacyjnych w miejscu pracy, w zawodach zdefiniowanych w regionie jako najbardziej pożądane,
- programów uzupełniających szkół ponadgimnazjalnych,
- praktyk zawodowych – krajowych i zagranicznych, ułatwiających nabycie praktycznych umiejętności związanych z wyuczonym zawodem przez studentów i absolwentów szkół średnich i wyższych,
- stypendiów na kontynuowanie nauki przez najlepszych absolwentów szkół średnich i studentów, zwłaszcza zamieszkałych na obszarach wiejskich i innych obszarach zagrożonych marginalizacją społeczną,
- stypendiów dla absolwentów szkół wyższych, kontynuujących naukę na studiach doktoranckich, którzy deklarują chęć pracy w regionie,
- usług doradczych wspomagających kształtowanie kariery zawodowej.

Pomoc w ramach działania będzie przeznaczona dla następujących grup docelowych:

- uczniów szkół ponadgimnazjalnych, zwłaszcza zamieszkałych na obszarach wiejskich,
- absolwentów szkół średnich i studentów, szczególnie tych pochodzących z obszarów wiejskich
- absolwentów szkół wyższych, kontynuujących naukę na studiach doktoranckich,
- dorosłych chcących doskonalić swoje kwalifikacje zawodowe.

2) **Reorientacja zawodowa**

Projekty realizowane w ramach działania skupiać się będą na osobach zagrożonych utratą zatrudnienia. Dostarczanie pomocy grupom docelowym będzie odbywało się poprzez udzielanie dotacji przeznaczonych dla wyspecjalizowanych instytucji m.in. na:

- szkolenia i kursy w zakresie zmian kwalifikacji zawodowych,
- staże związane z programem przekwalifikowania,
- subsydiowanie miejsc pracy,
- usługi doradcze w zakresie wyboru nowego zawodu i osiągnięcia nowych kwalifikacji i umiejętności.

Jednocześnie, w ramach działania wspomagana będzie budowa systemu identyfikacji i informacji o osobach, które należy poddać reorientacji zawodowej, w szczególności dotyczy rolników i ich rodzin.

3) **Rozwój kadr regionalnej gospodarki**

Projekty koncentrować się będą na dostosowaniu kwalifikacji pracowników firm i przedsiębiorstw działających na rynkach lokalnych do potrzeb i kierunków rozwoju regionu. W ramach działania pomoc będzie udzielona w formie dotacji na dofinansowanie szkoleń, staży, kursów, pomocy doradczej w zakresie marketingu, zarządzania oraz specjalistyczne kursy związane z prowadzoną działalnością.

4) **Regionalne Strategie Innowacyjne**

Wsparcie w ramach działania udzielane będzie w formie dotacji na realizację przedsięwzięć wynikających z postanowień Regionalnych Strategii Innowacyjnych, mających na celu tworzenie sprawnego i „naturalnego” systemu powiązań instytucjonalnych pomiędzy sektorem badawczo-rozwojowym, przedsiębiorstwami, władzami regionalnymi i lokalnymi oraz instytucjami pośredniczącymi.

5) **Mikroprzedsiębiorstwa**

W ramach tego działania wsparcie z zasobów ERDF i towarzyszącego mu współfinansowania krajowego, będzie udzielane na zintegrowane projekty (*one-stop-shop approach*) uruchomienia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw z obszaru całego kraju. Zasadniczo pomoc będzie udzielana w formie funduszu dotacji:

na współfinansowanie tworzenia i dalszego rozwoju mikroprzedsiębiorstw (budynki, wyposażenie, materiały) poza tradycyjnymi sektorami działalności gospodarczej na obszarach wiejskich, restrukturyzacji przemysłu oraz terenach zdegradowanych, w tym na obszarach rewitalizacji przestrzeni miejskiej,

na usługi doradcze dla rozpoczynających działalność gospodarczą (w tym przygotowanie biznes planów).

6) **Rozwój turystyki**

W ramach tego działania wsparcie z zasobów ERDF i towarzyszącego mu współfinansowania krajowego, będzie udzielane na:

- korzystanie z usług dla sektora turystycznego, w tym MSP (działalność promocyjna i informacyjna, powiązania, konferencje i targi handlowe), w tym: kreacja nowych marek produktów, kampanie reklamowych, strony internetowe wraz z możliwością rezerwacji/zakupu usług turystycznych, itp., doradztwo przy ewentualnym tworzeniu struktury konsorcyjnej,
- inwestycje materialne w sektorze turystyki (budowa, rozbudowa, adaptacja i modernizacja

obiektów turystycznych), w tym:

- infrastruktura służąca rozwojowi aktywnych form wypoczynku, w tym baza sportowo-rekreacyjna (kryte kąpieliska z basenami termalnymi, lodowiska, sale do ćwiczeń i treningu, ścieżki zdrowia, szlaki turystyczne, narciarskie trasy zjazdowe i biegowe, ośrodki jeździeckie, pola golfowe, kluby rekreacyjne),
- infrastruktura na obszarach chronionych i w ich sąsiedztwie,
- infrastruktura kultury (zaplecze kulturalne i rozrywkowe – sale koncertowe i wystawowe, amfiteatry, kluby rozrywkowe),
- infrastruktura informacyjno-recepcyjna (centra i punkty informacji turystycznej, banki danych, nowoczesne rozwiązania medialne itp.), zwłaszcza noclegowa (szczególnie rozbudowa, adaptacja i modernizacja istniejących obiektów noclegowych),
- inwestycje przystosowujące obiekty dziedzictwa kulturowego dla potrzeb turystyki,
- infrastruktura gmin uzdrowiskowych dla potrzeb turystyki,
- inna infrastruktura (np. parkingi, przystanie jachtowe).

Priorytet 3 obejmuje dwa działania:

1) **Infrastruktura lokalna**

Wsparcie w ramach działania otrzymają projekty zlokalizowane w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich (z wyłączeniem miast powyżej 15 tys. mieszkańców) dotyczące:

- gospodarki wodno-ściekowej, w tym zbiorników wodnych zwiększających lokalny potencjał rozwoju,
- gospodarki odpadami na obszarach małych miast i wsi, likwidacji „dzikich” wysypisk,
- pozyskiwania energii poprzez tworzenie lokalnych systemów odnawialnych źródeł energii (energia słoneczna, energia wiatrowa, wodna, energia organiczna – biomasa),
- lokalnej infrastruktury drogowej (drogi powiatowe i gminne), w tym w szczególności dotyczące poprawy jakości dróg gminnych i powiatowych zwiększających możliwości inwestycji oraz dostępność istniejących zakładów przemysłowych oraz miejsc wydobywania i przetwarzania surowców, w tym lasów, poprawy jakości dróg o znaczeniu turystycznym i rekreacyjnym, w tym poprawa dostępu do obiektów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, kompleksowego uzbrojenia terenu pod nowe inwestycje,
- podstawowej lokalnej infrastruktury społecznej (w tym przede wszystkim szkoły, placówki edukacyjne, obiekty rynku pracy, obiekty kultury oraz służące rozwojowi kultury),
- lokalnej infrastruktury energetycznej (zwłaszcza sieci energetyczne na obszarach wiejskich),
- wdrożenia lokalnych rozwiązań sprzyjających zwiększeniu dostępu mieszkańców do internetu i informacji.

Szczególne znaczenie w sytuacji obszarów restrukturyzowanych ma wsparcie komunalnych przedsięwzięć z zakresu rozwoju potencjału turystycznego. W ramach działania będą mogły uzyskać wsparcie inwestycje materialne w sektorze turystyki (budowa, rozbudowa, adaptacja i modernizacja obiektów turystycznych), zwłaszcza stanowiące element kompleksowych projektów rozwoju lokalnego, z zakresu bazy:

- infrastruktura służąca rozwojowi aktywnych form wypoczynku, w tym baza sportowo-rekreacyjna (kryte kąpieliska z basenami termalnymi, lodowiska, sale do ćwiczeń i treningu, ścieżki zdrowia, szlaki turystyczne, narciarskie trasy zjazdowe i biegowe, ośrodki jeździeckie, pola golfowe, kluby rekreacyjne),
- infrastruktura na obszarach chronionych i w ich sąsiedztwie,
- infrastruktura kultury (zaplecze kulturalne i rozrywkowe – sale koncertowe i wystawowe, amfiteatry, kluby rozrywkowe),
- infrastruktura informacyjno-recepcyjna (centra i punkty informacji turystycznej, banki danych, nowoczesne rozwiązania medialne itp.), zwłaszcza noclegowa (szczególnie

rozbudowa, adaptacja i modernizacja istniejących obiektów noclegowych),

- inwestycje przystosowujące obiekty dziedzictwa kulturowego dla potrzeb turystyki,
- infrastruktura gmin uzdrowiskowych dla potrzeb turystyki,
- inna infrastruktura (np. parkingi, przystanie jachtowe).

2) **Rewitalizacja obszarów zdegradowanych**

Projekty te będą polegały na:

- rewitalizacji społeczno-gospodarczej i odnowie dzielnic mieszkaniowych w miastach,
- rewitalizacji obiektów i terenów poprzemysłowych i powojkowych (dzielnic dotkniętych zjawiskami patologii społecznej).

Uzupełnieniem działań podejmowanych w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego będą działania skierowane do mieszkańców obszarów wiejskich, realizowane w SPO Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i obszarów wiejskich, obejmujące:

Priorytet 1. Wspieranie zmian i dostosowań w rolnictwie, realizowany przez działania:

- Poprawa efektywności ekonomicznej i produktywności gospodarki rolno-żywnościowej – modernizacja gospodarstw rolnych, prowadząca do ich dostosowania do warunków funkcjonowania na jednolitym rynku poprzez poprawę konkurencyjności uwarunkowaną wzrostem jakości produkcji, jej skalą i profilem, obniżeniem kosztów oraz spełnieniem wymogów w zakresie norm higienicznych oraz ochrony środowiska i utrzymania zwierząt.
- Ułatwianie startu młodym rolnikom – pomoc udzielana będzie młodym rolnikom, rozpoczynającym samodzielne prowadzenie gospodarstwa w celu ułatwienia rozpoczęcia działalności i modernizacji przejmowanego gospodarstwa.
- Szkolenia
- Wsparcie doradztwa rolniczego
- Scalanie gruntów
- Gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi – wspierane będą inwestycje z zakresu melioracji szczegółowych i podstawowych.

Priorytet 2. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich

- Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego – wspierane będą projekty związane z tworzeniem oddolnych strategii rozwoju lokalnego oraz realizacją działań inwestycyjnych z zakresu modernizacji i wyposażenia obiektów pełniących funkcje kulturalne, rekreacyjne i sportowe, odnowy obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa wiejskiego regionu i ich adaptacji na cele kulturalne i społeczne, modernizacji przestrzeni publicznej we wsi; wspierane będą także projekty przyczyniające się do rozwoju publicznej infrastruktury związanej z rozwojem funkcji turystycznych wsi oraz działania związane z promocją regionu.
- Rozwój i ulepszanie infrastruktury technicznej związanej z rolnictwem – wspierane będą małe projekty mające na celu polepszenie dostępu przedsiębiorców i wiejskich gospodarstw domowych do infrastruktury technicznej.
- Przywracanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego naturalną katastrofą i/lub pożarem oraz wprowadzenie odpowiednich instrumentów zapobiegawczych.

Priorytet 3. Rozwój i dostosowanie do norm WE przetwórstwa artykułów rolnych

- Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych – realizowane będą projekty związane z modernizacją zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego, prowadzące do ich dostosowania do warunków funkcjonowania na jednolitym rynku poprzez poprawę konkurencyjności uwarunkowaną wzrostem jakości produkcji, jej skalą i profilem, obniżeniem kosztów oraz spełnieniem wymogów w zakresie norm higienicznych, ochrony środowiska i dobrostanu zwierząt.

Celem działań opisanych wyżej, zarówno w ramach Zintegrowanego Programu

Operacyjnego Rozwoju Regionalnego, jak i SPO Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i obszarów wiejskich jest m.in. aktywizacja społeczna i gospodarcza obszarów zagrożonych marginalizacją, w celu umożliwienia im włączenia się w procesy rozwojowe kraju i Europy. Aktywizacja obszarów znajdujących się w najgorszej sytuacji społeczno-ekonomicznej, a do takich zaliczane są obszary wiejskie województwa zachodniopomorskiego, w tym obszar gminy Stara Dąbrowa, obok bezpośredniego wsparcia udzielanego np. na rozwój lokalnej infrastruktury, zasobów ludzkich, alternatywnych miejsc zatrudnienia (np. w sektorze turystyki), jak również działań ukierunkowanych na restrukturyzację i modernizację sektora rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego, będzie promować udział i współpracę partnerów lokalnych, zarówno władz samorządowych, jak i organizacji i związków społecznych, gospodarczych, organizacji pozarządowych i rolników w rozwiązywaniu problemów rozwojowych. Tylko wyzwolenie lokalnego potencjału przedsiębiorczości i zaangażowanie społeczności lokalnych daje szansę przezwyciężenia trudności i właściwego wykorzystania pomocy zewnętrznej.

17.UWAGI KOŃCOWE

Opracowane „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stara Dąbrowa”, zgodnie z obowiązującymi przepisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym nie jest i nie stanowi podstawy do wydawania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Natomiast „Studium ...”, ze względu na unormowania trybu jego uchwalania oraz określenie celu, któremu służy, jest nowym i samodzielnym aktem planistycznym, zawierającym opis lokalnej polityki przestrzennej gminy, która jest podstawą przygotowania i uchwalenia przyszłych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Z racji, że w niniejszym „Studium ...” uwzględniono:

- wymagania ładu przestrzennego;
- wymagania urbanistyki i architektury;
- wymagania ochrony środowiska przyrodniczego;
- wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego;
- wymagania ochrony zdrowia oraz bezpieczeństwa ludzi;
- walory architektoniczne;
- walory krajobrazowe;
- walory ekonomiczne przestrzeni i praw własności;
- potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa.

Wskazuje to, że może być pomocne przy opracowaniu szeregu dokumentów o charakterze strategicznym, programowym, promocyjnym, itd.

Plansza podstawowa „Polityka przestrzennego zagospodarowania gminy” jest ilustracją przyjętych elementów polityki przestrzennej gminy.

18. UZASADNIENIE PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ ORAZ SYNTEZA USTALEŃ ZMIANY STUDIUM

Przyjęte rozwiązania i ustalenia zostały zainicjowane Uchwałą Nr XXXVII/251/2006 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 12 września 2006 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stara Dąbrowa.

- Przedmiotem zmiany jest wprowadzenie funkcji elektrowni wiatrowych zlokalizowanych w obrębach: Kicko, Stara Dąbrowa, Nowa Dąbrowa.
- Strefa oddziaływania hałasowego przedmiotowej elektrowni wiatrowej zachodzi na tereny gmin sąsiednich: Stargard Szczeciński i Marianowo. W związku z tym konieczne jest uruchomienie procedury planistycznej w tych gminach.
- Procedura opracowania zmiany studium spełnia wymogi Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późniejszymi zmianami) oraz Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.
- Energetyka wiatrowa jest jedną z najszybciej rozwijających się branż produkujących zieloną energię elektryczną. Biorąc pod uwagę troskę o środowisko naturalne oraz nasze zobowiązania związane z ratyfikacją Protokołu z Kioto oraz przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, Minister Gospodarki zobowiązał zakłady energetyczne do zakupu energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych. Udział ten zwiększany jest w każdym roku i ma osiągnąć 7,5 % w 2010 roku. W celu ochrony obszarów przyległych w studium zapisano konieczność opracowania planu miejscowego dla obszaru obejmującego teren lokalizacji elektrowni wiatrowych oraz strefę negatywnego oddziaływania elektrowni (40 dcb) na tereny działek sąsiednich gdzie będzie obowiązywał zakaz zabudowy przeznaczonej na stały pobyt ludzi. Lokalizacja farmy wiatrowej będzie miała też wymiar ekonomiczny dla gminy Stara Dąbrowa. Inwestor będzie płacił podatki przez dwudziestoletni okres użytkowania farmy.

Przyjęte rozwiązania w zmianie studium zostało zainicjowane Uchwałą Nr XXIX/208/09 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 5 listopada 2009 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stara Dąbrowa.

- Przedmiotem zmiany studium jest zmiana sposobu zagospodarowania terenów w obrębach Tolcz i Łęczyca wyznaczonego wg załącznika graficznego oraz przeznaczenie tych terenów pod lokalizację elektrowni wiatrowych z infrastrukturą towarzyszącą oraz strefami oddziaływania.
- Procedura opracowania zmiany studium spełnia wymogi Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późniejszymi zmianami) oraz Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.
- Biorąc pod uwagę troskę o środowisko naturalne oraz nasze zobowiązania związane z ratyfikacją Protokołu z KIOTO oraz przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, energetyka wiatrowa jest jedną z najszybciej rozwijających się branż produkujących zieloną energię elektryczną. W celu ochrony obszarów przyległych w studium zapisano konieczność opracowania planu miejscowego dla obszaru obejmującego teren lokalizacji elektrowni wiatrowych wraz ze strefą oddziaływania.

- Lokalizacja farmy wiatrowej będzie miała też wymiar ekonomiczny dla gminy Stara Dąbrowa.
- Lokalizacja elektrowni wiatrowych w obrębie miejscowości Łęczycza i Tolcz jest poza terenami środowiska przyrodniczego podlegającymi prawnej ochronie i leży w znacznej odległości od terenów Natura 2000.

18.A. UWARUNKOWANIA EKONOMICZNE, SPOŁECZNE, DEMOGRAFICZNE, ŚRODOWISKOWE ORAZ BILANS TERENÓW PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ

18.A.1. Analiza uwarunkowań ekonomicznych, społecznych, demograficznych oraz środowiskowych.

Potrzeby i możliwości rozwoju gminy w tym bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę w zakresie wyznaczonym w przedmiocie zmiany studium, opracowano w oparciu o przepisy ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tj. Dz. U. z 2021 poz. 741 ze zm.).

18.A.1.1. Uwarunkowania ekonomiczne.

Suma wydatków z budżetu gminy Stara Dąbrowa wyniosła w 2020 roku 22,9 mln złotych, co w przeliczeniu na jednego mieszkańca gminy daje kwotę 6,2 tys złotych, jest to jeden z najwyższych współczynników w województwie zachodniopomorskich dla gmin wiejskich i daje pierwsze miejsce w powiecie stargardzkim pod tym względem. Poziom budżetu w 2020 roku, oznacza wzrost wydatków o 9,5% w porównaniu do roku 2019. W roku 2020 największa część budżetu gminy Stara Dąbrowa - 25,9% została przeznaczona na oświatę i wychowanie. Dużą część wydatków z budżetu przeznaczona została na administrację publiczną (12,7%) oraz na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska (8%). Wydatki inwestycyjne stanowiły 1,9 mln złotych, czyli 8,3% wydatków ogółem.

Suma dochodów do budżetu gminy Stara Dąbrowa wyniosła w 2020 roku 25,1 mln złotych, co daje 6,7 tys złotych w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Oznacza to wzrost dochodów o 15,8% w porównaniu do roku 2019. Największa część dochodów wygenerował Dział 758 - Różne rozliczenia (26,9%). Duża część wpływów pochodzi z Dział 756 - Dochody od osób prawnych, fizycznych i od innych jednostek (25,2%) oraz z Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska (6,7%). W budżecie gminy Stara Dąbrowa wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych wynosiły 543 złotych na mieszkańca (8,0%), natomiast dochód z tytułu podatków dochodowych od osób prawnych wynosił 2,2 złotych na mieszkańca (0,0%). (Dane z https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Stara_Dabrowa#finanse-publiczne).

Wieloletnia prognoza finansowa gminy Stara Dąbrowa na lata 2021-2030 (uchwała nr XXIV/226/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 18 grudnia 2020 r.) przewiduje wzrost dochodów, podobnie też wrosną wydatki, a ich poziom wzrostu jest określany w perspektywie trzyletniej. Władze Gminy przewidują w najbliższym czasie wzrost zadłużenia spowodowany planowanymi inwestycjami w ramach upływającej perspektywy finansowej 2014-2020 w ramach programów pomocowych Unii Europejskiej. Przewidziane środki zostaną przeznaczone na kontynuację realizacji zadania pn. Budowa odcinka kanalizacji sanitarnej w m. Łęczycza oraz przebudowę istniejącej sieci kanalizacji sanitarnej w m. Storkówko. W ramach środków „Funduszu Dróg Samorządowych” realizowane będzie zadanie pn. Przebudowa drogi w Starej Dąbrowie.

Planowane rozszerzenie obszarów przeznaczonych w III edycji zmian studium w kierunku nowej zabudowy, uwzględnia przede wszystkim istniejącą sieć infrastruktury komunikacyjnej

i technicznej. Ewentualne inwestycje w zakresie zadań samorządu gminnego ograniczają się do niewielkich inwestycji o których mowa poniżej.

Wiodące funkcje gospodarcze gminy na podstawie tabeli 38 to (z uwagi na dostępność pełnych danych uwzględniono dane z 2018 r.):

- rolnictwo – 13% zatrudnionych,
- usługi – 26% zatrudnionych,
- przemysł – 8% zatrudnionych,
- budownictwo – 23% zatrudnionych,
- pozostałe – 30% zatrudnionych.

Na przestrzeni ostatniego dwudziestolecia struktura gospodarstw rolnych w gminie generalnie nie uległa zmianie, jedynie struktura własności uległa zmianie z własności tzw. państwowej na prywatną. Zmiana struktury własności gospodarstw m.in. skutkowałą zmniejszeniem zatrudnienia w tym dziale gospodarki na terenie gminy. W strukturze jakościowej gleb przeważają gleby średnie – 68% powierzchni użytków rolnych, gleby dobre i bardzo dobre zajmują 20%, a gleby słabe i bardzo słabe 12%. Ta struktura warunkuje utrzymania wiodącej funkcji rozwoju gmina jako rolnicza, ale przy założeniu małej liczby zatrudnionych.

Ogólnie liczba gospodarstw rolnych przedstawiała się następująco:

Charakter własności	Powierzchnia gospodarstw	Liczba gospodarstw w latach		
		2002 r.	2010 r.	2020 r.
Gospodarstwa indywidualne	Powyżej 1 ha	124	226	285
	Poniżej 1ha	269	167	108
Osoby prawne	Powyżej 1 ha	10	13	17
	Poniżej 1ha	104	101	97

(Dane: UG Stara Dąbrowa 2021)

Powyższa struktura gospodarstw wskazuje na trend konsolidacji gruntów przy niezmiennym saldzie ich całkowitej liczby na przestrzeni kilkudziesięciu lat.

liczba podmiotów wg rejestru REGON			
rok	ogółem	sektor publiczny	sektor prywatny
2013	214	7	207
2014	220	7	213
2015	224	7	217
2016	243	7	236
2017	240	7	233
2018	241	7	234

źródło: GUS, opracowanie własne

Liczba rodzaju podmiotów gospodarczych w gminie Stara Dąbrowa na przestrzeni ostatnich lat. GUS.2018

W roku 2019 w rejestrze REGON zarejestrowanych było 257 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 194 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W

tymże roku zarejestrowano 32 nowe podmioty, a 16 podmiotów zostało wyrejestrowanych. Na przestrzeni lat 2009-2017 najczęściej (38) podmiotów zarejestrowano w roku 2016, a najmniej (19) w roku 2009. W tym samym okresie najczęściej (44) podmiotów wykreślono z rejestru REGON w 2011 roku, najmniej (13) podmiotów wyrejestrowano natomiast w 2010 roku. Analizując rejestr pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najczęściej (250) jest mikro-przedsiębiorstw, zatrudniających 0 - 9 pracowników.

Według przeprowadzonych analiz wskazują się, że niewielka część ludności gminy utrzymuje się wyłącznie z rolnictwa, większa część działalności ludności to budownictwo, usługi handlu i naprawy pojazdów w tym usługi pozostałe (ponad 60% zarejestrowanych przedsiębiorstw).

Poniżej tabela informująca o wpływach do budżetu gminy z deklaracji podatkowych i podziale na strukturę prowadzonej działalności na przestrzeni ostatnich 5-ciu lat.

Wyszczególnienie/lata	CIT	PIT	PODATEK ROLNY – OSOBY PRAWNE	PODATEK ROLNY – OSOBY FIZYCZNE
2020	8 095,48	2 016 905	375 303,11	777 418,97
2019	20 007,67	2 107 390	392 771,60	678 628,83
2018	13 593,03	1 885 021	426 479,00	662 642,62
2017	19 411,33	1 644 150	447 335,00	632 581,44
2016	41 009,40	1 370 170	468 879,00	681 351,81

Komentując powyższe zestawienie, należy zauważyć znaczący wzrost znaczenia dochodów z podatków od osób fizycznych i nadal ważne dla budżetu gminy rolnictwo.

Cechą charakterystyczną, wynikającą z analizy danych statystycznych jest to, że spora część osób pracujących dojeżdża do pracy poza miejscem zamieszkania, niemniej siedzibą faktyczną prowadzenia działalności jest miejsce zamieszkania.

W wyniku analizy uznaje się, że warunkiem utrzymania dobrego rozwoju gminy są działania zmierzające do tworzenia nowych terenów tutaj w gminie Stara Dąbrowa pod działalność, przemysłową, składów i magazynów oraz usług, jako podstawy wzrostu zamożności mieszkańców na przestrzeni kolejnych dziesięcioleci.

Jak wynika z analizy trendów w zakresie popytu na nieruchomości oraz zmiany sposobu użytkowania gruntów rolnych na cele nierolnicze, wzrasta zainteresowanie gruntami o funkcji turystyczno-rekreacyjnej, szczególnie w okolicy miejscowości Parlino i Kicko. Zmiana sposobu użytkowania zaczyna przynosić wymierne korzyści w budżecie gminy pod kątem wzrostu przychodów z podatków od nieruchomości. W oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju oraz atrakcyjne zasoby przyrodnicze gminy, wskazuje się na terenie gminy nowe obszary pod lokalizację np. „drugich domów” służących do wypoczynków dla mieszkańców aglomeracji Stargardu i Szczecina.

18.A.1.2. Uwarunkowania środowiskowe.

Zasoby środowiska przyrodniczego wymagają ochrony na każdym etapie prowadzonych działań inwestycyjnych.

W okresie od tworzenia studium do wprowadzenia ostatnich zmian III edycji, na terenie gminy Stara Dąbrowa utworzono Zespół Przyrodniczo- Krajobrazowy „Parlino-Łęczycza” oraz Obszar Specjalnej Ochrony Natura 2000 Ostoja Ińska PLB320008. Dla tych obszarów obowiązują zakazy, nakazy, dopuszczenia i ograniczenia w zakresie zagospodarowania terenów określone w przepisach odrębnych o których mowa w rozdziale 6.4.4 i 6.4.10. Ograniczenia wymienione w tych przepisach dotyczą przede wszystkim ograniczeń i zasad lokalizacji zabudowy w miejscowościach Parlino i Krzywnica. Przy okazji tak bliskie sąsiedztwo terenów cennych przyrodniczo, tworzy niepowtarzalną okazję do wykorzystania tego faktu, jako podstawy rozwoju funkcji turystyczno-wypoczynkowej. Dodatkowym argumentem za rozwojem tej

funkcji jest też lokalizacjach wielu zabytków na terenie gminy w tym ruiny zamku Wedłów w miejscowości Krzywnica.

Ustalenia dotyczące lokalizacji nowoprojektowanej zabudowy spełniają warunki określone w przytoczonych dokumentach z zakresu ochrony przyrody, czego dowodem jest przeprowadzona procedura strategicznej oceny oddziaływania ustaleń III edycji zmiany studium na środowisko, która zakończyła się wynikiem pozytywnym.

Zakłada się, że wzrost liczby terenów pod inwestycje nie będzie znacząco wpływał na stan środowiska przyrodniczego. Ocena wpływu została przedstawiona w Prognozie oddziaływania na środowisko dla projektu zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stara Dąbrowa – III edycja zmiany studium.

Lokalizacja nowej zabudowy wskazanej w III edycji zmian jest poza obszarami zalewowymi, osuwania się mas ziemnych oraz obszarami złóż naturalnych. Wskazane w Studium tereny charakteryzują się dobrymi warunkami gruntowo-wodnymi.

18.A.1.3. Uwarunkowania społeczne

Analizy przeprowadzone w powyższych pkt 18.A.1.1 i 18.A.1.2 dają podstawę do formułowania wniosków do kierunku dalszego rozwoju na przestrzeni kolejnych 30 lat.

Utrzymujący się korzystny bilans zatrudnienia na przestrzeni dwóch dekad pozwala przewidywać, iż trend wzrostowy w zakresie zatrudnienia utrzyma się.

Poniższa tabela pokazuje trend, który kształtował się na przestrzeni 20 lat.

Bilans zatrudnienia

Wyszczególnienie	Lata			+ przyrost - ubytek
	1988 (NSP)	2002	2018	
Ludność ogółem	3517	3692	3649	+132
Aktywność zawodowa w %%	45,8	46,9	42,2	-
Zasoby siły roboczej	1611	1731	1564	-167
Bezrobotni zarejestrowani	-	541	150	-391
Stopa bezrobocia w %%:				
• do zasobów siły roboczej	0,0	31,3		-
• do ludności w wieku 18-59/64	0,0	25,0		-
Saldo dojazdów do pracy	-235	-150		-85
Zatrudnienie w obszarze gminy	1376	724		-652
Niezbilansowane zasoby siły roboczej	-	316		+316
Ludność w wieku produkcyjnym	2015	2165	2349	+184

Źródło: Dane NSP, GUS Warszawa 1989, dane UG Stara Dąbrowa, obliczenia własne.

Gmina legitymuje się zmniejszającym poziomem bezrobocia, jest to ogólna tendencja w województwie zachodniopomorskim. Liczba bezrobotnych w gminie wynosiła na koniec 2018 r. 150 osób tj. 6,4 % ludności w wieku produkcyjnym (w roku 2002 było to 28,1%), a powiecie stargardzki poziom bezrobocia utrzymuje się na bardzo niskim poziomie tj. 4,0% (2018 r.).

Mieszkańców gminy Stara Dąbrowa w wieku produkcyjnym jest 62,7%, a 21,0% w wieku przedprodukcyjnym oraz 16,4% mieszkańców jest w wieku poprodukcyjnym. (Dane: https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Stara_Dabrowa#dane-demograficzne).

Wskazanie nowych powierzchni pod zorganizowaną działalność inwestycyjną w III edycji zmiany studium ma celu stworzenie dobrych warunków dla tworzenia warsztatów lub zakładów produkcyjnych, usługowych itp. o dużym potencjale rozwoju i utrzymania stałych tendencji

rozwojowych w tym wzroście liczby miejsc pracy. Odzwierciedla to również zainteresowania potencjalnych inwestorów terenami o dużych powierzchniach przy głównych trasach komunikacyjnych. Tereny te są lokalizowane bezpośrednio przy drogach wojewódzkich o numerach DW142 i DW144 tj. drogach o bardzo dużym znaczeniu dla Gminy.

Przez układ tych dróg wojewódzkich w województwie, gmina Stara Dąbrowa jest dobrze skomunikowana z głównymi ośrodkami miejskimi w regionie zachodniopomorskim. Czas dojazdu do Szczecina i Stargardu to około 20 min jazdy samochodem osobowym a komunikacją miejską nie przekracza 45 min.

Analizując nastawienie społeczne wyrażane na sesjach Rady Gminy istnieje duża akceptowalność dla działań zmierzających do wskazywania nowych terenów inwestycyjnych, czego wyrazem było przyjęcie uchwał inicjujących przedmiotową zmianę studium.

Czynnikami pozytywnymi przemawiającymi za takimi działaniami jest na pewno dobra dostępność komunikacyjna a co za tym idzie dobra dostępność do usług publicznych, dostateczne wyposażenie poszczególnych miejscowości w infrastrukturę techniczną.

Ważnym elementem tworzenia nowych miejsc dla zamieszkania i prowadzenia działalności jest potencjał środowiska przyrodniczego jak i kulturowego. Z tego punktu widzenia lokalizacja nowej zabudowy mieszkaniowo-usługowej, turystyczno-wypoczynkowej nad Jeziorami Parlińskim, Łęczyckim oraz Grabowskim to jest w miejscowościach Kicko, Parlino, Łęczyca ma swoje uzasadnienie. Przy czym lokalizowanie nowej zabudowy jest realizowane w oparciu o wykształcone struktury funkcjonalno-przestrzenne, jako kontynuacja istniejącej zabudowy.

18.A.1.4. Uwarunkowania demograficzne.

Pod względem obszarowym gmina Stara Dąbrowa zajmuje 39. miejsce spośród 47 gmin wiejskich województwa zachodniopomorskiego; jej powierzchnia ewidencyjna wynosi 112 km².

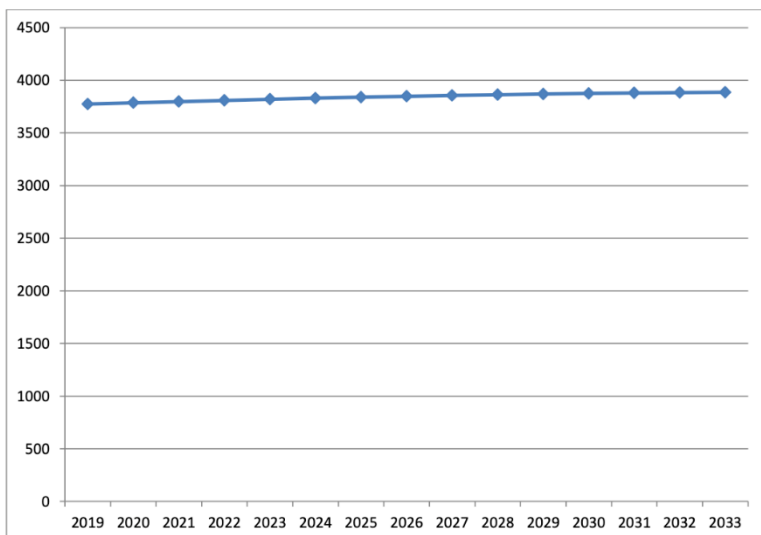
Gminę zamieszkuje około 3,68 tys. (2019 r.) mieszkańców. Stanowi to 0,2% liczby ludności województwa zachodniopomorskiego oraz 2,5% ludności powiatu stargardzkiego.

Gmina należy do grupy gmin wiejskich o średnio niskim zaludnieniu; na 1 km² przypada tu około 33 mieszkańców.

Sieć osadnicza gminy liczy 18 jednostek osadniczych, w tym 13 miejscowości to wsie sołeckie. Przeciętna wielkość wsi wynosi 205 mieszkańców. Jest to znacznie więcej niż w województwie, dla którego wskaźnik ten wynosi 165 mieszkańców.

Ośrodek gminy – Stara Dąbrowa – liczy ponad 637 mieszkańców (dane za 2019 r.), tj. przeszło 17,3% ludności gminy.

Przyszły rozwój społeczno-gospodarczy gminy od strony demograficznej warunkować będą m.in.: przyrost naturalny ludności, w tym trendy migracyjne, przemiany struktury wiekowej, przyrost usług i przedsiębiorstw oraz rozwój gospodarstw domowych.

Proгноza liczby ludności dla Gminy Stara Dąbrowa do roku 2033 według GUS. „Plan Założeń do Planu Zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla gminy Stara Dąbrowa. Dane za 2019r.

Biorąc pod uwagę informacje zawarte w Tabelach 27A, 27B i 30 (Rozdział 9.1.) poniżej przedstawiono w liczbach prognozowaną liczbę mieszkańców, która została graficznie zcharakteryzowana ww. wykresie.

Okres 16 lat (2003-2019)

przyrost bezwzględny w ciągu 16 lat	$3682-2969= 713$ osób
średni roczny przyrost	$713:16= 44,56$ os./rok
średni roczny przyrost na 1000 mieszkańców	$(44,56:2969)\times 1000=\underline{15,01}$

Na podstawie powyższych wyliczeń poniżej przedłożono prognozowaną liczbę mieszkańców dla dwóch okresów:

liczba mieszkańców po 10 latach	$3682+(15,01\times 10)=3832$
liczba mieszkańców po 30 latach	$3682+(15,01\times 30)=4132$

Biorąc pod uwagę prognozowaną liczbę ludności w gminie na końcu kolejnych 10-ciu i 30-tu lat, przyjęto do dalszych analiz uśrednioną liczbę mieszkańców gm. Stara Dąbrowa na poziomie **ok. 4 tys** dla okresu zgodnego z wytycznymi z art.10 ust 7 pkt 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Liczba ta wydaje się realną liczbą przyrostu mieszkańców, biorąc pod uwagę kierunki działań władz gminy Stara Dąbrowa w celu podniesienia poziomu życia mieszkańców oraz napływu ludności mieszkającej w Szczecinie i Stargardzie, jak i biorąc pod uwagę pojawiające się prognozy o globalnych przesłankach przenoszenia działalności dużych zakładów produkcyjnych do mniejszych ośrodków.

18.A.2. Uwarunkowania wynikające z wyposażenia w infrastrukturę.

Wyposażenie obszaru gminy w infrastrukturę techniczną mającą wpływ na poziom życia mieszkańców to sieć wodno-kanalizacyjna.

Na terenie Gminy (stan na 31.12.2021) znajduje się 5 stacji uzdatniania wody, a długość sieci wodociągowej wynosi 41,09 km (we wszystkich miejscowościach). Na terenie gminy znajduje się 6 oczyszczalni ścieków o łącznej przepustowości określonej w pozwoleniach wodnoprawnych 342 m³/dobę.

Oczyszczalnie ścieków znajdują się w miejscowościach: Stara Dąbrowa, Chlebowo, Łęczyna, Białuń, Storkówko, Załężce. Analizując dopuszczone przez pozwolenia wodnoprawne ilości ścieków przyjmowane przez te oczyszczalnie, a poziom przyjmowanych ilości, można stwierdzić, iż wykorzystanie średnie przyjęcia ścieków jest na poziomie 30%, a długość sieci kanalizacyjnej wynosi na rok 2021 25,49 km, przy czym realizacja inwestycji dotyczącej sieci kanalizacyjnej jest uzależniona w głównej mierze od uzasadnienia ekonomicznego realizacji tego typu inwestycji.

Poniżej przedstawiono wykaz innych inwestycji przeprowadzonych w okresie 2014 – 2021 w celu polepszenia warunków życia mieszkańców gminy Stara Dąbrowa (*dane UG Stara Dąbrowa*):

1) Drogi

2017 rok – przebudowa drogi w m. Kicko, przebudowa drogi w m. Załężce, przebudowa drogi w m. Parlino, przebudowa drogi w m. Storkówko, przebudowa dwóch dróg w m. Stara Dąbrowa

2019 rok – przebudowa drogi w m. Stara Dąbrowa, budowa zjazdu z drogi wojewódzkiej do działek rekreacyjnych w m. Kicko

2020 rok – przebudowa drogi w m. Białuń, przebudowa drogi w m. Storkówko, budowa zadaszeń na przystankach komunikacyjnych przy drodze powiatowej w Starej Dąbrowie

2021 rok – przebudowa drogi w m. Stara Dąbrowa

Dodatkowo w latach 2019-2021 wyposażono przystanki komunikacyjne wiaty przystankowe w m. Krzywnica, Nowa Dąbrowa, Kicko i Łęczycza

2) Rozbudowa oświetlenia ulicznego

2019 rok – 2 lampy w Starej Dąbrowie

2020 rok – lampa w m. Chlebowo, 4 lampy w m. Łęczycza

2021 rok – lampy w m. Krzywnica (2 szt.), Parlino (5 szt.), Kicko (1szt.), Chlebowo 1 szt.)

3) Publiczny transport zbiorowy

Lata 2011-2020 – linia komunikacyjna Storkówko-Stargard (porozumienie z organizatorem Miastem Stargard)

2021 rok – utworzenie linii komunikacyjnej na trasie Nowa Dąbrowa-Krzywnica-Rokicie-Chlebowo-Chlebowo-Chlebowo-Białuń-Tolcz-Łęczyna-Stara Dąbrowa-Kicko (dalej jako linia komunikacyjna do Stargardu)

2022 rok – utworzenie kolejnej linii komunikacyjnej na trasie: Chlebowo-Chlebowo-Rokicie-Krzywnica-Nowa Dąbrowa-Stara Dąbrowa-Kicko (dalej jako linia komunikacyjna do Stargardu)

W chwili obecnej funkcjonują wszystkie powyższe linie komunikacyjne

4) Gospodarka mieszkaniowa

2019 rok – Przebudowa budynku w Starej Dąbrowie w celu wydzielania dwóch lokali mieszkalnych

5) Rekreacja i wypoczynek

2014 rok – szatnia kontenerowa na boisku sportowym w m. Chlebowo

2017 rok – budowa wiaty rekreacyjnej w m. Chlebowo

2018 rok – urządzenie plaż nad jeziorami w m. Kicko, Łęczycza i Parlino, plac zabaw w m. Krzywnica, plac zabaw w m. Tolcz, siłownie zewnętrzne w m. Stara Dąbrowa, Kicko

2017-2018 rok – w miejscowościach Kicko, Załężce, Rosowo, Łęczycza, Chlebowo, Białuń, Krzywnica, Nowa Dąbrowa wybudowano plenerowe miejsca sportu i rekreacji.

2020 rok - urządzenie skweru w m. Stara Dąbrowa, urządzenie skweru z masztem flagowym w m. Storkówko, budowa wiaty rekreacyjnej w m. Łęczycza

2021 rok – urządzenie placu zabaw w m. Stara Dąbrowa, budowa miejsca na ognisko i wiaty rekreacyjnej w m. Kicko

6) Kultura i oświata

r. 2021 – przebudowa świetlicy wiejskiej w m. Łęczyna, rozbudowa i przebudowa stołówki szkolnej w szkole podstawowej w m. Stara Dąbrowa, modernizacja ogrzewania w świetlicy wiejskiej w m. Krzywica

7) Inne inwestycje

2017 rok – rozbudowa, przebudowa i termomodernizacja budynku urzędu Gminy w m. Stara Dąbrowa

2021 rok – termomodernizacja dachu na budynku remizy w m. Nowa Dąbrowa.

8) inwestycje w trakcie realizacji (2022 r.)

rozbudowa Centrum Kultury i Rekreacji o halę garażową dla ochotniczej Straży Pożarnej w m. Stara Dąbrowa (I etap)

9) inwestycje zaplanowane na lata 2022-2025

- budowa przydomowej oczyszczalni ścieków przy szkole podstawowej w Parlinie
- partycypacja w budowie ścieżki rowerowej Stargard-Grabowo-Kicko w ciągu drogi wojewódzkiej nr 106
- przebudowa drogi w m. Nowa Dąbrowa
- przebudowa dróg w m. Załącze i Łęczycza
- modernizacja ogrzewania w szkole podstawowej w Chlebówku
- modernizacja oświetlenia ulicznego
- budowa świetlic kontenerowych w m. Nowa Dąbrowa, Białuń i Kicko
- przebudowa i rozbudowa Centrum Kultury i Rekreacji w m. Stara Dąbrowa (II etap)
- doposażenie i wyposażenie Centrum Kultury i Rekreacji w m. Stara Dąbrowa
- przebudowa szatni i zaplecza sportowego na boisku w m. Stara Dąbrowa

Podsumowując powyższy wykaz inwestycji, pokazuje kierunek prospołeczny inwestycji gminnych w celu podnoszenia stale poziomu życia mieszkańców.

Wyznaczenie nowych terenów pod zabudowę mieszkaniową w III edycji zmiany studium opierało się przede wszystkim o istniejącą sieć infrastruktury technicznej w danych miejscowościach lub w bliskim jej sąsiedztwie.

Przez obszar Gminy Stara Dąbrowa przebiega sieć elektroenergetyczna najwyższych napięć (NN-400kV), wysokich napięć (WN – 110kV), średnich napięć i dobrze poprowadzona sieć rozdzielcza.

Sieć gazowa będzie realizowana w najbliższym czasie, ponieważ projekt budowy tej sieci jest obecnie na etapie uzyskania pozwolenia na budowę (stan na 01.2022r.) przez operatora Polska Spółka Gazownictwa sp. z o.o.

Każda z miejscowości na terenie gminy Stara Dąbrowa jest wyposażona w sieć wodociągową. Sieć wodociągowa jest w stanie zapewnić dostawę wody pitnej dla nowoprojektowanej zabudowy. Natomiast sieć kanalizacyjna jest w dobrym stanie a jej rozbudowa jest uzależniona od warunków zasadności ekonomicznej. W przypadkach nieuzasadnionych ekonomicznie budowy takiej sieci, dopuszcza się lokalizację zbiorników bezodpływowych lub przydomowych oczyszczalni ścieków. System oczyszczania ścieków w gminie opiera się na sześciu oczyszczalniach ścieków (opis w pkt 8.4 studium) oraz na usługach odpowiednich operatorów wywożących nieczystości do odbiorców spoza gminy w oparciu o stosowne umowy.

Tereny przeznaczone pod nową zabudowę wskazane w III edycji zmiany studium są dobrze skomunikowane w zakresie komunikacji publicznej jak indywidualnej poprzez istniejącą sieć dróg oraz przystanków autobusowych, które znajdują albo bezpośrednio na wskazanych terenach lub w bliskim ich sąsiedztwie.

Konieczne inwestycje w zakresie budowy lub rozbudowy sieci infrastruktury technicznej są realizowane przez realizację programów pomocowych przy udziale środków gminnych, które są uwzględniane w wieloletnich programach inwestycyjnych oraz Wieloletniej prognozie finansowej gminy (np. uchwała nr XXIV/226/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 18 grudnia 2020 r.)

18.A.3. Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę.

18.A.3.1. Kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy.

Z uwagi na brak Audytu Krajowego Województwa Zachodniopomorskiego, a co za tym idzie braku rekomendacji i wniosków w zawartych w audycie krajowym oraz określonych przez audyt krajowy granic krajobrazów priorytetowych w studium nie wprowadzono zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów pod tym względem.

Utrzymując dotychczasową strukturę przestrzenną gminy z podziałem na 11 obszarów funkcjonalnych III edycja zmian studium objęła swoimi ustaleniami następujące obszary:

- A- Teren zabudowane wymagające przekształceń,
- C- Tereny zieleni wysokiej - zieleń komponowana,
- D- Obszary, które mogą być przeznaczone pod zorganizowaną działalność inwestycyjną,
- E- Obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową z usługami,
- F- Obszary przeznaczone i obszary, które mogą być przeznaczone pod zagospodarowanie turystyczno-wypoczynkowe,
- G- Obszary przeznaczone pod buforowe strefy ochronne, zalesienia oraz ogrody działkowe
- I - Obszar przeznaczony pod zagospodarowanie rekreacyjno-sportowe z możliwością lokalizacji obiektów świadczenia usług gastronomicznych i lokalizacji obiektów oświatowych, sportowych z funkcją komunikacyjną,
- R- Tereny rolniczej przestrzeni produkcyjnej do dalszego użytkowania z zakazem zabudowy.

Przy czym przekształcenie struktury zagospodarowania terenu w pełni nowych terenów dotyczy: obszarów pod zorganizowaną działalność inwestycyjną oznaczoną symbolem D, obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową z usługami oznaczone symbolem E oraz obszary które mogą być przeznaczone pod zagospodarowanie turystyczno-wypoczynkowe oznaczone symbolem F.

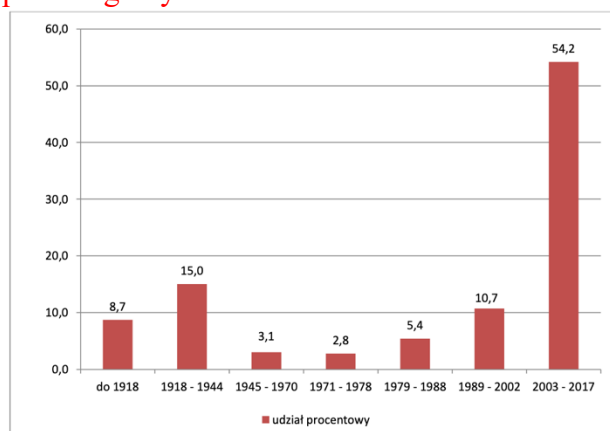
Pozostałe tereny funkcjonalne objęte III edycją zmian studium, to obszary znajdujące się w strukturach osadniczych, a ich zagospodarowanie obecne spełnia warunki przypisania ich do odpowiednich struktur funkcjonalnych przy jednoczesnym niezwiększaniu ich powierzchni w III edycji zmiany.

18.A.3.2. Szacunkowe zapotrzebowanie na tereny w okresie o którym mowa w art.10 ust.7 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Na przestrzeni 18 lat zaobserwowano następujące zmiany w strukturze zagospodarowania gruntów. W końcu 2002 roku w gminie Stara Dąbrowa, według wykazu gruntów, było 615 ha gruntów zabudowanych i zurbanizowanych a 2020 roku już tylko 576,41 ha.

Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawia zaktualizowana tabela 46. Spośród pozostałych gruntów zurbanizowanych najwyższy odsetek zajmowały grunty zabudowane, w tym zaś grunty zabudowy mieszkaniowej – głównie zagrodowej i zabudowy wielorodzinnej oraz tereny zabudowy produkcyjno-usługowej wchodzące w skład byłych ośrodków gospodarczych państwowych gospodarstw rolnych oraz rolniczej spółdzielni produkcyjnej.

W roku 2017 w gminie Stara Dąbrowa odnotowano 1104 mieszkań/lokali mieszkalnych (w 2001 roku było to 995 mieszkań) o sumarycznej powierzchni użytkowej 76233,0 m². Poniżej przedstawiono wykres charakteryzujący liczbę mieszkań „oddanych” do użytkowania w poszczególnych okresach i latach.

Liczba w procentach wybudowanych mieszkań (dane: TBD)

rok budowy	liczba mieszkań	powierzchnia [m ²]
2003	1	61,0
2004	2	277,0
2005	4	396,0
2006	4	496,0
2007	2	245,0
2008	3	313,0
2009	3	365,0
2010	2	283,0
2011	4	504,0
2012	8	1109,0
2013	8	905,0
2014	7	880,0
2015	6	756,0
2016	6	639,0
2017	3	361,0
suma:	63	7590,0

Liczba oddanych mieszkań w latach 2003-2017 (dane: TBD)

Z powyższego wyliczono, że przeciętna powierzchnia mieszkania/lokalu mieszkalnego (dotyczy to budynków mieszkalnych jednorodzinnych i wielorodzinnych) to ok. 120,5m². Biorąc pod uwagę powierzchnię mieszkań np. w 2017 roku (76233m²) oraz liczbę ludności gminy w tym samym roku tj. 3691 osób, daje przeciętną powierzchnią mieszkania na jedną osobę około **21m²/os** i jest to liczba zwiększona w stosunku do roku 2001 o 4 m²p.u. na osobę. Przyjmując, że w okresie kolejnych 10-ciu – 30-tu lat liczba mieszkańców gminy osiągnie pułap około 4 tys. mieszkańców (rozdział 18A.1.2.) przyjmujemy zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową mieszkań (powierzchnia użytkowa zabudowy) na poziomie ok 84.500 m², daje to w przybliżeniu przyrost o 8.267 m² powierzchni lokali mieszkalnych i dzieląc to przez przeciętną powierzchnię mieszkalną daje ok 70 mieszkań/lokali mieszkalnych. Nie mniej, do dalszych obliczeń przyjęto powierzchnię użytkową zabudowy, jako powierzchnie zabudowy na poziomie 225m² dla domu jednorodzinnego z usługami z uwagi na to, że jest to na terenie

gminy jedyną formą zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych. Ta powierzchnia użytkowa zabudowy stanowi ok. 15% powierzchni działki budowlanej w gminie o przeciętnej wielkości 1500m². Powierzchnia 1500 m² wynika z przyjętej średniej wielkości na terenie gminy, nowowydzielonych działki budowlanych pod funkcje mieszkaniową, mieszkaniowo-usługową, rekreacji indywidualnej. Z analizy ustaleń planów miejscowych obowiązujących na terenie gminy Stara Dąbrowa wynika, że wielkość powierzchni zabudowy waha się od 10% do 30% powierzchni działki, czyli tą wartość 15% można przyjąć jak uśrednioną wartość do dalszych obliczeń jako współczynnik powierzchni użytkowej zabudowy.

Zakładając, że zapotrzebowanie na 70 nowych mieszkań/lokali mieszkalnych zostanie zrealizowane przede wszystkim jako budowa domów jednorodzinnych i jednocześnie dodając do tego zainteresowanie ludności spoza gminy działkami rekreacyjnymi nad jeziorami w ilości ok. 50 działek na przestrzeni najbliższych 5 lat, daje zapotrzebowanie na dodatkową powierzchnię terenu ok. 18 ha pod funkcję mieszkaniowo-usługową, mnożąc liczbę potrzebnych działek przez powierzchnię jednostkową działek budowlanych. Uwzględniając zgodnie z art. 10 ust 7 pkt 2 niepewność procesów rozwojowych wyrażającą się możliwością zwiększenia zapotrzebowania w stosunku do wyników analiz dodano 30% liczby działek, co łącznie pozwala zarezerwować na obszarze gminy Stara Dąbrowa dodatkowo ok. **23,4 ha** powierzchni terenu dla **funkcji mieszkaniowej z usługami**, co daje przy uwzględnieniu uśrednionego współczynnika powierzchni zabudowy działek budowlanych, wartość maksymalnego zapotrzebowania **powierzchni użytkowej zabudowy** na poziomie **3,51 ha**.

Zapotrzebowanie na tereny pod zorganizowaną działalność inwestycyjną w tym produkcyjną wyznacza się w oparciu o składane wnioski w tut. urzędzie o warunki zabudowy i zagospodarowania terenu, które planuje się na powierzchni ponad 390ha, przy czym przeważająca ich powierzchnia miałaby być przeznaczona pod tzw. elektrownie fotowoltaiczne. Realizacja tego typu inwestycji jest uzależniona od wielu czynników, dlatego prawdopodobieństwo zagospodarowania obszaru pod zorganizowaną działalność inwestycyjną szacuje się na poziomie około **290ha**. Z uwagi na istniejącą zabudowę poszczególnych działek pod zabudowę inwestycyjną w tym produkcję rolniczą wyliczono, że powierzchnia użytkowa zabudowy zawiera się od 10% do 70% w przypadku inwestycji związanych z produkcją energii ze źródeł odnawialnych. Dlatego na potrzeby niniejszego bilansu przyjęto, że powierzchnia użytkowa zabudowy jako wartość uśredniona będzie wynosiła 40% powierzchni obszaru wskazanego pod zorganizowaną działalność inwestycyjną.

Biorąc pod uwagę ten współczynnik oraz szacowaną powierzchnię obszaru, szacowaną wartość maksymalnego zapotrzebowania **powierzchni użytkowej zabudowy** dla obszaru **zorganizowanej działalności inwestycyjnej** określono **116ha**.

18.A.3.3. Obecna chłonność terenów użytkowanych i przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową oraz pod zorganizowaną działalność inwestycyjną.

Poniżej przedstawiono szacunkową chłonność terenów obszarów o wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w granicach jednostki osadniczej dla poszczególnych miejscowości w gm Stara Dąbrowa.

Tabela A.

Lp.	Miejscowość	Powierzchnia ogólna (w granicach jednostki osadniczej)	
		Powierzchnia terenu dla zabudowy mieszkaniowej wraz z usługami w m ² / powierzchnia użytkowa zabudowy w m ²	Tereny przeznaczone pod zorganizowaną działalność inwestycyjną w tym związaną z rolnictwem w m ² / powierzchnia użytkowa zabudowy w m ²
15.	Białyń	55.035	8.000
16.	Chlebowo/Rosowo	58.341	50.736
17.	Chlebówko	110.844	36.978
18.	Kicko	195.523	0
19.	Krzywnica	94.382	0
20.	Łęczycza/Łęczyna	166.328	77.312
21.	Nowa Dąbrowa	61.387	35.566
22.	Parlino	250.757	46.587
23.	Rokicie	3.968	8.774
24.	Stara Dąbrowa	348.613	42.376
25.	Storkówko	32.636	112.794
26.	Tolcz	36.926	23.497
27.	Załęcze	29.978	17.122
28.	Wiry	17.296	0
	Razem	1.462.014/219.302	459.742/183.897

Obliczenia własne – 2021rok.

Wskazana w powyższej Tabeli, powierzchnia terenów dla zabudowy mieszkaniowej wraz z usługami – 146,2014ha, co przy założeniu średniej powierzchni zabudowy działek 15% odpowiada 21,9302 powierzchni użytkowej zabudowy i odpowiada mniej więcej powierzchni wskazanej w danych podanych przez Terenowy Bank Danych za rok 2017 tj. powierzchni obszaru działek 144,95ha pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną i wielorodzinną.

Natomiast tereny przeznaczone pod zorganizowaną działalność inwestycyjną o powierzchni obszaru 45,9742 ha i uwzględniając uśredniony współczynnik zabudowy 40%, powierzchnia użytkowa zabudowy wynosi 18,3897 ha. Na tej powierzchni jest prowadzona różnorodna działalność gospodarcza przemysłowa jak i również związana z działalnością okołorolniczą nie wpisaną w ewidencji jako tereny rolnicze. Dane z Terenowanego Banku Danych w 2017 roku wskazują, że suma terenów pod zabudowę przemysłowo-składową oraz handlowo-usługową to 39,61 ha a pozostała zabudowa to 24,50 ha.

Poniżej przedstawiono szacunkową chłonność obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę w granicach jednostki osadniczej dla poszczególnych miejscowości w gm. Stara Dąbrowa inną niż wymieniona powyżej (*wykaz planów miejscowych dotyczy terenów pod zabudowę mieszkaniową, usługową i produkcyjną oprócz terenów wskazanych pod elektrownie wiatrowe oraz zalesienia*).

Tabela B.

Lp.	Miejscowość	Nr uchwały w spr. Mppz	Powierzchnia ogólna planu miejscowego /m ² /	Powierzchnia Terenu dla zabudowy mieszkaniowej wraz z usługami /m ² /	Tereny przeznaczone pod zorganizowaną działalność inwestycyjną /m ² /	Uwagi
29.	Białuń	Brak planu	0	-	-	
30.	Chlebowo/Rosowo	Brak planu	0	-	-	
31.	Chlebówko	Brak planu	0	-	-	
32.	Kicko	Uchwała nr VIII/79/99 Rady Gminy Stara Dąbrowa z 25.08.1999 r.	112.300,00	0	0	Powierzchnia została uwzględniona w tabeli A
33.	Krzywnica	Brak planu	0	0		
34.	Łęczycza/Łęczyna	Uchwała nr VII/80/99 Rady Gminy Stara Dąbrowa z 25.08.1999 r.	38.500,00	38.500,00	0	
35.	Nowa Dąbrowa	Brak planu	0	0		
36.	Parlino	Uchwała nr XVII/135/2000 Rady Gminy Stara Dąbrowa z 15.09.2000 r.	300.111,00	29.354,00	0	Większa część powierzchni została uwzględniona w tabeli A
37.	Rokicie	Brak planu	0	0		
38.	Stara Dąbrowa	Uchwała nr VII/78/99 Rady Gminy Stara Dąbrowa z 25.08.1999 r.	13.500,00	0	13.500,00	
		Uchwała nr XIII/78/07 Rady Gminy Stara Dąbrowa z 28.12.2007 r.	14.900,00	0	0	Powierzchnia została uwzględniona w tabeli A
39.	Storkówko	Brak planu	0	0		
40.	Tolcz	Brak planu	0	0		
41.	Załącze	Brak planu	0	0		
42.	Wiry	Brak planu	0	0		
	Razem		367.011,00	67.854,00	13.500,00	Większa część powierzchni została uwzględniona w tabeli A

(Dane: miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Stara Dąbrowa)

W powyższej tabeli B należy zaznaczyć, iż powierzchnia terenów wskazanych w ustaleniach planów miejscowych została ograniczona do 10% powierzchni do zabudowy, czyli faktycznie jako powierzchnię użytkową, która mogłaby być wykorzystana do zabudowy na dzień dzisiejszy, to należy przyjąć ok. 68000 m² dla zabudowy mieszkaniowej z dopuszczeniem usług. Powierzchnie te zostały uwzględnione w terenach wskazanych przez wprowadzenie zmian w studium jako tereny mieszkaniowo-usługowe. Powierzchnię pod zorganizowaną działalność inwestycyjną należy przyjąć ok. 13500 m².

Bilans powierzchni pod zorganizowaną działalność inwestycyjną wyliczony na podstawie wydanych decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji inwestycji wydanych w okresie 2020-2021 poniżej.

Tabela C.

Rok	Lokalizacja/obręb geodezyjny	Powierzchnia ha
2020	Chlebowo	140
	Łęczycza	77
	Stara Dąbrowa	9,8
2021	Stara Dąbrowa (łącznie)	79,47
	Łęczycza	85,2
Suma:		391,47

(Dane: UG Stara Dąbrowa. Powyższe powierzchnie wynikają z wydanych decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji inwestycji wydanych przez tut. Urząd)

Przeważająca powierzchnia przeznaczona pod zorganizowaną działalność inwestycyjną, przedstawiona w Tabeli C miałyby być przeznaczona pod tzw. elektrownie fotowoltaiczne. Realizacji tego typu inwestycji jest uzależniona od wielu czynników, w tym od możliwości przyłączenia do sieci elektroenergetycznych oraz od warunków prawnych jak i ekonomiczno-finansowych, dlatego prawdopodobieństwo realizacji ich szacuje się na poziomie $\frac{3}{4}$ powierzchni tj. około 290ha.

18.A.3.4. Szacowana powierzchnia pod zabudowę w studium.

Do dalszych analiz przyjęto dane z Terenowego Banku Danych na rok 2017, gdzie powierzchnia poszczególnych rodzajów zabudowy w gminie Stara Dąbrowa obecnie przedstawia się następująco:

- 1) zabudowa wielorodzinna – 13,13 ha
- 2) zabudowa jednorodzinna – 131,82 ha
- 3) zabudowa przemysłowo-składowa – 39,36 ha
- 4) zabudowa handlowo-usługowa- 0,25 ha
- 5) pozostała zabudowa – 24,50 ha.

Z powyższego wynika, że powierzchnia przeznaczona w studium pod funkcję mieszkaniową z usługami winna wynosić ok. 168,48 ha (131,82 ha + 13,13 ha +23,4 ha). Natomiast powierzchnia pod zorganizowaną działalność inwestycyjną, po uwzględnieniu sygnałów o zapotrzebowaniu większej powierzchni, wynikających ze składanych wniosków o wydanie warunków zabudowy i winna być większa niż wskazane obecnie 64,14ha

W III edycji zmian studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stara Dąbrowa wskazano funkcje o następujących powierzchniach:

„A”- tereny zabudowy wymagające przekształceń;

1A - 4,18 ha, w tym nowa powierzchnia to 0,18 ha,

5A - 14,21 ha, powierzchnia obejmuje istniejącą już zabudowę w 80%, co daje nową powierzchnię pod zabudowę w wysokości ok 2,8ha, przede wszystkim pod funkcję mieszkaniowo-usługową,

12A – 0,23 ha (nowa powierzchnia - obszar zmiany obejmuje teren nieużytków oraz istniejące budynki gospodarcze);

„B” - Obszar przeznaczony do przekształceń i ponownego zagospodarowania – brak w III edycji zmian;

„C” - tereny zieleni wysokiej

- 1C - 1,33 ha, to cała nowa powierzchnia obejmuje zakrzaczone i zadrzewione podmokłe nieużytki,
- 10C – 1,91ha, obejmuje zachowanie istniejącego terenu 10C (dawniej 2C) z powiększeniem go o 0,5 ha wnioskowane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- „D” - obszary przeznaczone pod zorganizowaną działalność inwestycyjną,
 5D – 114,6 ha, to nowa powierzchnia przy drodze wojewódzkiej,
 6.1D – 18,02 ha, nowa powierzchnia w bezpośrednim sąsiedztwie składowiska odpadów,
 6.2D – 69,89 ha, nowa powierzchnia w bezpośrednim sąsiedztwie drogi wojewódzkiej,
 12D – 73,37 ha, nowy teren bardzo dobrze skomunikowany;
- „E” - Obszary przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową z usługami,
 1E- 2,17 ha, nowy obszar o pow. 1,4 ha,
 3E – 0,94 ha, przy czym nowa powierzchnia pod zabudowę to tylko 0,12 ha, pozostała powierzchnia obejmuje istniejącą już zabudowę uwzględnioną w danych TBD za 2017 roku,
 4E – 92,36 ha, nowa zabudowa to 18 ha, przy czym zabudowa ta to przede wszystkim zabudowa rekreacji indywidualnej, która będzie stanowić 80%, czyli zabudowa mieszkaniowa to jedyne 3,6 ha nie uwzględniona w danych TBD za 2017 roku,
 5E – 4,15ha, nowa zabudowa o powierzchni ok. 1,10 ha,
 8E – 21,89ha, nowa zabudowa wyznaczona w oparciu o sąsiadującą istniejącą zabudowę mieszkaniowo-usługową powierzchnia obejmuje istniejącą już zabudowę uwzględnioną w danych TBD za 2017 roku i przy uwzględnieniu tego faktu w rzeczywistości teren wskazany pod nową zabudowę to 14,37ha,
 11E – 1,23 ha, teren wcześniej oznaczony jako teren o funkcji 11A, obecnie wyznaczono kierunek przekształcenia jako zabudowa mieszkaniowo-usługowa;
- „F” - obszary przeznaczone pod zagospodarowanie turystyczno-wypoczynkowe
 4F - 5,71 ha, nowa powierzchnia to 4,6 ha,
 6.1F – 1,28 ha, nowy teren obejmujący istniejącą plażę wraz z terenem rekreacyjnym,
- „G” - obszary przeznaczone pod buforowe strefy ochronne, zalesienie oraz ogrody działkowe
 4G – 8,42 ha, nowa powierzchnia z uwagi na uwarunkowania przyrodnicze, jako strefa bufora od Jeziora Grabowskiego;
 5G – 4,31 ha nowa powierzchnia z uwagi na uwarunkowania przyrodnicze, jako strefa bufora od rzeki Krąpieli
- „I” - Obszar przeznaczony pod zagospodarowanie rekreacyjno-sportowe
 1I – 2,29 ha, nowy obszar,
 3I - 0,27 ha, istniejąca dotychczas funkcja, jako część funkcji mieszkaniowej,
 4I – 1,13 ha nowe wydzielenie funkcjonalne pod istniejące boisko,
 5.I - 0,27 ha nowe wydzielenie funkcjonalne pod istniejące boisko,
 6.1I – 0,15 ha, powierzchnia pod plac zabaw w ramach istniejącej zabudowy mieszkaniowej,
 6.2I – 1,94 ha, nowe wydzielenie funkcjonalne pod istniejące boisko.
- „R” – Tereny rolniczej przestrzeni produkcyjnej do dalszego użytkowania z zakazem zabudowy:
 4R- 12,3 ha – utrzymanie dotychczasowych terenów rolniczej przestrzeni produkcyjnej (łąki i pastwiska)

Z powyższego zestawienia wynikają nowe powierzchnie pod następujące funkcje:

- Tereny zabudowy wymagające przekształceń „A” o pow. 3,21 ha wyznaczone w zmianie, obejmują swoim zasięgiem przede wszystkim tereny zdewastowanej zabudowy popegeerowskiej mieszkaniowej i produkcyjnej, gdzie stan techniczny budynków oraz

infrastruktury jest bardzo zły, a na to nakłada się reorientacja ośrodków obsługi mieszkańców oraz aktualnego zapotrzebowania na tereny mieszkaniowo inwestycyjne.

- Tereny zieleni wysokiej „C” o pow. 1,83 ha. Zwiększenie powierzchni zieleni wynika z objęcia ustaleniami studium terenów zielonych przedstawiających walory krajobrazowe jak i wynikające z konieczności wprowadzenia terenów zieleni uporządkowanej do poszczególnych miejscowości.
- Obszary przeznaczone pod zorganizowaną działalność inwestycyjną „D” – 280,88 ha. Wyznaczenie dużej powierzchni pod zorganizowaną działalność inwestycyjną jest podyktowane presją inwestorów szukających dużych powierzchni pod rozwój funkcji magazynowo – składowych, dobrze skomunikowanych i wyposażonych w infrastrukturę techniczną lub w jej bliskim zasięgu, przy czym większa część tego terenu będzie mogła być przeznaczona pod lokalizację elektrowni fotowoltaicznych. W latach 2020-2021 na terenie gminy wydano decyzje środowiskowe dla inwestycji polegających na lokalizacji elektrowni fotowoltaicznych o sumarycznej powierzchni ponad 391,47 ha (Tabela C). Dotychczasowe tereny „D” o powierzchni ok. 79 ha, głównie zostały wyznaczone na terenach w granicach obiektów byłych PGR-ów, które nie do końca spełniają oczekiwania potencjalnych inwestorów. Powierzchnia 45,9742 ha która została ujęta w tabeli A obejmuje te tereny i nie uwzględnia powierzchni terenów na które zostały wydane decyzje środowiskowe pod działalność produkcyjną. Kierując się komentarzem znajdującym się pod Tabelą C, stwierdza się, iż proponowana powierzchnia w studium pod zorganizowaną działalność inwestycyjną jest uzasadniona.
- Obszary przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową z usługami „E” o pow. 23,8 ha. Obszary przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową z usługami to tereny w bezpośrednim sąsiedztwie miejscowości lub wskazane poprzez uwarunkowania lokalizacyjne np. przy Jeziorze Grabowskim. Potencjał tego terenu jest bardzo duży, w zakresie realizacji zabudowy mieszkaniowej i rekreacji indywidualnej. Na wskazaną powierzchnię 23,8 ha składają się nowe tereny dotychczas uprawiane rolniczo lub są nieużytkami. Wyliczona powierzchnia pod funkcje mieszkaniowe, wynikająca z analizy danych GUS i przewidywanego przyrostu to ok. 23,4 ha. Czyli obie powierzchnie, wskazana na rysunku zmiany studium (23,8 ha) i ta wynikająca z analizy (23,4 ha) są porównywalne.
- Obszary przeznaczone pod zagospodarowanie turystyczno-wypoczynkowe, strefy ochronne, zalesienia, ogrody działkowe i pod zagospodarowanie rekreacyjno-sportowe to w sumie powierzchnia ok. 20 ha („F” – 5,88 ha + „G” – 14,452 ha + „I” – 5,36 ha). Zagospodarowanie turystyczno-wypoczynkowe terenów, wyznaczono w obszarach już częściowo zainwestowanych pod tą funkcję w oparciu o potencjał obszarów przy jeziorach. Podobnie jest z terenami o funkcji rekreacyjno-sportowej, która została wyznaczona na istniejących już terenach boisk sportowych.

Porównanie maksymalnego zapotrzebowania na nową zabudowę w podziale na funkcje				
Obszary funkcjonalne (symbol)	Powierzchnia w studium przed wprowadzoną zmianą (Tabela A)	Pow. w studium po wprowadzeniu zmiany	Przyrost powierzchni po wprowadzeniu III edycji zmian w ha/ powierzchnia użytkowa zabudowy w ha	Maksymalny Przyrost powierzchni obszarów funkcjonalnych wynikające z szacowanego zapotrzebowania na nowe tereny powierzchnia obszaru w ha/ powierzchnia użytkowa zabudowy w ha
„A”- tereny zabudowy wymagające przekształceń	49	52,21	0,18+2,8+0,23= 3,21/ 0,4815	
„E” - Obszary przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową z usługami,	97,2	117,79	1,4+0,12+3,6+1,10+14,37= 20,59 / 3.0885	
Suma powierzchni pod zabudowę mieszkaniową, mieszkaniowo-usługową	146.20	170	3,21+15,99+4,6=23,8 / 3.57	23,4 / 3.51
„D” - obszary przeznaczone pod zorganizowaną działalność inwestycyjną	45,97	321,85	114,6+18,02+69,89+73,37= 275,88/ 110,4	290 / 116

W powyższej tabeli przedstawiono powierzchnie tylko dla terenów, które generują tzw. powierzchnię zabudowy, pominięto obszary dla których nie ustala się powierzchni zabudowy (powierzchni użytkowej zabudowy) lub odsetek takiej powierzchni na danym obszarze jest znikomy. Tereny funkcjonalne, które pominięto w bilansie to:

- Tereny wstrzymanych inwestycji, wskazane do ponownego zagospodarowania,
- Tereny zieleni wysokiej - zielen komponowana,
- Obszary przeznaczone i obszary, które mogą być przeznaczone pod zagospodarowanie turystyczno-wypoczynkowe (plaże, boiska, plenerowe tereny z obiektami rekreacyjno – wypoczynkowymi itp.),
- Obszary przeznaczone pod buforowe strefy ochronne, zalesienia oraz ogrody działkowe
- Obszar przeznaczony pod zagospodarowanie rekreacyjno-sportowe,
- Pozostałe tereny - o funkcji uzupełniającej do funkcji podstawowych w tym tereny komunikacji i infrastruktury techniczne,
- Tereny rolniczej przestrzeni produkcyjnej do dalszego użytkowania z zakazem zabudowy

18.A.4. Potrzeby i możliwości finansowania przez gminę inwestycji związanych z lokalizacją nowej zabudowy.

Stan realizacji sieci i urządzeń wodno-kanalizacyjnych przedstawiono w rozdziale 8.3. ustaleń studium. Stan tej sieci należy uznać za wystarczający w perspektywie najbliższych 10 lat przy założeniu wzrostu liczby mieszkańców o którym mowa w niniejszym dokumencie.

Przewidywana skala inwestycji publicznych leżących po stronie gminy z uwagi na zwiększenie terenów pod nowe budownictwo mieszkaniowe ogranicza się do rozbudowy istniejącej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej w obrębie przede wszystkim miejscowości Parlino, Kicko i Stara Dąbrowa, gdzie poziom wyposażenia w sieć wodociągowa i kanalizacyjną jest wysoki i wymagać może jedynie budowy niewielkich odcinków sieci wodociągowej oraz przyłączy do nowopowstałych terenów pod zabudowę, przy czym koszt przyłączy ponosi inwestor. Realizacja sieci głównej oraz rozdzielczej będzie finansowana ze środków wsparcia oraz na zasadzie partnerstwa publiczno-prywatnego, a środki na ten cel będą przewidziane w wieloletnim planie inwestycyjnym.

Opis zrealizowanych już inwestycji podano w rozdziale 18.A.3 niniejszego opracowania.

Wprowadzenie nowych terenów pod zabudowę mieszkaniową, usługową, rekreacji indywidualnej jak i zorganizowaną działalność inwestycyjną nie powoduje budowy nowych dróg, ponieważ te nowe tereny są lokalizowane przy głównych drogach gminnych oraz drogach powiatowych i wojewódzkich.

Wyznaczenie nowych terenów wskazanych w przedmiocie zmiany studium nie będzie generowało również uruchomienia kolejnych połączeń komunikacji publicznej, ponieważ tereny te są lokalizowane w bezpośrednim sąsiedztwie istniejących już linii komunikacyjnych transportu publicznego.

Rozbudowa sieci elektroenergetycznych, gazowych i telekomunikacyjnych oraz innych leży po stronie operatorów.

18.B. UZASADNIENIE PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ ORAZ SYNTEZA USTALEŃ III EDYCJI ZMIANY STUDIUM.

Przedmiotem III edycji zmiany studium jest wprowadzenie nowych form zagospodarowania terenów rolniczych, w tym zmiana funkcji terenów rolniczych na funkcje mieszkaniowe, zagrodowe, komercyjne, rekreacyjno-sportowe, kulturalno-oświatowe, usługi w tym handlu, turystyczno-wypoczynkowe, zieleni urządzonej, ogrody działkowe, komunikację oraz uzupełnienia funkcjonalne w istniejących strukturach poszczególnych wsi. Tereny objęte zmianą studium zostały przedstawione na załącznikach graficznych do uchwał:

- Nr XVI/160/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin Stara Dąbrowa.
- Nr XVII/167/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 29 maja 2020 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XVI/160/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stara Dąbrowa.
- Nr XXII/197/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 30 października 2020 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XVI/160/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin Stara Dąbrowa zmienionej uchwałą Nr XVII/167/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 29 maja 2020 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XVI/160/2020 Rady Gminy Stara Dąbrowa z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie

przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin Stara Dąbrowa.

Zmiany ustaleń wprowadzono do obowiązującego studium jako tekst ujednolicony wyróżniając je czerwoną czcionką. W części graficznej wprowadzono odpowiednie oznaczenia graficzne w postaci granic obszarów opracowania III edycji zmiany studium na planszy podstawowej w skali 1:25 000 opisując je jako numery załączników graficznych w skali 1: 10 000 do uchwały przyjmującej przedmiotowe zmiany, na których wskazano poszczególne tereny i obszary funkcjonalne. Dodatkowo na planszy podstawowej wprowadzono granice obszaru Natury 2000 „Ostoja Ińska”.

Z uwagi na brak Audytu Krajobrazowego Województwa Zachodniopomorskiego, a co za tym idzie braku rekomendacji i wniosków w zawartych w audycie krajobrazowym oraz określonych przez audyt krajobrazowy granic krajobrazów priorytetowych w studium nie prowadzono pod względem żadnych zmian.

Obszary objęte zmianą Studium znajdują się w granicach Gminy Dąbrowa, w miejscowościach Białuń, Chlebówko, Kicko, Krzywnica, Łęczycza, Łęczyna, Parlino, Rosowo, Stara Dąbrowa, Storkówko lub w otoczeniu tych miejscowości i obejmują następujące strefy funkcjonalno-przestrzenne oznaczone następującymi symbolami:

- B- Teren zabudowane wymagające przekształceń,
- C - Tereny zieleni wysokiej - zieleń komponowana,
- H- Obszary, które mogą być przeznaczone pod zorganizowaną działalność inwestycyjną,
- I- Obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową z usługami,
- J- Obszary przeznaczone i obszary, które mogą być przeznaczone pod zagospodarowanie turystyczno-wypoczynkowe,
- K- Obszary przeznaczone pod buforowe strefy ochronne, zalesienia oraz ogrody działkowe,
- J- Obszar przeznaczony pod zagospodarowanie rekreacyjno-sportowe z możliwością lokalizacji obiektów świadczenia usług gastronomicznych i lokalizacji obiektów oświatowych, sportowych z funkcją komunikacyjną,
- R- Tereny rolniczej przestrzeni produkcyjnej do dalszego użytkowania z zakazem zabudowy.

Na terenach zorganizowanej działalności inwestycyjnej, oznaczonych symbolami 5.D, 6.1D, 6.2D i 12.D, dopuszczono lokalizację instalacji fotowoltaicznych o mocach większych niż 100kW wraz z granicą strefy ochronnej związanej z ewentualnymi ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu.

Część terenu gminy Stara Dąbrowa znajduje się w granicach tego obszaru. Ostoja Ińska przebiega przy wschodniej granicy gminy Stara Dąbrowa. W granicach Ostoi Ińskiej znajduje się obszar objęty zmianą Studium w miejscowości Rosowo, Chlebówko oraz część obszaru w miejscowości Krzywnica.

Przy okazji wprowadzania zmian w studium wynikających z przedmiotu uchwał o przystąpieniu do opracowania studium, zaktualizowano informacje dotyczące środowiska kulturowego i przyrodniczego oraz przeprowadzono analizę uwarunkowań ekonomicznych, społecznych, demograficznych oraz środowiskowych w celu wyznaczenia nowych terenów przeznaczonych pod zabudowę.

Na podstawie analiz dostępnych danych oraz informacji, stwierdzono między innymi, że bezrobocie w gminie zmniejszyło się do poziomu z 49,2% w 2004 r. do 13,2% w 2019 r., zwiększyło wyposażenie w sieć wodno-kanalizacyjną, zmieniła się struktura działalności

gospodarczej przeważającej w gminie z profilu typowo rolniczego na profil mikroprzedsiębiorczości.

Zauważalnym trendem z uwagi na wzrost zamożności mieszkańców jak i ludności napływowej, jest zmiana przeznaczenia gruntów rolniczych na cele budowlane pod funkcje mieszkalne, turystyczno-rekreacyjne oraz pod zorganizowaną działalność inwestycyjną.

Wiodące funkcje gospodarcze gminy to:

- rolnictwo – 13% zatrudnionych,
- usługi – 26% zatrudnionych,
- przemysł – 8% zatrudnionych,
- budownictwo – 23% zatrudnionych,
- pozostałe – 30% zatrudnionych.

Po przeprowadzeniu analizy wynikających z prognozowanego przyrostu naturalnego przyjęto, że w gm. Stara Dąbrowa liczba mieszkańców osiągnie poziom ok. 4 tys w okresie najbliższych 20 lat, tj. zgodnego z wytycznymi z art.10 ust 7 pkt 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Wyposażenie obszaru gminy w infrastrukturę techniczną i społeczną jest na dostatecznym poziomie by móc wskazać nowe tereny pod zabudowę.

Na podstawie szacowanej liczby mieszkańców założono, że w najbliższym okresie 20 lat powinno przybyć ok. 70 mieszkań/lokali mieszkalnych.

Obecnie w gminie jest ok. 144,95 ha przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną i wielorodzinną, natomiast tereny przeznaczone pod zorganizowaną działalność inwestycyjną o powierzchni 45,9742 ha.

Zakładając, że 70 mieszkań to będą przede wszystkim domy jednorodzinne na działkach budowlanych przy założeniu 1500m² powierzchni każda oraz dodając do tego, zainteresowanie działkami rekreacyjnymi na jeziorami ludności z poza gminy w wysokości ok. 50 działek, otrzymujemy zapotrzebowanie na dodatkową powierzchnię ok. 18 ha pod funkcję mieszkaniową i dodając do tego tzw. niepewność procesów rozwojowych na obszarze gminy Stara Dąbrowa można wskazać ok. 23,4 ha nowopowstałej powierzchni dla funkcji mieszkaniowej jednorodzinnej. Natomiast po zsumowaniu nowych obszarów wskazanych w III edycji zmiany studium wyliczono powierzchnię ok. 23,8 ha i obie te powierzchnie są porównywalne, czyli wskazana powierzchnia w III edycji zmiany studium dla nowej zabudowy mieszkaniowej nie przekracza powierzchni wynikającej z szacowanego przyrostu liczby mieszkańców w kolejnych 20 latach.

Z kolei wskazując tereny dla zorganizowanej działalności inwestycyjnej kierowano się przede wszystkim powierzchniami i wskazaniem lokalizacyjnymi, które zostały zdefiniowane na podstawie wydanych decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji inwestycji. Powierzchnia ta znacznie przekracza powierzchnię pod zorganizowaną działalność inwestycyjną wskazaną w zmianie studium i wynosi ok. 391,47 ha, przy czym w przeważającej części powierzchnia ta miałaby być przeznaczona pod tzw. elektrownie fotowoltaiczne i biorąc pod uwagę skomplikowany proces realizacji tego typu inwestycji, szacuje się potencjalną powierzchnię zabudowy na poziomie $\frac{3}{4}$ powierzchni tj. około 290ha.

Przyjęte nowo powierzchnie obszarów funkcjonalnych poprzez przyjęcie III edycji zmian studium, spełniają warunki maksymalnego zapotrzebowania na nową zabudowę o funkcji mieszkaniowo-usługowej oraz zorganizowaną działalność inwestycyjną.

Biorąc pod uwagę powyższe należy uznać, iż przyjęcie III edycji zmian studium jest uzasadnione w całości.